

Att stanna kvar

Arbete, plats och mobilitet i småstaden

Hanna Uddbäck

Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap
Göteborgs universitet

UNIVERSITY OF GOTHENBURG

Göteborg 2021

Hanna Uddbäck
Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg
Box 720
SE 405 30 Gothenburg, Sweden
hanna.uddback@gu.se

Att stanna kvar: arbete, plats och mobilitet i småstaden
© Hanna Uddbäck 2021
ISBN 978-91-8009-248-7
Online: <http://hdl.handle.net/2077/67447>
Tryck: Stema specialtryck AB, Borås 2021
Omslagsfoto: Hanna Uddbäck & Tina Grundström, 2021 (Obs. det är inte orten på omslaget som har undersökts i studien)

Göteborg Studies in Work Science No 18
Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg

ABSTRACT

Title: On Staying Local: Work, Place and Mobility in a Small Town

In Swedish with summary in English, 224 pages.

Author: Hanna Uddbäck

Doctoral dissertation at the Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg, Gothenburg, 2021

The aim of this dissertation is to contribute to a deeper understanding of how young adults in an industrial small town in Sweden perceive and negotiate their work opportunities and their position in the local labour market. The study is theoretically informed by a relational understanding of place, mobility and immobility in addition to concepts such as capital, habitus and field. Empirically drawing on qualitative interviews with young adults, as well as local actors, the study makes visible the different negotiations and tensions dealing with a changing labour market and dominant notions and norms on mobility. The main findings suggest that those who have mainly social capital are oriented towards staying in the local area. In contrast, those who have educational capital have a more ambiguous spatial horizon and are not convinced that they will be able to fulfil their career aspirations locally. Dominant notions and norms on mobility are challenged by local values such as place-loyalty and work-ethics. The young adults find themselves in-between value systems where mobility, place and work have different meanings causing them to reflexively relate to sometimes contradictory norms and values. The study makes visible the local structural conditions in terms of access to labour market and housing that make it more beneficial and desirable for some young adults to stay locally, rather than to move to bigger cities. However, this is not an advantage that is equally accessible to all. The young adults' different spatial horizons, strategies and perceived opportunities have been conceptualized as having different place-specific habitus: identified as adaptable habitus, cleft habitus, marginalized habitus and disoriented habitus. Through the theoretical frames of the study, the analysis contributes to a complex understanding of labour market negotiations among young adults and how these negotiations are shaped by access to different resources and the local structural conditions in the industrial small town.

Keywords: mobility, place, work, labour market, working life, young adults, youth research.

INNEHÅLL

FÖRORD.....	I
1. INLEDNING	1
Social och geografisk mobilitet.....	2
Relationen mellan stad och land.....	3
Varför studera unga vuxna i småstaden?.....	6
Syfte och frågeställningar	8
Disposition	9
2. UNGA, ARBETE, PLATS OCH MOBILITET – EN FORSKNINGSÖVERSIKT	11
Unga på arbetsmarknaden	12
Individualisering och reflexivitet	14
Tillbaka till strukturerna eller den gyllene medelvägen.....	16
Betydelsen av plats.....	18
Plats och arbete	19
Plats som hinder eller möjlighet?	21
En politisk diskurs	22
Unga utanför storstäderna – flytta eller stanna?	23
Sammanfattning och bidrag	26
3. TEORETISKA PERSPEKTIV.....	28
Mobilitet	28
Att stanna kvar – immobilitet?	30
Platsförankring och plats.....	31
Kvarstannandets villkor - kapitalbegreppet som analytiskt verktyg	33
Kapitalformer	35
Fält och värdesystem	38
Platsspecifika habitus och upplevda möjligheter.....	39
Framtid, aspirationer och illusio.....	41
Reproduktion och förändring.....	42
Habitus, kön och plats	45

Sammanfattning.....	47
4. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	49
Att ta avstamp i småstaden.....	49
Intervju som metod	52
Urval och rekrytering	54
De unga vuxna.....	55
Uppföljande intervjuer	57
Kontextintervjuer.....	58
Klass 9A - den fiktiva högstadieklassen.....	59
Hur intervjuerna gick till.....	61
Analysmetod.....	64
Etiska reflektioner	66
5. SMÅSTADEN MELLAN STAD OCH LAND - EN KONTEXTUALISERING	68
Mellan stad och land.....	68
Bruksort eller småföretagarort.....	70
Geografisk ojämlikhet	71
Regionalpolitik.....	73
Skarvsjö – beskrivningen av en småstad.....	75
En förändrad arbetsmarknad	78
Sammanfattning.....	81
6. MOBILITETENS MENING, VÄRDE OCH PRAKTIK	82
”Va? Stannar du i Skarvsjö?”	83
Ålder, livsfas och relationer	84
Platskänsla och trygghet.....	90
”Men gud ska du flytta?”	96
Att återvända	100
Vardaglig mobilitet – skilda förutsättningar att vara rörlig.....	101
Sammanfattande reflektioner.....	108
7. ATT FÅ JOBB: PLATS OCH SOCIALT KAPITAL.....	110
Vägar till arbete	111

Att få arbete med hjälp av starka länkar	113
Att få arbete med hjälp av svaga länkar.....	117
Erfarenheter av arbetslöshet.....	125
När nätverken leder fel	126
Social förmåga, blyghet och skam.....	128
Platsförankring och nära relationer som en indirekt social resurs	130
Sammanfattande reflektioner	134
8. DEN LJUSNANDE FRAMTID ÄR HÄR?	138
Lokal horisont	139
Anpassningsbara aspirationer	139
Orealiserade aspirationer	145
Platslös horisont.....	151
Kluven horisont.....	155
Föränderlig horisont.....	159
Sammanfattande reflektioner	165
9. ATT STANNA KVAR - AVSLUTANDE DISKUSSION	169
Ungas relation till mobilitet och plats	170
Kvarstannade som aktivt eller passivt?.....	172
Villkor för att stanna kvar.....	175
Upplevda möjligheter - betydelsen av plats.....	179
Mobilitet, plats och kön – en komplicerad historia.....	184
Småstadens framtid	187
Avhandlingens slutsatser och bidrag.....	188
Slutord: småstaden, mobilitet och plats i en pandemisk tid	191
SUMMARY	193
REFERENSER	201

Till Rataryd

FÖRORD

I augusti 2014, efter ungefär fyra månader på forskarutbildningen skrev jag i den jobbdagbok jag förde under första året som doktorand: *Det hände inget mirakulöst under semestern. Ingen doktorandängel talade till mig och upplyste mig om vilka beslut jag skulle fatta. Satan. Men jag jobbar vidare.* Tillvaron som doktorand har för mig präglats av ungefär det här känslotillståndet; att inte riktigt veta var jag ska, hur och ibland ens varför men ändå med en övertygelse om att jobba på. Det kom inga doktorandänglar där i början men under resans gång har det funnits många kloka personer som har bidragit till att avhandlingen nu är färdig.

Först av allt vill jag tacka alla intervjupersoner i Skarvsjö, för att ni tog er tid och berättade om era liv, ert arbete och era tankar om allt möjligt. Ni gjorde bokstavligen talat avhandlingen möjlig. Ett stort tack till mina handledare: Helen Peterson för din entusiasm, ditt stora engagemang och dina alltid noggranna läsningar. Gunnar Gillberg för ditt outtröttliga tipsande om diverse böcker och artiklar, för din förmåga att se helheten och för att du hela tiden förmedlat att det här kommer att gå vägen. Tack till er båda för många berikande handledningssamtal med kritiska kommentarer, skratt och uppmuntran!

På mitt allra första seminarium fick jag värdefulla förslag och synpunkter på studiens möjliga riktningar av Kristina Håkansson och Ylva Wallinder, tack för det! Tack också till Anna Peixoto och Johan Alfonsson för betydelsefulla kommentarer på halvtidsmanuset. På mitt slutseminarium gav Susanne Stenbacka och Kerstin Jakobsson viktiga synpunkter och perspektiv som hjälpte mig att förbättra manuset avsevärt, stort tack till er! Tack också till Maja Cederberg som gav mig insiktsfulla kommentarer på ett tidigt utkast av kapitel sju och Marita Flisbäck för att du tog dig tid att läsa och diskutera manuset och för all teoretisk inspiration.

Jag vill rikta ett stort kollektivt tack till kollegorna på Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap för alla seminarier, kurser och bokcirklar som gjort doktorandtiden intressant och spännande samt alla luncher, fikaraster och afterworks som har gjort den mycket trevligare! Som

doktorand under sju års tid har jag varit del av flera olika doktorand-kollektiv, tack till alla er som gjort det roligt att vara doktorand trots det där tidigare nämnda känslotillståndet av att famla efter något okänt. Att vi har varit många som har delat den känslan har gjort det lättare. Särskilt tack till Ylva, Erica Nordlander, Doris Lydahl och Caroline Hasselgren som var doktorander under min första tid när allt var nytt. Ett extra tack till Ylva som alltid varit uppmuntrande och generöst delat med dig av tips och erfarenheter. Under andra halva av doktorandtiden startade vi en arbetsgrupp för att läsa, kommentera och engagera oss i varandras texter, tack till Robin Jonsson, Linda Weichselbraun, Jon Sunnerfjell, Helena Håkansson och Sarah Philipsson Isaac för spännande diskussioner, mycket trevligt sällskap och alltid goda tillbehör.

Undervisning har varit en väldigt lärorik del av min doktorandtid, tack till bland andra Monica Andersson Bäck, Dietmar Rauch, Robin, Maja, Gunnar och Anna P för bra samarbeten som har utvecklat och inspirerat mig som lärare. Ett särskilt tack till Anna P för de gånger du bjudit med och uppmuntrat lite extra. Stort tack till koRRekturläsningsgänget precis i slutet: Robin, Ylva, Helena, Sarah, Caroline, Jon, Linda, Josefin Persdotter, Jonas Bertilsson och My Hyltegren. Ni gav mig energi att orka gå igenom manuset en gång till! Torsdagsklubben med Helena och Sarah som inleddes en skivarhelg på Tjörn gjorde doktorandtiden både roligare och mer intellektuellt utvecklande. Tack Helena för att vi delade vardagen i det stora rummet, för allt stöd du är så bra på att ge och för välbehövliga promenader under hemarbetet. Tack Sarah för att du alltid läst och engagerat dig i mina texter, för fikapauser, yogapauser, skvallerpauser och för att du inspirerat mig att vara modig. Tack till er för att ni är sådana smarta kollegor och fina vänner!

Det finns också ett gäng personer utanför jobbet som är värda ett tack nu när denna resa lider mot sitt slut. Tack till mina äldsta vänner Sofia och Jessica för att vi delar fascination för vardagen och livet som bara är. Tack för att ni under det sista året ofta har ringt och påmint mig om livet utanför avhandlingen och akademien. Tack Emelie och Karin för att vi sedan många år diskuterar kulturen, naturen och meningen med det hela. Tack till mina bästa systrar Sandra och Ida för att ni är ni, jag ser framemot att i sommar umgås för första gången på en evighet. Mamma och pappa för att ni alltid

bott kvar och aldrig funderat på att flytta, för att ni är generösa och uppmuntrande på ert egna vis. Jag vill också tacka min andra familj Birgitta, Göran, Lisa och Johanna för att ni finns i mitt liv. Särskilt tack till Johanna och Lisa för att ni gjorde ert allra bästa att peppa två lite motvilliga nyblivna göteborgare att omfamna västkustlivet, ni lyckades! Slutligen tack till Kristoffer för ditt tålamod och din kärlek, för att du har organiserat familjelivet under stora delar av det senaste året, för att du har ägnat dina kvällar åt att diskutera vad habitus, mobilitet och värde *egentligen* betyder. Det här året blev lite maxat, jag föreslår att det kommande blir utan pandemi och avhandling. I slutfasen har jag jobbat med boken tillsammans med er Finn och Kaj, vår tillvaro har genom hemarbete under pandemin varit sammanflätad på ett nytt sätt. Ni har varje dag tittat in i sovrummet där jag arbetat och frågat mig om jag inte är klar med boken snart; en månad, en vecka, en dag kan framstå som en evighet. Men nu mina älsklingar, nu är den klar, nu blir det tårta!

Göteborg, 11 februari, 2021

1. INLEDNING

Går det att bo kvar i orten du växte upp i?
Vad sker om du stannar kvar?
Vem blir du om din ursprungsplats inte blir något du lämnar bakom dig?
Hur ser hålan ut när du börjat älska den?
Hur påverkas din kärlek till hålan av andras ord om din plats?
Vad klingar illa i att du inte far?
Vem bär ansvaret för vad du tycker om dig själv i relation till din geografiska plats?
Är det rimligt att nöja sig?
Hur bemöter du hemvändare och deras livserfarenheter från större städer?
Vad missar du? Vad missar dom?
Hur är det att bli kär i orten du lärt dig avsky?
(Utdrag ur "Att stanna" av Lo Lindström, 2017)

Lo Lindströms dikt illustrerar vad det kan innebära för en ung människa att stanna kvar i sin uppväxtort. Det kan innebära att hantera känslor som väcks både hos dig och hos andra och det kan innebära att förhålla sig till en rad föreställningar om att stanna kvar. Att stanna kvar betyder också att förhålla sig till de strukturella möjligheter till arbete och utbildning som finns på platsen. Den här avhandlingen handlar om unga vuxna som bor kvar i den mindre industriort i södra Sverige där de vuxit upp. Den handlar om deras förhållningssätt till mobilitet och plats; deras sociala relationer och känsla för platsen; men framförallt handlar den om deras upplevda möjligheter och föreställningar om arbete. Det innebär att avhandlingen utforskar hur de unga vuxna ser på sina arbetsliv i termer av vad de upplever som möjligt och vad som inte är möjligt. I den inledande dikten ställer Lo Lindström flera frågor som berör aspekter som diskuteras i denna avhandling. En av de frågor som är särskilt relevanta i det här sammanhanget lyder "Är det rimligt att nöja sig?". Den säger något om föreställningar om relationen mellan geografisk och social mobilitet och väcker en rad andra frågor: Vad innebär det att "nöja sig"? Varför innebär att stanna på en plats att "nöja sig"? Och varför skulle det *inte* vara rimligt?

Social och geografisk mobilitet

En del av svaret på dessa frågor kan vi hitta i den forskning som har diskuterat hur social mobilitet har gått från att vara en möjlighet till att bli en nödvändighet (Du Gay, 1995; Giddens, 1999; Sohl, 2014; Walkerdine, 2003). Sociologen Valerie Walkerdine (2003) beskriver att denna utveckling är en del av en nyliberal ekonomisk och politisk ordning där det ideala subjektet har ansvar för att återuppfinna sig själv, välja rätt väg och uppfylla strävan efter klassmässig förflyttning (se också Skeggs, 2004; Sohl, 2014; Taylor, 2012).

Att människor i ökande grad är ansvariga för sina egna livsbeslut såsom vad de ska arbeta med och var de ska bo är också en central aspekt av den så kallade individualiseringstesen. Den föreslår att människor inte längre är lika inbäddade i kollektiva gemenskaper utan i högre grad måste konstruera sina liv och hantera samhällsliga risker på egen hand (Beck, 1992). Även den geografiska mobiliteten är, som den inledande dikten indikerar, förknippad med nödvändighet snarare än en möjlighet. Åtminstone för den som inte vill ses som en som ”nöjer sig”.

Forskning om unga i mindre orter i Sverige har visat att det finns starka samhällsliga normer och föreställningar där kvarstannande kopplas samman med passivitet och oförmåga. Till skillnad mot att flytta, som ses som ett aktivt val, är att stanna, i dessa föreställningar, ett icke-val som kräver förklaring och som kopplas samman med att ha låga ambitioner (Kåks, 2007; Svensson, 2006). Den som vill bli betraktad som en ambitiös och lyckad ung människa bör, för att följa denna norm, flytta (Svensson, 2017b).

Sociologerna Vincent Kaufmann och Bertrand Montulet (2008) menar att vad som särskiljer den samtida ideologin om geografisk rörlighet är att den likställer geografisk rörlighet med social rörlighet. Det innebär att ett större ansvar läggs på individen eftersom det geografiska rummet tolkas som ett fritt rum utan strukturella hinder. Individer ses som fria att vara geografiskt rörliga och därmed också fria att vara socialt rörliga.

The refusal to be spatially mobile – or the inability to be so – is therefore equated with the refusal to ensure one’s individual promotion or to take part in the race for social status. The person who

is not mobile is a *looser*. (Kaufmann & Montulet, 2008, s. 53 kursiv i original)

Det finns således en koppling mellan geografisk mobilitet och möjligheter att inta en legitim och uppvärderad subjektsposition, det vill säga att vara ett önskvärt subjekt (Taylor, 2012). Alla har dock, som Kaufmann och Montulet (2008) påtalar, inte samma möjlighet att vara geografiskt mobila. Det geografiska rummet är de facto inte ett rum fritt från strukturella hinder. Det blir tydligt i relation till internationell migration där territoriella gränser är ett faktiskt hinder men även mobilitet inom Sveriges gränser är villkorad på en mängd olika vis. Dessutom innebär i realiteten inte geografisk rörlighet alltid social rörlighet. I en studie om Bergslagsungdomars flyttbenägenhet visade det sig att kvinnornas arbetsmarknad befann sig inom traditionellt kvinnliga jobb även om kvinnorna flyttade medan arbetsmarknaden var mer varierad för de män som flyttade. Ekonomiskt sett var männen vinnare oberoende av om de flyttade eller stannade (Forsberg et al., 2012).

Den här avhandlingen synliggör hur unga människor i en mindre ort förhåller sig till och utmanar ideal, normer och föreställningar om mobilitet på en rad olika sätt. Den belyser vidare att det finns strukturella villkor som begränsar och möjliggör deras skilda förhållningssätt.

Relationen mellan stad och land

I denna avhandling behandlas en specifik typ av mobilitet, från rurala till urbana områden. Spänningen mellan centrum och periferi eller klyftan mellan stad och land har de senaste åren blivit en omdebatterad fråga som dels handlar om tillgång till välfärdstjänster, arbete, bostäder och dels vems liv som erkänns som värdigt. Frågan har fått en politisk laddning och har av medier använts som förklaring till politiska valresultat i bland annat Frankrike, USA, Storbritannien, och Finland (se ex. Rosén & Örstadius, 2016; Svensson, 2017c; Teir, 2015). Förklaringen gör gällande att ökade materiella och kulturella klyftor mellan stad och land har väckt ett allt större missnöje och bidragit till en politisk polarisering enligt geografiska skiljelinjer. I Sverige har dock nyligen publicerad forskning visat att det i den svenska kontexten, tvärt emot mediala uppfattningar, inte har skett en

politisk polarisering mellan landsbygd och storstad (Erlingsson et al., 2020). Efter det svenska riksdagsvalet 2014 fick emellertid relationen mellan stad och land också genomslag i det mediala landskapet och skildrades i ett antal dokumentärserier. Våren 2015 visades *Delat land* i SVT där journalisten Niklas Källner reste runt på den svenska landsbygden och undersökte hur djup klyftan mellan stad och land var. Hösten 2016 gjorde journalisten Po Tidholm en dokumentärserie vid namn *Resten av Sverige*, som behandlade frågan ”hur det ska gå för den svenska landsbygden” i SVT. Serien behandlade problemet med krympande svenska kommuner där invånarnas tillgång till allmän välfärd minskar.

Den brittiska författaren och debattören David Goodhart (2017) har gått så långt att han menar att det rör sig om en ny politisk konfliktlinje mellan ”somewheres” och ”anywheres” som handlar om var människor känner sig hemma, *någonstans* eller *var som helst*. De förstnämnda har en identitet präglad av tradition, nation och familj och de senare värderar högt globalisering och förändring. Detta kan enligt Goodhart, förklara varför Trump blev president i USA, varför befolkningen i Storbritannien röstade för Brexit och framväxten av nationalism och högerpopulism i flera delar av världen. Missnöjet, som dessa politiska företeelser avspeglar, handlar, enligt Goodhart, inte om en förlorad ekonomisk ställning utan om en förlorad känsla av hemhörighet. Det finns många invändningar att göra mot Goodharts argument, bland annat att han saknar empirisk grund för dessa påståenden (ex. Andersson, 2018). Samtidigt visar resonemangen på att frågan om plats, mobilitet och relationen mellan olika platser är aktuell och ges ett förklaringsvärde i samhällsdebatten.

Det finns motstridiga föreställningar om landsbygden som dels innehåller bilden av en rural idyll och dels föreställningar om rurala platser som bakåtsträvande, omoderna och statiska (Stenbacka, 2014). Småstaden kan ses som en plats mellan stad och land eller där det urbana och det rurala möts (Hedfeldt, 2008). Småstaden skapas, precis som andra platser, relationellt. Det innebär att i relation till storstaden föreställs småstaden som landsbygd men i relation till omgivande landsbygd ses den snarare som en centralort. Även småstäder innehåller samma typ av dubbelhet som landsbygden där de ses som präglade av stagnation, kontroll och inskränkthet samtidigt som de står för gemenskap och idyll (Sternudd,

2007). Föreställningar om det rurala går att spåra till modernitetens teoretiker. Sociologen David Farrugia (2014) menar att klassiska sociologiska teorier positionerade rurala platser i det förflutna eftersom modernitet förknippades med urbanisering. Moderna identiteter betraktades som hemmahörande i staden. Många nutida sociologiska teoretiker, menar Farrugia, argumenterar istället för att platsen är irrelevant i en globaliserad modernitet vilket gör att de har ignorerat geografiska skillnader. Etnologen Mikael Vallström (2011) menar att småstaden, särskilt industriorten, i en samhällsberättelse fokuserad på social förändring och framsteg, ofta får representera en epok i Sveriges historia som anses vara förbi. Småstaden passar inte, enligt Vallström, in i det som han kallar, ”den postindustriella standardberättelsen”:

/.../ vars grundtes är att vi numera lever i ett informations- eller kunskapssamhälle som står i motsats till det industrisamhälle vi lämnat bakom oss sedan slutet av 1900-talet. Allt som anses utmärka detta gamla samhälle – främst en mekanisk världsbild, stabila strukturer, kollektivism och hierarkiska ordningar – ses som otidsenliga hinder för utveckling och framsteg. Likaså sägs den typiska arbetaren och själva industriarbetets form höra till det förflutna, medan det postindustriella samhället befolkas av självständiga, flexibla, driftiga entreprenörer. (Vallström, 2011, s. 16)

I denna avhandling sätts istället industriorten och de unga vuxna i fokus och därmed placeras industriorten i samtiden. Den postindustriella standardberättelsen, menar jag i linje med kulturgeografen Doreen Masseys resonemang, utgör en sammanblandning av tid och rum där perifera områden lokaliseras i det förflutna och därmed förnekas sin samtidighet. Massey beskriver att en ökande geografisk ojämlikhet förvandlas till en fråga om att ”komma ikapp” (Massey, 2005b, s. 69). Genom att sätta industriorten i fokus är det möjligt att få syn på de processer som har förändrat villkoren för unga människors arbetsliv. Det innebär bland annat att utforska hur tillgång till resurser av skilda slag möjliggör kvarstannandet.

Varför studera unga vuxna i småstaden?

Varför studera just unga vuxna i en industriort? Det finns flera skäl till det. Ett skäl är att samhällsförändringar har påverkat ungas position på arbetsmarknaden. Inom ungdomsforskning har ett stort fokus legat på vilka konsekvenser förändringen från industrisamhället till en arbetsmarknad dominerad av tjänstesektorn får för unga människor; exempelvis i form av mer osäkra anställningar, mer komplexa och individualiserade övergångar från skola till arbetsliv och en mer utdragen ungdomsperiod (Julkunen, 2009; Mortimer, 2009). Förändringar på arbetsmarknaden antas också ha förändrat ungas inställning till arbete. Det finns en föreställning om att unga inte längre värdesätter lönearbete på samma sätt som tidigare generationer, bland annat eftersom de antas ha mer postmateriella värderingar (Bjarnason & Håkansson, 2020; Hirvilammi et al., 2019). Den rumsliga dimensionen av dessa förändringar, det vill säga hur den här utvecklingen ser ut på olika platser, har dock inte undersökts i speciellt hög grad (Farrugia, 2014).

De förändringar som har skett har påverkat ungas position på arbetsmarknaden men konsekvenserna varierar också beroende av platsers strukturella och historiska förutsättningar. Utbildningsforskaren Lisbeth Lundahl och ekonomhistorikern Jonas Olofsson (2014) menar att levnadsförhållanden för unga människor i Sverige skiljer sig åt mellan olika kommuner och regioner. I större städer är det en relativt hög andel som studerar medan färre har betalda arbeten. I landsbygds- och industrikommuner är arbetslösheten högre och andelen som studerar lägre.

För att få en mer robust och rumslig förståelse av hur unga upplever sina möjligheter till arbete är det därför nödvändigt att undersöka olika typer av platser. Småstaden ingår inte enbart i en postindustriell berättelse utan är också del av en strukturell förändring av samhället där ojämlikhet potentiellt reproduceras på andra sätt än tidigare. Unga män i mindre orter beskrivs ofta som särskilt utsatta i denna strukturella förändring på grund av förlorade arbetstillfällen och lägre utbildningsnivå. Unga kvinnor ses istället som bättre rustade att ta tillvara på de möjligheter som kommer sig av strukturella förändringar genom att flytta och utbilda sig i högre grad (Svensson, 2006; Trondman, 1995; Vallström, 2011). Det finns dock

skillnader inom kategorierna kvinnor respektive män som inte tas hänsyn till i beskrivningen av unga män som förlorare. Genom att, i föreliggande avhandling, fokusera på unga män *och* kvinnor som stannar kvar i småstaden blir det möjligt att få syn på deras skilda förutsättningar och möjligheter.

I denna avhandling är den plats som undersöks en mindre industriort i södra Sverige. Det är en ort där en förhållandevis stor del av invånarna, 26 procent, sysselsätts inom industrin att jämföra med rikssnittet på 11 procent. Det är också en ort där utbildningsnivån är relativt låg, 16 procent klassificeras som högutbildade i jämförelse med rikssnittet på 28 procent (SCB 2020c). Det är en av de orter som unga, enligt tidigare nämnda normer och föreställningar, kan behöva lämna för att betraktas som lyckade men det är också en ort där unga människor bor och planerar att leva sina liv. Den grupp som undersöks är unga vuxna som bor i denna industriort. Ung vuxen avgränsas i avhandlingen till de som är mellan 20 och 29 år. De unga vuxna som deltar i studien är en diversifierad grupp i termer av utbildning och yrke. De har tagit olika vägar in på arbetsmarknaden och föreställer sig sina arbetsliv på skilda vis. På andra sätt är de mer lika. De har en relativt liknande social bakgrund. Endast ett fåtal har föräldrar som har studerat på högskola eller universitet. De unga vuxna är uppvuxna i eller strax utanför den ort som i avhandlingen har fått det fingerade namnet Skarvsjö och vid tiden för studien bor de också kvar i orten. Inom ramen för denna studie betraktas de därför som kvarstannare.

Studien görs således mot bakgrund av det politiska och sociala landskap där individuell social rörlighet tenderar att betraktas som en nödvändighet; där geografisk orörlighet ses som ett hinder mot detta; där spänningen mellan det urbana och rurala de senaste åren har setts som allt mer aktuell; där industriorten placeras i en tid vi har lämnat bakom oss; där ungas inträden på arbetsmarknaden blivit mer utdragna och komplexa. Genom att studera hur unga upplever sina möjligheter till arbete i industriorten är det möjligt att närma sig detta område och få kunskap om de sociala villkor som finns för unga i småstäder under decennierna som inleder det andra milleniet.

Syfte och frågeställningar

I den här avhandlingen undersöks hur unga vuxna upplever sina möjligheter att bo kvar i en mindre ort, främst i relation till arbete. Syftet med avhandlingen är att bidra med fördjupad kunskap om hur unga vuxna i en mindre industriort upplever sina möjligheter till arbete och sin position på arbetsmarknaden. Detta innebär en problematisering av relationen mellan social och geografisk (im)mobilitet och ett utforskande av hur mobilitet respektive immobilitet fylls med mening och värde i en mindre industriort. För att uppfylla syftet kommer avhandlingen, genom en kvalitativ intervjustudie att synliggöra unga vuxnas förhoppningar, drömmar, erfarenheter och upplevelser rörande möjligheter till arbete i en mindre ort. De frågor studien utgår från är:

- Hur förhåller sig unga vuxna till föreställningar om mobilitet?
- Hur förstår unga vuxna sitt kvarstannande i en mindre ort i relation till upplevda möjligheter till arbete?
- Hur kan de unga vuxnas strategier och upplevda möjligheter till arbete förstås utifrån deras sociala och geografiska position?

Med utgångspunkt i dessa frågor kommer avhandlingen att belysa hur de unga vuxna upplever sina möjligheter, framförallt genom teoretiska och analytiska begrepp som mobilitet, plats, kapital och habitus. Social position utforskas i första hand i relation till klass och kön. Studiens teoretiska intresse ligger i att förstå hur ojämlikhet reproduceras och vilken betydelse plats och mobilitet har i en sådan reproduktion. Mobilitet innebär i denna avhandling främst geografisk mobilitet. När social mobilitet åsyftas skrivs genomgående social mobilitet. Småstad, industriort och mindre ort används som synonymer för att benämna den plats som studeras i avhandlingen.

Disposition

I detta första kapitel har jag presenterat avhandlingens syfte och frågeställning. I kapitel 2 redogörs för den tidigare forskning som studien förhåller sig till. Det rör sig om ett väletablerat forskningsfält inom ungdomsforskning som behandlar övergången till arbete och ett framväxande fält med fokus på ungas relation till mobilitet och plats. Kapitel 3 syftar till att ge en teoretisk grund till förståelsen av intervjumaterialet. Här tar jag avstamp i forskning om mobilitet och plats och argumenterar för en relationell förståelse av mobilitet och immobilitet likväl som plats. Jag redogör också för begrepp ur Bourdieus handlingsteori som används i avhandlingen för att förstå dels skillnader mellan de unga vuxna, dels varför de orienterar sig mot vissa arbeten och platser. Begreppet plats-specifik habitus är centralt eftersom det används för att visa på de unga vuxnas sociala och geografiska orientering. I kapitel 4 beskrivs studiens tillvägagångssätt och metodologiska utgångspunkter. Det framgår att studien är genomförd i form av en kvalitativ intervjustudie med unga vuxna i en mindre industriort i södra Sverige. Kapitel 5 ger en kontextuell bakgrund till de unga vuxnas erfarenheter. Här placeras småstaden in i relationen mellan stad och land. Geografisk ojämlikhet och regionalpolitik presenteras som viktiga kontexter för att förstå småstaden. Kapitlet mynnar ut i en beskrivning av den ort där studien har ägt rum. I denna del används också för första gången i avhandlingen delar av studiens empiri. Kapitel 6, 7 och 8 är avhandlingens empiriska kapitel. Här analyseras de unga vuxnas erfarenheter av arbete och relation till mobilitet och plats. I kapitel 6 diskuteras de unga vuxnas förhållningssätt till mobilitet och plats och jag analyserar vilken mening de tillskriver sitt kvarstannande. I kapitel 7 synliggörs de unga vuxnas väg till arbete. I detta kapitel används kapitalbegreppet för att visa att de uppfattar möjligheter olika med grund i deras kapitaltillgångar. I kapitel 8 analyseras de unga vuxnas syn på framtiden och deras aspirationer. I detta kapitel formuleras utifrån de tidigare kapitlen att de unga vuxnas upplevda möjligheter till arbete och förståelse av framtiden kan förstås utifrån deras kapitaltillgångar och deras förkroppsligade erfarenheter i form av habitus. Jag visar här att det inom orten finns flera plats-specifika habitus. Det avslutande kapitlet, kapitel 9,

innehåller en avslutande diskussion av avhandlingens resultat. Här summeras och diskuteras resultaten i relation till tidigare forskning och avhandlingens bidrag diskuteras.

2. UNGA, ARBETE, PLATS OCH MOBILITET – EN FORSKNINGÖVERSIKT

I detta kapitel behandlas den tidigare forskning som är central för denna avhandling. Studien befinner sig i skärningspunkten mellan ett väletablerat internationellt forskningsfält om ungas inträde i arbetslivet och ett framväxande fält där ungas relation till mobilitet och plats behandlas. Ungdomsforskning har traditionellt delats in i två traditioner, en som i huvudsak har ägnat sig åt arbete, utbildning och mer strukturella frågor och en annan tradition vars fokus har varit ungdomskulturer¹. Denna skarpa uppdelning har inte setts som gynnsam för kunskapsutvecklingen inom fältet och studier där båda dessa perspektiv beaktas har efterfrågats (Furlong et al., 2011; Macdonald, 2011). Sociologen Robert MacDonald (2011) menar exempelvis att inträdet på arbetsmarknaden inte kan förstås som isolerat från andra delar av unga människors liv inklusive deras kulturella identiteter. Föreliggande avhandling kan betraktas som ett svar på en sådan efterfrågan eftersom den sammanför ungas relation till mobilitet och plats med deras upplevda möjligheter till arbete.

Kapitlet inleds med en inblick i forskning om ungas övergångar till utbildning och arbete och hur förändring har förståtts inom den forskningen. Jag ger här även en kort beskrivning av tesen om individualisering och de diskussioner som uppstått och den utveckling som har skett sedan den introducerades. Därefter fokuseras forskningsöversikten på platsens betydelse för ungas möjligheter på arbetsmarknaden och diskussionen leder in på hur platsen har betraktats både som en möjlighet och ett hinder. Forskningsöversiktens sista del flyttar fokus till ungas relation till mobilitet och platser utanför storstäderna; i denna typ av studier har frågan om att flytta eller stanna varit helt central. Kapitlet

¹ Exempel på några svenska studier inom ungdomskulturforskning är: Ambjörnsson (2004), Hermansson (1988), Lövgren och Bolin (1995), Sernhede (1995), och Ziehe et al. (1987). En stor inspirationskälla för ungdomskulturforskning både i Sverige och internationellt har varit Willis (1977).

avslutas med en sammanfattning och ett tydliggörande av avhandlingens bidrag i relation till den tidigare forskningen.

Unga på arbetsmarknaden

Forskning om unga på arbetsmarknaden har visat att det har skett förändringar som har gjort att övergången från utbildning till arbete har blivit förlängd, individualiserad och mer komplex (Bradley & Hoof, 2005; Julkunen, 2009; Roberts, 1995; Wyn & Dwyer, 1999). Det avspeglas bland annat i en högre etableringsålder på arbetsmarknaden². Främst beror förlängningen på att allt fler utbildar sig allt mer men också på att det tar längre tid att få en stabil position på arbetsmarknaden (Bradley & Devadason, 2008; Walther, 2006). En anledning till förändrade övergångar är förutom en expansion av utbildningssystemet, att den arbetsmarknad med okvalificerade arbeten där många unga tidigare trädde in i arbetslivet till viss del har försvunnit (Furlong & Kelly, 2005).

Svenska forskare menar att denna utveckling också gäller för svenska förhållanden (Lundahl & Olofsson, 2014). År 1991 var etableringsåldern i Sverige 21 år och motsvarande ålder är idag 29 år (Olofsson, 2018, s. 68). Ungdomsarbetslösheten har i Sverige periodvis varit mycket hög³, under 2019 uppgick den till 20 procent (SCB 2020).

Att övergången är mer individualiserad innebär att unga måste fatta fler beslut än tidigare. Det finns ett större utbud av valmöjligheter att hantera och det är inte självklart vilken väg som är bäst att följa (Walther, 2006). Vägen till arbete är således mer komplex och mindre förutsägbar än tidigare (Furlong et al., 2011). Övergången har skildrats som en jo-jo rörelse då det inte handlar om en engångsföreteelse utan snarare en situation där nutida unga människor måste etablera och återetablera sig på arbetsmarknaden ett flertal gånger (Biggart & Walther, 2006; Walther et al., 2006). Unga människor rör sig mellan utbildning, tillfälliga anställningar, resor och

² Etableringsålder innebär den ålder när 75 procent av en årskull har börjat förvärvsarbeta.

³ I Sverige räknas ungdomsarbetslöshet som den procentuella andelen arbetslösa av alla som ingår i arbetskraften. Det innebär att även studerande som söker arbete räknas in.

arbetslöshet i högre grad än tidigare. Vissa forskare menar att det inte ens är relevant att använda begreppet övergång längre då det inte är aktuellt att tala om *en* linjär övergång (Fergusson et al., 2000; Wyn & Dwyer, 1999).

Denna typ av samtida övergångar kontrasteras i forskningen mot tidigare perioder med mer linjära övergångar från utbildning till arbete. Den nya sortens övergångar är också förknippade med nya risker för exkludering och marginalisering. I ungdomsforskningen finns det en pågående diskussion om kontinuitet och förändring. En invändning mot betoningen på social förändring är att empiriska belägg ofta saknas (Goodwin & O'Connor, 2005; McDonald et al., 2011). Dessutom menar vissa att bilden av hur övergångar skedde förr inte stämmer. Det var långt ifrån alla som kunde göra ett enkelt engångsinträde under den så kallade gyllene eran på 1960-talet. Även då rörde sig unga människor mellan olika typer av jobb, upplevde osäkerhet inför framtiden och hade individuella erfarenheter av övergångar (Goodwin & O'Connor, 2005). Vad som däremot är nytt är att den typen av instabilitet har rört sig högre upp i åldrarna (Bradley & Devadason, 2008). Det föranleder en kritik mot att ungdomsforskningen har ett för stort fokus på just inträdet på arbetsmarknaden medan en mer relevant utgångspunkt är att studera *var* de unga som träder in på arbetsmarknaden hamnar (Roberts, 2011). Ytterligare kritik mot forskning om övergångar är att den i allt för hög grad har fokuserat på marginaliserade unga vilket har gjort att risker har överbetonats. Det finns en avsaknad av studier av ett mellanskikt som bland andra sociologen Steven Roberts kallar för en ”missing middle” (Macdonald, 2011; Roberts, 2011; Woodman, 2013).

Kritiken motiverar studier som denna som fokuserar på unga vuxna i åldrarna 20-29 år. Ett sådant fokus gör det möjligt att studera mer än bara själva inträdet på arbetsmarknaden. Istället kan de unga vuxnas vägar och omvägar till arbete följas. Dessutom motiverar kritiken studier av unga vuxna som inte kan betraktas som marginaliserade. I denna studie ingår individer med skilda erfarenheter av och position på arbetsmarknaden. Det möjliggör ett fokus på både kontinuitet *och* förändring.

Det finns också de som menar att överbetoningen av förändring kan handla om vad forskningen fokuserar på och vilka teorier som är populära för tillfället (Furlong & Cartmel, 1997; Goodwin & O'Connor, 2005). De

metaforer som har använts för att beskriva ungas övergångar kan exempelvis både spegla faktiska förändringar på arbetsmarknaden och den teoretiska utvecklingen inom fältet. På 1970-talet användes ”routes” eller ”pathways” som metaforer vilket signalerade ett fokus på socialisation och strukturer. Under 1980-talet talade forskare istället om ”trajectory” vilket reflekterade en mer komplex arbetsmarknad där klass och kulturellt kapital stod i centrum. På 1990-talet var det istället metaforen ”navigering” (”navigation”) som var central då strukturella förklaringar blev omoderna och individens agens ansågs allt mer viktig (Evans & Furlong, 1997). Relationen mellan struktur och aktör har varit ett särskilt framträdande tema i ungdomsforskningen sedan 1990-talet med en allt större betoning på aktörskapet och det individuella beslutsfattandet och livsplaneringen (Heinz, 2009). Denna utveckling hänger samman med diskussionen om individualisering och reflexivitet som redogörs för i följande avsnitt.

Individualisering och reflexivitet

Teoretiserandet om social förändring inom ungdomsforskning de senaste decennierna har inspirerats av verk av bland andra sociologerna Anthony Giddens och Ulrich Beck om individualisering, reflexiv modernitet och risksamhället (Beck 1992; Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Giddens, 1999). Enligt Beck (1992) karakteriseras det senmoderna samhället av avtraditionalisering och strukturell fragmentering. Det innebär bland annat att kollektiva och traditionella gemenskaper baserade på exempelvis klasstillhörighet, familj eller religion har försvagats. Det är inte möjligt att upprepa tidigare generationers handlingsmönster eftersom det inte längre finns någon kollektiv väg att följa eller ett kollektivt stöd att luta sig mot. Individen måste istället skapa sitt eget liv, och hantera de risker som följer, allt mera på egen hand. Det individuella valet, planerandet och beslutsfattandet är centralt i människors liv. Det innebär också att reflexivitet blir nödvändigt för att kunna hantera livets valmöjligheter. Reflexivitet definieras av Beck som individens förmåga att reflektera över och kunna förändra existensens sociala villkor (Beck et al., 1994, s. 174). Reflexivitet innebär därmed individens förmåga att tänka och handla för att

skapa sina liv i en social värld som inte längre enbart styrs av traditioner, rutiner och vana (Holmes, 2015).

Individualiseringsens relevans har diskuterats vida inom ungdomsforskningen (se t.ex. Farrugia, 2013). Den har bland annat kritiserats för att empiriska data saknas och för att ha ett bristande strukturperspektiv (Brannen & Nilsen, 2005; Roberts, 2011, 2012). Ungdomsforskarna Andy Furlong och Fred Cartmel (2007) argumenterar för att samhällets instabilitet och fragmentering gör att unga människor upplever att deras vägar till arbete är individualiserade och att de har kontroll över sina livsbeslut. Det innebär dock inte att sociala strukturer har spelat ut sin roll. Social reproduktion sker, enligt Furlong och Cartmel (2007) fortfarande i enlighet med traditionella sociala kategorier. Istället finns en ökad klyfta mellan subjektiva och objektiva dimensioner av livet.

Sociologerna Nihad Bunar och Mats Trondman (2001) beskriver den ökade klyftan mellan dessa dimensioner i en svensk kontext. I inledningen till antologin *Varken ung eller vuxen* menar de att det under 1980-talet och de föregående decennierna något förenklat fanns två vägar in i arbets- och vuxenlivet. En väg gick via teoretiska studier och togs framförallt av medelklassbarn och den andra gick via praktisk yrkesinriktad utbildning och ledde arbetarklassbarn direkt in i arbetslivet. Det fanns i det stora hela en överensstämmelse mellan vad de unga önskade och vad som var möjligt att uppnå. I och med de strukturella förändringar som skedde på 1990-talet och som ledde till ökade materiella klyftor och ökad arbetslöshet uppstod, särskilt för ungdomar från arbetarklassen, en dissonans eller vad Bunar och Trondman kallar ”ett tragiskt gap”, mellan dessa två dimensioner. Deras ”personligt upplevda viljestruktur” stämmer inte längre överens med de ”faktiska möjlighetsstrukturerna” (Bunar & Trondman, 2001, ss. 32-33). Dessa dimensioner och det eventuella gapet dem emellan är också centrala i denna avhandling som genomförs ungefär 20 år efter studierna i Bunar och Trondmans antologi.

Tillbaka till strukturerna eller den gyllene medelvägen

De senaste åren har klass och andra sociala kategorier återetablerats i ungdomsforskningen (jfr. Le Grand, 2010). Många har konstaterat att sociala strukturer fortsatt spelar roll för unga människors liv om än på ett nytt sätt (se ex. Hollingworth & Williams, 2009; Savage, 2003). Kulturgeografen Linda McDowell (2012) argumenterar mot vad hon kallar individualiseringsteoretiker och menar att strukturella begränsningar även fortsättningsvis har en ojämlig påverkan på unga människors liv och möjligheter på arbetsmarknaden. Den förändrade övergångsprocessen kan för de resursstarka unga innebära ökade möjligheter men för mer resurssvaga individer betyda fler risker. Ekonomiska och kulturella resurser är fortsatt centrala för att förstå olika livschanser och erfarenheter (Furlong & Cartmel, 2007; Gillberg & Bergman, 2013).

Det finns också forskning som visar på den fortsatta betydelsen av sociala band i ungas övergång till arbete och vuxenhet (Hardgrove et al., 2015; Wyn et al., 2012). I detta sammanhang har vikten av det kollektiva stödet från familjemedlemmar i etableringsprocessen på en osäker arbetsmarknad belysts (Hardgrove et al., 2015). Socialantropologen Caroline Tovatt menar att resursstarka sociala nätverk, förutom möjligheter på arbetsmarknaden, även skapar handlingsutrymme att ta risker och kan därför stärka individens sociala position. Svaga sociala nätverk ger tvärtom färre möjligheter och ett upplevt beskuret handlingsutrymme för risktagande (Tovatt, 2006).

Forskare har försökt hitta sätt att kombinera förtjänster från individualiserings- och riskforskningen med utgångspunkt i Beck och det strukturella perspektivet som ofta, inom ungdomsforskningen, representeras av Bourdieu (Threadgold, 2011). Vissa forskare har exempelvis menat att det finns strukturella förhållanden som tvingar unga människor att vara reflexiva men att de har olika förmåga att omsätta reflexivitet till handling. Ojämligheter produceras och reproduceras genom att reflexivitet för vissa leder till fler livschanser medan andra saknar resurser för att förverkliga möjligheterna (Farrugia, 2013; Skeggs, 2004; Threadgold, 2011).

Det finns ett antal svenska avhandlingar som har behandlat närliggande ämnen och kritiserat eller utvecklat individualiseringstesen (ex. Gillberg, 2010; Johansson, 2003; Kåks, 2007; Lidström, 2009; Lundqvist, 2010). Forskaren i socialt arbete Kerstin Johansson (2003) studerade ungdomars vuxenblivande i Norrköping som hon kallar en ”senmodern arbetarstad i brytningstid” (2003, s. 185). Hon visar att den sociala reproduktionen fortgår och att det bland ungdomarna fanns en arbetarklasskultur som påverkar hur de uppfattar livet. De är inte kulturellt friställda på det sätt som individualiseringstesen gör gällande. Däremot menar hon också att det finns en ny dimension av ojämlikhet som innebär att hantera osäkerhet och som snarare förstärker ojämlikheter baserade på bland annat klass och kön. Arbetsvetaren Gunnar Gillberg (2010) argumenterar i sin avhandling för att individualisering får olika konsekvenser beroende av social bakgrund och resurstillgång. Klass är, enligt Gillberg, fortsatt relevant men visar sig på andra sätt än tidigare, exempelvis genom individens självbild och tro eller misstro till sin egen förmåga. Han menar därför att vi kan tala om ett individualiserat klassamhälle. Sociologen Catarina Lundqvist (2010) positionerar sin studie i opposition till idén om att ungas karriärer är individualiserade och menar istället att både etnicitet och social klass påverkar hur unga uppfattar sina karriärmöjligheter. Individualisering menar hon har gjort avtryck på en institutionell och kulturell nivå, det vill säga det avspeglar sig i ungas uppfattningar om hur de *bör* leva och välja. Däremot har individualisering inte nödvändigtvis påverkat den individuella nivån, det vill säga när unga människor lever sina liv och tolkar sina egna möjligheter. Jag har en liknande utgångspunkt som innebär att förändringar har skett men att dessa hanteras på olika sätt beroende av bland annat tillgång till kapital och social position. Det finns en fortsatt stor relevans av att utforska betydelsen av sociala strukturer.

Denna överblick visar sammanfattningsvis att även om innebörden och omfattningen av förändringar är omdiskuterade är många forskare överens om att förändringar har skett och att övergången till arbete är mer komplex än för några decennier sedan. Dessa förändringar har dock skilda betydelse och får olika konsekvenser för olika unga människor beroende av bland annat klass, kön och etnicitet. Sociologen Tracy Shildrick med flera (2009) menar att teoretiska frågor rörande klass har varit centrala i den

vetenskapliga diskussionen om kontinuitet och förändring. Klassbakgrundens betydelse för att forma ungas biografier i en tid av individualisering har varit en väldigt viktig fråga. Dock menar de att mindre uppmärksamhet har ägnats åt plats.

Betydelsen av plats

De senaste åren har betydelsen av plats lyfts inom ungdomsforskningen (Corbett, 2013; Evans, 2013, 2016; Farrugia, 2014). Det kan bland annat ses som ett svar på det teoretiserande om strukturell fragmentering, avtraditionalisering och individualisering som beskrevs tidigare. Även relationen mellan människa och plats ansågs av individualiseringsforskare vara på upplösning. I och med globaliseringen med ökade transporter, kommunikationer och flöden av kapital, föreslogs på 1990-talet att platsens betydelse i den globaliserade världen hade minskat (Bauman, 1998; Beck, 1992; Giddens, 1999). Giddens menar exempelvis att sociala relationers bindning till specifika platser har brutits loss. Människans identitet är därmed, enligt Giddens, inte längre lika knuten till en viss plats (Giddens, 1999).

Mot bakgrund av förbiseendet av plats argumenterar Farrugia (2014) för en rumslig ungdomssociologi där plats har en central roll. En konsekvens av att plats inte har beaktats, menar Farrugia (2014), är att ungdomsforskningen är metrocentrisk; unga människor utanför storstäder har exkluderats från dominerande teoretiska perspektiv. När forskare har velat förstå unga människor och sociala förändringar har de vänt sig till storstaden⁴. Farrugia (2014) menar att det hör ihop med att *det moderna*, inom sociologiämnet och samhällsvetenskapen, har kopplats samman med urbana områden. Det handlar inte bara om en frånvaro av unga i rurala områden i empirisk mening, utan också om att de dominerande teoretiska

⁴ Han refererar här till en generell tendens inom det internationella forskningsfältet "youth studies". I Sverige påpekar Waara (2003) efter en genomgång av svensk ungdomsforskning mellan 1990 och 2001, att "temat glesbygd och mindre orter inte var speciellt uppmärksammat" (2003, s. 194). Under 2000 och framförallt 2010-talet har dock intresset för unga utanför storstadsområdena, som jag kommer visa nedan, ökat.

perspektiven i ungdomsforskningen har varit baserade på specifika urbana erfarenheter, skapade av rumsliga processer som inte har teoretiserats. Ett exempel är de konsekvenser unga upplever som ett resultat av förändringen från industriell modernitet med bas i tillverkningsindustrin till en reflexiv modernitet med bas i serviceekonomi. Forskare har undersökt hur unga med olika klassbakgrunder har hanterat dessa förändringar men, menar Farrugia (2014), förändringarna är rumsliga processer som exempelvis innebär att arbeten har koncentrerats till storstäder. Förändringar på arbetsmarknaden kommer därför se olika ut på olika platser och unga vuxna kommer att uppleva och hantera konsekvenserna beroende av plats.

Plats och arbete

Det finns dock ett antal studier som har utforskat hur ungas möjligheter och aspirationer är kopplade till lokala möjligheter, det vill säga som har tagit sin utgångspunkt i plats (ex. Evans, 2016; Forsberg, 2019; McDowell, 2003; Roberts, 1995; White & Green, 2015). McDowell (2003) undersöker aspirationer, val och övergångar bland unga arbetarklassmän i två brittiska städer. Hon visar hur platsernas historia och kulturella identitet tillsammans med nutida ekonomiska och sociala landskap påverkar de unga människors vilja att utbilda sig och/eller söka arbeten. Plats påverkar således inte bara vilka jobb möjligheter som faktiskt finns utan också vilka typer av arbeten unga kan föreställa sig, som de planerar för och strävar efter (Andres et al., 1999). Denna skillnad har förstått som att det finns en subjektiv och en objektiv geografisk möjlighetsstruktur där den objektiva handlar om vilka möjligheter som finns tillgängliga och den subjektiva hur de unga uppfattar dessa möjligheter. Platsbaserade sociala nätverk påverkar också hur unga människor upplever och tolkar vilka möjligheter de har (Evans, 2013; White & Green, 2011).

Ungdomsforskarna Kim Allen och Sumi Hollingworth (2013) använder begreppet plats specifik habitus i deras studie av platsens betydelse för ungdomars karriärsambitioner inom den kreativa sektorn i tre städer i Storbritannien. Genom att knyta an till Bourdieus teoretiska ramverk menar de att både klass och plats formar vilka förväntningar, aspirationer

och möjligheter unga människor har. Habitus förstår de som en generativ struktur som påverkar människor att handla på vissa sätt. Att det är en generativ struktur innebär att det inom vissa ramar finns en mängd olika sätt att agera, tänka och uttrycka sig. De menar att habitusbegreppet innebär en möjlighet att undersöka hur aspirationer är villkorade av sociala strukturer. Platsspecifik habitus handlar, enligt Allen och Hollingworth, inte bara om dispositioner baserade på klass och vad som är möjligt att föreställa sig för ”människor som mig” utan också om plats och vad som är möjligt för ”människor härifrån”. De menar därmed att unga människors aspirationer för framtiden är djupt inbäddade både i deras sociala och rumsliga lokalisering (Allen & Hollingworth, 2013, s. 501). Det är även ett teoretiskt ramverk jag använder mig av i denna avhandling, dock med den viktiga skillnaden att jag visar att det inom en och samma plats finns flera platsspecifika habitus som kan kopplas till de unga vuxnas plats i det sociala och geografiska rummet.

Betydelsen av plats har också utforskats till viss del i en svensk kontext. Utbildningsforskaren Lena Lidström undersöker, i sin avhandling, unga vuxnas (25–29 år) erfarenheter av arbetslöshet i tre olika kommuntyper; glesbygd, socialt utsatt respektive välsituerad storstadsförort. Hon visar att kön, etnisk bakgrund och bostadsort formar de ungas villkor och erfarenheter av utbildning och arbete. Särskilt relevant för föreliggande avhandling är att hon beskriver platsens betydelse för ungas karriärsutveckling. Hon lyfter fram att skillnaderna mellan glesbygd och storstadsförorter är stora. I glesbygdskommunen uttryckte de unga vuxna större begränsningar i hur de uppfattar sina möjligheter medan de unga i storstadsförorterna uppfattade att de hade en betydligt större bredd av möjligheter (Lidström, 2009).

Utbildningsforskaren Maria Rönnlund med flera (2018) studerade högstadielevs val av studieförberedande eller yrkesförberedande program i sex landsbygdskommuner i Sverige. De drar slutsatsen att studenternas utbildningsval och karriärplanering var kulturellt och socialt situerade samt påverkade av platsen där de bodde. På de platser där utbildningsnivån var låg och där den lokala arbetsmarknaden erbjöd okvalificerat industri- och servicearbete fanns det en starkare tendens att välja yrkesförberedande program än på platser där invånarna hade en högre

utbildningsnivå och tillgång till en mer varierad arbetsmarknad. Medan Lidström (2009) konstaterar att det finns en skillnad mellan glesbygd och storstad för hur unga uppfattar sina möjligheter, visar Rönnlund med flera (2018) att det även finns en skillnad mellan olika landsbygdskommuner. I föreliggande studie jämförs inte platser utan ambitionen är istället att visa på skilda upplevda möjligheter till arbete inom en och samma ort.

Plats som hinder eller möjlighet?

Platsförankring ("place attachment") är ett begrepp som försöker fånga bindningar mellan plats och människa (Bogren, 2008, s. 51). Dessa bindningar har inom forskning förståtts både som ett hinder och en möjlighet för ungas inträde i arbetslivet och vuxenvärlden (jfr. Lewicka, 2011). Platsförankring har tolkats som en tillgång i ungas övergångar till arbete eftersom den kan innebära förutsägbarhet, trygghet och tillgång till socialt kapital. Att bo i sin hemort innebär för en del unga människor att ha tillgång till platsbaserade nätverk som kan hjälpa dem med att få möjligheter till jobb (Andersson & Beckman, 2015; Cuervo, 2014; Forsberg, 2019; Juvonen & Romakkaniemi, 2019; Möller, 2012; Preece, 2018). När förankring till plats betraktas som ett hinder handlar det om att den leder till begränsade livsmöjligheter (Lewicka, 2011). MacDonald med flera (2005) undersökte ungas övergångar i utsatta områden i England. De visar att de unga använde sig av platsbaserade nätverk, bestående av vänner, grannar och familjemedlemmar för att söka jobb. Tips och rekommendationer var avgörande för att lyckas på arbetsmarknaden. De starka sociala nätverken bidrog dock också till att begränsa jobbsökandet geografiskt och socialt och begränsade därmed möjligheterna. På det sättet bidrog nätverken till social reproduktion av en marginaliserad position (MacDonald et al., 2005).

I forskning om ungas sociala nätverk och plats används ofta statsvetaren Roberts Putnams (2000) uppdelning mellan sammanbindande nätverk som hjälper unga "att klara sig" ("get by") och överbryggande nätverk som hjälper dem "att komma vidare" ("get on") (Green & White, 2008; Kearns & Parkinson, 2001; MacDonald et al., 2005; Webster et al., 2004; White & Green, 2011; White & Green, 2015). I exemplet ovan menade MacDonald

med flera (2005) att de lokala nätverken främst hjälpte de unga att ”klara sig”. På ett liknande sätt beskriver kulturgeograferna Anne Green och Richard White (2008; 2011; 2015) hur platsknutna sociala nätverk både kan vara en positiv och negativ resurs. När platsförankring ses som ett hinder handlar det således främst om de sociala nätverken, bland annat genom att de reproducerar en marginaliserad position på arbetsmarknaden. Det handlar också om att förankringen påverkar de ungas aspirationer, det vill säga vad de kan tänka sig att arbeta med.

Ungdomsforskaren Janet Holland med flera (2007) menar att många policydebatter om social exkludering fokuserar på fördelen med överbryggande nätverk och uppmuntrar unga att flytta från en viss typ av platser för att ”komma vidare”. Holland med flera (2007) utmanar istället denna uppdelning då de menar att det är mycket mer komplext än så. Sammanbindande och överbryggande nätverk är sammanlänkande och beroende av varandra. Deras slutsats är snarare att unga människor ständigt förhandlar med platsens möjligheter och begränsningar på en rad olika sätt. I dessa förhandlingar använder de sig av socialt kapital med olika resultat. För vissa är att vara inbäddad i samhället med starka sammanbindande nätverk en fördel eftersom det möjliggör att komma vidare, för andra är det hindrande för deras väg in i utbildning och potentiella sociala mobilitet (Holland et al., 2007). I denna avhandling utgår jag från Bourdieus kapitalbegrepp eftersom det möjliggör att utforska hur sådana förhandlingar går till utan att på förväg bestämma om nätverken hjälper de unga vuxna att ”komma vidare” eller ”klara sig”.

En politisk diskurs

Till frågan om plats som hinder eller möjlighet finns också en politisk kontext som är viktig att känna till. Flera ungdomsforskare från Storbritannien och Kanada argumenterar mot en politisk diskurs där aspirationer bland unga från arbetarklassen ses som felaktiga och bristande. Inom denna diskurs uppmuntras en viss typ av flexibel och individualiserad subjektivitet. Platsförankring spelar en viktig roll eftersom den, inom denna politiska diskurs, anses motverka aspirationer. Den som inte flyttar från områden med få eller inga jobb-möjligheter får enligt logiken ”skylla

sig själv” för arbetslöshet eller arbeten med osäkra anställningsförhållanden (ex. Allen & Hollingworth, 2013; Bright, 2011; Corbett, 2013; Evans, 2016; Stahl & Habib, 2017). Forskare har i studier försökt problematisera denna diskurs, bland annat genom att visa att verkligheten är mycket mer komplex (Holland et al., 2007) eller genom att visa att det inte finns någon brist på aspirationer bland unga från ekonomiskt utsatta områden (Evans, 2016; Kintrea et al., 2015). Istället har studier visat att ungas aspirationer många gånger är högre än deras möjligheter att realisera dessa (Kintrea et al., 2015).

I en svensk kontext visar forskning att platsförankring och kvarstannande förknippas med låga ambitioner (se ex. Kåks, 2007, 2011) vilket kan ses som en liknande diskurs. Sociologen Lena Sohl (2014) diskuterar hur klassresan har blivit ett svar på samhällets ojämlikhet. Det är genom att lämna arbetarklassen människors villkor kan förbättras. Hon beskriver dock också att det finns avgörande skillnader mellan det svenska och brittiska klasssamhället där den svenska välfärdsstaten, exempelvis via utbildning, historiskt sett har möjliggjort kollektiva förbättringar. Samtidigt menar hon att det kollektiva lyftet har förvandlats till en fråga om individens ansvar och att ”frågor om att ’lyckas’ eller ’misslyckas’ knyts till individens förmåga att uppfylla de krav som ställs i den nyliberala ekonomin” (Sohl, 2014, s. 414). I Sverige finns alltså forskning som visar på liknande diskurser, däremot finns inte en lika uttalad politik inriktad på att höja aspirationer som så tydligt kopplas till plats.

Sammanfattningsvis visar forskningen om platsers betydelse att de lokala villkoren kan spela roll både för hur unga människor tolkar sina möjligheter och hur de upplever inträdet på arbetsmarknaden. Platser och platsförankring har förståtts både som hinder och möjligheter för unga människors erfarenheter av arbete.

Unga utanför storstäderna – flytta eller stanna?

I detta avsnitt flyttas fokus från ungas arbete till ungas relation till plats och mobilitet. Centralt inom denna forskning har varit att utforska varför unga människor väljer att flytta från eller stanna kvar i sina hemorter. En dimension som särskilt har framkommit är den positiva värderingen av

mobilitet och då i synnerhet mobilitet från rurala till urbana områden. Denna positiva värdering har, av sociologen Lotta Svensson (2006), beskrivits som en kulturell logik som säger att unga människor ska flytta från mindre orter för att framstå som lyckade. Det handlar dock inte bara om vad som framstår som lyckat utan även vad som ses som naturligt och normalt för unga människor. Att flytta betraktas som det naturliga, det aktiva och det lyckade och att stanna som det avvikande, det passiva och det misslyckade. Föreställningarna är kopplade till klass där medelklassens syn på det naturliga innebär en ungdomstid som orienterar sig mot det urbana och moderna (Svensson, 2006).

Etnologen Helena Kåks visar att ungdomarna i hennes studie förhåller sig till och konstruerade två livsmanus: ett positivt och ett negativt laddat livsmanus (Kåks, 2007). Det positiva innebär att unga människor ska ut och resa, utbilda sig och etablera sig på arbetsmarknaden innan de bildar familj. Det innebär också att vara rörlig och bygga sin identitet oberoende av rumsliga villkor. Det positiva livsmanuset uppmuntrar indirekt en förlängd ungdomstid och är i linje med de växande utbildningskrav och den globalisering som har skett de senaste decennierna. Det negativa livsmanuset utgörs av att bilda familj och börja arbeta tidigt istället för att ägna sig åt utbildning och resor. Enligt Kåks finns i detta livsmanus en stark associering till en lägre ambitionsnivå vilket bland annat är kopplat till yrke ”jobba på Ica” och orörlighet ”bli fast”. Livsmanusen är också starkt kopplade till plats där Kåks menar att, ”det negativt laddade scriptet förknippas med mindre orter, en lågutbildad befolkning och en traditionell könsordning, medan det positivt laddade scriptet associeras med motsatsen” (Kåks, 2007, s. 287).

Dessa avhandlingar, av Svensson och Kåks, har varit viktiga för den svenska kunskapskontexten om ungas livsval kopplat till mobilitet. De visar sammantaget att det finns en stark norm för unga människor utanför storstäderna att flytta och att flytta/stanna frågan är knuten till klass, plats (centrum/periferi) och kön. Denna norm har också identifierats och diskuterats av forskare utanför Sverige.

Studier från Danmark har exempelvis visat att ungdomar både i högstadie- och gymnasieåldern upplever att de behöver lämna rurala områden för att kunna skapa sig en meningsfull, ungdomlig identitet.

Ungdomarna i dessa studier förknippar att stanna med ett misslyckade (Pedersen & Gram, 2018; Sørensen & Pless, 2017). Dessa studier poängterar att Danmark är ett litet land där avstånden är korta men att relationen mellan centrum och periferi eller mellan det urbana och rurala ändå är närvarande i deras studier. Relationen handlar således om något annat eller något mer än enbart geografiskt avstånd. Det är en viktig poäng för min studie eftersom jag studerar en ort i södra Sverige där avstånden inte heller är särskilt långa.

Farrugia (2016) som har visat på liknande föreställningar och normer i en australiensisk kontext, beskriver de processer som uppmuntrar unga människor i rurala områden att vara mobila som ett mobilitetsimperativ (se också Corbett, 2007; Kesselring, 2006). Han urskiljer tre dimensioner av ungas relation till mobilitet: en symbolisk, en strukturell och en affektiv. De tre dimensionerna fångar enligt Farrugia (2016) ungas position inom flödet av kapital och arbete, den symboliska konstruktionen av stad och land och till sist den förkroppsligade, affektiva, sensoriska dimensionen av mobilitet. Till skillnad mot att betrakta uppmuntran till mobilitet som i första hand en kulturell norm, vilket i huvudsak varit fallet i den svenska forskningen (se Areschoug & Gottzén, 2020) innebär teoretiseringen av mobilitets-imperativet att ta hänsyn till strukturella ojämlikheter mellan rurala och urbana områden såväl som kulturella värderingar och affektioner/emotioner (Farrugia, 2016). Sammanförandet av flera dimensioner är ett viktigt bidrag som också inspirerat utgångspunkten i denna studie.

Det finns ett antal studier som diskuterar skilda strukturella förutsättningar och visar hur dessa påverkar normer om mobilitet (Forsberg, 2019; Haukanes, 2013; Rönnlund, 2020). Socialantropologen Haldis Haukanes (2013) utforskade livsplaner bland 14-15-åringar i ett ruralt område i Tjeckien, bland annat med fokus på frågan om att ”stanna eller flytta”. Hon fann likt många andra studier en tendens att uppvärdera mobilitet men det var inte den huvudsakliga berättelsen då relativt få sökte efter ett spännande och glamoröst liv i storstäder. Många ungdomar ansåg istället att de kunde realisera det önskvärda livet på plats. Det fanns en uppvärdering av naturen, tystheten och luftkvalitén som sattes i kontrast till den smutsiga, högljudda och farliga staden. Haukanes menar att

ungdomarnas önskan att stanna och deras positiva värdering av det lokala området kan bero på de relativt goda ekonomiska förhållandena i området, det vill säga det fanns inte ett starkt strukturellt tryck på att flytta. Kulturgeografen Sara Forsberg (2019) undersökte hur gymnasieelever i Kalix föreställer sig sin framtid. Hon visar att inte alla unga människor följde normen att vara mobila, istället artikulerade ungdomar på yrkesprogrammen rätten att vara immobila i termer av rätten att stanna kvar. Forsberg tolkar det som en motstrategi som kan kopplas till att det finns en relativt god tillgång till arbeten, bland annat inom gruvnäringen.

Dessa studier visar att det finns lokala förutsättningar som påverkar hur ungas relation till plats och mobilitet ser ut. På de platser där det finns strukturella förutsättningar att stanna, i form av tillgång till arbete, verkar trycket på mobilitet upplevas som mindre tvingande. Det motiverar vidare studier av hur uppvärderingen av mobilitet på en samhälls- eller lokal nivå tolkas och omskapas på en lokal nivå. Samtliga berörda studier om ungas relation till plats har utgått från ungdomar i skolåldern. Det är inte konstigt eftersom det är för dem valet att flytta eller stanna är mest aktuellt. Denna studie tar på ett sätt vid där de slutar och undersöker relationen till plats och mobilitet i en något äldre åldersgrupp. Det innebär att mitt huvudsakliga fokus inte är om de ska flytta eller stanna utan hur de upplever kvarstannandet, speciellt i relation till möjligheter till arbete.

Sammanfattning och bidrag

Denna avhandling befinner sig, som jag skrev inledningsvis, i skärningspunkten mellan det forskningsfält som behandlar ungas övergång till arbete och det fält som utforskar ungas relationer till plats och mobilitet. Mitt bidrag i relation till ungdomsforskning inriktad på ungas inträde på arbetsmarknaden handlar främst om att utforska betydelsen av plats. Inom detta fält har en viktig debatt handlat om relationen mellan kontinuitet och förändring. Som en del av den debatten har frågan om sociala strukturer och individualisering diskuterats. I denna avhandling sätts dessa frågor i relation till en specifik geografisk plats: en svensk småstad med dominerande industrinäring. Många av de förändringar som har skett har främst förståtts utifrån unga i urbana områden därför är ett viktigt bidrag

att utforska småstaden som plats för ungas möjligheter till arbete. Kan övergångar i industriorten förstås som komplexa, förlängda och individualiserade eller finns det andra perspektiv? Finns det bland de unga vuxna i industriorten en individualiserad förståelse av sina möjligheter? Vilka resurser krävs för att realisera möjligheterna och hur återskapas ojämlikheter i denna specifika kontext?

I relation till den forskning som fokuserat på mobilitet är bidraget att utforska betydelsen av arbete. Ett stort fokus inom detta forskningsområde har legat på föreställningar, normer och attityder (jfr. Areschoug & Gottzén, 2020). Genom att fokusera på hur unga upplever sina möjligheter till arbete ges kvarstannandet en strukturell dimension (jfr. Farrugia, 2016). Många inom detta fält har studerat ungdomar i gymnasieåldern eller yngre. Det innebär att de har studerat hur unga föreställer sig sin framtid i termer av att flytta eller stanna. I denna studie har ett annat fokus möjliggjorts eftersom jag studerar en äldre grupp unga vuxna. Det innebär att istället för att utforska planer på att stanna eller flytta har jag kunnat utforska erfarenheter av att stanna och vad dessa erfarenheterna har inneburit för deras upplevda möjligheter till arbete. Sammanfattningsvis utgör denna studie ett bidrag genom att kombinera den mer kulturellt inriktade forskningen om plats och mobilitet med den mer strukturellt inriktade forskningen om övergångar till utbildning och arbete.

3. TEORETISKA PERSPEKTIV

I detta kapitel diskuteras avhandlingens teoretiska utgångspunkter. I föregående kapitel argumenterade jag för att denna avhandlings bidrag är att kombinera ett fokus på ungas relation till plats och mobilitet med en studie av ungas position och upplevda möjligheter på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund kommer jag här att introducera ett teoretiskt ramverk som kan användas för att förstå hur deras möjligheter är villkorade av deras resurstillgång och förkroppsligade dispositioner.

Kapitlet inleds med en diskussion om betydelsen av mobilitet och hur betydelsen skiftar i tid och rum. Mobilitet beskrivs som ett begrepp som står i relation till immobilitet. Även plats diskuteras som ett relationellt begrepp. Diskussionen om mobilitet och plats leder fram till de analytiska verktyg som används i avhandlingen. Dessa beskrivs i två delar. I den första delen diskuterar jag hur de unga vuxnas möjligheter kan förstås såsom villkorade av deras resurstillgång genom sociologen Pierre Bourdieus kapitalbegrepp. I den andra delen är fokus istället begreppet habitus. Jag menar här att det är fruktsamt att betona att habitus är positionerade i ett socialt *och* geografiskt rum genom begreppet platsspecifik habitus. I denna del blir också de unga vuxnas upplevda möjligheter och förhållningssätt till framtiden centralt. Där används begreppen aspirationer och *illusio* för att förstå de unga vuxnas meningsskapande. Jag diskuterar även hur habitus kan användas för att förstå reproduktion och social förändring. Denna fråga är också central i kapitlets sista avsnitt som behandlar habitus, plats och kön där jag diskuterar möjligheter för förändring eller reproduktion av könsrelationer.

Mobilitet

Sedan mitten av 00-talet har forskare talat om ett nytt mobilitetsparadigm inom samhällsvetenskapen. Det innebär att forskare från en mängd olika discipliner och ämnen har studerat frågor om rörlighet, orörlighet och rumsliga relationer (Hannam et al., 2006; Sheller, 2017; Sheller & Urry, 2006). Sociologerna John Urry och Mimi Sheller som först introducerade

begreppet mobilitetsparadigm menade att ”hela världen verkade vara i rörelse” och att samhällsvetenskapen genom att utgå från en mobil värld var under förändring (Sheller & Urry, 2006, s. 207). Innebörden av begreppet mobilitet har skiftat över tid, rum och forskningsfält.

Mobilitet beskrivs av kulturgeografen Tim Cresswell (2006) som rörelse som tillskrivs mening. Mobilitet kan därmed ha olika mening i olika kontexter, det kan också finnas konkurrerande samtidiga meningar inom samma kontext. I västvärlden ses mobilitet både som framgång, frihet, möjlighet och modernitet samtidigt som det konstrueras som något hotfullt och avvikande. I en liberal demokrati är mobilitet ett viktigt fundament där människor, kapital, varor och tjänster måste kunna röra sig fritt för att nå ekonomisk och social tillväxt (Lindgren & Lundahl, 2010). Att vara orörlig och exempelvis inte kunna flytta från en mindre ort för att få ett (bättre) arbete kan i en sådan kontext ses som negativt eftersom det ses hindra även social mobilitet (jfr. Adey, 2010, s. 38). Samtidigt ses rörlighet i form av en viss typ av migration, i samma kontext, som ett ökande hot mot nationalstaten som måste kontrolleras och hindras genom förstärkta inre och yttre gränser (Yuval-Davis et al., 2019).

Cresswell (2006) placerar in dessa båda synsätt på mobilitet i fasthetens respektive flödets metafysik⁵. Inom fasthetens metafysik ses mobilitet som något hotfullt och avvikande, där är utgångspunkten att vara fixerad, bunden eller rotad. Plats, hem och rötter beskrivs inom detta perspektiv som fundamentala mänskliga behov. Mobilitet tolkas som en avsaknad av anknytning och engagemang och en brist på mening⁶. Den andra metafysiken är flödets metafysik. Inom detta tankesätt finns en positiv värdering av mobilitet som frihet, utveckling och förändring. Flöden och tillblivelse står i centrum och platsbundenhet ses som något som tillhör

⁵ Metafysik innebär, enligt Cresswell, en tankefigur (eller ett metanarrativ om mobilitet) som påverkar människors föreställningar och handlingar och som har politiska och ideologiska implikationer för hur mobilitet tolkas och upplevs i världen (Cresswell, 2006, s. 26, 55).

⁶ En som tidigt diskuterade fasthetens metafysik var antropologen Liisa Malkki som i en studie av flyktingar i Tanzania såg en tendens att naturalisera människors relation till plats och utgå från fasthet som dominerande princip (Cresswell, 2006, s. 26-27; Malkki, 1992).

historien. Istället finns en uppfattning om att allting är i rörelse och att stabilitet är en illusion. Cresswell (2006) menar att kritik har riktats mot båda dessa tankefigurer. Flödets metafysik har kritiserats för att romantisera och idealisera rörlighet och fasthetens metafysik för att underbygga konservativa och nationalistiska idéer. Enligt Sheller (2014) är dock mobilitetsforskarens uppgift inte att ta ställning för det ena eller andra utan att undersöka hur både diskurser och praktiker om fasthet och flöden får mening i vissa kontexter.

En del av forskningen om mobilitet har utforskat hur mobilitet är sammankopplat med maktrelationer och bidrar till social differentiering. Mobilitet har setts som en resurs eller ett kapital som är ojämnt fördelat (Kaufmann et al., 2004; Massey, 1994; Skeggs, 2004). Det har bland annat inneburit en förståelse av mobilitet och immobilitet där de som har tillgång till mobilitet förmodas besitta privilegium och makt och där immobilitet ses som en maktlös position (ex. Bauman, 1998; Boltanski & Chiapello, 2005). Andra har lyft fram en mer relationell syn som innebär att förstå hur både immobilitet och mobilitet möjliggörs av och sker på bekostnad av varandra (Adey, 2006; Adey & Bissell, 2010; Fast & Lindell, 2015). Enligt detta perspektiv kan det vara ett privilegium att vara i rörelse men det kan också vara ett privilegium att kunna stanna kvar på en plats (ex. Mata-Codesal, 2018). En utgångspunkt i denna avhandling är att med hjälp av den relationella analysen utforska hur mobilitet och immobilitet står i relation till varandra och fylls med mening och värde i den kontext som småstaden utgör (jfr. Sheller, 2014).

Att stanna kvar – immobilitet?

Inom ramen för mobilitetsparadigmet har det på senare tid väckts frågor som relaterar till ”andra sidan” av mobilitet. Vad finns det när det inte finns mobilitet? Forskare inom mobilitetsfältet har ställt frågor om stillhet och väntande istället för rörelse och rörlighet (Cresswell, 2012). På liknande vis har det inom migrationsforskning uppstått en efterfrågan på studier som fokuserar på processen att stanna kvar och en potentiell immobilitet (Coulter et al., 2016; Stockdale & Haartsen, 2018). Sociologen Kerilyn Schewel (2019) menar att det finns en mobilitetsbias inom migrations-

forskningen. Istället för att ställa frågan varför människor flyttar är det, menar hon, minst lika relevant att fråga varför människor stannar kvar på platser; hur kommer det sig att människor bor på samma ställe ett helt liv? Även om vi lever i migrationens tid är det många människor som inte flyttar och dessa processer är inte lika utforskade som varför människor flyttar. Att stanna kvar har, som jag visat i tidigare kapitel, ofta förstås i negativa termer av att fastna eller hamna efter, särskilt när det gäller för unga människor att stanna kvar i rurala områden (Stockdale & Haartsen, 2018).

Att studera kvarstannande kräver dock försiktighet. Det finns en risk att definiera människor som immobila genom att fixera dem i tid och plats. För det första är få människor immobila, rörlighet är en del av livet för de allra flesta, för det andra är inte beslut om att stanna på en plats definitiva och eviga (Hjälms, 2014; Schewel, 2019). Schewel definierar immobilitet så här:

I propose defining immobility as continuity in an individual's place of residence over a period of time. Immobility is never absolute because all people move to some degree or another in their everyday lives; rather, it is always relative to spatial and temporal frames. (Schewel, 2019, s. 17)

Genom en definition som handlar om att avgränsa immobilitet till att förstås som kontinuitet i bostadsort under en viss tidsperiod fångas dess potentiellt tillfälliga karaktär. I denna studie definieras immobilitet i relation till kvarstannande, det vill säga unga vuxna som har vuxit upp och vid tiden för första intervjun bor i den mindre orten. Som tidigare diskuterat utgår jag dock från att mobilitet och immobilitet är relationella, vilket innebär att de måste förstås i relation till varandra. Kvarstannande implicerar att någon annan flyttar, precis som att flytta implicerar att andra stannar.

Platsförankring och plats

Banden mellan människor och platser kan förstås genom begreppen platsförankring ("place attachment"), platskänsla ("sense of place") och ibland platsidentitet ("place identity"). Platsförankring kan ses som ett övergripande begrepp som sammanfattar flera liknande tankegångar om

människors bindningar till plats (Bogren, 2008). Förankringens grund kan vara både social och materiell. Vissa människor kan känna en anknytning till platsen på grund av de starka band de har till sitt område och sina grannar eller för att de har bott på platsen i generationer. Andra kan känna anknytning till den fysiska miljön såsom en vacker natur där det finns möjlighet till rekreation och vila. Platsförankring tillskrivs, precis som mobilitet, skilda meningar och värde. För människors välmående och sociala liv anses platsförankring i många studier inom psykologi vara av godo (Lewicka, 2011). Platsförankring implicerar trygghet, rötter och platskänsla (Gustafson, 2001). Samtidigt ställs det ofta i relation till mobilitet där mobilitet förknippas med samhällelig och personlig utveckling och en kosmopolitisk öppenhet medan platsförankring förknippas med trångsynthet och begränsade möjligheter (Gustafson, 2014).

Platsförankringens existens har, som diskuterades i kapitel 2, ifrågasatts i en alltmer rörlig värld. Betoningen på globalisering, flöden och nätverk i stora samhällsteorier under 1990-talet ledde till en osäkerhet på vilken betydelse platsen har i människors liv (Bauman, 1998; Castells, 1996; Giddens, 1999). De stora samhällsförändringarna ansågs ha underminerat människors förankring till plats och identitet kopplad till plats (se ex. Giddens, 1999). Sedan dess har forskare åter igen betonat platsens betydelse (se ex. Farrugia, 2014; Wiborg, 2004) och poängterat att platsförankring och mobilitet inte behöver utesluta varandra (Gustafson, 2001). Det innebär att det inte är givet att ökad mobilitet leder till mindre platsförankring (Amundsen, 2015; Gustafson, 2001). Platser är även fortsättningsvis en viktig beståndsdel i det sociala livet och betydelsen av plats har snarare förändrats än underminerats (Gieryn, 2000; McDowell, 1997; Wiborg, 2004). Relationen mellan människa och plats är ett föränderligt och komplext fenomen som forskare menar, i det moderna samhället, har gått från att vara något som framstår som givet till att bli en relation som förhandlas reflexivt (Wiborg, 2004, s. 417). I denna avhandling tar jag fasta på att människors relation till plats är komplex och under förhandling. Hur förankringen ser ut och vilken betydelse den har för människor är en empirisk fråga som utforskas i avhandlingens analyskapitel.

Plats definieras i avhandlingen i linje med ett relationellt platsbegrepp som utgår från Masseys teoretisering kring plats. Platser är enligt Massey inte avgränsade enheter med fasta egenskaper utan kan istället förstås som öppna och porösa nätverk av sociala relationer. Det innebär att utgå från:

A notion of place where specificity (local uniqueness, a sense of place) derives not from some mythical internal roots nor from a history of relative isolation - now to be disrupted by globalization - but precisely from the absolute particularity of the mixture of influences found there. (Massey, 1999, s. 22)

Småstaden som utforskas i denna avhandling ses inte som avskild från globalisering och strukturella förändringar utan som en plats där dessa förändringar äger rum. Platser är inte heller enhetliga utan kan exempelvis ha flera identiteter och människor upptar olika positioner inom de interna strukturer som finns inom varje plats (Massey, 1994, s. 153).

Avslutningsvis, vad som är viktigt i denna avhandling och som jag vill framhålla är att människors relation till plats och mobilitet de senaste decennierna har beskrivits som under omvandling. Mobilitet har setts som allt mer dominerande och värdeskapande, särskilt i relation till unga människor som jag visade i kapitel 2. En del forskare har pekat på att relationen mellan plats och människa har försvagats, andra menar att platser fortsätter att ha betydelse i människors liv. Det finns således flera sätt som mobilitet och plats tillskrivs mening och dessutom innebär både platsförankring och mobilitet olika saker för olika människor (Gustafson, 2001). För att utforska hur unga vuxna i denna studie förhåller sig till plats och mobilitet, bland annat med grund i olika resurser och förkroppsligade dispositioner, används begrepp från Bourdieus handlingsteori.

Kvarstannandets villkor - kapitalbegreppet som analytiskt verktyg

Bourdies kapitalbegrepp erbjuder ett sätt att förstå ojämlikhet med grund i de tillgångar som individen har. Kapital kan översättas som de värden, tillgångar eller resurser individen besitter (Broady, 1998). Dessa tillgångar

är inte enbart ekonomiska utan också kulturella och sociala. Kapital är enligt Bourdieu ”a force inscribed in the objectivity of things so that everything is not equally possible or impossible” (Bourdieu, 1986, s. 46). Det innebär att tillgång till kapital påverkar vilka vägar som framstår som möjliga att välja men också vilka vägar som är svårare att ta. Dessutom kan kapitalinnehavet möjliggöra eller begränsa vad individer tror eller hoppas de kan uppnå (Bourdieu, 1984). En viktig del av kapitalteorin är att kapital kan ackumuleras och konverteras, det vill säga omvandlas till andra former av kapital (Savage et al., 2005). Att ha tillgång till en kapitalform kan således hjälpa individen att få tillgång även till andra kapital, att ha ett högt socialt kapital kan bidra till att en person får arbete vilket innebär en omvandling till ekonomiskt kapital.

Kapital bidrar till att positionera individen i ett socialt rum där positionerna avgörs av hur mycket kapital individen besitter och sammansättningen av olika typer av kapital. Ytterligare en viktig aspekt är förändringen av kapitalinnehavet över tid (Bourdieu, 1984). Individer som har liknande positioner i det sociala rummet bildar relativt homogena grupper och på så sätt kan sociala klasser skapas. Varje position i det sociala rummet motsvarar en särskild uppsättning livsvillkor som Bourdieu kallar klassvillkor. I kapitalteorin framträder således också Bourdieus syn på klass. Klass har genom kapitalformerna inte bara en ekonomisk dimension utan även en kulturell och social (Bourdieu, 1987). Livsvillkor och levnadsförhållanden är beroende av sammansättning och styrka på kapitalinnehav. Klass är alltså inte förutbestämd utan en multidimensionell position i det sociala rummet (Flemmen, 2013). Sociologen Beverley Skeggs (2000) påminner dock om att ”klasspositioner är inte bara relativa former i det sociala rummet, de är institutionaliserade positioner: medelklassens kulturella kapital kan ge betydande vinster på arbetsmarknaden” (Skeggs, 2000, s. 23). Det innebär att det finns en positiv värdering av vissa typer av kapital som består över tid. Det betyder också att positionerna blir mer varaktiga men samtidigt inte är oföränderliga.

Klassbegreppet används i avhandlingen med utgångspunkt i denna förståelse av klass. Det innebär dock inte att denna syn på klass är uteslutande, det vill säga *det enda* klass är. Sociologen Magne Flemmen (2013) argumenterar för vikten av att se att “capitalist societies are

organized around class divisions that are generated through the elementary workings of capitalist societies” (Flemmen, 2013, s. 327). Att enbart utgå från kapitaltillgång innebär, enligt Flemmen, en begränsad syn på individens makt eller maktlöshet. En chef har inte makt på grund av sina kapitaltillgångar likväl som att en arbetare inte är maktlös på grund av kapitalbrist utan på grund av sin position i det kapitalistiska systemet. Olika klassbegrepp fyller dock olika syften (Sayer, 2016). Detta är en studie av unga vuxna som är anställda eller arbetslösa i en mindre ort som har en liknande social bakgrund i arbetarklassen och position i det kapitalistiska systemet. Det innebär att det snarare är en studie av livsvillkor och möjligheter än sociala relationer inom kapitalismen.

En nackdel eller svårighet med kapitalbegreppet är att det är svårt att definiera mer precist vad kapital innebär. Forskare har ifrågasatt vad det tillför att kalla en tillgång eller resurs för kapital (se ex. Stigendal, 2010). Ett svar skulle kunna vara att Bourdieu genom begreppet kapital ville fånga något som ständigt är föremål för strider och inte ett fast tillstånd. Ett kapital är under förhandling och striderna gäller ofta hur kapitalen ska värdesättas. Ett kapital är inget kapital om det inte är möjligt att ackumulera och konvertera till ett annat kapital, det måste finnas en marknad. Kapitalet går således inte bara att mäta utan en viktig aspekt är vilket erkännande kapitalet får. Snarare än att fokusera på vilka fasta tillgångar människor har handlar det om att med hjälp av kapitalteorin undersöka och förstå relationen mellan tillgångar och erkännande (Broady, 1998). Denna studie behandlar unga vuxnas upplevda möjligheter till arbete. I en sådan analys är det användbart med ett resursbegrepp som utgår från det som används och erkänns värde på arbetsmarknaden. Det gör det också möjligt att få syn på när något inte går att använda som kapital, och i dessa fall analysera varför den potentiella resursen inte går att använda i den undersökta kontexten.

Kapitalformer

Bourdieu delar in kapital i ekonomiskt, kulturellt, socialt och symboliskt kapital. De kapitalformer som främst utforskas i denna avhandling är det kulturella, sociala och symboliska. Ekonomiskt kapital är kopplat till pengar

och ägande i form av inkomst, förmögenhet eller andra ekonomiska tillgångar (Bourdieu, 1986). Det har inte explicit efterfrågats i intervjuerna men har ändå en viktig roll genom sin relation till övriga kapitalformer.

Det kulturella kapitalet kan ha olika former: objektifierat⁷, förkroppsligat eller institutionellt. Det förkroppsligade kulturella kapitalet är det som berör bildning och kultivering, ett sätt att vara, orientera sig och kunna föra sig. Det är en integrerad del av personen och går inte att kvantitativt mäta. Det institutionella kulturella kapitalet handlar om utbildning och uttrycks via bland annat betyg och examina (Bourdieu 1986). Kulturellt kapital har också beskrivits som informationskapital och att ha mycket kulturellt kapital innebär i den meningen att vara välinformerad och kunna värdera exempelvis de möjligheter som finns i utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden (Broady, 1990). Det kan vara svårt att definiera kulturellt kapital och varje studie kräver sin egen operationalisering av vad det betyder. För Bourdieu innebär kulturellt kapital ”finkultur”. Han utvecklade begreppet för att studera dominansförhållanden i Frankrike under 1960-talet (Bourdieu, 1984; Broady, 1990, s. 223). Skeggs (2004) argumenterar för att värdet av en kultur bara kan bedömas i de olika fält där de kan realiseras och konverteras. I denna avhandling handlar det om vilken innebörd kulturellt kapital har i en svensk småstadskontext på 2010-talet, en innebörd som utvecklas i analysen.

Socialt kapital handlar om de faktiska eller potentiella resurser som kan genereras från de relationer en individ har såsom vänskapsband, familjeband eller medlemskap i olika grupper. Socialt kapital handlar inte om mängden sociala kontakter utan om de resurser som kan skapas genom de sociala förbindelserna. En vän eller en familjemedlem ingår därför inte automatiskt i individens sociala kapital (Bourdieu, 1986). Ytterligare en aspekt av socialt kapital som är relevant för studier av arbetsmarknaden

⁷ Den objektifierade formen handlar om att äga eller ha kunskap om objekt som i olika kontexter får ett kulturellt värde, exempelvis böcker, instrument och konst. Jag undersöker inte denna kapitalform då jag antar att den är inte är avgörande för unga vuxnas position på arbetsmarknaden i industriorten (jfr Wallinder, 2018, s. 21).

som denna är rykte och renommé. En individs rykte kan generera arbete eller tvärtom, göra att personen inte kommer ifråga. På en kollektiv nivå handlar ryktet om de föreställningar eller omdömen som finns kring en grupp, kollektiv eller kategori. Är det kollektiva ryktet negativt kan det finnas en minskad benägenhet att rekommendera en individ för en tjänst. Har gruppen, tvärtom, ett positivt rykte kan det vara lättare att rekommendera personen (Tovatt, 2013, s. 222).

Det sociala kapitalet har av flera forskare utvecklats för att fånga sociala relationer som inte på ett direkt sätt ingår i det sociala kapitalet (Flisbäck, 2006; Reay, 2004a). Sociologen Marita Flisbäck (2006, 2014b) har med grund i Bourdieus begreppsapparat utvecklat begreppet tillitskapital för att belysa att ett känslomässigt stöd i nära relationer kan vara en resurs. I sin studie av kvinnliga konstnärer visar hon hur relationen till en partner, familjemedlem eller vän kan skapa trygghet, självkänsla och ge kraft att fortsätta en karriär kantad av risker (Flisbäck, 2006). Tillitskapital uppstår genom interaktion mellan människor och upplevelsen av att bli lyssnad på, sedd och erkänd av en annan människa. Tillitskapital skiljer sig från socialt kapital genom att belysa att de privata relationerna i sig själva kan vara en resurs för att hantera exempelvis osäkra villkor på arbetsmarknaden. Socialt kapital fokuserar snarare på hur sociala kontakter kan användas på den offentliga arenan. Flisbäck menar att tillitskapital är ”de mänskliga relationer som krävs för att ge övriga kapital spelutrymme” (Flisbäck, 2014b, s. 126). Vidare menar hon att det kan ses som en ”existentiell tolkningsram” för de andra kapitalen. Det är genom tillitskapitalet individen bedömer hur meningsfullt det är att investera och omsätta övriga kapital (Flisbäck, 2014b).

Den sista kapitalformen är symboliskt kapital. Det definieras som ”det som av sociala grupper igenkänns som värdefullt och tillerkänns värde” (Broady, 1998, s. 6). Det symboliska kapitalet visar på en viktig del av Bourdieus tänkande, nämligen vikten av erkännande. Det handlar om vad som erkänns som tillgångar och därmed ges ett värde i en viss kontext (Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 119). Övriga kapitalformer får sina värden genom att de erkänns som symboliskt kapital, exempelvis är en utbildning bara värdefull om den erkänns och kan omsättas i ett visst sammanhang. Det är en central fråga för denna avhandling som innebär att undersöka

varför och hur ett kapital erkänns och tillskrivs värde på den lokala arbetsmarknaden och i den lokala kontexten.

Fält och värdesystem

Kapital är fältspecifikt, det vill säga får sitt värde på det fält där det verkar. Det är inte säkert att det är möjligt att överföra kapital mellan olika fält. Eftersom kapital är ett relationellt begrepp måste det studeras i ett socialt sammanhang; enligt Bourdieus termer, i ett socialt fält där kapitalet kan användas, ackumuleras och konverteras. På det sociala fältet kämpar eller strider aktörer om gemensamma symboliska eller materiella tillgångar (Bourdieu & Wacquant, 1992, ss. 96-97). Ett fält måste ha en viss grad av autonomi och en egen logik (Broady, 1990, s. 182). Fält kan förstås som en mindre region eller en domän i det sociala rummet (Reed-Danahay, 2020, s. 29). Denna studie är ingen regelrätt fältstudie, arbetsmarknaden i en mindre ort består troligtvis av mer än ett fält (jfr. Ulfsson, 2006). Sociologen Michaela Benson (2014) argumenterar för relevansen av fältbegreppet i sin studie av hur medelklassen förhandlar om sin tillhörighet till olika bostadsområden i London. Hon förklarar:

Following Bourdieu's (1985) mappings of social space, I present neighbourhood both as the locus of a range of social fields including housing, education and consumption (Butler and Robson, 2003; Savage et al., 1992) and a field in and of itself characterized by its own stakes and struggles. (Benson, 2014, s. 3098)

I föreliggande avhandling menar jag i linje med Benson (2014) att orten jag studerar både består av flera olika fält *och* kan betraktas som ett eget fält på så vis att den har sina egna insatser, värden och strider. Framförallt vill jag lyfta fram att det inom det övergripande fältet på orten finns ett lokalt värdesystem. Ett värdesystem innehåller idéer om vem och vad som räknas och betyder något (Skeggs, 2011). I denna avhandling används begreppet värdesystem för att få syn på vad som värderas inom den specifika kontexten (jfr. McKenzie, 2016). Skeggs (2004, s. 88) argumenterar för att vi behöver vara uppmärksamma på de olika värdesystem som finns utanför

det dominerande symboliska. Alternativa värdesystem, menar sociologen Lisa McKenzie, kan finns bredvid de dominerande eller stå i motsats till dem men är oftast en hybridversion. Värden kan både utmana eller existera vid sidan av dominerande värdesystem. I sin klassiska studie *Att bli respektabel* (2000) visar Skeggs hur arbetarklasskvinnor framhåller sin respektabilitet som ett sätt att tillskriva sig värde och särskilja sig från de icke-respektabla. Genom att praktisera en viss typ av femininitet som inkluderade omvårdnad och moderskap kunde kvinnorna försvara sig mot misskännande. I denna studie använder jag idén om värdesystem för att utforska skilda värderingar av mobilitet, plats och arbete.

Platsspecifika habitus och upplevda möjligheter

Kapitalbegreppet kan användas för att förstå att de unga vuxna har olika sociala positioner i det sociala rummet som ger dem olika möjligheter att formulera strategier på arbetsmarknaden. Strategi innebär i detta sammanhang ”individens eller gruppens medvetna eller omedvetna försök att försvara eller förbättra sin position” (Broady, 1998, s. 18). Enligt Bourdieu förkroppsligas kapitalformerna och bidrar till en inre disposition, habitus. Habitus kan därmed förstås som en inre orientering mot vissa sätt att handla, tänka och förhålla sig till den sociala världen (Bourdieu, 2000, ss. 138-141; Bourdieu & Wacquant, 1992).

Denna inre orientering kommer från erfarenheter av det liv personen hittills har levt. Familjen och utbildningssystemet, menar Bourdieu är de två viktigaste krafterna som påverkar en individs habitus. Det innebär att habitus är ett förkroppsligande av de erfarenheter individen har byggt upp under sin livstid (Bourdieu, 1984). Det är också ett förkroppsligande av de strukturer individen har omgetts av vilket framkommer när Bourdieu beskriver habitus som socialiserad subjektivitet. Det betyder att det vi ser som individuellt och subjektivt också är socialt och kollektivt. Det är dock en dubbelriktad relation, för habitus skapar samtidigt den sociala världens meningsfullhet (Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 126f).

Habitus är positionerade i ett socialt rum. Ett socialt rum kan enligt Tovatt (2013, s. 45) förstås som den samhälleliga kontext där det finns regler och normer för hur individer socialt och hierarkiskt positionerar sig

i relation till varandra. Det sociala rummet är ett bredare begrepp än socialt fält. Habitus är, som jag kommer att argumentera för i avhandlingen, också positionerade i det geografiska rummet. Det finns en koppling mellan det sociala rummet och det geografiska rummet som är viktig för denna avhandling. Bourdieu beskriver att de som är nära varandra i det sociala rummet, genom att ha liknande habitus, också tenderar att vara nära varandra i det fysiska eller geografiska rummet (Bourdieu, 1996; 2000, ss. 134-135). Individens rumsliga lokalisering är således ofta relaterade till deras position i det sociala rummet även om de aldrig helt överlappar. Uppdelningar av det geografiska rummet, exempelvis i centrum och periferi måste förstås som en konsekvens av uppdelning i det sociala rummet som är baserad på en ojämlik fördelning av kapital (Bourdieu, 1985; Reed-Danahay, 2020).

I föreliggande avhandling använder jag mig av begreppet platsspecifika habitus⁸. Platsspecifika habitus innebär en betoning av att habitus alltid är positionerade, har en plats, i det sociala och det geografiska rummet. I tidigare studier som har använt begreppet har forskarna menat att en plats har en platsspecifik habitus (Allen & Hollingworth, 2013). I denna avhandling utforskas istället möjligheten att det finns flera platsspecifika habitus inom samma mindre ort. Det innebär att sammankoppla det sociala rummet och geografiska platser inom orten.

Habitus ger, vad Bourdieu kallar, en känsla för spelet, en orientering i rummet (Bourdieu, 1999b). Sociologen Steven Threadgold (2020) argumenterar för att habitus kan användas för att förklara vad som händer med människor när de träder in i olika sociala rum, hur det får dem att känna och handla: om de känner sig bekväma eller obekväma, självsäkra eller osäkra, smarta eller dumma, stolta eller skamfyllda och så vidare. Individerna kan erfara en känsla av att vara på eller utanför sin plats. För detta avseende använder Bourdieu begreppet platskänsla ("sense of place") från

⁸ Egentligen är prefixet platsspecifik en tautologi, habitus är alltid platsspecifika, men eftersom den geografiska aspekten inte alltid tas hänsyn till finns det finns en poäng med att betona just det. Reed-Danahay (2020) menar exempelvis att Bourdieus bidrag till förståelsen av makt och rumslighet sällan uppmärksammas och erkänns.

sociologen Erving Goffman som innebär att känna till sin plats och andras platser i det sociala rummet. Känslan för platsen inbegriper den kroppsliga dimensionen av habitus. Bourdieu menar att vårt varande i världen utvecklas genom interaktionen mellan kroppen och världen. Det är genom kroppen vi erfar världen. Den kroppsliga delen av habitus kallas kroppslig hexis. Genom förkroppsligade kapitalformer utvecklar vi ett sätt att röra oss, uppföra oss och prata (Bourdieu, 1990, ss. 69-70). Det kroppsliga hexis kan antingen underlätta eller försvåra för individer när de befinner sig på de sociala fälten. Ackumulerat kapital på ett visst fält gör att det går att röra sig på fältet som ”en fisk i vattnet” men brist på kapital kan göra att rörelsemönstret och uppträdandet upplevs ”fel” (Garrat, 2016, s. 83). I *The Bachelors ball* (2008) illustrerar Bourdieu hur de ogifta männen på byns gemensamma danstillställning förkroppsligar sin förlorade statusposition genom sitt rörelsemönster, sin kroppshållning och sitt uppträdande (Bourdieu, 2008, ss. 74). Det är en viktig studie för denna avhandling eftersom den visar hur samhälleliga strukturella förändringar påverkar livet för invånarna i ett lokalsamhälle. Kroppslig hexis som en del av de unga vuxnas platskänsla används i denna studie för att förstå de unga vuxnas emotionella relation till plats. Det ses som en del av det mer övergripande begreppet platsförankring som diskuterades tidigare.

Framtid, aspirationer och illuso

En viktig aspekt av de unga vuxnas upplevda möjligheter är hur de uppfattar dessa i flera tidsdimensioner. Habitus är alltid kopplad till en framåtrörelse och kan användas för att förstå vilken rörelse i det sociala rummet som är möjlig att föreställa sig för olika individer (Bourdieu, 2000, s. 208). Det kan handla om vilka arbeten de kan föreställa sig att jobba med, om de tror att det är fördelaktigt att byta arbete och vilken slags karriär de tror är möjlig (Atkinson, 2020, s. 111).

De förhåller sig till flera samtidiga temporaliteter; dåtid, nutid och framtid genom deras förståelse av hur de hittills har fattat beslut men också hur de ser på sin framtid, vilka möjligheter de upplever att de har och vilka aspirationer de formulerar (jfr. Lundqvist, 2019). Aspiration innebär en strävan att nå ett visst mål eller komma in på en viss livsbana (jfr. Stahl &

Baars, 2016). Aspiration kan också ses som en emotionell impuls som motiverar en individ att sträva i en viss riktning (Brown, 2011). Threadgold (2019) argumenterar för att använda Bourdieus begrepp *illusio* för att förstå ungas aspirationer. *Illusio* innebär en tro på att ”spelet är värt att spelas” och därmed att ta dess regler på allvar (Bourdieu, 1999b, s. 127). Vid studier av arbetslivet har *illusio* förståtts som den ”gemensamma föreställningen om att spelet inom ett visst verksamhetsfält är värt att spela och sköts enligt rättvisa spelregler” (Flisbäck, 2014b, s. 92). *Illusio* används i avhandlingen för att förstå hur mening skapas, upprätthålls och förändras för de unga vuxna. Det kan således både användas för att förstå hur mening skapas i relation till kvarstannade och hur mening skapas i relation till arbete och karriär. Threadgold förklarar:

If someone is invested in the *illusio* of the field they are motivated by its stakes as something worth struggling over; they see the investment of their own time, effort and emotion as a valuable endeavor; and they are committed to reaping the rewards of the field, that is, they see something worth aspiring towards. (Threadgold, 2019, s. 39)

Illusio möjliggör på så sätt att undersöka hur och varför de unga vuxna tolkar att något är värt att sträva efter. Varför är det värt att satsa på att utbilda sig eller att utveckla sin sociala förmåga? Varför är det värt att stanna i småstaden? *Illusio* kan också användas till att få syn på de vägar de inte är intresserade av, som de inte ser som värda att kämpa för. Motsatsen till att tro att det finns något att sträva efter är att vara likgiltig och inte förstå varför andra är investerade (Bourdieu, 1999b, s. 127).

Reproduktion och förändring

Mycket av den kritik som har riktats mot Bourdieus handlingsteori har handlat om strukturell determinism. Kritiken innebär att individen är fången i sin *habitus* och reproducerar de omständigheter hon är satt i, hon har därmed en mycket begränsad agens och möjlighet att agera annorlunda än vad som är strukturellt förutbestämt (se ex. Archer, 2007; Jenkins, 2002).

I denna avhandling är habitus ett sätt att utforska hur de unga vuxna orienterar sig mot något (jfr. Flisbäck, 2014b). Det innebär inte att orienteringen är entydig utan också kan vara fylld av vaghet och ambivalens (jfr. Silva, 2016). Habitus förstås som varaktig men inte oföränderlig. Bourdieu menar i ett av sina senare verk att habitus inte nödvändigtvis är anpassad till den befintliga situationen och inte heller nödvändigtvis är enhetlig (Bourdieu, 2000, s. 160). Vidare pekar han på förändring av habitus. Han menar att den förändras i takt med nya erfarenheter och att dispositionerna är under ständig omarbetning. Samtidigt menar han att ingen radikal förändring sker eftersom habitus alltid bär en historia. Snarare karakteriseras den av en kombination av reproduktion och förändring (Bourdieu, 2000, s. 161).

Vid större förändringar kan det dock hända att habitus och kapitalinnehav inte längre är i linje med de krav och villkor som finns i den sociala omgivningen, ett tillstånd Bourdieu beskriver som hysteresis (Hardy, 2008). Ett exempel är männen i *The Bachelors ball* (2008) som till följd av en ändring av arvslagar och en samhällsutveckling präglad av urbanisering, inte längre sågs som attraktiva och därmed förblev ogifta. Deras habitus överensstämde inte längre med lokalsamhällets krav. En annan möjlighet är att social och/eller geografisk mobilitet skapar samma typ av dissonans. Ett exempel på det är Bourdieus egen resa från den franska landsbygden till Paris elituniversitet som han beskriver i *Sketch for a self analysis* (2007). För honom innebar hans tidiga habitus svårigheter att anpassa sig till sin nya miljö och en känsla av att befinna sig i två världar. Dissonansen mellan habitus och fält kan således både vara ett resultat av förändring av fältet och av att individen har förflyttat sig i det sociala rummet. En konsekvens av denna dissonans kan vara att individen utvecklar en kluven habitus, en splittring som kommer sig av att befinna sig i två världar på samma gång som innebär ett reflexivt förhållningssätt.

A habitus divided against itself, in constant negotiation with itself and with its ambivalence, and therefore doomed to a kind of duplication, to a double perception of self, to successive allegiances and multiple identities. (Bourdieu, 1999c, s. 511)

En kluven habitus innebär ständiga överläggningar med sig själv och en dubbel blick på sitt eget liv och sina egna omständigheter (Bourdieu, 2000, s. 160). Flera forskare har använt denna tanke för att studera konsekvenser av social mobilitet och hur den kan bidra till en känsla av att inte höra hemma, osäkerhet och ambivalens (Bourdieu, 2007; Friedman, 2016; Ingram & Abrahams, 2016; Reay, 2004b; Reay et al., 2005). Kluvenheten ses i vissa fall således som en typ av lidande men det kan också innebära att utveckla ett kritiskt och kreativt förhållningsätt (Flisbäck, 2014a; Ingram & Abrahams, 2016).

Detta synsätt på potentiell förändring och reflexivitet är undantaget i Bourdieus tankevärld (som ett resultat av kris eller mobilitet) men det finns forskare som menar att människor i allt högre grad samtidigt befinner sig på flera fält samtidigt. Statsvetaren Louis McNay (1999) föreslår att det nutida samhället karakteriseras av att individer rör sig mellan och över olika fältgränser vilket kan leda till reflexivitet över den egna positionen. En liknande tolkning gör sociologen Claire Laurier Decoteau som menar att:

*/.../ each individual person is always situated at the intersection of multiple overlapping fields, with disparate valuations and distributions of capital, which can provide each of us with multiple (and quite often contradictory) ontological orientations and perspectives. Our interstitial positionality offers us unique positions from which to reflexively evaluate and navigate our structural and cultural conditioning *through* embodied practices. (Decoteau, 2015, s. 316)*

Decoteau (2015) skriver alltså att positionen av att befinna sig mellan fält, det hon kallar ”intersitial positionality” ger individer en möjlighet att reflexivt utvärdera de strukturella och kulturella villkor som omger dem. Hon menar vidare att detta synsätt kan hjälpa oss att förstå när och varför människor, genom avsiktliga handlingar, förändrar sina egna livsbanor. Genom att se sitt egna liv i ljuset av ett annat fälts logik kan en reflexiv distans och medveten förståelse uppnås vilket kan leda till planer för förändring (Decoteau, 2015, s. 318 se också Flisbäck, 2014b, s. 42). Reflexivitet innebär dock, enligt Decoteau, inte i sig själv en förändring utan kan likaväl innebära reproduktion. För att förändring ska komma till

stånd krävs mer än reflexivitet. Det kan exempelvis krävas riskkapital, ett kapital för förändring som möjliggör att individen kan agera i en ny riktning (Flisbäck, 2014b). Sociologen Will Atkinson (2020, s. 181) menar att hur vi förhåller oss till de olika fälten är kopplat till hur investerade vi är i respektive fält, hur stark illusio som finns. Ett högre åtagande i ett fält kan innebära att vara villig att offra sin position i ett annat eller motsvarande, en svag position i ett fält kan innebära att ompröva sina prioriteringar. Även detta kan avgöra om och hur en individ agerar till följd av den förhøjda medvetenheten som kommer sig av att befinna sig på flera fält.

I småstaden innebär denna förståelse av reproduktion och förändring en möjlighet att utforska hur de unga vuxnas liv formas av båda dessa samtidiga processer. Att befinna sig på skilda samtidiga fält kan exempelvis innebära att vara medveten och förhålla sig till olika syn på och värdering av mobilitet, att tolka sitt eget liv i ljuset av skilda ideal. I analysen kommer jag att visa att en del unga vuxna har, genom att använda sig av resurser, möjlighet att anpassa sina habitus efter förändringar. Andra upplever i högre grad en habitus som inte överensstämmer med den plats där de befinner sig, hur de sedan agerar på denna dissonans skiljer sig också åt.

Habitus, kön och plats

Ett antal studier som har studerat unga i rurala områden har använt begreppet lokalt genuskontrakt som ett sätt att fånga de oskrivna regler gällande genusrelationer som finns på en plats eller inom en region (Forsberg & Stenbacka, 2017; Forsberg, 2018; Stenbacka, 2007; Stenbacka et al., 2014; Svensson, 2006). Eftersom jag har velat utforska betydelsen av social position där kön tillsammans med klass och potentiellt andra maktordningar ingår har jag istället utgått från hur feministiska forskare har förstått och använt Bourdieus begrepp. Jag har dock inspirerats av att tänka på hur könsrelationer kan förstås i relation till platser.

För att undersöka och förstå maktrelationer baserade på kön används i avhandlingen McNays (2004) utveckling av Bourdieu där hon beskriver genus som en levd social relation. Istället för att betraktas som en

strukturell position eller en diskursiv konstruktion⁹ menar hon, med utgångspunkt i Bourdieus förståelse, att genus är en levd social relation som involverar konflikter, förhandlingar och spänningar (McNay, 2004, se också Bourdieu, 1999a). Centralt inom detta perspektiv är hur individers erfarenhet måste förstås inom en bredare kontext. På så vis aktualiseras habitusbegreppet. Habitus kan ses som format av kön genom att strukturerna förkroppsligas men viktigt att komma ihåg är återigen att det är en produktiv och inte deterministisk kraft. Genom att använda Bourdieus handlingsteori menar McNay att det går att förstå erfarenhet som relationell och förkroppsligad snarare än essentiell (McNay, 2004 s. 184).

Sociologen Julie Mcleod (2005) menar i artikeln *Feminists re-reading Bourdieu. Old debates and new questions about gender habitus and gender change* att en genusanalys med utgångspunkt i Bourdieu är ett kraftfullt verktyg för att analysera hur ojämlikhet reproduceras och hur denna typ av ojämlikhet framträder som naturlig. Samtidigt kan betoningen på reproduktion göra att dominansförhållandena framstår som för stabila och självklara. Det är således ett spänningsförhållande som påminner om tidigare diskussionen om kontinuitet och förändring. Mcleod (2005) vänder sig till McNay och sociologen Lisa Adkins skilda förståelser av om och hur förändring är möjlig. McNay (1999) argumenterar för, som tidigare diskuterat, att eftersom samtidens människor rör sig mellan olika fält uppstår dissonanser mellan fält och habitus som samtidigt leder till instabilitet i genusrelationer och möjliggör förändring. Adkins (2004) pekar dock snarare på stabilitet i genusrelationer. Hon menar att även om rörelse mellan fält kan innebära en ökad reflexivitet behöver det inte innebära någon genomgripande förändring av normer eller dominansförhållanden. Snarare omskapas de på nya sätt men med grund i samma maktrelation. Potentialen för förändring genom en ökad reflexivitet menar hon är överdriven. Mcleod (2005)

⁹ Hon refererar här till en debatt där kulturellt inriktade feministiska forskare har kritiserat mer materiellt inriktade för att förlita sig på förenklade uppdelningar mellan representation och verklighet, för att visa på ekonomins dominans. Materiellt inriktade feminister är i sin tur kritiska mot den språkliga vändningen eftersom det får all typ av förtryck att handla om identitet.

avslutar med att adressera att det hon ser som viktigt är att uppmärksamma och teoretisera både förändring och kontinuitet i genusrelationer och att det måste göras i relation till den empiriska verklighet forskaren undersöker. Det går alltså inte att på förhand bestämma hur relationen mellan habitus och fält eller kontinuitet och förändring ser ut. I analysen använder jag Mcleods (2005) förståelse av kön och förändring för att utforska hur de unga vuxnas upplevda möjligheter och vägar till arbete formas av levda könsrelationer och om dessa relationer reproduceras och/eller förändras.

Sammanfattning

I detta kapitel har jag introducerat det teoretiska ramverk som används i avhandlingen. Jag tog avstamp i mobilitetsbegreppet och hur mobilitet kan förstås som rörlighet som ges olika mening och värde i skilda kontexter. I föreliggande avhandling undersöks hur mobilitet och immobilitet ges mening i en mindre ort. Jag utgår från en relationell syn på mobilitet som innebär att det förstås i relation till immobilitet eftersom rörlighet alltid förutsätter orörlighet. Plats och människors relation till platser har diskuterats inom samhällsvetenskaplig forskning under en längre tid. Min utgångspunkt är att det är en komplex relation som behöver utforskas empiriskt.

För att förstå unga vuxnas kvarstannande och möjligheter till arbete menar jag att det är fruktsamt med ett ramverk som tar hänsyn till att människor har tillgång till skilda resurser samt orienterar sig i olika riktningar. Det bidrar till att förstå hur och varför individer uppfattar möjligheter på olika sätt. Tillgången till kapital kan påverka hur individen uppfattar sina möjligheter, vilka aspirationer de formulerar och vilka vägar de ser som realiserbara och önskvärda. Kapitaltillgång bidrar också till reproduktion eller förändring av de unga vuxnas sociala positioner. I avhandlingen används klassbegreppet med utgångspunkt i kapitalbegreppet. Det innebär att klass ses som en position i det sociala rummet som definieras av volym, sammansättning av kapital samt förändring över tid.

Att klass, kön och etnicitet är avgörande för livschanser och möjligheter är, som jag visade i kapitel 2, relativt väl belagt. I avhandlingen bygger jag vidare på denna forskning och utvecklar vilken roll platsen har i människors uppfattningar om möjligheter. Till det använder jag begreppet platsspecifik habitus. Platsspecifika habitus innebär att utforska hur människors inre orientering inte bara är social utan också geografisk. Med hjälp av en relationell platsförståelse menar jag att det går att analysera hur de unga vuxna i denna studie kan ha en orientering både utifrån småstaden som plats och platser, såsom skilda bostadsområden, inom orten.

I denna studie vill jag också bidra till att vidareutveckla det teoretiska spår som innebär social förändring i Bourdieus ramverk och hur det kan förstås i relation till unga vuxna i småstaden. Här använder jag mig av idén om den reflexivitet som kommer sig av att befinna sig på flera fält eller mellan olika fält med skilda värdesystem samtidigt. Hur de unga vuxna sedan agerar på denna potentiella reflexivitet beror bland annat på kapitaltillgång och hur investerade de är; vilken *illusio* eller tro de har, i respektive fält. Detta sätt att förstå social förändring sätts i avhandlingen också i relation till kön som levd erfarenhet och om könsrelationer reproduceras eller förändras.

4. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

I detta kapitel beskrivs studiens tillvägagångssätt. Det är en kvalitativ studie där intervjuer med nitton unga vuxna samt intervjuer med åtta lokala aktörer, såsom arbetsgivare och arbetsförmedlare, utgör det huvudsakliga empiriska materialet. Jag diskuterar i kapitlet de val som har gjorts och de utmaningar och svårigheter som har uppstått under resans gång.

Att ta avstamp i småstaden

När jag, en solig vårdag 2015, första gången kliver av tåget i orten som har fått det fiktiva namnet Skarvsjö har det gått ungefär två år sedan industriföretaget som var en av ortens stora arbetsgivare och dess kanske viktigaste identitetsmarkör flyttade utomlands. Flytten kan förstås som en del av en global utveckling där tillverkningsindustrin flyttar till platser där lönsamheten är högre (se ex. Harvey, 2009). Denna utveckling är del av de strukturella förändringar på arbetsmarknaden som har inneburit avindustrialisering och en samtidig framväxt av tjänstesektorn och en mer kunskapsintensiv ekonomi. Vid studier av framväxten av den nya ekonomin och den förändrade arbetsmarknaden har forskare många gånger vänt sig till större städer. Att istället studera en mindre ort innebär att studera förändringar från en plats där konsekvenserna blir andra (Crow, 2002). Att studera en mindre ort är dock inte en ny företeelse. Det finns inom sociologi, socialantropologi, etnologi och kulturgeografi en lång tradition av att studera strukturella förändringar ur ett lokalt ortsperspektiv (Forsberg, 2020; Lindfors, 1997)¹⁰. Denna tradition var särskilt starkt på

¹⁰ Exempel på några av de tidiga studierna är Åke Dauns (1970) studie om arbetarnas motstånd mot att lägga ner sågverksdriften i Båtsskärsnäs och Arne Lundqvist och Torgny T Segerstedts (1952; 1955) om människors anpassning till industriella miljöer i Huskvarna och Katrineholm. Rune Åbergs (1990) replikation på deras studie inkluderade även kommunalanställda för att representera tjänstesektorn i det postindustriella samhället. Senare studier är Peter Waaras (1996) avhandling om ungdomar i Tornedalen, Magnus Karlssons (2000) avhandling om unga män i Ronneby

1960- och 70-talen men blev sedan allt mindre central i och med det ökade fokus på mobilitet, nätverk och globalisering under 1980- och 1990-talen. Det minskade intresset följde den teoretiska utveckling som innebar att plats ansågs ha en minskad betydelse i människors liv. Sociologen Howard Newby (2008) beskriver att lokalsamhället inte betraktades ha något värde om man ville förstå de stora sociala förändringarna i samhället. Denna avhandling kan ses som en del av en återetablering av studier av platser och lokalsamhällen som har skett de senaste åren (jfr. Allan & Phillipson, 2008).

Vid valet av ort till denna studie beaktades flera kriterier¹¹. Det främsta var att det skulle vara en småstad med dominerande industrinäring. Det på grund av ambitionen att studera unga vuxna i en mindre ort med en arbetsmarknad under omvandling. Ett annat kriterium var att orten skulle ha runt 10 000 – 20 000 invånare. Anledningen till att jag ville att det skulle vara en småstad av den storleken var att det skulle finnas en reell möjlighet att försörja sig, det vill säga en plats där det fanns en lokal arbetsmarknad. Jag föreställde mig att om jag valde en mycket mindre ort skulle det finnas ett starkare strukturellt tryck att lämna orten (jfr. Rönnlund, 2020). Jag ville också välja en ort som inte låg alltför nära en större ort av samma anledning. Skarvsjö var intressant eftersom den hade haft flera nedläggningar av relativt stora arbetsplatser och en hög ungdomsarbetslöshet men samtidigt var en kommun som sakta ökade i invånarantal. Jag såg det som en möjlighet att utforska flera eventuella spänningar i relation till arbete, plats och mobilitet. Med grund i dessa kriterier fanns det en mängd olika orter jag kunde ha studerat. Att valet föll på Skarvsjö var på det sättet ett resultat av dels min egen platskännedom; jag valde en del av Sverige som jag är bekant med, dels av att orten vid denna tidpunkt uppmärksammades medialt på grund av den höga ungdomsarbetslösheten.

Jag vill i denna avhandling peka på att Skarvsjö är ett exempel på en typ av industriort som återfinns runt om i Sverige, det vill säga är relativt typisk.

samt Christer Jonssons (2010) avhandling om ungas vuxenblivande i en mindre ort. Det finns även ett internationellt fält med så kallade "community studies". Bland de mest relevanta Lynd & Lynd (1929, 1937), Bahr & Caplow (1982) samt studien av de arbetslösa i Marienthal av Jahoda et al (2002) på 1930-talet.

¹¹ I avhandlingen studeras en ort men den statistik som finns omfattar hela kommunen.

Samtidigt kan Skarvsjö precis som andra platser betraktas som en unik plats. Denna förståelse utgår från det relationella platsbegreppet där platser ses som skapade av en specifik sammansättning av sociala relationer (Massey, 1994; Massey, 2005b). Platser konstrueras av både lokala och globala förutsättningar. De processer som strukturomvandlingar innebär är samtidigt både lokala och globala. Det globala utspelar sig på den lokala nivån, det äger alltid rum någonstans och får olika effekter beroende av plats (Massey, 2007). Trots att nedläggningen av det välkända företaget i Skarvsjö, som beskrevs inledningsvis, påverkade orten, innebar den inte en katastrof för den lokala arbetsmarknaden. Utvecklingen gick därför delvis emot den välkända berättelsen om den förlorade småstaden där industrier lägger ner och som invånarna flyttar ifrån (Vallström, 2011, s. 16). På andra platser skulle konsekvenserna av att ett stort industriföretag försvinner kunnat sett annorlunda ut. Det får således skilda konsekvenser beroende av varje plats specifika förutsättningar. Att studera en ort innebär således att studera dessa specifika förutsättningar. Samtidigt innebär det studier av de generella processer, såsom arbetsmarknadsförändringar, som villkorar livet i många mindre orter. Kunskapen som produceras inom ramen för denna avhandling kan därmed ses som kontextuell men som förankrad i relationer i den sociala världen som sträcker sig bortanför platsen (jfr. Stenbacka & Forsberg, 2013, s. 135).

Den typ av generalisering som görs anspråk på är analytisk generalisering och kan förstås med utgångspunkten i dubbelheten av att vara unik och typisk på samma gång (Delmar, 2010; Halkier, 2011). Det innebär att sociala relationer, processer och kategorier både kan vara unika för det som studeras och som del av en mer generell samhällsutveckling. Den kunskap som produceras med utgångspunkt i de unga vuxna i Skarvsjö kan bidra till en fördjupad förståelse av vad det innebär att som ung människa leva och arbeta i en mindre ort under 2000-talet (jfr. Baxter 2016).

En studie av unga vuxna i en mindre ort innebär dock vissa begränsningar i termer av kunskapsproduktion. Att bara studera en ort gör direkta jämförelser med andra platser svåra. Ambitionen med avhandlingen har dock inte varit jämförande utan snarare att, genom att fokusera på en plats, se skillnader inom platsen. Att studera en plats möjliggör en djupare

analys, något som potentiellt går förlorat vid en jämförelse. Jämförelser har istället kunnat göras med hjälp av tidigare forskning om unga i mindre orter.

Det huvudsakliga materialet för denna avhandling utgörs av intervjuer med nitton unga vuxna i Skarvsjö varav sju har intervjuats två gånger. Dessutom är intervjuer med arbetsförmedlare, kommun, yrkeshögskola och lokala arbetsgivare en del av det empiriska materialet. Studien kan ses som en ”utvidgad” intervjustudie då den också har inneburit återkommande besök i Skarvsjö under de perioder¹² som materialinsamlingen pågick. Jag har fikat mig igenom ortens kaféer, sovit över på hotellen, promenerat runt stadens centrala och mindre centrala delar, besökt industrimuseet och varit på författaruppläsning på biblioteket. Jag har också mer eller mindre aktivt följt med i det lokala nyhetsflödet genom att prenumerera på lokaltidningen och läsa kommundidningen. Studien ska alltså inte betraktas som ett systematiskt etnografiskt arbete eller en klassisk fallstudie. Samtidigt har den handlat om något mer än att intervju ett antal människor eftersom platsen har haft en central roll.

Intervju som metod

I denna avhandling har jag använt intervjuer som datainsamlingsmetod då jag har varit intresserad av erfarenheter, meningsskapande och praktiker. Att använda sig av intervjuer uppåddar forskaren att förhålla sig till frågan vad en intervju kan bidra med för kunskap, vad kan intervjuer egentligen säga om den sociala världen? I denna fråga har jag inspirerats av följande citat:

/.../ for many researchers what is said at interview does not in and of itself ‘tell about the world’ in some direct, unfiltered way, rather it has the capacity to tell about the world through researchers using what is said not just by this interviewee, but by others and indeed other researchers, through a dialogue between theory and evidence, to say

¹² Första omgången vår och sommar 2015, andra vinter 2016/2017, tredje och sista vår och sommar 2019.

something about the social world both within and beyond the interview encounter. (Hughes et al., 2020, s. 556 kursiv i original)

I linje med sociologen Jason Hughes med flera (2020 s. 560) menar jag att människor som deltar i intervjuer refererar till och är en del av relationer bortom det sociala möte som en intervju innebär. Det innebär att utgå från att det som utforskas i en intervju är relationer som sträcker sig över tid och rum bortanför den omedelbara intervjusituationen. I denna avhandling betyder det att de unga vuxnas utsagor används för att producera kunskap om relationen mellan de unga vuxnas sociala och geografiska position och deras upplevda möjligheter till arbete.

En viktig metodologisk utgångspunkt har varit att intervjusituationen är en komplex och konstruerad situation som kräver reflexivitet under hela forskningsprocessen. Det innebär bland annat att tolkningar omprövas och ambivalens och mångtydighet tillåts vara en del av analysen (Alvesson, 2011). En viktig aspekt av det har varit att förhålla mig till en feministisk vetenskapskritik som har inneburit ett erkännande av att forskning är förkroppsligad och situerad (Haraway, 1988). Forskaren är en del av vetenskapsproduktionen och därför är det relevant att positionera sig själv i relation till sin forskning. Inom detta perspektiv finns en medvetenhet om att forskaren talar från flera positioner och det sätt som kunskap produceras påverkas av dessa positioner (Pini, 2004). Jag vill därför säga något om de positioner jag har intagit i relation till min forskning. Att själv ha vuxit upp utanför en liknande ort och ha en liknande bakgrund som de jag studerar bidrog till att identifiera forskningsproblemet. Det gjorde att jag kunde koppla den, vid den tiden, begynnande samhällsdebatten om unga utanför storstäderna till mina egna erfarenheter och utifrån det identifiera och formulera ett vetenskapligt problem.

Min egen bakgrund innebär också att jag i intervjuerna och forskningsprocessen har tagit minst två positioner (jfr. O'Reilly, 2009; Pini, 2004). Den första är en position som kan förstås som ett "inifrånperspektiv". Ofta var min uppväxtort något som vi småpratade om innan intervjun började. Ur ett maktperspektiv kan det ses som en position av att studera i sidled, det vill säga varken att studera en mer privilegierad eller mer marginaliserad grupp (Plesner, 2011). Min egen sociala och

geografiska bakgrund är inte radikalt annorlunda från dem jag har studerat. I intervjuerna har jag tolkat det som att det på ett sätt har bidragit till en närhet genom en gemensam förståelse av hur det är att växa upp i eller strax utanför en mindre ort. Det innebär bland annat att föreställningar om att flytta eller stanna också har varit en del av min uppväxt. Jag har på så vis kunnat använda mig av min bakgrund för att ställa frågor om specifika erfarenheter.

Den andra positionen kan betraktas som ett ”utifrånperspektiv” och grundar sig i att jag var en av dem som flyttade från en mindre ort till en större stad. Att jag följde det dominerande kulturella narrativet att flytta från en mindre ort kan i intervjuerna ha bidragit till att intervjupersonerna i intervjusituationen upplevde ett större behov av legitimering av sina livsval, det är dock svårt att veta om det är ett resultat av denna position eller ett resultat av generella normer och föreställningar. Analytiskt har jag inte försökt göra en sådan skillnad. Däremot har jag reflekterat över vilka möjligheter de unga vuxna i intervjusituationen har haft att bemöta och tolka föreställningar och normer om mobilitet. Jag har också uppmärksammat när jag upplever att intervjupersonerna på ett uppenbart sätt har svarat i enlighet med mina förväntningar. Det blev exempelvis tydligt i uppföljningsintervjun med Emelie. När hon, som ett svar på min fråga vad hon tror att hon gör om tio år, inte kunde uttrycka vad hon ville arbeta med istället riktade fokus mot att flytta till hus och avslutade med ”det är nåt i alla fall”. Genom detta lilla tillägg blev det tydligt att hennes svar kan ses som ett svar på en uppmaning att tala om framtiden. Hon ville leverera ett svar till mig som intervjuare och på det sättet kan svaret ses som en konstruktion skapad inom ramen för intervjun. Samtidigt menar jag att hennes ovilja eller oförmåga att prata om förhoppningar i relation till arbete också har ett analytiskt värde i sig själv. Forskningsprocessen kan sammantaget ses en växelverkan mellan att befinna sig både ”inifrån” och ”utifrån” vilket både inneburit möjligheter och vissa begränsningar.

Urval och rekrytering

För att rekrytera personer till denna studie har jag använt ett antal olika strategier. Rekrytering och intervjuarbete pågick under flera år och det kan

beskrivas som en slags ”successivt intervjuande” (jfr. Sohl, 2014; Ågren, 2006). Förutom att intervju unga vuxna har jag intervjuat lokala aktörer, såsom arbetsgivare och handläggare på arbetsförmedlingen, i orten inom ramen för vad jag kallar kontextintervjuer.

De unga vuxna

Den första metoden som jag använde för att rekrytera intervjupersoner var att skicka traditionella brev med information om studien och uppmaning att kontakta mig vid intresse (se bilaga 4). Urvalsgruppen bestod av samtliga som gick ut nian från någon av de två högstadieskolorna i Skarvsjö år 2005 och som var folkbokförda i Skarvsjö i maj 2015. Syftet med att välja en årskull var att intervju en grupp unga vuxna (som då var 25-26 år) som var uppvuxna och bodde kvar i Skarvsjö. Syftet var också att få en diversifierad grupp som inte var vald utifrån yrke eller arbetsplats. Detta tillvägagångssätt svarar mot studiens övergripande syfte där platsen är utgångspunkten snarare än yrkestillhörighet, anställningsform eller arbetsmarknadsstatus. Totalt skickade jag 107 sådana brev samt påminnelse några veckor senare. Proceduren resulterade i fem intervjupersoner vilket innebar att utdelningen inte var så stor. De fem intervjuerna genomfördes under sommaren 2015.

Hösten 2016 återupptog jag rekryteringsarbetet. Jag valde då att ta en ny årskull, de som gått ut nian året efter (2006). Istället för att skicka traditionella brev skickade jag sms och ringde dem som var folkbokförda i Skarvsjö under hösten 2016. Det var ett arbete som inte var helt enkelt. Jag upplevde att en del placerade in mig i kategorin ”telefonförsäljning” och snabbt försökte avsluta samtalet eller helt enkelt lade på. Andra var dock mer tillmötesgående och ville delta i en intervju. Totalt genererade rekryteringsarbetet med denna andra omgång av klasslistor sju intervjuer. Genom dessa sju personer fick jag kontakt med ytterligare fem unga vuxna att intervju. Jag rekryterade också två intervjupersoner via deras arbetsplatser. Den ena kontaktade jag via mail och den andra frågade jag

direkt och bad att få återkomma med mer information.¹³ Totalt intervjuade jag 19 unga vuxna, varav sju stycken deltog i uppföljande intervjuer mellan 2 och 4 år senare.

Urvalet kan beskrivas som ett målinriktat urval där intervjupersonerna valts ut med grund i att de kan bidra till att svara mot studiens syfte (Patton, 2002). Dock har flera urvalsstrategier använts, främst på grund av att det var svårt att rekrytera intervjupersoner med den ursprungliga strategin. Urvalsstrategin med grund i klasslistorna kan ses som en målinriktad strategi som byggde på kriteriet att de hade gått i högstadiet och var bosatta i kommunen. Det urval som innebar att fråga direkt på arbetsplatsen kan ses som ett mer slumpmässigt urval. Till sist användes även ett snöbollsurval när jag fick kontakt med unga vuxna genom redan befintliga intervjupersoner. Den risk som ibland nämns i samband med snöbollsurval är att materialet blir likriktat. Genom att kombinera tre olika urvalsstrategier upplever jag dock inte att den risken var överhängande.

Eftersom jag fokuserade på kvarstannandet och utgick från kriteriet att de hade vuxit upp och vid tillfället för intervjun bodde i kommunen, innebär det att erfarenheter av att flytta till en mindre ort under sena ungdomsåren eller i ung vuxen ålder inte inkluderas i studien. Eftersom det inte var studiens syfte kan det inte förstås som en direkt brist i urvalet, däremot kan jag i efterhand se att det hade kunnat bidra med intressanta perspektiv att inkludera denna grupp i urvalet.

Erfarenheterna av urval- och rekryteringsarbete speglas i socialantropologerna Guro Kristensen och Malin Ravn (2015) beskrivning av att rekryteringsarbete kan vara svårt att i detalj planera eftersom det till viss del är oförutsägbart. Det är svårt att på förhand veta hur lyckosam olika strategier kommer att vara och hur villiga urvalsgruppen är att delta i intervjuer. Rekryteringsarbetet kräver dessutom den ihärdighet som det

¹³ Jag startade även en Facebooksida med en kortare tids riktad annonsering mot unga i Skarvsjö och testade att få kontakt med personer genom kommun och arbetsförmedling. Jag fick genom kommunen kontakt med en person som jag träffade men avbröt efter en kort stund intervjun då hon som inflyttad i Skarvsjö inte ingick i urvalsgruppen. I övrigt genererade dessa metoder inga intervjupersoner.

innebär att ringa tillbaka till någon som inte svarar gång efter gång eller att förgäves vänta på en intervjuperson som inte dyker upp.

Det finns flera olika möjliga svar till varför det var svårt att motivera potentiella intervjupersoner att delta i studien. Kristensen och Ravn (2015) menar att de forskningsämnen som är enklast att studera är de som människor tycker är viktiga och ämnen de upplever som möjliga att prata om. Ämnen som kan vara svåra att prata om är ofta de som behandlar något tabubelagt. Ämnet för denna studie kan inte betraktas som tabubelagt. Snarare kan svårigheten att rekrytera intervjupersoner med största sannolikhet relateras till att de potentiella intervjupersonerna inte såg betydelsen av sitt eget deltagande. Det kan i sig ha en mängd förklaringar. En sådan förklaring kan vara rekryteringsmetoderna som användes. Det är att betrakta som en utmanande rekryteringsmetod att närma sig någon privat och anonymt, det vill säga via brev, sms eller telefonsamtal utan tidigare kontakt (Kristensen & Ravn, 2015). Det märktes också eftersom de jag fick kontakt med via någon jag redan hade intervjuat i regel tackade ja, kontakten med dem blev mindre anonym när jag snabbt kunde berätta att ”jag fick ditt nummer av XXX”.

En annan möjlig förklaring kan vara att en stor del av de unga vuxna som tillfrågades inte har någon egen erfarenhet av universitet och högskola och därför är obekanta med forskningsintervjuns syfte, form och innehåll. En potentiell intervjuperson svarade på brevet med motfrågan ”vad gör intervjun för skillnad och för vem?” För honom var syftet med deltagandet inte självklart. Varför skulle han ägna sin fritid åt en intervju till ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitet? Hans fråga knyter också an till en tredje förklaring: att de unga vuxna som tillfrågades inte upplevde att deras erfarenheter var tillräckligt viktiga och intressanta för att delges i en forskningsstudie. En rekryteringsprocess kan generera viktiga insikter i relation till vem som ser sina erfarenheter som relevanta (jfr. Kristensen & Ravn, 2015).

Uppföljande intervjuer

Våren och sommaren 2019 gjorde jag också uppföljande intervjuer med sju stycken intervjupersoner. Totalt tillfrågades 13 av de 19 om de kunde tänka

sig att delta i en andra intervju. Två tackade nej med hänvisning till tidsbrist och fyra svarade inte på frågan som de fick via mail och/eller sms. Urvalet gjordes med grund i de perspektiv jag ville fördjupa och utveckla i analysen och kan därmed ses som ett teoretiskt urval (Given, 2008). Exempelvis tillfrågades de som under den första intervjun var arbetslösa, hade tillfälliga anställningar eller precis skulle byta arbete. Emelie som var föräldraledig utan arbete att återgå till under den första intervjun och Elias som hade en tillfällig anställning han helst av allt önskade få behålla är två exempel på intervjupersoner som kontaktades och intervjuades en andra gång. Dessutom tillfrågades de som uttryckte en föränderlig relation till platsen, exempelvis Jonna som under den första intervjun beskrev en stark ambivalens inför att flytta från eller stanna kvar i orten och Viktor som vid den första intervjun inom kort skulle ta över familjegården och vars band till platsen därmed potentiellt skulle förändras.

De uppföljande intervjuerna gjordes med syftet att fånga deras potentiella rörlighet i det sociala och geografiska rummet över tid vilket är en central aspekt av en analys av positioner i det sociala rummet (se ex. Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 99). Sociologen Sam Friedman (2015) menar att denna del av Bourdieus teoretiska ramverk, som innehåller en möjlighet att förstå mobilitet, ofta glöms bort av kritiker. Dessutom syftade de uppföljande intervjuerna till att utforska hur de unga vuxnas förhållningssätt till plats och mobilitet likväl som till arbete är en process, det vill säga inte ett statiskt tillstånd eller ett beslut som fattas en gång (jfr. Read, 2018). Dessa intervjuer bidrog framförallt till förståelsen av förändring och kontinuitet över tid, exempelvis kunde jag genom dem visa att aspirationer kan förändras under några år av en ung människas liv.

Kontextintervjuer

Förutom intervjuerna med de unga vuxna gjordes intervjuer med åtta lokala aktörer på orten (se bilaga 2): tre arbetsgivare, två arbetsförmedlare, två anställda på kommunens arbetsmarknadsenhet samt en affärsutvecklare på den lokala yrkeshögskolan. Intervjuerna med kommun och arbetsförmedling gjordes under den första intervjuomgången i Skarvsjö 2015. Syftet med dessa intervjuer var att fånga deras syn på

arbetsmarknadsläget i Skarvsjö samt få en inblick i hur de arbetade med ungas inträde på arbetsmarknaden. Våren 2019 gjorde jag ytterligare kontextintervjuer: en intervju på den lokala yrkeshögskolan samt intervjuer med tre arbetsgivare: en personalchef på en lokal industri, en konsultchef på ett bemanningsföretag och en chef inom vård och omsorg i kommunen. De valdes ut eftersom det är verksamheter där många unga arbetar och dessutom är industri samt vård och omsorg de två områden som sysselsätter flest i Skarvsjö. Ambitionen med kontextintervjuerna var att få ytterligare information om och insikt i de förhållanden som råder på den lokala arbetsmarknaden och i orten. Intervjuerna kan betraktas som kompletterande intervjuer (jfr. Alvesson 2011) som tillför värdefulla perspektiv till de unga vuxnas berättelser. Det innebär inte att utsagorna från dessa lokala aktörer skulle vara mer sanna eller trovärdiga än de unga vuxnas. Snarare handlar det om att få syn på hur problem och möjligheter uttrycks av andra aktörer på orten.

Klass 9A - den fiktiva högstadieklassen

Här följer en kort presentation av de unga vuxna (för mer information se bilaga 2).

När rekryteringsarbetet började föreställde jag mig att mina intervjupersoner bestod av en högstadieklass som jag följde upp tio år efter de gått ut nian. Jag började fundera på frågor som: Vad hade hänt med eleverna i klassen? Var hade de tagit vägen? Hur hade de fattat sina livsbeslut? När det visade sig svårt att rekrytera med den strategin och det dessutom framstod som etiskt problematiskt att välja en specifik klass hittade jag istället på en fiktiv högstadieklass, vi kan kalla den klass 9A.

I denna klass finns unga vuxna som nu är i olika åldrar, den yngsta är 22 år och den äldsta 28 år. De tillhör alla generationen som ibland kallas "Generation Y", det vill säga de är födda under decennierna innan millennieskiftet.

Nio är kvinnor och tio är män. En kom till Skarvsjö som barn när familjen flydde från kriget på Balkan. En har en förälder med bakgrund i ett utomeuropeiskt land. Två stycken flyttade som barn till Skarvsjö från andra delar av Sverige. Deras föräldrar hade dock vuxit upp i Skarvsjö men

flyttat därifrån. I övrigt är de unga vuxna och deras föräldrar från Skarvsjö eller närliggande orter.

De unga vuxnas föräldrar har jobb som ses som vanliga jobb i Skarvsjö. De arbetar som bland annat undersköterskor, industriarbetare, svetsare, administratörer och säljare. Majoriteten av föräldrarna har ingen högre utbildning. Tre har en förälder med högskoleutbildning varav två stycken föräldrar är sjuksköterskor och en är lärare. Ytterligare två föräldrar har eventuellt högskoleutbildning, de intervjuade unga vuxna var osäkra på om det var utbildningar på gymnasie- eller högskolenivå.

Sedan de gick ut högstadiet har de tagit olika vägar i livet. Alla påbörjade gymnasiet men två stycken hoppade av innan de blev klara. De läste dock in gymnasiet senare. Tre stycken valde att läsa gymnasiet på andra orter, främst för att de var intresserade av gymnasieprogram som inte fanns i Skarvsjö. Ungefär hälften (åtta) gick studieförberedande program och den andra hälften (nio) yrkesförberedande.

Efter de tog studenten har några stycken (sex) under kortare eller längre perioder bott på andra ställen. De har flyttat för att studera eller arbeta på annan ort men har sedan återvänt till Skarvsjö. Sju stycken har påbörjat studier på universitet men två valde att avbryta sina studier i olika skeden. En studerar till lärare vid tiden för intervjun. Fyra har kandidatexamen. Tre har examen från yrkeshögskola. Fyra har läst andra typer av yrkesutbildningar efter gymnasiet, såsom till undersköterska, plåtslagare eller utbildningar inom militären.

Samtliga bodde vid första tillfället för intervjun i Skarvsjö kommun. Majoriteten (tolv) bor i lägenhet men några bor i villa (fyra) och ett antal (tre) bor hemma hos sina föräldrar. Tio stycken är sambo eller gifta i heterosexuella parförhållanden och resterande nio bor själva eller med föräldrar. Sex stycken har barn.

De har varierande fritidsintressen. De målar, fiskar, åker båt, går på bio, umgås med familj och vänner, läser utbildningar, tränar, dj:ar, jobbar på gården, pysslar, bloggar, mekar med bilar, fotograferar och ligger på soffan.

De arbetar inom olika branscher och områden på arbetsmarknaden. De är exempelvis undersköterska, sjuksköterska, plåtslagare, industriarbetare, kommunikatör, militär och administratör. Åtta stycken har permanenta anställningar och sju har tillfälliga anställningar. Två är föräldralediga utan

arbeten att återgå till efter föräldraledigheten, en studerar på högskola och en är långtidsarbetslös.

Som vi ser är gruppen både homogen, vad det gäller deras sociala bakgrund och boendeort, och heterogen när det kommer till vilka vägar de har tagit: om de har utbildat sig, vilket yrke de har eller om de är arbetslösa. I nästa avsnitt handlar det om hur intervjuerna med dessa personer gick till.

Hur intervjuerna gick till

Intervjuerna genomfördes främst på kaféer eller på biblioteket i Skarvsjö. I tre fall genomfördes intervjun i intervjupersonens hem. Jag lät i första hand intervjupersonerna bestämma var vi skulle ses men gav ofta ett par förslag på ställen i centrala Skarvsjö. Det faktum att jag reste till Skarvsjö och genomförde intervjuerna där gjorde att jag i högre grad kunde relatera till deras geografiska referenspunkter när de berättade om sina liv. Att intervjuerna genomfördes på en för dem välbekant plats bidrog också till, vad jag föreställer mig, en mer avslappnad intervjusituation. Kulturgeograferna Sarah Elwood och Debroah Martin (2000) menar att valet av plats för intervjun, studiens mikroteografi, får konsekvenser för dess genomförande och det material som genereras. Exempelvis kan intervjuer som görs på en arbetsplats innebära att de intervjuade känner sig hämmade att berätta om vissa aspekter av sina liv (Elwood & Martin, 2000). Det faktum att majoriteten av intervjuerna genomfördes i offentliga miljöer i Skarvsjö innebar på ett sätt en positiv aspekt eftersom det direkt relaterade till viktiga teman i intervjun som handlade just om platsen. Det gjorde också att vi kunde ha ett fokuserat och ostört samtal. Det kan dock också ha haft en viss hämmande effekt på vad de upplevde att de kunde berätta eftersom det fanns en risk att andra människor i den offentliga miljön kunde höra vad som sades. Vid några tillfällen sänkte exempelvis intervjupersonerna rösten för att kunna berätta något mer privat utan att riskera att någon annan hörde. I de flesta fall upplevde jag dock att samtalen relativt snabbt ”tog över rummet”.

Vad jag vill framhålla är dock också att plats är sammankopplat med tid. För många unga vuxna var det svårt att hitta tid till en intervju eftersom de

genomfördes på deras fritid. Vi träffades många gånger efter en lång arbetsdag eller när partnern kom hem från sin arbetsdag och kunde ta hand om barnen. Exempelvis märkte jag under en intervju en sen eftermiddag att samtalet tappade fart när vi hade pratat nästan en timme. Daniel som jag intervjuade bekräftade när jag frågade att han var ”lite sliten när man stått och jobbat hela dagen”.

Tidsfrågan blev tydlig när jag märkte hur enkelt det var att rekrytera och boka in kontextintervjuer som samtliga genomfördes på de intervjuades arbetsplatser under arbetstid. Genusvetaren Paula Mulinari (2007, s. 94) skriver att omständigheter relaterade till tid och plats avspeglar maktrelationer i forskningsprocessen. Att ha möjlighet att genomföra intervjun på betald arbetstid skapar andra förutsättningar än att intervjuas på sin fritid. Mulinari (2007) betonar att både plats och tid påverkar intervjusituationen och därmed också materialet som produceras. De uppföljande intervjuerna gjordes på telefon vilket gjorde att de på ett enklare sätt kunde passa in i intervjupersonernas liv (jfr. Sturges & Hanrahan, 2004). Eftersom vi redan hade setts kunde vi relativt snabbt återetablera kontakten. Jag upplevde att alla intervjupersoner, även om de inte hade intervjun färskt i minnet, kunde referera tillbaka till den tidigare intervjun.

Intervjuerna inleddes med att fråga om de unga vuxnas bakgrund, såsom hur de växt upp och vilken utbildning de hade. Fokus under resterande intervju var deras erfarenheter av arbete och arbetslöshet, exempelvis hur de gjort för att få jobb, hur de upplevde att de hamnat i sin nuvarande bransch samt vilken betydelse de menade att arbetet hade i deras liv. En annan viktig del av intervjun handlade om orten och deras syn på möjligheter kopplat till orten. Dessutom pratade vi om de någon gång funderat på att flytta ifrån orten och/eller deras erfarenhet av att bo på andra platser. Vi avhandlade också deras syn på framtiden, hur de föreställde sig livet med olika tidshorisonter och vilka förhoppningar och drömmar de hade inför framtiden. Jag avslutade varje intervju med att fråga om det var något de ville förtydliga eller något de ville prata om som jag inte hade tagit upp.

Etnologen Marja Ågren menar att en utdragen intervjuprocess kan påverka intervjuernas innehåll eftersom det ger forskaren möjlighet att

ändra exempelvis intervjufrågor baserat på tidigare intervjuer. Mellan de två större omgångarna, 2015 och 2016/2017 men även mellan intervjuer hade jag således möjlighet att fundera på om det var något jag ville ändra. Exempelvis förändrades intervjuguiden något och jag fokuserade under de senare intervjuerna mer på exempelvis deras relation till mobilitet och hur de uppfattade förändringar på arbetsmarknaden.

Intervjuerna kan klassificeras som semistrukturerade eftersom jag utgick från en intervjuguide med olika teman (se bilaga 3). Min plan var att förhålla mig relativt fritt till intervjuguiden. Hur fritt jag faktiskt kunde förhålla mig till den styrdes sedan till viss del av de förväntningar de unga vuxna hade på intervjun. Det blev tydligt att några förväntade sig en mer uppstyrd intervju och andra kunde ”prata på” mer fritt. De hade olika möjligheter och lust att berätta om sina liv. Intervjuerna varade ungefär en timme med två avvikelser neråt på cirka 45 minuter och två uppåt på cirka 75 minuter. De relativt korta intervjuerna kan ha flera orsaker. Sociologerna Patricia Adler och Peter Adler (2002) beskriver hur forskare ibland stöter på intervjupersoner som trots att de gått med på att delta i en intervju är motvilliga under intervjun genom att inte vilja diskutera vissa ämnen eller genom att vara tysta. Jag skulle inte generellt kategorisera de unga vuxna i denna studie som öppet motvilliga, däremot tolkar jag deras stundtals korta och raka svar som en ovana att reflektera kring sina livsval på det sätt en intervju uppmanar till. En del av förklaringen till de ibland korta svaren kan säkerligen vara att jag inte lyckades motivera dem att utveckla sina svar men en annan del kan relateras till intervjupersonernas klassbakgrund och deras ovana att uttrycka sig i denna typ av sammanhang (jfr. Alvesson, 2011). Det handlar dessutom om självförtroende och att tycka sig ha något viktigt att säga som enligt folkhälsovetaren Elizabeth McDermott (2004) kan kopplas ihop med klasshabitus. McDermott (2004) skriver att intervjuerna hon gjorde inom ramen för sin studie generellt sett var kortare med arbetarklasskvinnorna än med medelklasskvinnorna. Medelklasskvinnorna hade enligt, McDermott, tillgång till lingvistiskt kapital och deras klasshabitus genererade en känsla av att de hade rätt att tala. Några sådana tydliga skillnader kunde jag inte se i mitt material kanske främst eftersom intervjupersonerna inte går att dela in i två tydliga klasspositioner. Däremot fanns bland vissa en ovana i termer av att leta

efter orden eller svara fåordigt på frågan samt en osäkerhet som uttrycktes genom exempelvis uttryck som ”här sitter jag och babblar” eller ”vad har andra svarat på frågan?”.

Analysmetod

Samtliga intervjuer har transkriberats ordagrant men inte ljudagrant, det vill säga jag har inte transkriberat alla små ljud som inte är ord men som säkerligen kan betyda någonting. Eftersom mitt fokus inte är språk utan innehåll har jag dock valt att utesluta dem (jfr. McLellan et al., 2003).

Analysen påbörjades ofta direkt efter intervjun genom att jag skrev korta reflektioner över intervjuerna. Ibland handlade de mer om hur jag tyckte intervjun gick och ibland om något intervjupersonen sa som jag tyckte var extra spännande och kunde koppla till tidigare forskning eller teoretiska reflektioner. Eftersom intervjuerna gjorts i omgångar under ett antal år har också analysen vuxit fram successivt. När samtliga intervjuer och transkriberingar med de unga vuxna var genomförda läste jag igenom intervjuerna i sin helhet för att bekanta mig med materialet i skriftlig form. Materialet har kodats i flera steg i linje med Braun och Clarkes (2006) beskrivning av tillvägagångssättet i en tematisk analys. Det första steget beskriver de just som att bekanta sig med materialet. Det andra som att skapa initiala koder för att sedan slå samman dem till teman som granskas och omvärderas i relation till materialet under hela processen (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Under analysarbetet har jag utgått från det som sociologen Les Back (2007, s. 8) benämner som *sociologiskt lyssnande*, det vill säga att lyssna inte bara stora eller spektakulära händelser i materialet, utan att även aktivt lyssna efter det som inte sägs, det som sägs mellan raderna eller som kan tyckas triviale i sammanhanget.

Den första kodningen i analysarbetet kan ses som empirinära då jag kodade nästan varje rad med en kod som överensstämde med innehållet. Exempel på sådana koder är: *jobb genom släkting, saknar nätverk, alla känner alla, det finns jobb, äldrevard och industrier, arbetslös, svårt med karriär*. Den andra kodningen var en bearbetning av de första. Här slogs koderna som pekade åt liknande håll samman. Exempel på sådana teman är: *Jobb via kontakter, brist på kontakter, rykte, möjligheter orten, platsens utmaningar*. Efter den andra

bearbetningen lämnade jag koderna och återgick till intervjuerna. Genom att läsa intervjuerna i sin helhet ännu en gång kunde jag upptäcka saker jag hade missat och få en helhetsbild av innehållet. I detta skede varvade jag dessutom analys med mer ingående läsning av teori och tidigare forskning (jfr. Layder, 1998). Här började också kapitlen och teman i kapitlen ta form och de teoretiska perspektiven vidareutvecklas. Exempelvis utvecklades kapitlet 7 till följd av att sociala kontakter var ett återkommande tema i så gott som alla intervjuer. Intervjupersonerna var överens om att sociala kontakter var användbara, till och med nödvändiga för att lyckas på den lokala arbetsmarknaden. Socialt kapital var ett relevant begrepp eftersom det kunde fånga att kontakterna och nätverken var en resurs som påverkade deras position på arbetsmarknaden. I nästa steg vidareutvecklades vilken slags socialt kapital det rörde sig om samt hur det fungerar inom denna specifika kontext.

Under hela arbetet med analysen har jag jobbat nära empirin och varvat arbetet med koder och teman med att läsa transkriberingar av intervjumaterialet. Jag har också under hela processen läst tidigare forskning och teori för att fördjupa förståelsen av materialet. Detta arbetssätt kan beskrivas som abduktivt vilket innebär en dialog mellan kodning, analys och redan existerande litteratur (Alvesson & Sköldberg, 2009; Timmermans & Tavory, 2012). Sociologerna Iddo Tavory och Stefan Timmermans (2019) menar att ett abduktivt förhållningssätt innebär ett öppet förhållningssätt gentemot teori.

Rather than beginning with as little theory as possible (or, on the other side of the spectrum, a singular ‘favorite theory’), researchers need to approach the field with a wide array of theorizations. In this, researchers actually model their approach on that of mundane actors. For, when we face everyday surprises, we always have more than one way to puzzle them out. (Tavory & Timmermans, 2019, s. 9)

Abduktiv analys, menar de, kan användas för att skapa förklaringar till de överraskningar som upptäcks i det empiriska materialet. Genom att prova olika förklaringar är ambitionen att modifiera existerande teorier eller

utveckla nya. I mitt avhandlingsarbete har jag inte haft ett fast teoretiskt ramverk som utgångspunkt utan har, i linje med Tavory och Timmermans (2019), haft ett mer öppet och prövande förhållningssätt. Vissa begrepp har övergetts längs vägen och andra har kommit till. Under en period provade jag exempelvis om begreppet tillhörighet var användbart i analysen. Jag laborerade också med olika förståelser av reflexivitet och syn på framtiden. Bourdieus begreppsapparat har hela tiden behandlats med försiktigt intresse men har visat sig vara mer och mer användbart för att förstå de unga vuxnas upplevda möjligheter.

Etiska reflektioner

I en studie som inkluderar människor och berättelser om deras liv är det viktigt att ha en etisk medvetenhet, både i relation till studiens tillförlitlighet men också i relation till den eventuella risk det innebär att delta i en forskningsstudie. Jag har tagit hänsyn till de generella forskningsetiska principer som gäller för samhällsvetenskaplig forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Eldén, 2020; VR 2017). Vid intervjuerna berättade jag inledningsvis kort om studien, informerade att deltagande var frivilligt, att de inte behövde svara på alla frågor och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan i studien. Intervjupersonerna fick också mina kontaktuppgifter om de hade frågor eller ville läsa någon del av intervjun eller analysen innan eller efter att den var färdig. En intervjuperson hörde av sig och ville ha transkriptionen av intervjun, vilket han också fick. Jag bad också om tillåtelse att spela in intervjun vilket alla samtyckte till. Under intervjuerna framkom i vissa fall etiskt känsliga uppgifter såsom berättelser om svåra uppväxtförhållanden. Jag har i analysarbetet noga övervägt vad som är relevant att ha med och vad analysen kan klara sig utan. Denna typ av överväganden kan förstås som en del av det kommunikationsforskaren Sarah Tracy (2010) beskriver som en relationell etik. Det innebär att analysen har skrivits fram med respekt för intervjupersonernas liv.

En annan typ av etik Tracy (2010) beskriver och som aktualiserades i forskningen är situationsetik. Det innebär att etiska frågor framträder från kontextspecifika omständigheter. Tracy skriver att "A situational ethic

assumes that each circumstance is different and that researchers must repeatedly reflect on, critique, and question their ethical decisions” (Tracy, 2010, s. 847). I detta fall innebar det att fundera ytterligare på frågor rörande konfidentialitet. Jag informerade de unga vuxna om att de skulle få fingrade namn i studien men märkte att det fanns en del frågor gällande anonymitet, exempelvis undrade en intervjuperson om jag skulle nämna företagen hon hade berättat om i intervjun eftersom att det i så fall ”är lätt att lista ut vem man är här i Skarvsjö” (intervju). Under en annan intervju undrade intervjupersonen om jag skulle nämna namnet på orten eller inte med ungefär samma motivering. Jag tolkade det som att det fanns en viss oro för att konfidentialitet inte skulle gälla. Det kan kopplas till ortens storlek och det faktum att de unga vuxna upplevde att de enkelt kunde identifieras exempelvis genom sin yrkesroll. Med grund i denna oro valde jag, förutom att ge intervjupersonerna andra namn och inte nämna några namn på företag, att anonymisera orten. Att göra en platsbaserad studie men inte nämna vilken plats som studeras innebär vissa inneboende nackdelar, exempelvis går det inte fullt ut att redogöra för, diskutera och analysera platsens specifika förutsättningar både vad det gäller dess geografiska placering samt sociala och historiska förutsättningar. Det finns en geografisk och samhällelig kontext i relation till orten som går förlorad. Till viss del menar jag dock att jag har kompenserat för denna nackdel genom att i kapitel 5 beskriva ortens grundläggande förutsättningar och karaktärsdrag utan att namnge orten. Dessutom kan det, förutom de etiska fördelar en anonymisering innebär, finnas andra potentiella positiva konsekvenser. En sådan är att det blir enklare för läsaren att se de generella dragen i studien. Unga vuxna som växer upp i mindre orter bär, som tidigare diskuterat, både på en specifik och en mer generell erfarenhet. Genom att anonymisera orten är det möjligt att dessa generella och gemensamma drag blir enklare att urskilja.

5. SMÅSTADEN MELLAN STAD OCH LAND - EN KONTEXTUALISERING

I detta kapitel är syftet att placera in studien i en platsmässig kontext och visa de samhälleliga förutsättningar som råder för de unga vuxna som deltagit i studien. Kapitlet inleds med en diskussion om småstaden och relationen mellan stad och land. Småstaden och dess varianter i form av bruksort och småföretagarort och deras symboliska laddning diskuteras i efterföljande avsnitt. Därefter följer en beskrivning av geografisk ojämlikhet och den svenska regionalpolitiken. I kapitlets sista del ringas avhandlingens kontext in ytterligare och den ort där studien har ägt rum presenteras. I denna del använder jag bland annat intervjuer med lokala aktörer som har gjorts inom ramen för avhandlingen.

Mellan stad och land

Det finns ingen absolut definition av en småstad; vad som anses litet kan sägas vara beroende av kontext och subjektiva upplevelser av platsen. Småstaden som kategori är en plats där det urbana och det rurala möts eller en plats som bär drag av både urbanitet och ruralitet (Hedfeldt, 2008). Småstaden kan förstås utifrån dess relativa lokalisering, det vill säga hur den förhåller sig till andra platser. Det innebär att ”i ett sammanhang är platsen en centralort i ett nätverk av andra orter, i ett annat är den en mer perifer ort i ett nätverk av platser med högre centralitet och/eller status” (Stenbacka & Forsberg, 2013, s. 125). Småstaden har också beskrivits i termer av ”perifer urbanitet” (Vallström, 2014, s. 62). Den är bärare av en mängd positiva föreställningar, såsom trygghet och trivsel men också negativa som inskränkthet och slutenhet (Sternudd, 2007). Kulturgeografen Mona Hedfeldt (2008) menar att småstaden som fenomen har varit relativt ouppmärksammas då den inte har en självklar plats i varken urbana eller rurala studier.

Relationen mellan det urbana och rurala är en långvarig relation men som, i och med industrialisering och urbanisering, fick en ny innebörd kring sekelskiftet 1900 (Kåks & Westholm, 2006). Urbaniseringen innebar

bland annat en omfördelning av befolkningen från landsbygd till städer. År 1890 bodde 20 procent av Sveriges befolkning i städer. Fram till 1970-talet flyttade den svenska befolkningen från landsbygden till tätorter så att förhållandena blev nästan de motsatta, 1970 bodde 15 procent på landsbygden. Efter 1970 stabiliserades förhållandena, sedan dess bor ungefär 15 procent av befolkningen på landsbygden och 85 procent i städerna. Efter 1970 ser urbaniseringen annorlunda ut, befolkningen har istället flyttat från mindre tätorter till större tätorter och städer (SCB 2015). Denna utveckling är särskilt relevant från ett småstadsperspektiv eftersom det innebär att det framförallt är mindre tätorter som tappar sin befolkning. Mindre kommuner påverkas negativt av urbanisering eftersom det bland annat medför en minskad befolkning, handel, mediebevakning och kommunal service (Brorström & Parment, 2016). Nästan 50 procent av Sveriges befolkning bor idag i de tre storstadsregionerna vilket kan jämföras med att motsvarande siffra i slutet av 1960-talet var 40 procent (Bjerke & Johansson, 2015; SCB 2015). Detta är också en utveckling som beräknas fortsätta de närmsta decennierna, av den totala beräknade befolkningsökningen fram till år 2040 förväntas 85 procent ske i storstadsregionerna (Lindblad et al., 2015).

Precis som med småstaden finns ingen enhetlig definition av landsbygden. Landsbygden definieras på ett sätt genom att vara stadens motpol, den är det som staden *inte* är (Kåks & Westholm, 2006, s. 28f). Begreppet är flytande och definieras på skilda vis beroende av syfte; olika myndigheter såsom Jordbruksverket, Tillväxanalys, Statistiska centralbyrån har alla olika definitioner. En mycket förenklad definition är enligt parlamentariska landsbygdskommittén ”att landsbygden börjar där stadens detaljplanerade områden slutar” (SOU 2017:1, s. 24). Det finns dock stora skillnader mellan olika typer av landsbygder, och en sådan betydelsefull skillnad handlar om gleshet, vilket avstånd befolkningen har till serviceutbud, arbete och utbildning. Detta avstånd skapar vitt skilda förutsättningar för olika platser (Westholm & Waldenström, 2008).

Vissa forskare menar dock att samhället blir allt mer genomurbaniserat och att förtätning och förbättrade kommunikationer har luckrat upp gränserna mellan stad och landsbygd. Det skulle bland annat innebära att det inte längre finns tydliga ekonomiska och sociala särdrag mellan stad

och land (SOU 2003:29). Samtidigt är föreställningar om det rurala och det urbana som idealtyper starka och ingår i hur människor uppfattar samhället (Kåks, 2003). Dessutom finns, som diskuteras nedan också en utveckling som innebär ökande geografisk ojämlikhet.

Bruksort eller småföretagarort

Inom kategorin småstad finns det en mängd andra uppdelningar. Industriort är till exempel en kategori som används i denna avhandling och handlar om orter som domineras av en industrinäring¹⁴.

En annan sådan uppdelning som även bär en stark symbolisk laddning är den mellan bruksort och småföretagarort; de förstås utifrån dikotomier som kollektiv kontra individ, passivitet kontra handlingskraft (Vallström, 2014). Bruksort är en typ av småstad där det finns eller har funnits *en* dominerande arbetsgivare. I internationell litteratur beskrivs de som *single industry town*, *one company town* eller *resource-based town* (Hedfeldt, 2008, s. 30). Det utmärkande för en bruksort är den starka relationen mellan arbetsgivaren och arbetarna. Arbetsgivaren har ofta varit mer än en arbetsgivare och försett arbetarna med exempelvis bostäder och sjukvård. Arbetet på bruket innebar för många ett livslångt arbete, ibland också över generationer. Som konsekvens av dessa förutsättningar beskrivs ibland en bruksanda, ett socialiserat förhållningssätt som invånarna i bruksorter har utvecklat. Bruksanda har både en positiv tolkning såsom lojalitet, gemenskap och trygghet och en mer negativ tolkning som bland annat handlar om inlärd hjälplöshet och passivitet. Bruksandan rymmer också föreställningar om konformitet, traditionalism, konservatism och social slutenhet (Ekman, 1997).

Jämförelsekategorin till bruksorter är småföretagarorter. De beskrivs istället som platser med en stor andel mindre företag. Istället för bruksanda antas dessa platser genomsyras av en framåtanda som kallas Gnosjöanda och definieras av entreprenörskap, driftighet och informella nätverk

¹⁴ Enligt Sveriges kommuner och regioners (SKR, tidigare Sveriges kommuner och landsting SKL) kommungruppindelemning 2011 kallades denna typ av orter varuproducerande orter.

(Wigren-Kristoferson, 2003). Spänningen mellan dessa idealtyper är relevanta för studier av mindre orter eftersom de också, i den offentliga debatten, värderas olika. Bruksanda menar etnologen Maria Vallström har fått en ”entydigt negativ prägel” och ”de senaste tio-femton åren har blivit ’mer som ett skällsord’” (Vallström, 2014, s. 65). Jag återkommer i senare avsnitt hur orten som studeras i denna avhandling kan förstås i relation till dessa idealtyper.

Geografisk ojämlikhet

Samhällsutvecklingen har sedan 1980 inneburit stora förändringar i befolkningstätheten och en ökad ekonomisk ojämlikhet mellan Sveriges regioner (Enflo, 2016; Hurley et al., 2019). Mellan 1990 och 2010 försvann fler arbetstillfällen från landsbygden än från städerna. Däremot minskade tillverkningsindustrin mer i städerna än på landsbygden vilket innebär att en större del av tillverkningsindustrin återfinns på landsbygden medan tjänstesektorn, som sysselsätter 80 procent av befolkningen, återfinns i städerna (Bjerke & Johansson, 2015).

En rapport om regionala skillnader i jobbstruktur från Eurofond visar att tillväxt av arbeten i Sverige de senaste åren (2012-2017) främst har skett i Stockholmsregionen. Ökningen i den svenska huvudstadsregionen i relation till övriga landet har varit kraftigare än i något annat av de undersökta länderna¹⁵. Arbetstillfällena i svenska småstadsregioner har dessutom under samma femårsperiod minskat snabbare än i andra länders småstadsregioner i rapporten. Utvecklingen har inneburit en tillväxt av höglönejobb och låglönejobb inom tjänstesektorn, en sektor som har ökat kraftigt i storstäderna men bara marginellt på landsbygden (Bjerke & Johansson, 2015; Hurley et al., 2019; Åberg, 2015).

De teknologiska, ekonomiska och sociala omstruktureringarna har sedan den industriella krisen på 1970-talet diskuterats och förklarats med en mängd begrepp (Thörnquist & Engstrand, 2011). Sociologen Daniel

¹⁵ De länder som undersöktes i rapporten var: Belgien, Tjeckien, Frankrike, Polen, Spanien, Italien, Tyskland, Sverige och Storbritannien.

Bells bok *The Coming of post-industrial society* (1973) där han skisserade framväxten av kunskapsamhället ses ofta som startpunkt för diskussionen om industrisamhällets omvandling (Nilsson, 2000). De flesta forskare är idag överens om att det har skett en omstruktureringsprocess som har inneburit både teknisk utveckling och en grundläggande omvandling av hur arbete och produktion organiseras, såväl som en internationell arbetsdelning (Thörnquist & Engstrand, 2011). Det har bland annat inneburit en ökad efterfrågan på utbildning på den svenska arbetsmarknaden och en massiv expansion av det svenska utbildningssystemet (Löfbom & Sonnerby, 2015; Svensson, 2017a).

Geografisk ojämlikhet handlar förutom om förändringar på arbetsmarknaden, om befolkningstäthet, en åldrande befolkning och det faktum att många unga människor flyttar från mindre kommuner. Det innebär att det blir färre som ska försörja en allt mer resurskrävande befolkning. Den åldrande befolkningen leder också till problem med kompetensförsörjning vilket av landsbygdskommitteen beskrivs som en av landsbygdens största utmaningar (SOU 2017:1).

Det är, i många mindre kommuner, svårt att hitta personal med rätt utbildning både inom privat och offentlig sektor. Det finns en samtidig arbetslöshet och kompetensbrist som ibland beskrivs som att det finns ett matchningsproblem mellan arbetsgivarens efterfrågan och tillgång till arbetssökande (Lindblad et al., 2015; SOU 2017:1). Från ett arbetsgivarperspektiv kan dock nämnas att tillgängligheten till högutbildade de senaste decennierna också har ökat i och med en ökad pendling som innebär förflyttning över kommungränser (Bjerke & Johansson, 2015).

Det finns stora regionala skillnader också i rekryteringen till högre studier. I Danderyds kommun hade 82,4 procent av 24 åringarna födda 1994 påbörjat högskolestudier medan motsvarande siffra för Jokkmokks kommun var 17,4 procent. Av Sveriges län låg Stockholm, Uppsala och Skåne i toppen där ungefär 50 procent av 24 åringarna hade påbörjat högskolestudier vilket kan jämföras med Gotland, Norrbotten och Jämtland i botten där enbart 35 procent hade börjat studera på högskola (UKÄ 2019).

Utvecklingen visar sammantaget att det finns en geografisk ojämlikhet som påverkar tillgång till arbete och utbildning men också en ojämlik befolkningsutveckling vilket resulterar i kompetensförsörjningsproblem för många mindre kommuner.

Regionalpolitik

Det politiska område som omfattar relationen mellan geografiska landsdelar kallas regionalpolitik. I Sverige etablerades det vid mitten av 1960-talet som ett svar på den stora utflyttningen från landsbygden. Det fanns en inneboende motsättning mellan den tidens lokaliseringspolitik och den rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitik som behövde hanteras på något vis (Nilsson, 2012). Arbetsmarknadspolitiken, som ibland har kallats ”flyttlasspolitiken”, uppmuntrade exempelvis genom ekonomiskt stöd flytt från regioner med arbetslöshet till regioner med arbetskraftsbrist (Olofsson & Wadensjö, 2009). Samtidigt fanns en vision om att hela Sverige skulle vara livskraftigt och i balans.

De politiska åtgärderna som vidtogs inom ramen för den tidens regionalpolitik, var bland annat att staten delade ut ekonomiskt stöd till specifikt utpekade stödområden, att statliga myndigheter utlokaliseras från Stockholm till andra delar av landet och att ett skatteutjämningsbidrag delades ut till kommunerna (Johansson, 2013). Statsvetaren Jörgen Johansson (2013) kallar denna period för regionalpolitikens *etableringsfas*. Perioden pågick mellan 1965-1979 och syftet var att åstadkomma utjämning mellan regionerna. Perioden före 1960-talet ingick regionalpolitiken i den allmänna välfärden och var inte ett specifikt utpekat politikområde (Björling & Fredriksson, 2018). Redan på 1930-talet hade dock problemet med landsbygdens avfolkning diskuterats i riksdagen (SOU 2003:29). Efter kriserna på 1970-talet formulerades regionalpolitiken på ett nytt sätt som innebar en decentralisering där länen själva skulle bedriva regionalpolitik. Johansson (2013) benämner perioden mellan 1979 och 1995 som en *utvecklingsfas*. På 1970-talet skedde också en omfattande kommunreform där små kommuner slogs samman till större enheter.

Tiden efter 1995 kallar Johansson (2013) en *regionaliseringsfas* som innebar en fortsatt utveckling mot ökat regionalt självstyre. Integrationen i

den Europeiska unionen intensifierade denna utveckling. Det fanns en tanke att demokratisera makten genom att ge regionerna ökat självstyre och därmed medborgarna ökat inflytande. Men det fanns också ekonomiska motiv som handlade om att skapa förutsättningar för tillväxt på en regional nivå. Den regionala arenan sågs i ökande grad som en drivkraft för ekonomisk utveckling (Mörck, 2008). Fokus som tidigare hade varit riktat mot relationen mellan regioner riktades istället mot hur regionerna kunde bli internationellt konkurrenskraftiga (SOU, 2003:29). I SOU 2003:29 *Mot en ny landsbygdspolitik* beskrivs skillnaden mellan den tidigare regionalpolitiken och den som växte fram på 1990-talet som fundamental. Den tidigare var inriktad på omfördelning och beskrivs som ett försök att göra regionerna mer lika medan den senare tvärtom byggde på att regionerna var olika. Teoretiskt kan det förstås som framväxten av en konkurrensstat (Jessop, 2002) vilket innebär att målet med regionalpolitiken inte är omfördelning mellan starka och svaga områden utan att alla ska ha möjlighet att skapa tillväxt och konkurrera med varandra (Jessop, 2002; Mörck, 2008). Kommuner och regioner ska genom att stärka sin konkurrenskraft kunna attrahera nya invånare (helst välutbildade) och locka till sig investeringar som kan leda till arbetstillfällen. Statsvetaren Johan Mörck menar, genom en analys av svenska statliga dokument, att det finns stöd för att ett sånt synsätt präglade den svenska utvecklingen (Mörck, 2008, s. 39).

Sedan början av 2000-talet har, från politiskt håll, regionförstoring setts som en metod för att öka den regionala tillväxten. Regionförstoring innebär, från ett arbetsmarknadsperspektiv, att slå samman flera arbetsmarknader i olika kommuner genom att bland annat förbättra pendlingsmöjligheterna och därmed utöka pendlingen. Istället för att öka rörligheten på arbetsmarknaden genom att få människor att flytta handlar det här om att få människor att resa över kommungränser (Scholten & Jönsson, 2010). Denna politiska utveckling är relevant i denna avhandling eftersom den har skapat förutsättningar och påverkat vilken slags utveckling kommuner som Skarvsjö ser som nödvändig att satsa på. Regionalpolitiken utgör en politisk kontext för de villkor som råder för mindre kommuner att verka inom.

Skarvsjö – beskrivningen av en småstad

I detta avsnitt introduceras småstaden Skarvsjö. Syftet är att skildra de unga vuxnas möjlighetsrum, det vill säga ”de konkreta möjligheterna i arbetslivet som en individ objektivt sett kan ta ställning till i en specifik tid eller kontext” (Tovatt, 2013 s. 46). Möjlighetsrummet för de unga vuxna i Skarvsjö kommer att belysas med statistik, offentliga rapporter, nyhetsmedia men också tolkningar gjorda av de lokala aktörer som intervjuats i studien.

Skarvsjö är ett fiktivt namn för en ort i en kommun på gränsen mellan två landskap i södra Sverige¹⁶. Orten är omgiven av byar och mindre samhällen men i kommunen finns ingen annan ort med mer än 1000 invånare. Orten ligger mittemellan två större städer med drygt en timmes bilfärd till respektive stad.

Enligt SKR:s kommungruppsindelning från 2017 är kommunen en lågpendlingskommun nära en större stad¹⁷. I 2011 års kommungruppsindelning klassificerades kommunen som en varuproducerande kommun vilket innebär att minst 34 procent av invånarna arbetade med exempelvis tillverkning, utvinning eller inom byggverksamhet¹⁸ (SKR 2011; SKR 2016).

I Skarvsjö har invånarantalet ökat med i genomsnitt 60 personer per år sedan år 2000. Centralorten har nu drygt 14 000 invånare och kommunen knappt 19 000. Kommunen har dock ett negativt födelsenetto vilket innebär att ökningen av invånare beror på inflyttningar. De senaste åren har invånarantalet i Skarvsjö ökat på grund av invandring från utlandet då även det inrikes flyttningsnettot varit negativt. Utrikes födda utgör ungefär 16 procent av Skarvsjös invånare vilket är 4 procent lägre än riksgenomsnittet på 20 procent (SCB, 2020d).

¹⁶ På grund av forskningsetiska skäl anges generellt sett inte detaljerade statistiska uppgifter om orten. I detta avsnitt används anonymiserade referenser, se bilaga 1.

¹⁷ Enligt SKR:s definition innebär det att mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i större stad. I Skarvsjös fall är utpendlingen strax över 20 procent.

¹⁸ Förändringen av klassificering från varuproducerande till lågpendlingskommun innebär inte att kommunen har förändrats avsevärt utan att SKR har ändrat sin klassificering.

Som många andra mindre kommuner flyttar fler unga människor ut än in ur kommunen. 2018 var det ungefär 40 stycken fler som flyttade ut än in bland 20-24 åringar. De senaste tio åren har flyttningsnettot för 20-24 åringar totalt sett uppgått till minus cirka 200 personer¹⁹. Skillnaden mellan unga män och unga kvinnor är slående, av de 200 var 70 procent kvinnor och 30 procent män.

En granskning av Dagens Nyheter som genomfördes 2018 visade att det aktuella länet, var det län i Sverige som flest högutbildade lämnade för andra län (DN, 2018). I februari 2020 var det nyhetsrubriker i den lokala pressen att unga välutbildade kvinnor lämnar länet. I tidningsartikeln beskrevs det som en kompetensflykt som beror på en traditionell, trögrörlig och industrifokuserad arbetsmarknad med en maskulin kultur (Skarvsjö tidning, 2020).

Om vi rör oss tillbaka till den kommunala nivån bekräftas bilden av en dominerande industrinäring. 26 procent av invånarna arbetar inom tillverkningsindustrin, jämfört med 11 procent av befolkningen nationellt²⁰. De andra stora sysselsättningsområdena är vård och omsorg samt handel.²¹ Arbetsmarknaden är könssegregerad på ett traditionellt sätt; 70 procent av de som arbetar inom industri och tillverkning är män och drygt 80 procent av de som arbetar inom vård och omsorg är kvinnor (SCB2020c). Bilden av Skarvsjö som en ort där arbetsmarknaden karaktäriseras av tillverkningsindustri bekräftas till stor del i de kontextintervjuer som gjorts inom ramen för avhandlingen. Personalchefen på en av ortens industrier beskriver att det inte finns så många arbeten som kräver akademisk utbildning.

Det är inte säkert att det finns så himla mycket jobb som kräver akademisk höjd, det är väl det som är baksidan här, det man brukar

¹⁹ I jämförelse med andra liknande kommuner är det färre som har flyttat, i genomsnitt har fem närliggande mindre kommuner ett flyttningsnetto på – 346 mellan 2009–2018 i åldrarna 20-24 år.

²⁰ I början av 1990-talet sysselsattes ungefär 17 procent inom industrin nationellt och 28 procent i Skarvsjö.

²¹ Ungefär samma struktur som andra varuproducerande kommuner enligt 2011 års kommungruppsindelning, förutom något högre andel sysselsatta inom handeln.

säga brain drain, nej så är det ju inte, men de kvalificerade jobben finns ju nån annanstans /.../. (Personalchef, 2019)

Orten har vad som brukar beskrivas som ett diversifierat näringsliv vilket innebär att det finns företag inom olika branscher av olika storlekar. Den största privata arbetsgivare är ett industriföretag med drygt 400 anställda. Under de senaste åren har ett antal större företag lagt ner eller förflyttat sin verksamhet från Skarvsjö. Det mest uppmärksammade var när ett av ortens mest kända industriföretag för ett antal år sedan förflyttade sin verksamhet till utlandet och totalt sett cirka 200 personer förlorade sina arbeten. Året efter försvann ytterligare hundra arbetstillfällen och under åren har ett antal service- och lagerverksamheter lagt ner. På grund av det diversifierade näringslivet menar dock flera lokala aktörer att nedläggningar och varsel inte drabbar orten så hårt som det skulle ha gjort med ett mer ensidigt näringsliv. I en kontextintervju beskrivs ortens arbetsmarknad som ”relativt stabil” eftersom de inte har ”en eller två stora aktörer där de flesta jobbar utan vi har flera olika branscher och de flesta är medelstora företag” (Affärsutvecklare, 2019).

Orten kan beskrivas mer i termer av en småföretagarort än bruksort. Näringsstrukturen är inte präglad av ett dominerande företag utan snarare av både stora och små industrier. Orten har inte heller vuxit fram kring ett dominerande industriföretag utan även den tidiga industrin präglades av en större bredd. Gällande mentaliteten i orten verkar den dock bestå av drag av både det som beskrivs som utmärkande för Gnosjöandan och för bruksanda. Personalchefen på industriföretaget beskriver att:

Det är nog att man vill vara centrum av världen, det finns nån sån 'här ska vi ska vara en fristående stad som klarar sig'. /.../ Man har en ganska hög tilltro till sig själv, jag kan ju tycka såhär att det är väl lika bra att acceptera att vi kan bli en sovstad /.../ men nej, vi ska vara lite finare det finns en sån fin ton här om du förstår mitt ord fin. (Personalchef, 2019)

Personalchefen uttrycker att det i Skarvsjö finns en stark tro på att som ort klara sig själv och till och med vara lite bättre än andra vilket kan förstås i

relation till Gnosjöandan. Skarvsjö förstås också som en ort präglad av sociala gemenskaper som kan vara svåra att komma in i, exempelvis här i intervju med konsultchefen på ett lokalt bemanningsföretag.

Sen tror jag det är svårt att komma utifrån in i en liten stad där man har sina grupperingar och det är svårt att få nya vänner när man kommer in som ny. Men det vet jag inte heller om det utmärker just Skarvsjö eller om det är småstäder i stort. (Konsultchef, 2019)

Dock finns också beskrivningar av orten som en ort präglad av Jante som förstås som att det finns en idé om att ”man inte ska tro att man är något” (Skarvsjö kultur, 2018). Det avviker från Gnosjöandan som snarare tydligt positioneras som en motsats till Jante och bruksanda. Att det finns skilda uppfattningar om samma plats är inte underligt eftersom en ”lokal plats är alltid omstridd” (Andersson & Jansson, 2012, s. 90). Det innebär att det finns flera olika grupper med olika intressen som definierar platsen på en mängd olika sätt.

En förändrad arbetsmarknad

Under 2019 var andelen arbetslösa i kommunen strax över 8 procent vilket är något över rikssnittet på 7,0 procent (Faktablad, 2019). Arbetslösheten i Skarvsjö har under flera år varit bland de högsta i länet, det gäller särskilt ungdomsarbetslösheten som under flera år varit strax över 20 procent. Just ungdomsarbetslösheten har pekats ut som ett problem för kommunen (Arbetsförmedlingen, 2014). Förklaringen som ges är ofta att unga människor i Skarvsjö inte utbildar sig i tillräckligt hög utsträckning. En av handläggarna på arbetsförmedlingen menar att ”man är inte beredd att utbilda sig kanske i den utsträckning som arbetsmarknaden kräver” (Handläggare 1, arbetsförmedlingen, 2015). Att arbetsmarknaden kräver högre utbildning är en del av en utveckling av den svenska arbetsmarknaden som innebär en uppgradering av kvalifikationskraven. Enklare industrijobb, har blivit färre medan de kvalificerade jobben har blivit fler (Berglund et al., 2019; Tåhlin, 2019).

Drygt 16 procent av invånarna i Skarvsjö mellan 25-64 år har minst treårig eftergymnasial utbildning i jämförelse med riksgenomsnittet på knappt 28 procent. Främst beskrivs det som ett problem som rör unga män vilket också avspeglar sig i statistiken, 11 procent av männen och 22 procent av kvinnorna är högutbildade (SCB 2020b). Att unga människor inte utbildar sig förklaras i intervjuerna med lokala aktörer, av att det inte finns någon tradition att utbilda sig eftersom det traditionellt har funnits många ”enkla monteringsjobb” (Affärsutvecklare, 2019). Kommunen beskriver i ett strategidokument att en av kommunens svagheter är invånarnas ”kulturella inställning till studier” (Skarvsjö strategi, 2015). I intervjun med handläggare på arbetsförmedlingen ges följande förklaring till den låga utbildningsnivån:

En del kan säkert vara lite att det har funnits ganska mycket så kallade enkla jobb, det har funnits möjlighet och därför har du inte varit tvingad. Sen är det säkert, det följs åt sedan tidigare, föräldrar som inte riktigt har den högre utbildningen heller. Då blir det en fortsättning på det där. (Handläggare 2, arbetsförmedlingen, 2015)

Handläggaren på arbetsförmedlingen förklarar också det tidigare fanns en inställning på företagen att de hellre anställde någon med lägre utbildning som de själva kunde lära upp. Med dagens konkurrens, menar han dock, att det inte längre är möjligt. Det finns således flera förklaringar till att utbildningsnivån är relativt låg. Under senare år har det skapats en ny möjlighet till utbildning i och med etableringen av en yrkeshögskola i Skarvsjö.

Yrkeshögskolan innebär en utbildningsform som ska vara direkt anpassad efter arbetsmarknadens behov. Myndigheten för yrkeshögskolan godkänner utbildningar efter kriteriet att det finns efterfrågan på den typen av kompetens. Bedömningen görs i relation till en regional och nationell arbetsmarknad. Utbildningarna är kortare än högskoleutbildningar, vanligtvis mellan ett och tre år. Yrkeshögskolan har funnits i sin nuvarande form sedan 2009. Den framhålls ofta som ett bra alternativ för de som redan vet vad de vill arbeta med eller som inte vill åta sig att gå en längre högskoleutbildning. Den ses också som en potentiell lösning på

matchningsproblematik och kompetensbrist på arbetsmarknaden eftersom den ska forma utbildningar efter arbetsmarknadens behov (ex. promemorian Ds 2015:41, En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap).

Den lokala yrkeshögskolan har funnits i Skarvsjö ett antal år och har utbildningar inom flera olika branscher. Den gör att det finns en möjlighet att stanna kvar i orten och gå en eftergymnasial utbildning. Det betyder att de unga vuxna som vill gå en av de yrkeshögskoleutbildningar som erbjuds lokalt inte behöver pendla eller flytta till annan ort. Ett annat exempel på yrkesinriktade utbildningar är att läsa utbildningar för vuxna på gymnasienivå, exempelvis finns i Skarvsjö industriteknisk utbildning till att bli svetsare och vård och omsorgsutbildning till att bli undersköterska. Samtidigt som arbetslösheten är relativt hög i kommunen finns också problem med kompetensförsörjning inom en rad områden, bland annat personal inom hälsa och sjukvård, lärare samt mer kvalificerade yrken inom industrin. En av handläggarna på arbetsförmedlingen beskriver hur han tror arbetsmarknaden kommer att utvecklas:

Handläggare 1: Jag tror att det kommer vara ännu svårare att rekrytera med tanke på det här med bristyrkesområdena. Det mesta tyder väl på att det blir mer och mer avancerat i arbetslivet och kraven om man nu tittar både på industrin och andra typer av arbeten så är det ju väldigt kravfyllt.

Hanna: Så det blir en paradoxal situation egentligen?

Handläggare 1: Ja, det kan vara så att vi har en ganska hög arbetslöshet och hög ungdomsarbetslöshet men samtidigt företag som står och skriker efter arbetskraft, men det är fel kompetens vi har /.../. (Handläggare 1, arbetsförmedlingen, 2015)

Kommunen brottas således, som andra liknande kommuner med ekonomiska problem, en åldrande befolkning samt problem med kompetensförsörjning.

Sammanfattning

I detta kapitel har jag introducerat avhandlingens kontext och plats genom att diskutera både en bredare social, geografisk och politisk kontext och den specifika plats som avhandlingen behandlar. Det övergripande argumentet i kapitlet är att det finns flera stora samhällsförändringar som påverkar de strukturella villkoren i mindre orter såsom Skarvsjö.

Småstaden som fenomen kan förstås i ljuset av relationen mellan stad och land. En relation som präglats av den starka urbanisering som har skett de senaste tvåhundra åren som påverkar mindre kommuner negativt bland annat genom minskad befolkning, kommunal service och handel.

I kapitlet har en utveckling av geografisk ojämlikhet beskrivits. Den utvecklingen innebär att nya arbetstillfällen och befolkningsökning främst sker i svenska storstadsområden medan många mindre kommuner istället har en minskning av arbetstillfällen och befolkning. Jag har också placerat in avhandlingen i en politisk kontext och kortfattat beskrivit hur regionalpolitiken har utvecklats sedan 1960-talet, från en politik inriktad på centraliserad omfördelning mellan kommuner till ett fokus på självstyre och tillväxt på regional nivå.

Skarvsjö har beskrivits som en kommun som domineras av industrinäring men där arbetsmarknaden är under omvandling och där kraven på utbildning har ökat. Det finns dessutom en politisk målsättning att öka den relativt låga utbildningsnivån. Kommunen har haft en förhållandevis hög arbetslöshet men har samtidigt problem att rekrytera personal inom flera områden. Utvecklingen påminner på så vis om andra mindre kommuner i Sverige, dock är Skarvsjö en kommun med ett relativt gynnsamt geografiskt läge med möjligheter att pendla till större orter där det finns fler möjligheter till utbildning och arbete än vad som finns inom kommunen.

6. MOBILITETENS MENING, VÄRDE OCH PRAKTIK

I detta första analyskapitel utforskas hur de unga vuxna förhåller sig till mobilitet främst i termer av att stanna i eller flytta från Skarvsjö, men även en vardaglig mobilitet i form av att pendla till utbildning eller arbete. Det övergripande syftet med kapitlet är att analysera vilket värde och mening de unga vuxna tillskriver mobilitet i den lokala kontexten. Det innebär också att undersöka deras relation till plats och deras platsförankring, i betydelsen deras sociala och emotionella band till platsen (Lewicka, 2011).

Mobilitet förstås som rörlighet som ges mening men också rörlighet som underbyggs av maktrelationer (Cresswell, 2006; Holton & Finn, 2018). Det innebär att rörlighet tolkas på olika sätt beroende av i vilken kontext den sker men också i vilken riktning den går och vem som rör sig. Det betyder dessutom att mobilitet är något som människor har olika tillgång till: att flytta iväg eller pendla till arbete eller utbildning framstår inte som lika möjligt för alla (jfr. Skeggs, 2004).

I kapitlet ställs frågor om hur de unga vuxna motiverar, förstår och förhåller sig till mobilitet och kvarstannande samt hur de förhandlar mellan sina egna prioriteringar och samhällsliga föreställningar om hur de bör leva sina liv. Jag visar hur de förhåller sig till dominerande föreställningar om mobilitet men också hur det finns andra tolkningar och värderingar av mobilitet. I fokus står även de praktiker som den vardagliga mobiliteten innebär och den mening den typen av mobilitet tillskrivs av de unga vuxna. Förhandlingarna betraktas som reflexiva överläggningar inom habitus. Dessa reflexiva överläggningar uppstår som ett resultat av den klivenhet som kan infinna sig för de som befinner sig mellan fält eller i en marginaliserad position i relation till dominerande föreställningar om mobilitet (jfr. Bourdieu, 2000; Decoteau, 2015; Flisbäck, 2014a).

Tidigare forskning har diskuterat ungdomars relation till att flytta eller stanna och visat att det finns en stark uppmaning, ett så kallat mobilitetsimperativ, för unga människor att lämna mindre orter (Farrugia, 2016). Den har också visat att imperativet ser olika ut beroende av bland annat strukturella förutsättningar på platsen. På platser där det finns

möjligheter till arbete har mobilitet i större utsträckning tolkats som en medelklassdiskurs med fokus på självförverkligande (Rönnlund, 2019; Forsberg 2019; Haukanes 2019). En del av denna forskning har tagit spjörn mot individualiseringstenen för att utforska hur unga människor formar sina liv i relation till fler valmöjligheter och ett ökat individuellt ansvar. Kåks (2007) identifierade hur ungdomarna i hennes studie konstruerade ett positivt och ett negativt laddat livsmanus, där det positiva innebar att utbilda sig, vara rörlig och skjuta på familjebildning. Det negativt laddade manuset innebar tvärtom att skaffa barn tidigt, börja jobba på jobb utan utbildningskrav och stanna i en mindre ort. Det negativa livsmanuset förknippades också med en lägre ambitionsnivå. Detta kapitel relaterar till dessa livsmanus på så vis att det utforskar värden *inom* det negativa livsmanuset. Jag visar i kapitlet att de unga vuxna som har bott kvar i Skarvsjö inte nödvändigtvis betraktar sitt livsval att stanna i en mindre ort negativt, utan snarare utmanar denna föreställning genom att ge kvarstannandet värde och legitimitet.

Kapitlet kan ses som en grund för övriga analyskapitel då det introducerar hur de unga vuxna förstår sitt kvarstannande. Det visar även deras skilda förutsättningar till mobilitet och möjligheter till arbete. Analysen av de unga vuxnas vägar till arbete och upplevda möjligheter fördjupas i efterkommande kapitel.

Kapitlet är indelat i tre delar där den första utforskar hur de unga vuxna förhåller sig till ett ifrågasättande av immobilitet i form av kvarstannande samt hur de istället konstruerar värde och mening. I den andra delen analyseras alternativa värderingar av mobilitet, där mobiliteten ifrågasätts och ses som avvikande. I den avslutande delen behandlas den vardagliga mobiliteten, vilket värde de unga vuxna bedömer att den har och deras skilda förutsättningar att vara rörliga.

”Va? Stannar du i Skarvsjö?”

Många studier som handlar om unga i mindre orter eller på landsbygden har fokuserat på ungdomar i gymnasieålder som precis står inför valet att stanna eller flytta. I denna avhandling har istället unga vuxna (22–28 år) som stannat kvar eller flyttat tillbaka till sin hemort intervjuats. Det faktum

att de är något äldre möjliggör ett utforskande av förhållningssätt till mobilitet i fler tidsdimensioner. Forsberg (2019) visar att en grupp gymnasieungdomar i hennes studie artikulerar kvarstannade som en rättighet, en motstrategi gentemot det imperativ som uppmuntrar dem att flytta från Kalix. De unga vuxna i denna studie formulerar inga sådana motstrategier, däremot förhåller de sig medvetet till normer och föreställningar om mobilitet. Denna medvetenhet bidrar till en förhandling om vad det innebär att stanna, vem som omfattas av dominerande föreställningar och vad som istället prioriteras eller ges mening.

Ålder, livsfas och relationer

De unga vuxna i denna studie har möjlighet att se tillbaka på sin tid som tonåringar och reflektera över hur de upplevde önskan och uppmaningen att flytta *då* men också hur de förhåller sig till det i sina nuvarande liv och sina föreställda framtider. De kan reflektera över i vilken mån föreställningarna påverkar deras liv och uppfattningar om sig själva. Många beskriver att känslan av att *vilja* flytta eller känslan av att man *borde* flytta var som starkast som tonåring och sedan har klingat av i takt med åldern. Som tonåringar upplevde de att det var tråkigt att bo i Skarvsjö, både på grund av litet utbud av fritidsaktiviteter och nöjen samt en upplevelse av att det fanns för få människor (jfr. Waara, 2011).

Denna upplevelse framkom i intervjun med Josefin. Josefin har under en period bott i en annan mindre ort för att studera på en högskola. Efter utbildningens slut flyttade hon tillbaka till Skarvsjö. Jag frågar henne om hon någon gång har funderat på att flytta till en storstad.

Josefin: När jag var tonåring /.../ men det var nog mer nåt man sa, att man ville härifrån liksom /.../

Hanna: Varför tror du man sa så?

Josefin: Det är väldigt mycket så bland ungdomarna här i stan känner jag, att de säger sånt, jag hör det fortfarande /.../

Hanna: Var kommer det ifrån?

Josefin: Jag vet inte, de tycker att de är en liten håla brukar de säga, det är väldigt vanligt att folk säger att det är tufft med storstäder

och så, jag vet inte.

Hanna: Men tycker du att den attityden försvinner sen när man blir äldre?

Josefin: Ja det tycker jag. De som verkligen menade allvar, de har ju flyttat och de som är kvar är ju de som förhoppningsvis ville det /.../. (2016)

Josefin menar att önskan att flytta och den negativa värderingen av hemorten tillhör en viss ålderskategori (ung) och en viss grupp (de som flyttar). Det innebär att hon upplever att dessa föreställningar inte, i samma utsträckning, finns bland de äldre som har stannat. Josefin hävdar att det var ”något man sa” och något som ungdomar fortfarande säger och indikerar att det mer handlar om *ett sätt att prata*, en diskurs, än något alla faktiskt vill göra eller håller med om. Kåks (2003) menar att unga människor i mindre orter måste forma sina liv på två plan. Hon skriver att:

Ungdomarna lever på en viss plats med de möjligheter och begränsningar det innebär. Samtidigt tvingas de hela tiden till jämförelser mellan sin egen tillvaro och det liv som möter dem som idealbilder i massmedierna. (Kåks, 2003, s. 335)

Att säga att man som ung vill flytta och att tala nedvärderande om sin hemort kan således ses som ett sätt att förhålla sig till dominerande föreställningar om plats och mobilitet, samtidigt som ens egen upplevelse av livet i småstaden kan vara en annan (jfr. Andersson & Beckman, 2015). Kåks (2003) menar att de Ludvikaungdomar hon intervjuat som 15 och 17 åringar tvingas hantera denna dubbelhet men ställer också frågan vilken roll den kommer att spela längre fram i livet. Som ung vuxen verkar Josefin ha en viss distans till att Skarvsjö, av ungdomar, betraktas som en håla men medvetenheten kvarstår och hon berättar att ”man känner ju några som fortfarande kallar det en liten håla, men dom trivs ju här också så det är kanske hatkärlek för vissa” (Josefin, 2016).

Ålder framträder i intervjuerna som en dimension som till viss del förändrar relationen till mobilitet. Filip uttrycker på ett liknande sätt som Josefin att han tror att många direkt efter gymnasiet ”tycker det är coolt att flytta /.../ till Stockholm eller Malmö, Göteborg eller de här storstäderna”

(Filip, 2016). Både Josefin och Filip visar också att mobiliteten har vissa förutbestämda destinationer, i citatet med Josefin generaliserat som ”storstäder” men i Filips utsago definierade till Sveriges tre största städer.

Deras berättelser visar att egna och omgivningens förväntningar på en flytt från orten är nära knutna till en speciell fas i livet och potentiellt inte upplevs lika starkt när den fasen har passerats. Att hänvisa normer om mobilitet till en viss ålder kan dock också ses som ett aktivt sätt att förhandla med och distansera sig från denna typ av normer. Genom att, som i Josefins och Filips fall, mena att det främst är tonåringar som överväger flytt framstår frågan om att stanna eller flytta inte lika aktuell för de som har passerat tonåren. Vuxna behöver enligt detta resonemang inte fundera på om de borde flytta. Att stanna blir därmed också något permanent. Frågan om att flytta eller stanna ses inte som ett beslut som omvärderas under livets gång utan något som placeras i tonåren. Det visar på ett förhållningssätt till mobilitet där det ses som något avvikande, ett engångsbeslut som fattas i en viss ålder (jfr. Cresswell, 2006; Nugin, 2020). Att vara ung eller vuxen är dock inte något absolut, snarare något som konstrueras i relation till olika livsfaser och föreställningar om vad det innebär att vara ung respektive vuxen (Kåks, 2007). Emma är i tjugårsåldern. Hon har bott i Skarvsjö hela sitt liv. Hon menar att det i Skarvsjö finns en uppfattning om de som stannar kvar som hon beskriver så här:

Speciellt i Skarvsjö... när man är runt 20, vilket jag är i och för sig, men det har ju blivit en grej i Skarvsjö att alla ska flytta till Stockholm och bo där och göra karriär. Om man bor kvar då, då är man ju ... då har man kanske inte lyckats på samma sätt som de som flyttar iväg tycker. Då får man kanske frågan 'Va? Stannar du i Skarvsjö?' liksom. (Emma, 2016)

I citatet med Emma framkommer att för att kunna betraktas som lyckad krävs en flytt till Stockholm och ett fokus på karriär. Att stanna i hemorten innebär att bli ifrågasatt och att ses som mindre lyckad av de som flyttar iväg (jfr. Farrugia, 2016). Det framkommer också att dessa föreställningar främst är aktuella i en viss ålder ”när man är runt 20”, en ålder Emma själv

är i. Emma kan såldes inte, på det sätt som Josefin gjorde, distansera sig från dessa föreställningar genom att mena att dem tillhör en passerad ålder. Däremot kan hon lämna de livsfaser som förknippas med att vara ung. Emma svarar på frågan hur hon tror det har påverkat henne att ha vuxit upp i Skarvsjö.

Det är svårt för mig att definiera hur men jag tror inte jag hade varit samma person om jag hade vuxit upp i en storstad. Jag skulle nog kanske inte ha samma... det sägs ju att ofta att om man bor i en liten stad så slår man sig mer till ro, blir bekväm, skaffar familj fort och sådär. Det är ju ofta så det sägs, så tror jag inte det hade varit... så sägs det ju inte att det är om man kommer från en större stad så det är väl det jag kan tro då. (Emma, 2016)

Det sätt att tala som Emma ger uttryck för i citatet; att en ung människa i en mindre ort slår sig till ro, blir bekväm och skaffar familj fort, påminner om hur ungdomarna i Kåks (2007) studie konstruerade det negativt laddade livsmanuset. Emma använder det som förklaring till sina egna livsval och jag frågar henne lite skämtsamt om det är därför hon nyligen har gift sig. Hon svarar:

För det är bekvämt (skrattar) ja, nej, jag vet inte, men däremot så det händer oftare här, så man kan kanske påverkas på det sättet tror jag. (Emma, 2016)

Emma uppfattar att det faktum att hon har vuxit upp i Skarvsjö har påverkat henne att snabbare träda in i vuxenlivet. Hon hade under en period planer på att flytta till Stockholm för att arbeta i underhållningsbranschen men träffade sedan sin nuvarande man och bestämde sig för att stanna. Det finns således en uppfattning om att man blir vuxen tidigare i en mindre ort. Att vara ung, definierat som en viss typ av beteende och livsstil, är för många av de unga vuxna i Skarvsjö en relativt kort period av livet. Den förlängda ungdomstiden som forskare visat är utmärkande för vår tid (se ex. Roberts, 2016) är på så vis inte eftersträvansvärd eller efterlevd. Att relativt tidigt i livet lämna ungdomsfasen kan förstås utifrån uppfattningen att livet i Skarvsjö inte

passar lika bra för ungdomar som för vuxna. Det ges uttryck för både i intervjuerna med de unga vuxna och i en av kontextintervjuerna där personalchefen på industriföretaget menar att:

Om jag var ungdom skulle jag dra härifrån och sen kanske komma tillbaka. Den här stan passar ju liksom mer småbarnsförälderlivet som vill ha ett friluftsliv och nära till natur och sjö. Det är ju inte säkert att en 20-åring tycker att det är roligt. (Personalchef, 2019)

Ungdomsforskarna Niels Sørensen och Mette Pless (2015) menar att det dominerande narrativ högstadieungdomarna i deras studie uttryckte innehåller en dikotomi mellan urbana och rurala områden där urbana områden betraktas som *platsen* för ungdomligt liv. Landsbygden saknade enligt ungdomarna mening och relevans för den som är ung. Eftersom de förknippade ungdomlighet med urbanitet uppfattade ungdomarna i Sørensen och Pless (2015) studie att de var tvungna att lämna landsbygden för att kunna artikulera ungdomlighet.

Jag menar på motsvarande sätt att de unga vuxna i denna avhandling förknippar kvarstannande och den mindre orten med vuxenliv. De unga vuxna förstår, som Emmas exempel visade, småstaden som en plats som möjliggör vuxenliv. Det kan ha sin grund i den diskursiva uppdelning Sørensen och Pless (2015) beskriver, genom att stanna kan de unga vuxna inte träda in i de ungdomliga subjekspositioner som finns tillgängliga i storstaden. Däremot kan de leva det liv som förknippas med att vara vuxen. Dock kan deras uppfattningar om skilda möjliga liv också förstås i ljuset av de förutsättningar som råder på olika platser. Flera av de unga vuxna i den här studien bor exempelvis i villa och har barn trots att ingen har passerat 30 år. De strukturella villkoren i Skarvsjö har möjliggjort för en del unga vuxna i studien att tidigt träda in i livsfaser som förknippas med vuxenliv, såsom att flytta ihop med en partner, köpa hus och påbörja sitt arbetsliv relativt tidigt. Därigenom tar de inte del av den utdragna ungdomsfasen som det skulle innebära att flytta iväg och exempelvis studera på annan ort, något som i hög grad förknippas med medelklassen (jfr. Roberts, 2016). En annan viktig aspekt av att stanna kvar och fokusera på familjeliv är de nära relationella banden. Malin uttrycker att:

Vi trivs så bra i Skarvsjö för vi har alla här. Vi har farmor och farfar och mormor och morfar och så till barnen, alla finns så nära och ja närheten till allting. Sen hade det väl varit en sak om man inte hade haft familj och barn, då kanske det blir lite tråkigt, om man vill nåt annat, om man vill till storstäderna och jobba med nåt helt annat där och så, men det är en bra familjestad. (Malin, 2016)

Malin motiverar sitt val att bo kvar i hemorten i relation till uppfattningar om var olika typer av liv kan äga rum i enlighet med tidigare diskussion. För henne är social närhet och generationsöverskridande relationer ett motiv till att bo kvar (jfr. Cook & Cuervo, 2020; Rönnlund, 2020). Malins betoning på det relationella kan tolkas som ett uttryck för att mobilitet har en kollektiv dimension. Beslutet att stanna fattas tillsammans med, eller i relation till, andra närstående. Förhandlingar görs inte bara med strukturella villkor, normer och diskurser utan också med personer som de unga vuxna har nära relationer till och som de önskar vara nära (jfr. Cook & Cuervo, 2020; Finn, 2017). Storstaden framträder som en jämförelsepunkt, ett alternativ för dem som inte har familj och istället vill satsa på arbete och karriär. Malin visar i citatet att hon är medveten om att småstaden kan ses som tråkig men det gäller främst för dem som strävar efter ett karriärsinriktat storstadsliv. Detta illustrerar åter igen den negativa bilden av småstaden som ”tråkig” som unga i mindre orter måste förhålla sig till (jfr. Kåks, 2003). Samtidigt framhåller Malin att det, för henne, finns ett stort värde i att bo kvar i Skarvsjö. Småstaden ses som en plats passande för ett liv med fokus på relationer. Det blir också tydligt när de unga vuxna beskriver varför deras vänner har flyttat från Skarvsjö. Josefin berättar att en av hennes vänner flyttade eftersom hon inte hade många relationer på orten och därmed ”inte har känt sig rotad här riktigt” (Josefin, 2016). På ett liknande sätt berättar Lina om en vän som flyttade till Stockholm:

En tjejkompis som jag umgicks mycket med /.../ Hon flyttade för hon hade liksom inte byggt upp nånting här, hon hade ingen pojkvän eller så, hon kände väl att ’nu drar jag iväg och så kör jag liksom på mitt’ och hon bor idag i Stockholm /.../. (Lina, 2017)

Det innebär att relationer och kanske särskilt kärleksrelationer framstår som ett villkor för att trivas på orten. Att inte ha relationer innebär att inte leva det liv som de unga vuxna ser som möjligt att leva på orten. Till skillnad mot att betrakta de som flyttar som lyckade och ambitiösa tolkar Josefin och Lina att de som flyttar inte har etablerat starka relationella band på platsen. Det visar att kvarstannande innebär att skapa och upprätthålla relationer vilket i sin tur kan användas för att problematisera föreställningen om att kvarstannande är något passivt (jfr. Svensson, 2006). I detta exempel framträder istället att det kan innebära att aktivt bygga relationer på platsen.

I detta avsnitt har analysen visat hur de unga vuxna förhandlar med föreställningar om mobilitet, immobilitet och om småstaden som plats. Det sker bland annat genom att de relativt snabbt lämnar de livsfaser som förknippas med ungdomlighet och istället träder in i vuxenliv. Dessutom betonar de värdet och vikten av relationer. De sociala relationerna kan ses som en del av deras platsförankring (jfr. Lewicka, 2011). Framförallt är det de unga kvinnorna som betonar värdet av sociala band vilket kan förstås i relation till femininitet inriktad på sociala relationer (jfr. Skeggs, 2000). En annan del av platsförankringen är deras platskänsla och mer emotionella förhållningssätt till orten vilket kommer diskuteras i kommande avsnitt.

Platskänsla och trygghet

När de unga vuxna beskriver sin relation till orten eller varför de bor där är en viktig dimension trygghet. Det framställs i deras berättelser som en positiv känsla som kopplas samman både med deras relationer, strukturella villkor och till platsen som sådan. Citatet med Jonna sammanfattar flera av de aspekter intervjupersonerna associerar med trygghet. Hon får frågan vad det är som gör att hon känner sig hemma i Skarvsjö.

Det är nog just för att jag har lite släkt, vänner, familj kvar och att jag har bott här hela tiden, jag vet var allt är. Jag behöver inte tänka så mycket /.../ det är nära till allt, du vet vart du ska, det går liksom inte att ta fel, men tryggheten, här har jag alltid bott och vet allt om stan /.../. (Jonna, 2016)

Relationer, kunskap och förutsägbarhet bidrar till att Jonna känner sig hemma i Skarvsjö. Det innebär också en känsla av trygghet. Denna känsla kan förstås med hjälp av habitusbegreppet. När Jonna befinner sig i det sociala rum och på de fält där hon är habituerad känner hon sig trygg (jfr. Threadgold, 2020). Jonna beskriver att hon ”inte behöver tänka så mycket” och att hon ”vet allt om stan” vilket kan tolkas som en del av hennes förkroppsligade erfarenheter av platsen. Upplevelsen av att kunna röra sig obehindrat på platsen beskrivs av flera andra intervjupersoner. Deras kroppsliga hexis, den kroppsliga delen av habitus, gör att de vet hur man rör sig, betar sig och tar sig fram i Skarvsjö (jfr. Bourdieu, 2000). Ivan berättar exempelvis att han i Skarvsjö ”flyter som vatten” (Ivan, 2016) vilket kan tolkas som att han upplever att han med lätthet kan röra sig i orten. Samtidigt har det, för honom, inte varit självklart att platsen innebär trygghet ur alla aspekter. Han beskriver hur han upplevde hur det var att komma från forna Jugoslavien och växa upp i Skarvsjö.

När jag var yngre så tyckte jag att det var jobbigt för jag tror vi som människor är ju flockdjur, vi vill ju tillhöra någon grupp. Det var väldigt svårt med tanke på mitt utseende och ursprung och alltså bara mitt namn, det var ju svårt att bli accepterad och sen var det en period då när jag blev utsatt lite för... inte mobbning men mycket skällsord och sänt i skolan. Man fick höra mycket och sänt. /.../ Det har varit lite som en identitetssak kan man säga, att man vet inte riktigt hur man definierar sig /.../ Nej men det tyckte jag var lite jobbigt när jag var yngre men nu som äldre tänker jag inte på det, jag ser mig själv som en vanlig person här. (Ivan, 2017)

För Ivan framstår att betrakta sig själv som en ”vanlig person” i Skarvsjö som ett resultat av en aktiv process som har involverat både hans eget identitetsarbete och andras acceptans/icke-acceptans. Han har inte alltid känt den bekvämlighet och trygghet som kopplas ihop med platsen. Hans upplevelse av att inte bli accepterad som barn kan förstås som en desorientering (jfr. Ahmed, 2010). Det innebär att känna sig avvikande och obekvämt istället för att vara bekväm och känna sig hemma (jfr. Threadgold, 2020). I Ivans fall med grund i hans ursprung, utseende och

namn, det vill säga faktorer som kan kopplas till rasifiering²² (jfr. Molina, 1997). Det visar att människors band till platser inte kan reduceras till personliga erfarenheter utan också villkoras av maktrelationer (jfr. Antonsich, 2010). Det visar också på processer av exkludering i den mindre orten där den upplevda tryggheten och känslan av tillhörighet inte är lika tillgänglig för alla.

Platskänsla med utgångspunkt i materiell trygghet

Ett annat exempel på hur relationen till platsen beskrivs genom känslor av bekvämlighet och trygghet framkommer i intervjun med Albin. För honom kopplas dessa känslor i första hand till möjligheten att försörja sig och ha ett eget boende. Albin menar att han ”känner inget behov av att flytta härifrån, jag har ju ett jobb och nästan att bo så jag känner mig helt bekväm här” (Albin, 2016). Albin arbetar som lärling för att bli plåtslagare och för honom bidrar de materiella förutsättningarna till en önskan om att bo kvar då de skapar en eftertraktad bekvämlighet. Detta sätt att relatera till platsen skiljer sig till viss del från hur de unga kvinnorna framhöll de relationella banden. Albins beskrivning av platskänsla kan istället förstås i relation till en maskulinitet där grunden är materiell försörjning (Andersson & Beckman, 2018).

Albin berättar att han uppfattar att det finns en syn på de som stannar som innebär att de ses som ”liksom fega eller nästan lite bekväma” (Albin, 2016). Det kan tolkas som en medvetenhet om rådande normer och föreställningar om mobilitet. När Albin berättar om dessa omvandlar han dock istället bekvämlighet till något neutralt eller till och med positivt (”jag känner mig helt bekväm här”). Det kan således ses som en reflexiv

²² Enligt kulturgeografen Irene Molina innebär begreppet rasifiering kategoriseringar, som gör rangordningen mellan människor till ett naturligt inslag i sociala relationer och maktstrukturer. Rasifieringsprocesser legitimerar den sociala rangordningen utifrån föreställningen om människors olikheter utifrån kulturella och/eller utseendemässiga tillskrivningar. (SOU 2005:41, s. 95)

förhandling där han ser på sitt eget liv i ljuset av generella föreställningar om mobilitet men samtidigt försvarar sig mot dessa föreställningar (jfr. Decoteau, 2015).

Jag frågar Albin vad som gör att han känner sig hemma och han svarar ”det är nog att man, man känner sig trygg, man vet som sagt var allt finns då” (Albin, 2016). Denna trygghet kan ses som en del av en orientering mot småstaden som för honom är eftersträvansvärd. Senare i intervjun sätts den i relation till hans erfarenhet av att under en kort period ha flyttat till en annan ort för att läsa en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning genom arbetsförmedlingen. Efter att ha blivit tvungen att avbryta studierna på grund av ekonomiska svårigheter flyttade han hem igen. Han saknade ekonomiska resurser för att kunna fullfölja utbildningen. Han beskriver att han genom den erfarenheten blev ”avskräckt” från att flytta och därigenom än mer förvissad om att han vill stanna kvar i Skarvsjö. Mobilitet har för honom inget egenvärde, tvärtom var det något som gjorde honom otrygg och obekvämt. Genom denna negativa upplevelse har känslan av att vilja stanna förstärkts.

Att stanna på platsen kan, utifrån detta exempel, ses som en strävan efter att försöka upprätthålla den förutsägbarhet som kommer sig av att befinna sig på den plats där de unga vuxna har vuxit upp. I senare kapitel kommer jag att visa att de är olika framgångsrika i denna strävan. I Albins fall var hans korta tid i en annan ort, bland annat på grund av bristande ekonomiska resurser, ett brott mot tryggheten även om den i förlängningen skulle ha bidragit till utbildning till ett yrke han ville arbeta inom. Hans syn på Skarvsjöes framtid speglar även den en tro på förutsägbarhet och kontinuitet. Han berättar att han: ”tror inte det kommer bli några större förändringar utan jag tror det kommer vara en stad som kommer ligga kvar på samma nivå hela tiden” (Albin, 2016). Det innebär också att han inte föreställer sig att det kommer att ske strukturella förändringar som innebär att mobilitet uppmuntras eller avkrävs i större utsträckning. Det gör däremot Marcus som beskriver hur han tror att Skarvsjö kommer att utvecklas:

Industrierna läggs ju ner och det är inte bra men jag tror att det kommer att bli lite av en pendlarstad. Bostäderna är ganska okej.

Det är inte så dyrt att bo här. Så jag tror det kommer bli inte så mycket industrier och mycket pendlande alltså. (Marcus, 2015)

Till skillnad från Albin ser Marcus en framtid där det sker strukturella förändringar som kommer leda till högre krav på mobilitet. Marcus förståelse är i linje med den utveckling personalchefen på industriföretaget beskrev i kapitel 5 och skulle kunna innebära att kopplingen mellan materiell trygghet och plats undermineras. Deras skilda förståelse av platsens framtid kan kopplas till deras olika erfarenheter. Marcus arbetade tidigare som bemanningsanställd inom industrin men valde att istället söka sig till militären eftersom han ”hade det lite kärvt” och kände att han ”orkar inte hålla på med de här ströjobben längre” (Marcus, 2015). Nu pendlar han på daglig basis för arbete på en annan ort. Hans syn på Skarvsjöes framtid har således grund i hans erfarenhet av att arbeta inom industrin men också av att ha lämnat industrin och den lokala arbetsmarknaden och därmed inte rikta sina förhoppningar mot den.

Emotionella konflikter: Mellan trygghet och spänning

En orientering mot småstaden med en strävan efter förutsägbarhet och trygghet innebär i många fall en samtidig orientering bort från storstaden som snarare förknippas med kontrollförlust. Det finns flera exempel på hur de unga vuxna kontrasterar småstadens lugn med storstadens stress och på så vis begriffliggör sitt beslut att stanna kvar (jfr. Haukanes, 2013; Sørensen & Pless, 2017). Lina menar att det i storstaden är ”för stressigt, för stort” (2017). Elias beskriver att ”storstadsbrus gör mig trött ganska snabbt” (2017) och Emelie berättar att hon ”vill inte bo i en storstad för jag känner mig för vilsen då” (2016). De unga vuxna associerar storstaden med stress och vilshet i motsats till hur storstaden har förståtts som framgång, frihet och utveckling inom moderniseringsdiskurser (jfr. Jansson, 2013). Deras förhållningssätt till mobilitet och plats kan därmed förstås utifrån deras orientering mot en välbekant och överblickbar miljö.

Kontrollförlust illustreras också i intervjun med Sara. Hon menar att hon ”har väldigt mycket tankar på att flytta till en större stad” och att hon är ”sugen på det ibland men jag vet inte alls om jag skulle trivas i en stor

stad, jag tror inte det” (Sara, 2015). Jag frågar henne vad som gör att hon inte skulle trivas.

Att jag inte hittar, jag har så, är så förlorad i stora städer så att det är, jag vet inte om jag kommer från höger eller vänster eller hur man ska åka i en rondell eller jag skriker i princip när vi åker igenom rondeller för det kommer bilar från alla håll och kanter /.../. (Sara, 2015)

Saras föreställning om att vara ”förlorad” i storstaden bidrar till att den potentiella flytten inte realiseras och kan förstås i kontrast till den känsla av att veta var allt finns som många unga vuxna upplever i Skarvsjö. Vid ett annat tillfälle under intervjun, när jag frågar Sara om hon kan berätta något om Skarvsjö, svarar hon, att hon ”saknar någonting /.../men det är kanske lite svårt att säga vad”. Hennes svar kan tolkas i enlighet med Kåks (2003), som ett sätt att förhålla sig till negativa bilder av småstaden men här menar jag att det finns minst ytterligare en tolkning. Denna tolkning utgår från det faktum att hon förknippar både storstaden och småstaden med något negativt. I storstaden hittar hon inte och i småstaden saknas något. Genusvetaren Helene Aarseth med flera (2016) pekar på att kluvenhet inom habitus kan innebära emotionella konflikter, exempelvis mellan strävan efter trygghet och längtan efter frihet som i deras studie kopplas samman med att stanna i en rural hemort eller flytta till en större stad. I Saras exempel kan hennes dubbelhet tolkas just som en emotionell konflikt som uttrycks genom att stanna i småstaden och vara trygg (men sakna något) eller att flytta till storstaden och uppleva spänning (men känna sig osäker). Möjligheten att flytta har skapat känslor av att inte vara riktigt nöjd men inte kunna peka ut vad som fattas. Ett potentiellt annat liv, som hon är väl medveten om finns, har snarare bidragit till en känsla av avsaknad av ett obestämt något och ett visst missnöje med platsen. Det är det faktum att det är en diffus avsaknad av något som är helt central. Det visar att det snarare är den känslomässiga orienteringen som blir påverkad än att faktiska alternativ uppenbarar sig.

I detta avsnitt har jag visat hur de unga vuxna i Skarvsjö förstår sitt kvarstannande i hemorten i relation till dominerande föreställningar och

normer om mobilitet. Mobilitet associeras, precis som tidigare forskning visat, till framgång och ambitioner. Dock innebär det inte att de unga vuxna i denna studie ser sitt kvarstannande som ett misslyckande. De ger det mening utifrån sina relationella band på orten och sin platskänsla. Genom att framhålla andra värden, såsom närhet till familj och vänner samt trygghet, konstrueras värde och legitimitet för att stanna. Sociologerna Tim Butler och Garry Robson beskriver en metropolitisk habitus bland deltagarna i deras studie i London som en disposition mot att leva i en global stad med globala förbindelser (Butler & Robson, 2003). I dessa exempel finns snarare en disposition mot småstaden med den välbekanta miljön och de nära relationerna. Analysen har dock också visat på en kluvenhet hos de unga vuxna. Denna kluvenhet kommer sig av, som jag kommer diskutera i nästa avsnitt, att befinna sig mellan olika värdesystem där mobilitet värderas på olika sätt.

”Men gud ska du flytta?”

I den första delen av kapitlet har de unga vuxnas förhållningssätt till dominerande föreställningar om mobilitet diskuterats. I detta avsnitt visar jag att de unga vuxna i Skarvsjö också förhåller sig till ett annat värdesystem där det finns andra normer, föreställningar och värderingar av mobilitet. Inom detta värdesystem är också värderingen av arbete och karriär en annan.

Jonna arbetar vid den första intervjun som marknadskoordinator vid ett lokalt företag. Hon har en permanent anställning som hon fick direkt efter hon hade tagit kandidatexamen. Vid den andra intervjun har hon flyttat till Stockholm för att gå en ny utbildning.

Hanna: Hur känns det att säga att du har flyttat till Stockholm när du är i Skarvsjö?

Jonna: Alltså personligen känns det ju bra, för jag tycker att det är bra, alltså genuint trivs jag verkligen bättre än jag trodde liksom. Sen vet jag att jag alltid har varit, vad ska man säga, den där duktiga tjejen som alltid ja men du vet, såhär sköter sig alltid och gör aldrig nåt konstigt. Folk ser nog på mig som att jag aldrig skulle resa iväg ett halvår till Nya Zeeland och jag liksom är den

där lilla duktiga tjejen som alltid kommer att vara i Skarvsjö. Så att när jag sa att jag skulle flytta till Stockholm när vi liksom pratade om det, de bara 'men gud ska du flytta?' /.../. (2019)

I citatet belyses att en flytt till storstaden inte alltid är något som omgivningen förväntar sig eller uppvärderar. I vissa situationer är en flytt till storstaden tvärtom något som ifrågasätts. Att flytta innebär inte för Jonna "att göra rätt". Istället upplever hon det motsatta, att vara duktig är att *inte* flytta iväg eller göra långa resor till andra sidan jorden. Mobilitet är i detta fall inte det förväntade utan snarare det avvikande (jfr. Cresswell, 2006). På ett liknande sätt visar utbildningsforskaren Geoffrey Bright (2011) i en studie av brittiska arbetarklassungdomar i ett för detta gruvsamhälle i England att ungdomarnas lojalitet gentemot platsen gjorde att de betraktade att flytta iväg som ett brott mot de värden som gruvsamhället stod för. Han beskriver att för ungdomarna är kvarstannandet ("staying") ett "critical measure of loyalty, 'moving on' is always tantamount to betrayal and 'mobility' is a fundamental risk to identity" (Bright, 2011, s. 73). I Skarvsjö formuleras det inte i lika starka ordalag, rörlighet beskrivs inte som ett "svek" mot platsen och dess värderingar. Däremot beskriver Jonna hur hon befarade att hennes flytt skulle ifrågasättas. Det kan tolkas som att flytten till Stockholm ses som ett brott mot lojalitet mot platsen. Mobilitet får, i Jonnas berättelse, därmed en annan mening och ett annat värde än i tidigare avsnitt.

Jonna beskriver sig själv som den "duktiga tjejen" som förväntas sköta sig och stanna. När vi träffas vid den första intervjun 2016 uttrycker hon att hon "inte haft något behov av att flytta härifrån" eftersom hon har haft "allt här" i form av jobb, bostad och relationer. Jonnas berättelse kan tolkas i relation till en arbetarklasshabitus där preferenser, smak och livsstil inte får ha alltför långt avstånd från nödvändigheten (Bourdieu, 1984). Detta resonemang kan användas för att förstå varför Jonnas upplever att hennes flytt till Stockholm ifrågasätts av "folk" i Skarvsjö. Att flytta till Stockholm för en ettårig utbildning och hitta boende på en mycket osäker bostadsmarknad utgör ett brott mot idén om att sköta sig eftersom det innebär att vilja ha något mer än "allt", något som sträcker sig bortanför

de grundläggande behoven. Precis som i Brights (2011) studie utgör flytten ett brott mot de värden som lokalsamhället representerar.

Duktighet i Jonnas fall är likställt med att sköta sig och aldrig göra något avvikande vilket i sin tur innebär att stanna kvar på orten och fortsätta livet som förut. Jonna har genom sitt liv i Skarvsjö med fast arbete och bostad uppfyllt kriterierna för att sköta sig. Duktighet har i tidigare forskning beskrivits som en kvinnligt kodad motsvarighet till det mer manligt kodade skötsamhetsidealet (Sohl, 2014). Skötsamhetsidealet är ett moraliskt ideal inom arbetarklassen som mycket förenklat innebär disciplinering och självuppfostran (Ambjörnsson, 1988; Bunar & Trondman, 2001; Svensson, 2006). I Skarvsjö är skötsamhetsideal närvarande i form av en begränsad skötsamhetskultur vars huvudbudskap är att ”om man bara sköter sig får man ett jobb” (Bunar & Trondman, 2001, s. 63). Det uttrycks bland annat genom de unga vuxnas syn på arbetslöshet som ett resultat av bristande vilja och arbetsmoral.

I Jonnas fall innebär hennes duktighet att hon har högskoleutbildat sig och fått fast arbete. När hon avviker från denna duktighet genom att säga upp sig och flytta upplever hon sig ifrågasatt. Duktighet är således en femininitetsposition som också kan innebära begränsningar (jfr. Sohl 2014). Att det betraktas som en avvikelse att flytta är också intressant i relation till att kvinnor i högre grad än män flyttar, och förväntas vilja flytta från mindre orter. Svensson (2006) beskriver hur medelklassflickorna i Söderhamn var säkra på att de skulle lämna orten eftersom de inte upplevde att de passade in. För Jonna gäller det motsatta. I hennes fall verkar hennes femininitetsposition som duktig tjej innebära att i hög grad passa in och förväntas vilja stanna på orten. Det innebär att det finns olika förväntningar på mobilitetsmönster i olika grupper av unga kvinnor där det framförallt är de unga medelklasskvinnorna som förväntas vilja flytta. Som framkom i tidigare avsnitt tolkas mobilitet som ett uttryck för ambitioner, att vara mobil innebär att vara driven och lyckad. Men Jonna tror att hon kommer att bemötas på ett annat sätt.

Hanna: Den här grejen att man är lite mer lyckad när man har flyttat till storstan som vi pratade om sist, hur ser du på den uppfattningen nu när du har flyttat?

Jonna: Det var nog det är nog den tanken som jag var rädd för att folk skulle tycka om mig när jag flyttade att 'jaha nu ska hon till Stockholm' bara för att ... ja du vet 'hon är något liksom'. Det var nog det jag var mest rädd för, just att jag valde Stockholm för jag vet att när småstadsbor flyttar till storstan är det så man tänker. Men det är ju inte så och jag försökte tidigt intala mig själv att jag måste släppa den tanken att folk kommer att tycka det om mig och tro saker /.../. (2019)

För Jonna innebär inte flytten att ses som lyckad i hemorten, snarare översätter hon denna föreställning till att folk ska tycka att hon tror att hon är något. Att flytta innebär därmed inte att *enbart* eller *av alla* bli sedd som lyckad och ambitiös. Att flytta betyder också att riskera att bli sedd på som någon som tror att "hon är något" vilket Jonna kopplar samman med den urbanitet och livsstil Stockholm symboliserar. Det visar på en betydelsefull komponent av att erhålla värde lokalt "att *inte* tro att man är något". Det handlar om att inte tro att man är bättre än någon annan eller ha förhoppningar som sträcker sig bortom de lokala möjligheterna.

Jonna måste förhålla sig till båda dessa synsätt på mobilitet samtidigt. Hon menar under samma intervju där hon uttryckte att hon var "rädd för vad folk skulle tycka" att hon också var medveten om att "vissa tycker just att man valde Stockholm av alla ställen, så tycker de 'wow coolt' typ" (Jonna, 2019). Att storstaden är något "coolt" är precis vad mobilitetsimperativet i termer av en urban norm föreskriver (Massey, 2005a; Pedersen & Gram, 2018). Jonnas sätt att uttrycka sig kan i dessa fall också indikera att tolkningarna görs av olika åldersgrupper. En ung åldersgrupp tycker att det är "wow, coolt, typ" och den äldre tror att hon tror att "hon är något". Att vara ung vuxen i en mindre ort kan innebära att behöva förhålla sig till båda dessa förståelser och värderingar av mobilitet där både ålder, klass och kön verkar spela in för vilka förväntningar som riktas mot olika grupper.

Detta exempel visar att mobilitet i form av att flytta, i den lokala kontexten även tolkas som något avvikande och som ett brott mot vad det innebär att vara lojal mot platsen och de värderingar om skötsamhet som finns där. Det kan ses som uttryck för ett *lokalt värdesystem* som kan kopplas både till ålder, klass, kön och plats. I dessa värderingar återfinns en annan

syn på arbete och ambitioner än inom de föreställningar som kopplas samman med mobilitetsimperativet. Jag har i detta avsnitt också visat att de förhåller sig till båda dessa tolkningar av mobilitet samtidigt, deras val vad det gäller arbete och mobilitet ses på och värderas på skilda vis inom de olika värdesystemen.

Att återvända

Som beskrevs inledningsvis tolkas mobilitet olika bland annat beroende av i vilken riktning den företas samt vem som rör sig eller vem som stannar. Mobilitet i meningen att först lämna för att sedan återvända till Skarvsjö ges ett positivt värde. Maja har högskoleutbildat sig på en närliggande högskola och har nu en permanent anställning inom kulturverksamhet i hemorten. Hon flyttade under en tid till studieorten men återvände sedan för att pendla under utbildningens andra halva. Nu bor hon i en lägenhet i Skarvsjös centrala delar. Vi diskuterar bilden av dem som stannar och hon säger:

Det är väl snarare i så fall om man inte har studerat vidare, då kan jag uppfatta att det är så [att det finns en negativ syn] och det kan jag också känna, alltså man ser att folk skaffar barn tidigt och jobbar på jobb som kanske inte kräver en utbildning och det är väl oftast de som stannar kvar i stan /.../ Men sen har jag inte upplevt att folk har haft den uppfattningen när jag har flyttat tillbaka utan då har det varit mer såhär 'äh vad kul att du är tillbaka i din hemstad'.
(Maja, 2016)

Maja tolkar att den mobilitet hon har företagit sig, i form av att flytta till en större stad för att studera och sedan komma tillbaka, har en positiv mening. Det är en riktning som ges värde i den lokala kontexten. Maja särskiljer sig själv från andra unga som i högre grad följer det negativa livsmanuset, det vill säga skaffa barn tidigt och jobba på okvalificerade arbeten (Kåks, 2007). Istället har hon utbildat sig och kommit tillbaka. Att hennes kvarstannande tillskrivs ett värde kan ses som ett resultat dels av att hon via sin utbildning och arbete tillskansat sig kulturellt kapital och dels av att hennes återvändande och kvarstannande är till följd av tydliga val. Maja har inte "blivit kvar" utan *vält* att flytta tillbaka. Hennes utbildning och det faktum

att hon återvänt kan därför användas som redskap för distinktion (jfr. Bourdieu, 1984). Hon kan särskilja sig från föreställningar om den orörliga och oambitiösa arbetarklassen (jfr. Kåks, 2011). Dessutom är hon, till skillnad från Jonna i föregående avsnitt, lojal mot platsen genom att återvända.

Att en del unga vuxna upplever att deras kvarstannande ges en positiv mening kan också förstås utifrån den politiska och samhällsliga kontext som mindre orter verkar inom. Den unga befolkningen i många mindre orter, däribland Skarvsjö, minskar, samtidigt som det finns ett politiskt mål att höja utbildningsnivån. Att unga flyttar ses till viss del som problematiskt men också som framkommit i tidigare studier som ”naturligt” (se ex. Svensson, 2006). Många mindre orter sätter sin tilltro till att de som flyttar sedan ska återvända. Det finns en förhoppning att återvändarna ska komma tillbaka med nya erfarenheter, insikter och färdigheter som kan bidra till ”brain gain” (Gibson & Argent, 2008; Haartsen & Thissen, 2014). Dock har forskare visat att de flesta unga som flyttar faktiskt inte återvänder (Mellander, 2013). Maja, precis som några andra intervju-personer tillhör dock den grupp unga invånare som mindre orter eftertraktar, högutbildade återvändare. Det är en grupp som förser den lokala arbetsmarknaden med den utbildade arbetskraft som efterfrågas. I kapitel 7 analyseras positionen på arbetsmarknaden för högutbildade vidare.

Vardaglig mobilitet – skilda förutsättningar att vara rörlig

Vid sidan av den rörlighet som handlar om att stanna eller flytta finns en annan typ av rörlighet som är aktuell i de unga vuxnas liv, den som handlar om den vardagliga mobiliteten, att pendla till andra platser för utbildning och arbete. Sociologen Kirsty Finn (2017) menar att ett ensidigt fokus på att stanna eller flytta reducerar mobilitet till spektakulära engångshändelser och därmed negligerar den vardagliga mobiliteten.

I denna del av kapitlet riktas fokus på hur de unga vuxna förstår och förhandlar mobilitetspraktiker i vardagen. Denna typ av mobilitet knyter an till frågor som är viktiga för mindre orters framtid. Regionförstoring har

varit en aktuell politisk fråga sedan början av 2000-talet. Kulturgeografen Christina Scholten och arbetsvetaren Sandra Jönsson (2010) skriver att det ”finns en samhällelig föreställning som bygger på att ökad mobilitet är nödvändigt och positivt för individer och företag och därmed för samhället i stort” (Scholten & Jönsson, 2010, s. 5).

Att flytta från orten ses, som tidigare beskrivits, som det ambitiösa valet medan den vardagliga orörligheten betraktas som ett lokalt problem. Att unga människor som stannar inte är beredda att pendla framställs som ett problem för kommunen, dels eftersom de då inte högskoleutbildar sig dels eftersom de inte tar del av de möjligheter till arbete som potentiellt skulle kunna finnas. Det kan bland annat ses som en konsekvens av ortens geografiska läge. Den är lokaliserad på tillräckligt nära avstånd för att det ska anses möjligt att pendla på daglig basis. På lokal nivå finns en uppfattning om att det bland unga människor i Skarvsjö finns en låg ”benägenhet att röra på sig” och en ”rädsla för att pendla” (Handläggare 1, arbetsförmedlingen, 2015). Denna låga benägenhet används som förklaring till låg utbildningsnivå vilket också anses orsaka hög arbetslöshet.

En av de intervjuade lokala aktörerna menar att ”kommunen kämpar järnet med att få till pendlingsmöjligheter och man jobbar mycket med det här att man ska öka utbildningsnivån” (Chef, arbetsmarknadsenheten, 2015). Under ett antal år fanns ett stipendium att söka för de som var folkbokförda i kommunen och samtidigt studerade på högskolenivå. Det uttryckliga syftet var att öka utbildningsnivån i kommunen. När kommunen kom i ekonomiska svårigheter togs dock stipendiet bort.

Det finns bland intervjupersonerna en uppfattning att Skarvsjö har ett fördelaktigt geografiskt läge och flera ser det som en av platsens fördelar, att de inom en timme kan nå en större stad där det finns fler möjligheter till utbildning och arbete. Andra upplever inte att de har möjlighet att pendla på daglig basis. Det kan förstås i relation till hur tidigare forskning har beskrivit mobilitet som något som både reflekterar och förstärker maktrelationer och som en resurs alla inte har samma tillgång till (Kaufmann & Montulet, 2008; Massey, 1994; Skeggs, 2004). Denna analys visar således på skillnader mellan de unga vuxna och hur de förhåller sig till mobilitet och möjligheter på olika sätt.

Emelie är ett exempel på en intervjuperson som inte upplever sig ha möjlighet att pendla. Hon är vid första intervjun föräldraledig men har inget arbete att återgå till när föräldraledigheten är slut. Emelie vill helst ha vad hon kallar ett ”nio-till-fem jobb” på någon av ortens industrier. Hon har också funderat på att läsa till lärare men tvekar eftersom ”pendlingen känns lite avancerad” (Emelie, 2016). När jag pratar med henne knappt tre år senare arbetar hon deltid som lokalvårdare. Det blev inget arbete inom industrin och hon har inte börjat studera.

Hanna: Hur kom det sig att du inte hoppade på det [läsa till lärare] sen?

Emelie: För att först ville jag ju ha en stabil inkomst för barnens skull och sen är det ju det att den är ju på distans. Det krävs att man tar sig till *närliggande stad* några dagar i veckan också och det är ganska långt för mig och jag var inte riktigt redo. Och som sagt jag var ju helt själv där ett tag, jag ville inte riktigt lägga så mycket press på mig känner jag. (2019)

För Emelie är det geografiska avståndet, vid sidan av en stabil inkomst, avgörande för det faktum att hon istället för att studera till lärare började arbeta som lokalvårdare. Avståndet ses inte som den huvudsakliga anledningen att inte studera men det är en bidragande faktor som ökar den upplevda pressen. Att utbilda sig innebär för henne att röra sig in i ett okänt socialt såväl som geografiskt rum. Emelie upplever att hon inte har möjlighet att pendla, hon saknar körkort och tolkar avståndet som långt och resandet som avancerat. Kaufmann och Montulet (2008) argumenterar för att mobilitet kan innebära en resurs, exempelvis för att nå en bredare arbetsmarknad i en kontext av en ökande arbetslöshet och tillfälliga arbeten. Denna resurs som innebär en potential att vara rörlig definierar de som ”the manner in which an individual or a group appropriates the field of possibilities relative to movement and uses them” (Kaufmann & Montulet, 2008, s. 45). Emelie upplever sig inte ha tillgång till mobilitet och kan därför inte utnyttja de möjligheter som kräver rörlighet i det geografiska rummet. Som ensamstående mamma hade hon fokus på att få en inkomst och att kunna spendera sin lediga tid med sina barn. I förhandlingen om vilka livsval som är möjliga blir den vardagliga

mobiliteten ett hinder och inte en resurs som ökar möjligheterna. Ett annat exempel är Sara, hon är utbildad undersköterska och arbetar inom äldreomsorgen i Skarvsjö. Hon är behovsanställd timvikarie och funderar ibland på att söka arbete på sjukhuset i en närliggande ort. För henne är avståndet dit ett hinder.

Sara: Jag har lite funderingar på *Närliggande mindre ort*, sjukhuset där, de söker ju ofta undersköterskor, så det har jag lite funderingar på men det är ju pendlingen utan körkort, jag har inget körkort nämligen, så det är ju ett stort problem för mig... och det jobbar jag ju på...

Hanna: Hur kommer man till *Närliggande mindre ort*? Är det buss eller?

Sara: Ja alltså det går ju bussar och tåg men det är lite knagglig trafik/.../. (2015)

Precis som för Emelie har Sara inte tillgång till de möjligheter som kräver rörlighet i det geografiska rummet (jfr. Kaufmann & Montulet, 2008). Då hon inte har körkort och inte uppfattar att kollektivtrafiken fungerar på ett tillfredställande vis tvekar hon inför att söka arbete på annan ort. På samma sätt som att det för Emelie finns fler anledningar att inte börja studera finns det förmodligen många orsaker till att Sara inte söker nytt arbete som kräver pendling. Både Emelie och Sara begripliggör dock sin tvekan inför studier och byte av arbete, för sig själva och mig genom att referera till avstånd och svårigheter att pendla. Det signalerar att det geografiska avståndet utgör ett hinder som för tillfället inte är överkomligt. Detta hinder blir ännu större av att de saknar körkort. Emelie berättar att körkortet är något hon sparar till vilket indikerar att det i hennes fall har varit en ekonomisk fråga att inte kunna ta körkort.

För andra unga vuxna ser förhandlingen om vardaglig mobilitet annorlunda ut. Tillgång till mobilitet kan bidra till att skapa möjligheter att få tillträde till utbildnings- och arbetsmarknader med fler och andra typer av karriärer än vad som finns i Skarvsjö. Lina som blev uppsagd från sitt arbete som säljare, började studera till lärare på en högskola med pendlingsavstånd. Hon beskriver sin erfarenhet av att pendla såhär:

Det funkar jättebra faktiskt, man var ju lite orolig i början så klart /.../ men det funkar faktiskt väldigt väldigt bra, jag kan läsa på tåget om jag behöver, jag kan få mycket gjort om jag verkligen bara bestämmer mig för det. Sen kan det vara såhär 'gud vad skönt att bara sitta [och] typ lyssna på musik' eller sitta och bara ta det lugnt innan man kommer hem till två små barn. Nej, så det jag har inte ens reflekterat över, det är många som frågar, kompisar och sånt, men 'hur tycker du att det går att pendla?' men jag tycker inte att det är något konstigt. (Lina, 2017)

För Lina har pendlingen inte bara inneburit en möjlighet att utbilda sig utan också att få ett andrum i vardagen. Till skillnad från Emelie som föreställer sig pendling som en paus hon inte mäktar med kan den i Linas fall tolkas som en paus från en i övrigt accelererad tillvaro (jfr. Rosa, 2010). Det visar på skilda förhållningssätt till och tolkningar av mobilitet. Kulturgeografen Mark Holton och sociologen Kirsty Finn (2018) beskriver att mobilitet för kvinnliga deltagare i deras studie var ett sätt att förhandla komplexa och ibland motsägelsefulla könade erfarenheter av att vara student och mamma. På ett liknande sätt, som i Linas citat, beskriver en deltagare i deras studie att hon ser pendling som en paus från vardagen och familjelivets krav. Emelie, Sara och Lina har alla små barn med skillnaden att Emelie och Sara under perioder varit ensamstående. I forsknings-sammanhang har tillgång till vardaglig mobilitet setts avspegla samhällets övergripande genusstrukturer. Män har i högre grad än kvinnor tillgång till mobilitet, genom att resa oftare och längre sträckor, och även dess positiva konsekvenser såsom högre inkomst. Kvinnor har i högre grad ansvar för barnomsorg och hushåll och inte samma tillgång till mobilitet eller dess positiva konsekvenser (se ex. Gil Solá, 2013; Hjorthol, 2008). Med dessa exempel visar jag att det finns skillnader inom kategorin kvinnor där bland annat civilstånd och ekonomiska resurser bidrar till hur de unga vuxna upplever sina möjligheter att pendla.

För de som kunnat och velat realisera den vardagliga mobiliteten är det, förutom ökade möjligheter till utbildning och arbete, ett tillfälle att skapa en annan relation till platsen. Julia är sjuksköterska och pendlar till sjukhuset i den mindre närliggande mindre orten dit Sara funderar på att söka arbete. Genom sin utbildning befinner sig Julia på en regional och

nationell arbetsmarknad där hennes kompetens är eftertraktad. På det sättet möjliggör hennes utbildning att hon inte är beroende av att det finns möjligheter till arbete på den lokala arbetsmarknaden. Samtidigt ser hon stora fördelar med att bo i Skarvsjö. Julia tillskriver platsen och sin dagliga mobilitet, som möjliggör hennes relation till platsen, ett högt värde.

Alltså att vi kan bo, vi är inte så gamla, /.../och vi kan bo vid en stor sjö. Det är ju jättefantastiskt. Det skulle man ju aldrig ha kunnat få möjlighet till om man bor i en stor stad /.../. Särskilt om pendeltrafiken är bra och sänt, det är ännu mer fantastiskt. Då kan man få *både och*, då kan man få en liten och stor stad. (Julia, 2016)

Julias erfarenheter av och syn på Skarvsjö som en plats att bo på kan förstås i termer av att den ger henne möjlighet till, vad hon uppfattar som, ett privilegierat boende. I Skarvsjö kan hon leva ett liv som hon menar inte vore möjligt i storstan, dels på grund av prisläge och hennes ekonomiska resurser, dels på grund av den natur som omger Skarvsjö. Julias erfarenheter är i linje med hur man från politiskt håll har motiverat regionförstoringar och ökad pendling, det vill säga att det för individen kan innebära en attraktiv boendemiljö i kombination med ett utmanande arbete (Scholten & Jönsson 2010, s. 16). Den mindre orten blir för henne en plats för återhämtning och fritid.

Tanken om att individen tjänar på en utveckling mot större regioner och arbetsmarknader implicerar att det handlar om högkvalificerade och välbetalda arbeten, men vad betyder det att pendla för personer med andra typer av arbeten? De unga vuxna i studien uppfattar att pendling måste vara värt besväret, vilket innebär antingen att det finns ett ekonomiskt värde eller att arbetet är mer meningsfullt eller intressant. Emma menar att ”om jag får ett jobb som jag verkligen tycker är värd den tiden man lägger på pendling så skulle jag nog kunna tänka mig det” (Emma, 2016). Ett exempel på en situation där en intervjuperson inte uppfattar det som möjligt eller värt besväret är när Daniel, som är tillfälligt anställd inom industrin, under en arbetslöshetsperiod blev uppmanad att söka arbete i en stad han tycker ligger alldeles för långt bort.

De [arbetsförmedlingen] tyckte jag skulle jobba som deltidspizzabud i *närliggande stad*, när jag var där sist. Liksom ska jag pendla 10 mil för att jobba deltid i en stad som pizzabud som kräver lokalkännedom? Det tyckte hon var realistiskt. (Daniel, 2015)

Vardaglig mobilitet har inget värde för den enskilda individen när det innebär en förlustaffär. För Daniel framstår mobilitet, i detta fall, inte som något som ger värde eller bidrar med fler möjligheter. Han berättar om en annan typ av uppmaning till mobilitet än vad som har beskrivits tidigare i kapitlet i termer av att stanna eller flytta. Om den tidigare till viss del kan betraktas som symbolisk är denna snarare ytterst reell och påtvingad, för den som inte söker de anvisade arbeten finns en risk att förlora sin arbetslöshetsersättning. Det bidrar till en förhandling där institutionella förutsättningar blir avgörande för hur rörlig respektive orörlig Daniel i detta fall, har möjlighet att vara. I SOU 2006:11 *Mera försäkring och mera arbete: betänkande* skriver författarna att ”För en hög och jämn sysselsättning är en hög rörlighet av värde. Ur välfärdssynvinkel är det väsentligt att rörligheten uppfattas mer som en möjlighet än som ett hot (SOU 2006:86, s. 111). I den rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitiken ses mobilitet som en lösning på arbetslöshet men det är inte säkert att individen uppfattar denna mobilitet som positiv. I Daniels fall blir det tydligt att mobilitet snarare tolkas som ett hot än en möjlighet.

I dessa exempel har analysen visat att mobilitet både reflekterar och bidrar till social differentiering. Att inte vilja eller kunna pendla minskar möjligheterna till utbildning och arbete. De unga vuxnas förhållningssätt till den vardagliga mobiliteten skiljer sig åt. Det finns exempel på både de som betraktar vardaglig mobilitet som något som skapar fler möjligheter och de som uppfattar den som ett hinder som är svårt att övervinna. Den vardagliga mobiliteten förhandlas genom att de unga vuxna överlägger med sig själva om och vad som är värdefullt och vad som är möjligt att genomföra. Om tidigare delar av kapitlet visade en förhandling med föreställningar och normer om mobilitet har dessa exempel snarare visat på erfarenheterna av den vardagliga mobilitetens hinder och möjligheter.

Sammanfattande reflektioner

Forskare som studerar unga på landsbygden eller i mindre orter utgår ofta från det mobilitetsimperativ jag har beskrivit i kapitlet, att unga upplever ett tryck att flytta och att stanna ses som ett sämre val. Många av de studierna undersöker ungdomar som står inför valet att flytta eller stanna. I detta kapitel har jag, genom att fokusera på en något äldre grupp unga vuxna som har stannat kvar, kunnat visa hur de förhåller sig till mobilitet i flera tidsdimensioner. I kapitlet har det synliggjorts hur de blickar tillbaka på sina tidigare liv, hur de förhåller sig till mobilitet i sina nuvarande liv och hur de tolkar mobilitet i framtiden.

Ett genomgående mönster är att de unga vuxna inte uppfattar kvarstannandet som ett negativt livsval så som dominerande föreställningar inom ett så kallat mobilitetsimperativ förutsätter. De är medvetna om och förhåller sig reflexivt till dessa föreställningar men de menar samtidigt att de värderar och prioriterar annorlunda. Reflexivitet, i meningen att vara medveten om andra normerande livsval, leder inte nödvändigtvis till att unga människor följer och realiserar de normerande livsvalen (jfr. Aarseth et al., 2016). Däremot kan det innebära en dubbel blick på det egna livet (jfr. Bourdieu, 1999c).

Ett sätt att förhålla sig till krav på mobilitet bland de unga vuxna i Skarvsjö är att placera dem i en livsfas som de sedan strävar efter att lämna bakom sig. Det innebär att inte delta eller önska delta i den utdragna ungdomsfasen. Genom att framhålla vikten av relationer och familjeliv motiveras och legitimeras kvarstannandet. Mobilitet kan på så sätt förstås i relation till olika livsfaser och värdesystem.

Att stanna är för många ett beslut som fattas i relation till eller tillsammans med närstående. Det finns en kollektiv och relationell dimension av mobilitetsbeslut. I inledningen skrev jag att en ambition med kapitlet var att utforska positiva värden inom det negativa livsmanus Kåks (2007) beskriver i sin studie. Jag har i kapitlet visat att de unga vuxna på olika sätt framhåller andra värden såsom relationer och trygghet kopplade till orten. Möjligheten till materiell trygghet, som bostad och arbete, framstår som viktigare än att ta risken att flytta iväg. Det kan förstås som en strävan efter förutsägbarhet och kontroll över livets delar.

I kapitlet framkom också att det finns andra samtidiga förståelser av mobilitet och sätt att erhålla värde inom ramen för ett lokalt värdesystem bortanför de dominerande föreställningarna om mobilitet. Att stanna kvar, arbeta och ha ordnat boende är ett sätt att sköta sig och vara duktig. De som har stannat och arbetar på orten har enligt en annan värdering av mobilitet och livet gjort rätt. Det visar också att mobilitet kan ha olika meningar inom samma plats, att det finns andra värderingar och normer om vad ett bra liv innebär som gör att de unga vuxna kan leva lyckade liv i enlighet med ett värdesystem samtidigt som de misslyckas enligt ett annat. I denna förståelse framträder också ett viktigt resultat av detta kapitel. Nämligen att de unga vuxna i olika grad förhåller sig till *båda* dessa värdesystem där mobilitet värderas på olika sätt. Det faktum att de befinner sig *mellan*, eller förhåller sig till *båda*, innebär en reflexivitet över sin position.

I kapitlets sista del diskuterades vardaglig mobilitet. Vardaglig immobilitet ses som ett lokalt problem då unga människor som inte vill eller kan pendla bidrar till kommunens låga utbildningsnivå och höga arbetslöshet. I detta avsnitt närmade jag mig frågan om de unga vuxnas skilda förutsättningar och resurser. I detta kapitel har jag i linje med tidigare forskning (jfr. Lindgren, 2010; Thomson & Taylor, 2005) kunnat visa att mobilitet är mer diversifierat än förenklade typologier som skiljer på en immobil arbetarklass och en mobil medelklass. I nästa kapitel fördjupas analysen av hur deras sociala kapital och platsförankring bidrar till deras möjligheter på arbetsmarknaden.

7. ATT FÅ JOBB: PLATS OCH SOCIALT KAPITAL

I föregående kapitel var de unga vuxnas förhållningssätt till mobilitet i fokus. Jag visade att de förhåller sig till flera skilda men samtidigt betydelser och värderingar av mobilitet. Det gavs i kapitel 6 en viss inblick i de unga vuxnas arbetsliv och position på arbetsmarknaden. I detta kapitel fördjupar jag analysen av de unga vuxnas vägar in på arbetsmarknaden. Framträdande i dessa berättelser är betydelsen av deras sociala kontakter och nätverk kopplade till platsen. På så vis knyter det här kapitlet an till den forskning som har diskuterat huruvida förankring till plats innebär ett hinder eller en möjlighet för unga människors sociala mobilitet (jfr. Lewicka, 2011). Platsförankring med platsbaserade sociala nätverk har i en del studier visat sig begränsa jobbmöjligheter och reproducera marginaliserade positioner (MacDonald et al., 2005; White & Green, 2011). I detta kapitel utforskas relationen mellan kvarstannande, nätverk och möjligheter till arbete.

En central fråga för kapitlet är vad det är som möjliggör att tillgång till kontakter och sociala nätverk kan användas som en social resurs på den lokala arbetsmarknaden. Det undersöks genom analyser av hur de unga vuxna har fått arbete samt av vad de uppfattar som viktigt för att lyckas på arbetsmarknaden. Därmed belyses skillnader mellan de unga vuxna i form av olika tillgång till och användning av sociala resurser såsom sociala nätverk och kontakter.

Socialt kapital förstås av Bourdieu (1986) som summan av de resurser som individen har tillgång till genom sina sociala nätverk. I denna avhandling förstås socialt kapital som tillgång till sociala nätverk som kan omvandlas till möjligheter till arbete. Det innebär att de sociala nätverken och kontakterna kan förstås som socialt kapital när de kan omvandlas till andra resurser eller bidrar till att öka resursinnehavet. Det innebär också att det finns kontakter och nätverk som inte nödvändigtvis är att betrakta som socialt kapital men som ändå kan ha ett värde och som indirekt kan påverka möjligheten att förvärva kapital genom att exempelvis bidra till ett bättre självförtroende (Anthias, 2007). För att bättre förstå vilka kontakter

och nätverk som ingår i de unga vuxnas sociala kapital används i analysen också uppdelningen mellan starka och svaga länkar (Granovetter, 1973).

Kapitlet inleds med att utforska de unga vuxnas skilda vägar till arbete i Skarvsjö med omnejd. Därefter diskuteras deras erfarenheter av att använda sociala nätverk vilket ses som en strategi för att få jobb på den lokala arbetsmarknaden. I denna del beskrivs både starka och svaga länkar och hur ett gott rykte och en social förmåga behövs för att vara framgångsrik på arbetsmarknaden. I nästa del analyseras istället erfarenheter av arbetslöshet och av att inte kunna använda kontakter och nätverk av olika anledningar. I kapitlets avslutande del diskuterar jag mer indirekta funktioner av sociala relationer.

Vägar till arbete

Forskningen har visat att det krävs resurser för att hantera allt mer komplexa och individualiserade övergångar in i arbetslivet (Furlong & Cartmel, 2007). Vid en första anblick har de unga vuxna i denna studie en liknande klassbakgrund i termer av föräldrars utbildningsnivå och yrken. Som beskrivits tidigare i avhandlingen har få av de unga vuxna föräldrar med högre utbildning. Deras vägar in på arbetsmarknaden och hur de hanterar komplexitet och risker skiljer sig dock åt. De har olika tillgångar till resurser som erkänns värde på den lokala arbetsmarknaden.

Jag har skilt mellan tre vägar som de unga vuxna i Skarvsjö har tagit på arbetsmarknaden. Den första vägen innebär att söka okvalificerade arbeten utan krav på utbildning i Skarvsjö. De som har tagit denna väg, arbetar inom administration, hotell, restaurang, handel eller industri. De har i huvudsak gått yrkesförberedande gymnasieprogram. De har, med olika framgång, använt sig av sina sociala nätverk för att få jobbomgångar. Detta är också en väg in på arbetsmarknaden som beskrivs i kontextintervjuerna. De intervjuade arbetsgivarna beskriver att de rekryterar till denna typ av jobb genom spontanansökningar där kontakter är en stor hjälp in. Personalchefen på industriföretaget menar att de aldrig annonserar ut enklare tjänster inom produktion vilket är en bild som delas av handläggare på den lokala arbetsförmedlingen som berättar att denna typ av jobb ”i stort sett aldrig kommer ut på öppen annonsering”

(Handläggare 1, arbetsförmedlingen, 2015). Denna väg in på arbetsmarknaden kräver ingen mobilitet i det geografiska rummet eftersom den innebär att, efter avslutat gymnasium, börja arbeta på den lokala arbetsmarknaden.

Den andra vägen är att arbeta på den arbetsmarknad som kräver någon typ av yrkesutbildning. Här återfinns yrken inom bygg och anläggning, vård och omsorg, militären och en viss typ av administration såsom inköp och försäljning. De unga vuxna som tagit denna väg har utbildat sig inom Försvarsmakten, på den lokala yrkeshögskolan eller gått yrkesutbildningar de har erbjudits av arbetsförmedlingen när de varit arbetslösa. Yrkesutbildningar har på så vis använts som ett sätt att byta bana, från arbetslöshet eller från ett yrke de inte har trivts med. Några av dessa utbildningar återfinns på andra platser vilket innebär att de i vissa fall har betytt krav på geografisk rörlighet.

Den sista vägen de unga vuxna har tagit går via högre utbildning i andra städer. De som har högskoleutbildat sig har läst till exempelvis sjuksköterska, kommunikatör eller samhällsvetare. Alla utom en av de unga vuxna som studerat på högskola har utbildat sig på närliggande lärosäten och pendlat eller flyttat en kort period för att sedan återvända. De som har utbildat sig, både via yrkesutbildning eller genom universitet, har i högre grad använt mer formaliserade vägar, via annonsering, in på arbetsmarknaden än de utan eftergymnasial utbildning. Dock framhåller även de vikten av kontakter och sociala nätverk.

Ekonomhistoriken Peter Håkansson och socialantropologen Caroline Tovatt (2017) beskriver vilken betydelse sociala nätverk har haft på den svenska arbetsmarknaden historiskt sett. Under den premoderna eran var nätverk viktiga, bland annat på grund av att barnen i hög grad följde sina föräldrars fotspår när det gällde yrke, det fanns en generationsöverskridande socialisering. Under den så kallade moderna eran som de benämner perioden från första världskriget till början av 1990-talet spelade sociala nätverk en något mindre roll på grund av att institutioner som arbetsförmedlingen blev allt viktigare. Dessutom expanderade det svenska utbildningssystemet och formell utbildning blev mer centralt på arbetsmarknaden. I perioden som följde och som vi nu befinner oss i är sociala nätverk åter igen en av de viktigaste variablerna för att komma in

på arbetsmarknaden. Denna period kallar Håkansson och Tovatt (2017) den senmoderna eran och den karakteriseras av ökad individualisering och höga krav på kunskaper, social förmåga och kreativitet. Utbildning är idag, skriver de, en nödvändighet men inte tillräckligt för att få ett jobb. För det krävs social kompetens och ett socialt nätverk (Håkansson & Tovatt, 2017). Analysen av hur de unga vuxna i Skarvsjö uppfattar sina möjligheter till arbete placerar den här generella beskrivningen i en mindre ort och i relation till de tre vägar som nyss beskrivits. För alla tre är kontakter viktiga men, som kommer att visas, används det som kallas starka och svaga länkar (Granovetter, 1973) på lite olika sätt beroende av vilken väg in på arbetsmarknaden de unga vuxna har tagit. Analysen som följer tar sin utgångspunkt i styrkan i länken mellan individer.

Att få arbete med hjälp av starka länkar

För att operationalisera hur sociala nätverk används på den lokala arbetsmarknaden används sociologen Mark Granovetters (1973) begrepp starka och svaga länkar. Styrkan i länken avgörs av en kombination av den tid individerna spenderar med varandra samt den emotionella intensiteten, intimiteten och ömsesidigheten i relationen (Granovetter, 1973, s. 1361). Granovetter argumenterar för att de svaga länkarna i högre grad än de starka leder till möjligheter till arbete eftersom de kan förse individen med information om möjligheter till arbete som den inte redan känner till. De svaga länkarna ser han därför som en viktig resurs eftersom de möjliggör social mobilitet. De som har starka länkar till varandra har ungefär samma information om vilka möjligheter det finns på arbetsmarknaden och skapar därför inte bryggor till andra sociala sammanhang. Dock kan det vara fördelaktigt att ha starka länkar eftersom personer med starka länkar till varandra har större motivation att hjälpa till och är mer lättillgängliga (Granovetter, 1983).

Unga människor saknar ofta professionella kontakter eftersom de byggs upp efter inträdet på arbetsmarknaden. De är därför i många fall beroende av familj och vänner när de söker arbeten (Granovetter, 1974). Denna generella bild stämmer överens med hur de unga vuxna i Skarvsjö ser på sina och andra ungas möjligheter att ta sig in på den lokala

arbetsmarknaden. De starka länkarna, i form av familjemedlemmar och nära vänner är viktiga resurser för de unga vuxna.

Ett exempel på att använda sig av starka länkar är Malin som vid tiden för intervjun är administratör på ett lokalt företag. Hon har arbetat där i sex år och har en permanent anställning. Inom kort ska hon byta jobb till ett arbete som butikssäljare i en affär i Skarvsjö. Hon beskriver att hon fick sitt nya arbete genom att ”det kom upp som förslag från nära och kära” (Malin, 2016) och den metod hon använde för att sedan få jobbet var att, ”Först ringde jag och sen gick jag dit och träffade dem två gånger” (Malin, 2016). Hon fick sitt nuvarande jobb som administratör på ett nästan identiskt sätt, hon blev tipsad av en kompis och ringde sedan och pratade med arbetsgivaren. I båda dessa fall var det avgörande att ha tillgång till ett lokalt nätverk av personer som känner till arbetsmarknaden och försåg Malin med information om möjligheter till arbete. Hon fick kännedom om att det fanns lediga arbeten via ”nära och kära” vilket kan förstås som starka länkar. För Malin var tillgång till sociala kontakter dock inte bara användbart vid inträdet till arbetsmarknaden utan även när hon skulle byta från en permanent anställning till en annan. Det visar att starka länkar i denna kontext har en potential att skapa möjligheter till arbete även senare i arbetslivet. Malin menar att hon inte har några tankar på att läsa vidare på högskola om hon inte ”verkligen verkligen kom på att jag skulle vilja utbilda mig till nånting” (Malin, 2016). Detta kan ses i relation till att den strategi hon använder är framgångsrik för henne och hon uppfattar att det faktiskt finns möjligheter för henne på den lokala arbetsmarknaden. Strategi refererar här till den mening strategi ges av Bourdieu som ett omedvetet försök att försvara eller förbättra sin position (Broady, 1998, s. 18). Det innebär att strategi tvärtemot dess vardagliga betydelse inte kan förstås som medvetet kalkylerande utan är kopplad till habitus. I Malins fall betyder det att hennes kapitaltillgång möjliggör för henne att få tillgång till information som hon sedan kan använda för att få arbeten och därmed bibehålla sin position på arbetsmarknaden och i det sociala rummet. Hennes starka länkar är på så vis användbara för henne. För att kunna använda sina starka länkar krävs dock ett gott rykte.

Rykte och renommé

Tidigare forskning visar att det finns skillnader mellan vilka unga människor som kan använda sin familj som social resurs och vilka som inte kan det. Tovatt (2013) visar i sin avhandling att unga personer med akademiskt utbildade föräldrar oftare använde sig av föräldrarna vid inträdet på arbetsmarknaden än de med lågutbildade föräldrar med en svag anknytning till arbetsmarknaden. Hon drog slutsatsen att kulturellt kapital i form av utbildning var avgörande för att kunna omvandla nära relationer till sociala resurser. I denna studie har väldigt få intervjupersoner föräldrar med akademisk utbildning. Många har ändå, likt Malin i exemplet ovan, använt sig av nära relationer för att få arbete. Det indikerar att det i denna kontext, krävs något annat, för att kunna använda sina starka länkar än att de har en högre utbildning. Ett svar på vad det skulle kunna vara är det symboliska kapitalet som innebär det kapital som erkänns (Bourdieu, 1986). I detta fall är det som ska erkännas individens eller familjens rykte: att bli igenkänd och erkänd som en potentiell anställd genom sin tillhörighet till en viss familj. Ett exempel på hur det går till är Linas erfarenhet av att få arbete på ett hotell i orten genom ett relativt komplext nätverk av relationer som kan förstås som både starka och svaga länkar.

Hanna: Hur fick du det här jobbet på hotellet?

Lina: En kompis till mig vars mamma känner hon som är gift med ägaren. Jag ringde upp henne och hon vet vem jag är eller hon vet vem mina föräldrar är eller sådär, så frågade jag bara om det behövs ... eller hade jag hört av min kompis då att de behöver ju alltid extra personal, så då ringde jag och så bara 'ja du kan komma och testjobba' /.../. (2017)

De sociala nätverken innebär bland annat sociala resurser i materiell mening, det vill säga de kan användas för faktisk hjälp på arbetsmarknaden. I Linas fall kan det förstås som att hennes kompis var en faktisk resurs genom att tipsa henne om jobbet. Det finns dock ytterligare en dimension som handlar om det symboliska kapitalet, det vill säga det anseende och det renommé som är kopplat till ens namn eller position (Bourdieu, 1986). För Linas del kan hennes föräldrar förstås som en del av hennes symboliska

kapital. Linas föräldrar arbetar inom andra områden än hotellbranschen, nämligen inom hantverkaryrken, men deras rykte var ändå till hjälp för Lina. Att chefen kände till Linas föräldrar är en viktig aspekt av hur hon fick arbetet. Familjens anseende skapade en möjlighet för Lina att bli bekräftad som en potentiell duglig anställd. Det symboliska kapitalet kan omfatta både ens individuella rykte och ens rykte som en del av ett kollektiv, i detta fall familjen (jfr. Tovatt, 2013). Erkännandet, ”hon vet vem jag är”, kan betraktas som det som omvandlar den sociala resursen till en del av Linas sociala kapital (jfr. Bourdieu, 1986).

I exemplet ovan handlade det för Lina om att få ett extrajobb under tiden hon var föräldraledig, men hon har också tidigare erfarenheter av att få ett permanent arbete som säljare på ett liknande sätt. Dessa exempel visar att föräldrars och även andra familjemedlemmars anknytningar till arbetsmarknaden är viktiga. För att kunna omvandla nära relationer till en del av ens sociala kapital krävs inte i första hand att de nära relationerna har högre utbildning som i Tovatts (2013) studie, istället krävs att de är anknutna till arbetsmarknaden och har ett visst anseende.

Baksidan av igenkännandet är det dåliga ryktet. Det drabbar de som inte ses som kompetenta, lojala och propra anställda. Ryktets speciella karaktär i en mindre ort är att det inte bara är viktigt inom ens arbetsplats eller ens område utan potentiellt i en större kontext. I kontextintervjuer med arbetsförmedlingen och med personalchefen på industriföretaget blev detta tydligt.

Om man sköter sig bra har man jättestor nytta av det, men lika farligt är det ju åt andra hållet. Ifall man inte har skött sig och företagen pratar med varandra, då kan man ju liksom vara helt utestängd från arbetsmarknaden här om det vill sig illa. (Handläggare 1, arbetsförmedlingen, 2015)

Det här ju låter krasst men den här lilla orten, man får ju vårda sitt varumärke som anställd. Vi har ju samarbete med alla möjliga företag och är det nån som kanske inte har lyckats så bra på nåt bolag så sprids ju det tyvärr. Jag tycker att det är lite ... det blir nästan sekt av det hela /.../. (Personalchef, 2019)

Citaten visar hur dåligt rykte kan få allvarliga exkluderande konsekvenser. Personalchefen pekar på att det är samarbetet mellan företag som gör att ryktet sprids. Han förklarar vid ett annat tillfälle under intervjun att det finns många företagsnätverk och därmed många möjligheter att sprida information mellan företag. Han berättar också att det finns ett informellt utbyte som sker exempelvis på barnens fotbollsträningar där föräldrar från olika företag i stan pratar med varandra. Att bli igenkänd och skapa sig ett gott anseende pågår även utanför arbetets sfär. De korta geografiska avstånden som kännetecknar en mindre ort gör att människors liv går in i varandra på ett annat sätt än i en större stad. Sfärerna integreras och ens privata och professionella nätverk smälter samman och överlappar. De svaga och de starka länkarna är därför ofta sammanlänkade. Sammanlänkningen sker en lördag på stan, när barnen lämnas på förskolan eller när någon är aktiv i föreningslivet.

Att få arbete med hjälp av svaga länkar

Det finns bland de unga vuxna i Skarvsjö också exempel på att använda svaga länkar för att få arbete. De som använder svaga länkar är ofta de som har befunnit sig på arbetsmarknaden under en längre period och därigenom fått professionella kontakter. Emma är i en liknande situation som Malin i föregående exempel, det vill säga hon ska vid tiden för intervjun inom kort byta arbete. Hon har under en längre tid arbetat inom hotell och restaurangbranschen men ska nu istället bli administratör på ett lokalt företag. Hon beskriver hur det gick till:

Jag har skaffat mig en god gästrelation med en som jobbar där. Han tjtade på mig att jag borde börja söka, så då gjorde jag det för att se vad dom hade att erbjuda. Så kom dom med ett erbjudande som jag inte kunde tacka nej till. (Emma, 2016)

Gästen på Emmas arbetsplats kan ses som en svag länk som skapade en möjlighet för henne att byta arbete och bransch. För Emma innebär bytet att byta bort ett arbete hon gillar eftersom det är ”aktivt” och ”man får röra på sig” men som samtidigt är ”ganska slitigt” eftersom det innebär att jobba

oregelbundna arbetstider och att jobba väldigt mycket. Bytet av arbete är en bekräftelse av Emmas uppfattning att det går att få jobb och potentiellt göra karriär med hjälp av kontakter och egen drivkraft. Precis som för Malin i tidigare exempel är det för Emma således en strategi som innebär att hon kan bibehålla sin position på arbetsmarknaden. Som svar på frågan om hon någon gång funderat på att vidareutbilda sig svarar hon:

Ibland, men jag är inte så mycket för att plugga, utan jag tror mer att om man vill och är framåt så kan man skaffa sig erfarenheter, ja arbetserfarenheter på annat sätt, om man är driven. (Emma, 2016)

Emma belyser en viktig kompetens för att kunna använda svaga länkar på den lokala arbetsmarknaden, den sociala förmågan. Dessutom uttrycker hon en habitus som inte är orienterad mot utbildning genom att säga att hon inte är ”så mycket för att plugga” utan tror på att drivkraft är ett sätt att ta sig fram på arbetsmarknaden. Hennes förkroppsligade erfarenheter av hur arbetsmarknaden i Skarvsjö fungerar är vägledande för hur hon ser på sina framtida möjligheter. Hennes förståelse kan också ses i ljuset av att krav på utbildning ses som något relativt nytt, framförallt i relation till föräldragenerationen. Nästan samtliga unga vuxna framhåller att deras föräldrar på ett enkelt sätt fick arbete direkt efter grundskola eller gymnasium, det vill säga för deras föräldrar fanns inga krav på utbildning. Det finns också bland de lokala arbetsförmedlarna en uppfattning om att kraven på utbildning först under senare år har efterfrågats i en högre grad.

I dessa exempel framkommer det att en grupp unga vuxna får okvalificerade jobb via sociala nätverk. Det är en strategi som fungerar och ofta är framgångsrik. De unga vuxna med denna strategi använder både starka och svaga länkar och ibland både och. Det viktiga på den här delen av arbetsmarknaden verkar inte vara om länkarna är starka eller svaga utan vilka resurser kontakterna har. Emma, Malin och Lina har gemensamt att deras positioner kan ses som relativt resursstarka i den lokala kontexten. Alla tre har erfarenheter av att få vad som betraktas som bra jobb: permanenta anställningar på lokala företag, genom sina kontakter. Bara en av deras föräldrar har högre utbildning, till sjuksköterska, övriga arbetar inom industri, bygg eller kommunal vård och omsorg.

MacDonald med flera (2005) beskriver att unga i ekonomiskt utsatta områden i England, genom att använda sina nätverk, blev fast i osäkra anställningar med få möjligheter till avancemang eller permanenta anställningar. På så sätt sågs de ungas nätverk motverka social mobilitet och reproducerade en marginaliserad position. Till skillnad mot de unga i MacDonald med fleras (2005) studie innebär inte de lokala nätverken, i dessa fall, att de unga vuxna i Skarvsjö blir fast i marginaliserade positioner. Däremot innebär det en reproduktion av deras sociala position och deras position på arbetsmarknaden. Det är viktigt att komma ihåg att de unga vuxna i exemplen ovan befinner sig på en föränderlig arbetsmarknad i en mindre ort dominerad av tillverkningsindustri. Det är de facto inte så stor social distans mellan positionerna, det vill säga de har inte så stora möjligheter att avancera. Dessutom är den del av arbetsmarknaden de befinner sig på krympande och fler och fler arbeten kräver någon form av utbildning, exempelvis blev Lina uppsagd från sitt permanenta arbete som säljare på grund av arbetsbrist när företaget skar ner och så småningom lämnade Skarvsjö helt. Det finns således en osäkerhet på denna del av arbetsmarknaden. Det finns en risk med att fokusera på enbart socialt kapital då det kan osynliggöra var i det sociala rummet detta kapital aktiveras. Genom att fokusera bara på socialt kapital kan annars resurssvaga personer framstå som resursstarka. Det är därför viktigt att kontextualisera det sociala kapitalet i relation till andra kapital och i relation till det sociala rummet (Tovatt, 2013). Samtidigt innebär tillgång till socialt kapital i den lokala kontexten en möjlighet att få arbete, antingen genom starka eller svaga länkar eller en kombination av båda. För att kunna använda sig av sina svaga länkar krävs en social förmåga, det gäller både de som har mer okvalificerade arbeten, som i ovanstående exempel, och de som har gått olika typer av utbildningar, i exemplen som följer. I nästa avsnitt fördjupas vad den sociala förmågan innebär på platsen.

Den sociala förmågan

Forskare har betonat att social förmåga är allt viktigare i det nya arbetslivet. Individen förväntas bland annat i högre grad vara flexibel, anpassningsbar och socialt kompetent. I det ingår en förmåga och ett ansvar för att marknadsföra sig själv som anställningsbar. Den sociala förmågan i det nya

arbetslivet innebär i högre grad en marknadsorienterad logik i form av en förmåga att ”sälja sig själv” (Garsten & Jacobsson, 2004; Peterson, 2008). Den sociala förmågan är en viktig aspekt av de sociala resurserna i Skarvsjö. Alexander menar att ”en social person med stort kontaktnät ger en högre status i den här stan” (2019). Ett svar på varför det innebär högre status att vara en social person med ett brett kontaktnät är att det kan generera annan typ av värde. Det kan omsättas till möjligheter till arbete. Viktor som arbetar som tekniker, betonar fördelen med att ha ett brett kontaktnät.

Hanna: Vad tror du är viktigt för att få ett jobb här i stan?

Viktor: För att vara i en liten småstad så kanske man, det är mycket med kontakter och att jobba väldigt lokalt. Så har man ett brett kontaktnät så är det säkert mycket lättare att få ett jobb, det har jag ju märkt att många av mina kompisar och likadant jag har fått jobb /.../. (2016)

Viktor pekar på vikten av kontakter både på ett generellt plan och genom sina egna och andras erfarenheter. Hans sätt att formulera sitt svar på frågan antyder också att det handlar om att medvetet orientera sig mot sina lokala kontakter (”jobba väldigt lokalt”) vilket kan tolkas som en slags social förmåga att rikta och underhålla sina nätverk, det Bourdieu beskriver som en ”unceasing effort of sociability” (Bourdieu, 1986, s. 52). För att få tillträde till och byta jobb på arbetsmarknaden beskriver de unga vuxna att det är viktigt att vara social och framåt, att kunna kontakta arbetsgivare och presentera sig, precis som Malin, Lina och Emma i tidigare exempel också beskrev. Det handlar således inte bara om att ha de rätta kontakterna utan även att ha en förmåga att skapa och bibehålla kontakter. Viktor tillhör den grupp av de unga vuxna som har skaffat sig en eftergymnasial yrkesutbildning, han utbildade sig till energitekniker på den lokala yrkeshögskolan. När han hade avslutade sin utbildning var det först svårt att få arbete men när vi pratar tre år senare berättar han att han på grund av sitt sociala professionella nätverk med svaga länkar enkelt skulle kunna få ett nytt arbete.

Jag kan nog ringa tre nummer så kan jag nog få jobb i stort sett samma dag tror jag. Jag har fått lite olika erbjudanden inom samma kategori som jag jobbar, så det är inga problem. om jag vill jobba med samma yrke, då är det inga problem, då finns det jobb. (Viktor, 2019)

Det finns bland de unga vuxna en uppfattning att det går att ta sig fram på arbetsmarknaden genom sin sociala förmåga. Det finns en samstämmighet att den sociala förmågan har ett värde, som kan betraktas som den lokala arbetsmarknadens *illusio* (jfr. Flisbäck, 2014b). *Illusio* innebär en tro på att spelet är värt att spelas. De unga vuxna tror på att det är värt att investera i sin sociala förmåga, att det ger avkastning i form av status och arbete. Att vara social och kunna spelets regler ses som viktiga egenskaper. Det visar sig i hur de beskriver vad de gör när de söker arbeten. Marcus, som vid intervjun arbetar inom militären, beskriver hur han har fått sina tidigare arbeten, främst inom industrin.

Jag brukar gå in till företagen och hitta chefen och fråga om de behöver någon, det har jag gjort i Skarvsjö några gånger när jag har varit arbetslös, gått in och pratat med chefen, det brukar ju vara enkelt, knacka på och göra det, lämna CV. (Marcus, 2015)

Marcus beskrivning av att det brukar vara enkelt indikerar dels att det är ett tillvägagångsätt han upplever som praktiskt enkelt, dels som något han upplever som emotionellt enkelt. Att det är praktiskt enkelt indikerar i sin tur att det är något han har kunskap om. Han vet hur arbetsmarknaden fungerar, hur han ska bete sig och handla som arbetssökande. Han har ett praktiskt sinne för arbetsmarknadens oskrivna regler (jfr. Bourdieu, 1999b, s. 37). Han har just den sociala förmåga som kan generera värde. Han beskriver det bästa sättet för att få arbete i orten som att ”prata och hälsa och vara trevlig och visa att man är framåt” (Marcus, 2015), vilket också belyser den sociala förmågan. På ett liknande sätt beskriver Filip, som har en pågående idrottskarriär att han, om han skulle behöva ett nytt arbete, ”bara skulle ringa till de företagen jag känner till /.../ tills man får nåt napp”. När jag frågar om han tror att det skulle vara lätt eller svårt svarar han att han ”tror det är ganska lätt, om man anstränger sig och verkligen

lägger ner jobbet” (Filip, 2016). Filip betonar således att möjligheten att vara framgångsrik på den lokala arbetsmarknaden beror på ens egna ansträngningar vilket kan förstås i relation till den begränsade skötsamhetskultur som i tidigare kapitel beskrevs som ”om man bara sköter sig får man ett jobb” (Bunar & Trondman, 2001, s. 63). I detta fall har dock ”sköter sig” bytts ut mot ”anstränger sig” vilket skulle kunna ses som ett uttryck för en något mer marknadsorienterad logik.

Ett svar på frågan vad den sociala förmågan fyller för syfte ges i en kontextintervju med tjänstemän på kommunens arbetsmarknadsenhet. De beskriver att de uppfattar arbetsmarknaden i Skarvsjö som ”lite gammalmodig” och ”traditionellt styrd”. De menar också att det finns en stark tradition av att man ska vara ”lojal” och ”se lite proper ut” (Chef och medarbetare, arbetsmarknadsenheten, 2015). På ett liknande sätt beskriver personalchefen på industriföretaget att det finns vad han kallar en ”verkstadskultur” som han beskriver som ”gammaldags” och som bland annat innebär att ”man tar av sig kepsen” (Personalchef, 2019). Att visa vem man är kan innebära att visa att man är lojal och proper och har en profil som passar in i en lokal kultur som kan förstås utifrån det skötsamhetsideal och det lokala värdesystem som diskuterades i kapitel 6, det gäller att visa sig vara skötsam, lojal och veta hur man beter sig. Att avvika ses inte som en fördel för den som vill hitta ett arbete. Snarare ska man behärska ett sätt att vara social, lojal och proper som kan förstås som en förkroppsligad kapitalform. Denna sociala förmåga är viktig på den lokala arbetsmarknaden. Den ger en möjlighet att bli igenkänd som någon som passar in. Att behärska ett sätt att vara och att ha den sociala förmåga som efterfrågas kan kopplas till habitusbegreppet. Det innebär att den sociala förmågan är förkroppsligad och att befinna sig i orten innebär att veta hur man ska bete sig (lojal) och se ut (proper). Den sociala förmågan ses som viktig för att kunna använda svaga länkar på arbetsmarknaden på samma sätt som att de starka länkarna, för att fungera som resurs, behöver åtföljas av ett gott rykte och renommé.

Den sociala förmåga som beskrivs som viktig i Skarvsjö framstår inte som en helt *ny* förmåga som är kopplad till det senmoderna arbetslivet (jfr. Håkansson & Tovatt, 2017; Peterson, 2008). Snarare framställs den av intervjupersonerna i citatet ovan som ”gammalmodig” och att det finns en

stark ”tradition”. Samtidigt uttrycks många av de krav som kan ses som en del av den nya arbetsmarknadens krav, såsom initiativförmåga, driv och ett individuellt ansvar. Det finns därför skäl att anta det krav på social förmåga som finns i Skarvsjö är en kombination av ortens traditionella arbetsmarknadskultur och en mer marknadsorienterad logik kopplad till den nya arbetsmarknadens krav.

Svaga länkar, kvarstannande och högre utbildning

Sociala nätverk är också betydelsefulla för den grupp av unga vuxna som har högskoleutbildat sig och sedan sökt arbete på den lokala arbetsmarknaden (jfr. Håkansson & Tovatt, 2017). Jonna läste media och kommunikationsvetenskap på ett närliggande lärosäte och fick arbete direkt efter att hon tagit sin examen. Hon berättar hur det gick till:

Det var ju ganska sjukt att hon som hade mitt jobb innan gick i pension samtidigt som jag tog examen. Jag gick bredvid henne sista månaden som jag pluggade på högskolan, så direkt måndagen efter började jag och hon slutade, så det var ju tur också eller det kändes som att det var gjort för att det skulle bli så. (Jonna, 2016)

Jonna beskriver att hon fick arbete efter examen som tur men det kan också ses som ett resultat av hennes utbildning och hennes sociala resurser, i form av svaga länkar, kopplade till ortens arbetsmarknad. Under sin studietid ordnade hon med en praktikplats i Skarvsjö och arbetade dessutom extra på samma arbetsplats under den sista studietiden. Dessa båda resurser; utbildning och sociala nätverk bidrog till att hon fick möjlighet till ett kvalificerat arbete inom ett område där det inte finns jättemånga möjligheter i Skarvsjö. Jonna beskriver det som att ”det finns inget jobb i Skarvsjö som jag känner är roligare för min del” (Jonna, 2016). Det innebär också att Jonna upplever att det finns begränsningar för hennes fortsatta arbetsliv i Skarvsjö.

I diskussionen om huruvida plats innebär en fördel eller nackdel för unga vuxnas livsmöjligheter har ett stort fokus ofta varit på de sociala nätverken. I denna studie framträder dock ytterligare en aspekt av vad det kan innebära att stanna på en plats för en ung vuxen med

högskoleutbildning i Skarvsjö. När Elias tagit examen inom ett samhällsvetenskapligt område sökte han arbete i närområdet och fick ganska snart en tidsbegränsad anställning inom utbildningsbranschen i Skarvsjö.

Elias menar att han, i sitt jobbsökande, använder sig av sin vilja att stanna i egenskap av högskoleutbildad som en konkurrensfördel gentemot andra arbetssökande. Han berättar att han ”vill visa för arbetsgivaren att jag gärna vill vara kvar här och då ser ju de att ’det kan ju vara nåt att satsa på eftersom den här killen trivs här i stan’” (Elias, 2017). Elias tror att om arbetsgivarna förstår att han vill bo kvar i staden kommer det vara en fördel för honom i rekryteringsprocessen, det till skillnad från andra akademiker som ”jobbar här ett år och sen sticker vidare” (Elias, 2017). Han använder således sitt kvarstannande och sin känsla för och lojalitet till platsen som en resurs på arbetsmarknaden. Istället för att vara rörlig och vilja flytta vidare menar Elias att det är viktigt att vara förankrad i orten. Tidigare forskning har visat hur mobilitet fungerar som en markör för kulturell distinktion och privilegium, genom att vara mobil går det att särskilja sig från de orörliga, de rotade och lokala (Skeggs, 2004; Thomson & Taylor, 2005). I exemplet med Elias framkommer, tvärtom, att han genom sin förvärvade utbildning kan använda sig av platsförankring och platslojalitet som resurs på arbetsmarknaden. Det kan ses som en del av det lokala värdesystem som diskuterades i kapitel 6 där platslojalitet är en viktig komponent. Många mindre orter har problem med kompetensförsörjning inom flera branscher och önskar precis som Skarvsjö höja utbildningsnivån bland invånarna som framgick i kapitel 5. Att i relation till en sådan problemformulering vilja stanna och därmed särskilja sig från de rörliga, de som enligt Elias ”sticker vidare” efter en kort period, framstår som något positivt. Det kan ses som en reaktion på den rörlighet på arbetsmarknaden och i det geografiska rummet som har drabbat mindre orter på ett negativt sätt. Det som personalchefen på industriföretaget i Skarvsjö beskrev som ”braindrain” i kapitel 5. Teoretiskt kan det förstås som en möjlighet att inta nya positioner i det sociala rummet som skapas i och med strukturella förändringar på arbetsmarknaden (jfr. Hardy, 2008).

Förmågan att använda sin förankring som en resurs och inta en ny position i det sociala rummet är beroende av att Elias har en utbildning och

har förvärvat kulturellt kapital. Hans kompetens och kvalifikationer svarar mot den ökade efterfrågan på utbildning som finns på arbetsmarknaden och det identifierade problemet med en lågutbildad befolkning och kompetensförsörjning som finns i mindre orter, som också diskuterades i kapitel 6. I Majas exempel, i kapitel 6, framkom att hennes utbildning och återvändande tolkades på ett positivt sätt. För hennes fungerade det som ett redskap för distinktion gentemot andra unga människor som stannat kvar i orten. I detta exempel framkommer att kulturellt kapital i form av utbildning också kan fungera som ett redskap för distinktion gentemot de alltför mobila och platsillojala. I denna analys visas också att det inte bara är ett redskap för distinktion utan också ett kapital som är konverterbart på arbetsmarknaden.

Som jag skrev i inledningen till detta kapitel är syftet att utforska vilka sociala positioner som reproduceras eller förändras och vilken ställning de positionerna har i det sociala och geografiska rum som Skarvsjö utgör. För de unga vuxna med högre utbildning verkar sociala nätverk bidra till möjligheter till arbete. Nätverken kan användas för att få arbete på den lokala arbetsmarknaden. Dock är de unga vuxna medvetna om att karriärmöjligheterna är begränsade och de uppfattar att de för att kunna gå vidare i sina karriärer kan behöva pendla eller flytta.

Erfarenheter av arbetslöshet

Det finns även exempel på de unga vuxna som menar att de saknar kontakter och nätverk som kan generera möjligheter till arbeten. Att kontakter och nätverk är viktigt blir också synligt i relation till de som upplever att de saknar den typen av resurser. En konsekvens av en utbredd informell tjänstetillsättning är att de som saknar kontakter har svårt att komma in på arbetsmarknaden. De unga vuxna i denna studie är uppvuxna i eller strax utanför orten vilket innebär att de flesta på något sätt har ett nätverk. Det hjälper dock inte alla. Etnologerna Åsa Andersson och Anita Beckman (2015) som studerade arbetslösa ungdomar i Västervik menar att det finns en motsättning mellan att ”alla känner alla” samtidigt som många upplever att de saknar de ”rätta kontakterna” för att få arbete. Även i denna

avhandling finns en uppfattning om social närhet och att ”känna alla” men inte alla kan använda kontakterna för att skapa möjligheter till arbete.

När nätverken leder fel

Ett svar på varför unga vuxna menar att de inte kan använda sina kontakter är att de saknar andra resurser för att omvandla sina sociala kontakter till socialt kapital. Simon är långtidsarbetslös bland annat på grund av långvarig sjukdom. Han ingår i den grupp unga som varken studerar eller arbetar och som ofta beskrivs ha särskilt stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden (se ex. SOU 2013:74). Jag frågar Simon vad som krävs för att få arbete i Skarvsjö.

Kontakter tror jag, har många vänner som nästan bara har fått jobb genom kontakter. Jag har inga kontakter som har tillgång till jobb som man inte behöver någon särskild utbildning till egentligen.
(Simon, 2016)

Simons nätverk av familj och vänner kan inte omvandlas till en resurs då han saknar kontakter till personer som kan skapa möjligheter till arbete som han är kvalificerad till. Hans familjemedlemmar arbetar som förskolelärare, inom IT eller är precis som Simon, utan arbete. Eftersom Simon inte har någon eftergymnasial utbildning behöver han nätverk till arbeten utan kvalifikationskrav. Han saknar också arbetslivserfarenhet. Simons brist på andra resurser såsom arbetslivserfarenhet och utbildning bidrar till svårigheter att omvandla nätverket av nära relationer till en resurs. Det framkommer även i hur han ser på lokala möjligheter till arbete som att det ”knappt är några möjligheter i den här stan” (Simon, 2016). Han uppfattar att den arbetsmarknad där han söker efter arbete, där det inte ställs krav på utbildning, minskar. Simon menar att ”det känns som man behöver utbildning till allt, man behöver utbildning till brevbärare snart också antar jag” (Simon, 2016). Hans sätt att uttrycka sig indikerar att kraven på utbildning till vissa typer av arbeten är omotiverade och har försvårat inträdet på arbetsmarknaden. Simons väg till arbete är kantad av svårigheter som han inte riktigt vet hur han ska ta sig an. Hans kontakter

leder honom till arbeten som han upplever att han inte *kan* söka eftersom han inte är tillräckligt kvalificerad.

Ett annat svar på varför kontakter inte kan användas är för att kontakterna eller nätverken inte återfinns inom den bransch de unga vuxna *vill* arbeta. Ett sådant exempel finns i intervjun med Josefin. Josefin är vid den första intervjun föräldraledig och saknar arbete att återgå till när hennes föräldraledighet löper ut. Hon har en påbörjad högskoleutbildning inom design men skrev aldrig sin uppsats och har således ingen examen. Nu, när hon ska söka arbete igen, menar hon att: ”det känns ju som att jag har fått in foten bland de kontakterna jag har liksom, det går inte att komma vidare riktigt” (Josefin, 2016). Med att ”komma vidare” menar hon att få ett arbete inom den bransch där hon skulle vilja arbeta, helst vill hon arbeta med något kreativt. Hennes nätverk har tidigare kunnat bidra med möjligheter till arbete inom branscher hon nu helst inte vill arbeta inom. Innan föräldraledigheten hade hon en tillfällig anställning inom kundtjänst hon fick via sin mammas arbete på ett lokalt bankkontor. Hon har också kontakter inom äldreomsorgen där hon tidigare har arbetat och funderar på att söka sig till industrin där hennes man jobbar. Med hjälp av Granovetter (1973) går det att uttrycka Josefins situation som att hon saknar svaga länkar med stor social distans. Josefin upplever sitt nätverk som uttömt eftersom det inte innebär någon resurs för att få den typ av arbete hon önskar. Hon har tillgång till ett nätverk men eftersom hennes aspirationer inte kan realiseras med hjälp av det, tolkar hon det som uttömt. Det påverkar också hur hon tolkar möjligheterna till arbete i Skarvsjö.

Det finns ju inte sådär jättemånga jobbmöjligheter känner jag, de flesta har ju jobb för att de känner nån, de är ju mest så faktiskt, eller föräldrarna jobbar där eller lite så, så det är ju det största, att det är svårt att hitta nåt bra jobb. (Josefin, 2016)

Hon upplever att hon saknar de rätta kontakterna som skulle göra att hon kan komma vidare till den del av arbetsmarknaden där hon vill befinna sig. I hennes fall stämmer således uppdelningen mellan att ”komma vidare” och ”klara sig” som tidigare forskning har använt i studier av platsbaserade nätverk (Green & White, 2008; Kearns & Parkinson, 2001; MacDonald et

al., 2005; Webster et al., 2004; White & Green, 2011; White & Green, 2015). Hon upplever att hon kan ”klara sig” på den lokala arbetsmarknaden men inte ”komma vidare”. För Josefin handlar det också om att de strukturella möjligheterna saknas på den lokala arbetsmarknaden. Att arbeta med design eller ”något kreativt” är inte en stor del av den lokala arbetsmarknaden²³. Efter utbildningen arbetade Josefin en period på en lokal reklambyrå som sedan gick i konkurs och hon blev av med jobbet.

I dessa exempel har vi sett unga vuxna som har familj och vänner i orten men som inte kan mobilisera dessa som en del av sitt sociala kapital eftersom dessa kontakter inte leder till arbeten de är kvalificerade till eller vill ha. När de unga vuxna inte kan eller vill befinna sig inom samma områden där deras kontakter och nätverk befinner sig är det svårare att använda sig av dem. I nästa avsnitt diskuteras hur en upplevd bristande social förmåga försvårar för de unga vuxna att få arbete på den lokala arbetsmarknaden.

Social förmåga, blyghet och skam

Ivan befinner sig i en liknande position som Josefin av att sakna sociala nätverk som leder honom rätt. Ivan utbildade sig på den lokala yrkeshögskolan men hade sedan svårt att få arbete som motsvarade hans utbildning. Han beskriver Skarvsjö som ”en utmanande plats att hitta ett arbete på om du inte redan har mycket arbetslivserfarenhet sen innan” (Ivan, 2016). Ivan kunde under det år han var arbetslös klara sig genom att han, via sina sociala nätverk av starka länkar, fick vikariat på skolor och inom socialtjänsten. Ivans mamma arbetar inom vården och hans pappa inom industrin. Ivan beskriver att han inte har ett stort nätverk och menar att det beror på att han har saknat den sociala förmåga som många menar är nödvändig på den lokala arbetsmarknaden.

Jag var väldigt blyg när jag växte upp. Det är nånting jag har jobbat med, att bli mindre blyg liksom, jag ogillar verkligen att kontakta

²³ Drygt 1 procent arbetar inom ”kommunikation och information”, drygt 3 procent inom ”kulturella och personliga tjänster” (SCB2020c).

människor för till exempel ett jobb, det tycker jag är jättejobbigt för det känns som att jag ... , det är inte genuint bemötande utan för att få ett jobb men samtidigt så måste man ändå göra det oavsett. (Ivan, 2016).

Att ha en social förmåga som innebär att kontakta arbetsgivare och presentera sig upplever Ivan inte som ett val utan som en del av arbetsmarknadens krav. Ett krav han har haft svårt att leva upp till. Till skillnad från Marcus, i tidigare avsnitt, som menar att han inte har haft några problem att få jobb just på grund av sin sociala färdighet menar Ivan att det har varit en utmaning att komma över sin blyghet. Ivans exempel visar hur upplevd avsaknad av social förmåga kan vara hindrande på arbetsmarknaden. Det kan också leda till känslor av skam. Ivan ser sin bristande sociala förmåga som en brist hos sig själv snarare än som en svårighet kopplad till den lokala arbetsmarknadens struktur. Sociologen Andrew Sayer (2005) menar att skam ofta kan associeras till klass. Skam som emotion är samtidigt social och privat och framkallas genom att en individ eller en grupp misslyckas med att leva enligt sina egna värderingar eller uppfylla sina åtaganden, särskilt om dessa inkluderar sådant som andra också värderar. Att i industriorten, där arbete är högt värderat, inte lyckas anpassa sig till det beteende som man själv och andra bedömer som avgörande för att lyckas på arbetsmarknaden, kan leda till skamkänslor.

Albin, som när vi träffas för intervjun arbetar som plåtslagarlärling, var efter gymnasiet arbetslös under flera månader. Han beskriver på ett liknande sätt som Ivan att han alltid har varit blyg. I hans fall tog det sig uttryck under arbetsförmedlingens aktiviteter för arbetslösa.

Jag har aldrig haft så lätt för jag har varit väldigt blyg av mig och det är väldigt mycket krav kände jag, att man ska gå på såna här möten och då ska man sitta och göra såna lekar man gör på dagis ungefär, man ska lära känna folk. Det kände inte jag att jag var jättesugen på /.../. (Albin, 2016)

Andersson och Beckman (2018) studerade unga arbetslösa män i Västervik och skriver att: "the transition from 'learning to labor' to 'learning to

enterprise the self' is not easily mastered" (Andersson & Beckman, 2018, s. 114). De pekar på att de unga arbetslösa männen inte kunde leva upp till idealen inom den lokala arbetarklasskulturen som innebar en uppvärdering av hårt arbete och respektabilitet. De unga männen hade också svårt att förhålla sig till den mer marknadsorienterade kulturen som genomsyrade de insatser de deltog i som arbetslösa. Att inte lyckas leva upp till något av dessa ideal bidrog till en upplevelse av underordning. I detta fall går det att dra liknande slutsatser. Albin har inte lyckats få ett arbete och beskriver på ett sätt också deltagandet på möten som ett misslyckande. Han ifrågasätter själva grundidén med mötena genom att förklara att det var "lekar man gör på dagis" men samtidigt ser han det som ett individuellt misslyckande, han lyckades inte delta på möten eftersom att han är blyg. Istället för att helt avfärda aktiviteterna framställer han alltså sitt misslyckade deltagande som ett problem hos honom själv. Det blir ett dubbelt misslyckande som också kan förstås utifrån den sociala förmågan som krävs på den lokala arbetsmarknaden. Precis som i Ivans fall beskriver han att hans blyghet har hindrat honom från att ta sociala kontakter beskriver Albin att hans blyghet hindrade honom att delta i arbetsförmedlingens aktiviteter. I båda dessa fall innebär det att de betraktar sin sociala förmåga som bristande och lokaliserar därigenom problemet hos sig själva. Att inte ha en social förmåga i småstaden upplevs som ett hinder de behöver övervinna för att kunna passa in och lyckas uppfylla de ideal och krav som finns på den lokala arbetsmarknaden. Dessa ideal och krav kan förstås utifrån det lokala värdesystemet som uppvärderar skötsamhet. Som berördes i kapitel 6 förstås arbetslöshet i intervjuerna med de unga vuxna som ett resultat av lathet och bekvämlighet snarare än som en konsekvens av bristande resurser.

Platsförankring och nära relationer som en indirekt social resurs

I detta sista avsnitt i kapitlet behandlas den mer indirekta sidan av platsförankring och sociala resurser. Indirekta sociala resurser innebär att de fyller en funktion som inte direkt kan relateras till tillträde eller avancemang på arbetsmarknaden. De indirekta sociala resurserna har en

annan funktion. De kan exempelvis bidra till ett bättre självförtroende och möjliggöra att befinna sig i osäkra anställningar genom praktiskt eller emotionellt stöd. Det kan ses som ett kapital med grund i tillitsfulla relationer med andra människor, ett tillitskapital (Flisbäck, 2014b).

Tidigare forskning har visat på vikten av stöd från familjerelationer vid ungas vuxenblivande och inträde på en allt mer individualiserad arbetsmarknad (Hardgrove et al., 2015; Wyn et al., 2012). Kulturgeografen Abby Hardgrove med flera (2015) drog i sin studie slutsatsen att unga människor genom stöd från familjer kan undvika vissa svårigheter förknippade med osäkra anställningar. De identifierade olika grader av stöd bland de unga i studien och visade att de som fick mest stöd av sina föräldrar helt kunde undvika att ta osäkra anställningar. En annan grupp kunde förlita sig på ekonomiskt stöd om de skulle förlora sin inkomst vilket gav de ett visst handlingsutrymme. En tredje grupp fick inget stöd alls från sina familjer och var därför mycket mer utsatta. Bland de unga vuxna i Skarvsjö handlar det inte enbart om stöd från föräldrar utan också om stöd från partner och andra nära relationer. Dessutom finns ingen i det empiriska materialet som fått stöd på så vis att de helt har kunnat undvika osäkra anställningar. Däremot har de fått praktiskt/materiellt eller socialt/emotionellt stöd som har bidragit till att de kunnat känna sig trygga.

En typ av indirekt social resurs är det praktiska stödet. Det praktiska stödet handlar bland de unga vuxna i Skarvsjö främst om boende; att ha möjlighet att bo kvar hemma hos sina föräldrar eller att uppleva sig ha möjlighet att flytta tillbaka om det skulle behövas. Ett antal unga vuxna berättar att de bor eller har bott hemma, i vuxen ålder, av denna anledning. Ivan som var arbetslös under en längre period fick till sist den typ av arbete han ville ha genom att söka en utannonserad tjänst. Dock är det en tidsbegränsad anställning. Den osäkra position som han nu befinner sig i gör att han bor kvar hemma hos sina föräldrar. Han berättar att han är sugen på att flytta hemifrån men inte gör det. Jag frågar honom vad som hindrar honom från att flytta.

Det är ju ekonomin liksom, jag har ju sparat mycket pengar under den här tiden. Samtidigt, med tanke på min anställning, så känns det inte så tryggt om jag blir arbetslös och måste gå på bidrag, på a-

kassa. Jag tycker det är jobbigt om man investerar i nånting och har ett maffigt banklån att betala av liksom /.../. (Ivan, 2016)

För Ivan är det en trygghet att kunna bo hemma hos sina föräldrar. Så länge han har en tidsbegränsad anställning och således riskerar att bli arbetslös vågar han inte ta den risk som det skulle kunna innebära att flytta. På samma sätt resonerar Elias som, under den tid han har en tillfällig anställning, också bor hemma hos sina föräldrar. Han beskriver sig som en ”helgarderingsmänniska” som inte vågar sig ut på bostadsmarknaden på grund av osäkra anställningsförhållanden. Ivan betraktar att flytta som likställt med att köpa en bostad. Han får frågan om han inte skulle kunna hitta någon lägenhet att hyra i Skarvsjö.

Jo jo men problematiken är att jag känner att om jag flyttar då kommer jag att flytta ifrån stan helt och hållet/.../ Min ambition är i såna fall, att om jag flyttar så blir det att investera i nåt, kanske en bostadsrätt i såna fall. Jag skulle inte vilja hyra en lägenhet i Skarvsjö, det är att skjuta mig själv i foten ekonomiskt liksom, för jag bor ju så pass nära till jobbet här och jag trivs bra hemma med mina föräldrar. (Ivan, 2016)

Ivan har anammat en ekonomisk rationalitet som innebär att ett boende måste vara vinstgivande och dessutom ta honom bort från Skarvsjö. Eftersom han har en osäker anställning stannar han istället hemma hos sina föräldrar. Han saknar resurser och säkerhet för att ha möjlighet att köpa ett boende. Det materiella stöd Ivan får av sina föräldrar genom att bo kvar hemma kan förstås i relation till mobilitet och kvarstannade. Kulturgeografen Jenny Preece (2018) undersöker varför människor stannar kvar på platser där arbetsmarknaden är ogynnsam istället för att flytta till platser med fler möjligheter. Hon menar att när arbetsmarknaden blir mer osäker blir de informella nätverken allt viktigare. Preece (2018) drar därför slutsatsen att istället för att frigöra människor från plats, bidrar flexibiliseringen av arbetsmarknaden till det motsatta, att människor blir mer knutna till platser. Denna slutsats kan användas för att förstå Ivans resonemang. Han kan inte riskera att förlora det stöd han får från sina

föräldrar, hans informella nätverk, i form av boende så länge han har en osäker anställning och kan därför varken lämna föräldrahemmet eller orten. Hans tillfälliga anställning bidrar inte till att han för närvarande ser det som möjligt att lämna Skarvsjö för att hitta ett permanent arbete, snarare knyter det honom till platsen.

Ett annat exempel på ett mer indirekt stöd är Saras erfarenhet av att ha kontakter runt om i stan. Som beskrivits i kapitel 6 är Sara timvikarierande undersköterska inom äldreomsorgen. Jag frågar henne om hon tidigare har varit arbetslös.

Sara: Nej, det har jag nog aldrig varit, /.../ jag har alltid kunnat gå tillbaka till nåt och alltid haft ett ess i rockärmen kan man säga /.../.

Hanna: Känner du att du har många kontakter i stan?

Sara: Mm i kommunen har jag ju det och jag har kanske inte så svårt att hitta någon restaurang /.../ i och med att [sambons] farbror äger två restauranger i stan dessutom så jag har nog kontakter lite överallt tror jag faktiskt. (2015)

Sara har inte en permanent anställning och hennes position på arbetsmarknaden kan klassificeras som osäker. Dock kan osäkerheten förstås utifrån hennes upplevelse av att alltid ha ”ett ess i rockärmen” och av att det är ”inte så svårt” att hitta en annan arbetsplats vid behov. Det, menar hon, har gjort att hon hittills aldrig har varit arbetslös eftersom hon alltid har haft något att gå tillbaka till. Denna erfarenhet förser henne med en tilltro till sin förmåga att, om hon skulle bli arbetslös, hitta ett nytt arbete. Hennes kontakter genererar en trygghet som kan kopplas till hennes förankring till platsen och det nätverk hon har där. Saras mamma arbetar exempelvis även hon inom äldreomsorgen i Skarvsjö. Skulle hon lämna platsen skulle hon förlora det nätverk som ger henne en känsla av att kunna klara sig (jfr. Preece, 2018).

Ett sista exempel på hur de unga vuxna använder indirekta sociala resurser är Emelie som, vid den andra intervjun, arbetar som lokalvårdare. Det är ett arbete hon tycker är slitsamt och som hon gärna skulle vilja byta bort mot ett annat. För henne bidrar det stöd hon får från sin partner till att hon har möjlighet att föreställa sig andra möjligheter.

Jag ser väldigt ljus nu, jag har känt mig så trygg i att min sambo har sagt till mig, nu när jag har sagt att jag vill byta jobb, han sa 'säg upp dig idag, du kan småjobba lite hos mig, ingen fara, vi löser det här, du kan inte gå runt och vara tjurig eller känna dig bitter och stressa ihjäl dig för nånting, du ändå inte får ett tack för'. Så det är jag så glad för, att han ger mig så lite stress som möjligt /.../. (Emelie, 2019)

I Emelies fall kan det indirekta sociala stödet tolkas som ett praktiskt stöd, i form av att sambon erbjuder arbete och har möjlighet att försörja Emelie. Det kan dock också tolkas som en emotionell resurs som gör att hon känner sig trygg och därigenom kan föreställa sig andra arbeten. Genom sambons stöd och uppmuntran kan Emelie tillåta sig att leta efter andra arbeten. De indirekta sociala resurserna bidrar till att balansera osäkerheten på den lokala arbetsmarknaden. Det kan både handla om tillfälliga anställningar och om anställningar med ogynnsamma arbetsvillkor. Detta indirekta sociala stöd kan också förstås som ett tillitskapital (Flisbäck, 2014b). De unga vuxnas förankring till platsen och de nära relationer de har där bidrar till en känsla av trygghet och att de trots osäkra anställningsförhållanden kan hantera sina arbetsliv och liv.

I detta avsnitt har det framkommit att det finns indirekta sociala resurser som inte bidrar till att de unga vuxna kan avancera på arbetsmarknaden men som fungerar som ett praktiskt och/eller emotionellt stöd som kan användas under osäkra förhållanden. Förekomsten av denna typ av resurser bidrar till förståelsen av varför människor stannar på platser med få möjligheter till arbete och utbildning, att flytta vore att förlora de sociala resurser som finns kopplade till lokala förhållanden.

Sammanfattande reflektioner

I detta kapitel har jag visat att socialt kapital används av de unga vuxna i Skarvsjö oavsett vilken väg in på arbetsmarknaden de har tagit: antingen direkt in på en del av arbetsmarknaden där det inte finns krav på utbildning eller via yrkesutbildning eller högre utbildning. För att analysera hur det

sociala kapitalet tar sig uttryck i den lokala kontexten har jag i kapitlet använt uppdelningen mellan starka och svaga länkar (Granovetter, 1973).

Den grupp som i första hand använder sig av starka länkar är de som har okvalificerade arbeten. De får information om lediga jobb via sina nära sociala relationer. En viktig aspekt av att kunna använda en stark länk i Skarvsjö är att bli igenkänd som någons familjemedlem. Genom att bli igenkänd kan man också komma att betraktas som en potentiell anställd eftersom igenkännandet innebär ett löfte om duglighet. Det innebär att möjligheten att bli identifierad och det rykte som följer med ens position i ett socialt nätverk av nära relationer kan ses som ett symboliskt kapital. Detta symboliska kapital bidrar till att omvandla ens sociala kontakter till möjligheter till arbete.

En annan slutsats är att den sociala förmågan framträder som viktig på den lokala arbetsmarknaden. Det innebär en förmåga att visa upp sig som en kompetent framtida anställd: framförallt att visa sig vara proper och lojal. Det kan kopplas ihop med den nyss nämnda igenkännbarheten och den särställning rykte har i den mindre orten. Den sociala förmågan kan förstås i relation till svaga länkar. De svaga länkarna fungerar bara som resurser om de "får stöd" av en social förmåga. Denna sociala förmåga framstår som viktig både för dem med och utan utbildning. För de unga vuxna med högskoleutbildning är kombinationen av utbildning och nätverk gynnsam. Kvarstannandet och platslojalitet kan dessutom i sig självt användas som en symbolisk resurs vid jobsökande.

I relation till teorin om starka och svaga länkar har analysen visat att starka länkar är betydelsefulla inte bara vid inträdet på arbetsmarknaden utan också senare i arbetslivet. För att kunna använda sig av starka länkar krävs främst symboliskt kapital i form av att bli igenkänd men också en social förmåga. För att kunna använda sig av svaga länkar krävs främst en social förmåga men också att bli igenkänd, det symboliska kapitalet. Starka och svaga länkar verkar på den lokala arbetsmarknaden i en mindre ort ha en tendens att vara sammanlänkade även om det finns ett visst mönster där starka länkar framstår som viktigare för de unga vuxna med okvalificerade jobb och där svaga länkar används av de unga vuxna med utbildning.

Att ha tillgång till fel typ av nätverk gör det svårare att lyckas på den lokala arbetsmarknaden. Ett nätverk kan upplevas fel om det leder de unga

vuxna till arbeten de inte är kvalificerade till eller inte vill ha, det finns i dessa fall en dissonans mellan aspirationer och de sociala nätverken. Ett annat hinder på den lokala arbetsmarknaden är att sakna den sociala förmåga många ser som nödvändig för att kunna skaffa arbete. Håkansson och Tovatt (2017) menar att utbildning på dagens arbetsmarknad ses som nödvändigt men för att få jobb krävs dessutom social kompetens och ett socialt nätverk. I Skarvsjö kan denna bild modifieras något; snarare verkar det i första hand nödvändigt att ha ett socialt nätverk och en social kompetens medan utbildning är något som i ökande grad efterfrågas och tillsammans med sociala kontakter kan bidra till en gynnsam position på arbetsmarknaden.

Avslutningsvis vill jag återvända till diskussionen om huruvida platsförankring med platsbaserade nätverk innebär en möjlighet eller ett hinder för de unga vuxnas livsval och möjligheter. Denna diskussion förs mot bakgrund av att platsförankring har setts som ett hinder för individens möjligheter och sociala mobilitet (Lewicka, 2005; MacDonald et al., 2005; White & Green, 2011). I kapitlet har det framkommit att de unga vuxnas erfarenheter skiljer sig åt beroende av deras kapitaltillgång. För en grupp unga vuxna i Skarvsjö bidrar deras sociala nätverk och kontakter till reproduktionen av en relativt fördelaktig position på den lokala arbetsmarknaden. Det handlar om de som har okvalificerade arbeten och samtidigt tillgång till socialt kapital. De unga vuxna som tagit denna väg och har socialt kapital kan få tillgång till permanenta arbeten och vad som i Skarvsjö betraktas som bra jobb. Dock med förbehållet att det finns en inneboende osäkerhet att arbeta på en del av arbetsmarknaden som är utsatt för neddragningar och förflyttningar av verksamheter. Dessutom är det i relation till en samhällslig social kontext inte nödvändigtvis en särskilt privilegierad social position att exempelvis arbeta som butikssäljare eller administratör i en mindre ort. Det sociala kapitalet är i hög grad knutet till den kontext där det mobiliseras, det vill säga de unga vuxna kan förmodligen inte flytta med sig det sociala kapitalet om de skulle lämna orten. Dock är deras arbeten i linje med deras aspirationer vilket är en viktig aspekt som saknas i diskussionen om platsförankring och sociala nätverk som hinder. De uttrycker ingen önskan om att avancera socialt genom att studera eller flytta. För andra unga vuxna leder nätverken i högre grad till

arbeten som inte motsvarar deras kvalifikationer eller aspirationer. I dessa fall är det mer motiverat att diskutera huruvida platsförankring och sociala nätverk är ett hinder för individens möjligheter. Här aktualiseras dock också de sociala resursernas indirekta värde. Sociala relationer kan bidra till de unga vuxnas upplevda möjligheter till arbete på ett mer indirekt sätt, exempelvis genom praktiskt stöd eller genom uppmuntran. Denna typ av resurs, som grundar sig i tillitsfulla relationer, kan generera trygghet och tillförsikt till den egna förmågan som kan bidra till att kunna hantera osäkerhet och kan således tolkas som ett tillitskapital (jfr. Flisbäck, 2014b).

8. DEN LJUSNANDE FRAMTID ÄR HÄR?

I kapitel 6 diskuterades hur de unga vuxna skapar mening kring och tolkar mobilitet. Den analysen visade att de förhåller sig till skilda värderingar av mobilitet vilket innebär en reflexivitet över den egna positionen. I kapitel 7 visade jag hur socialt kapital används på den lokala arbetsmarknaden och ger de unga vuxna olika möjligheter till arbete. I detta kapitel argumenterar jag för att kapitaltillgång också bidrar till att konstruera deras aspirationer inför framtiden (jfr. Bourdieu, 2000). Det är alltså de unga vuxnas aspirationer, i meningen strävan att komma in på en viss livsbana eller uppnå ett visst mål, och syn på framtiden som är i fokus för det här kapitlet.

Analysen riktar in sig på hur de föreställer sig och värderar det framtida livet i Skarvsjö och/eller på andra platser. Det handlar om vad de ser som möjligt och vad som är önskvärt och om relationen mellan det önskvärda och det möjliga, det vill säga relationen mellan aspirationer och realiseringen av dessa. Det som är önskvärt och det som är möjligt sammanfaller inte alltid även om de ofta är relaterade (Gale & Parker, 2015). Deras föreställningar om framtiden formuleras i relation till tidigare erfarenheter, nutida position och framtida aspirationer (jfr. Lundqvist, 2010). Även detta kapitel relaterar till frågan huruvida platsförankring är ett hinder eller en möjlighet för unga vuxnas livsval men i detta fall i formuleringen av aspirationer. I kapitlet ställs frågor om vad de unga vuxna strävar efter och hur de ser på sina möjligheter att realisera denna strävan.

En ambition med kapitlet är att skissera de platsspecifika habitus som framträder bland de unga vuxna. Det görs genom att utforska rumsliga horisonter, aspirationer samt positioner i det sociala rummet *och* det geografiska rummet. Jag kopplar därigenom samman dessa dimensioner. Att vara nära varandra i det sociala rummet innebär ofta att vara nära varandra i det geografiska rummet (Bourdieu, 1999b). Eftersom Skarvsjö är en mindre ort innebär social närhet att de unga vuxna också befinner sig i varandras geografiska närhet. Genom den relationella platsanalysen blir det också möjligt att utforska skillnader *inom* orten, det vill säga att utforska deras skilda geografiska positioner i orten, hur dessa hänger samman med deras sociala positioner samt deras upplevda möjligheter i framtiden.

Kapitlet är strukturerat efter de unga vuxnas skilda rumsliga horisonter (Evans, 2016). Rumslig horisont innebär en föreställning om *var* framtiden äger rum, det vill säga hur de förhåller sig till plats och mobilitet i framtiden. Jag har identifierat fyra övergripande rumsliga horisonter bland de unga vuxna. Den första rumsliga horisonten är att föreställa sig en lokal framtid. Den andra är en platslös horisont och den tredje är en kluven horisont. Till sist följer en rumslig horisont som är föränderlig.

Lokal horisont

Att ha en lokalt orienterad framtidshorisont innebär att vara inriktad på att stanna kvar i kommunen. För de unga vuxna som tänker sig en framtid i Skarvsjö formuleras framtiden med platsen som utsiktspunkt. I detta avsnitt är fokus på hur det önskvärda och det möjliga konstrueras av de unga vuxna som föreställer sig sina framtida liv på orten. Inom den lokala framtiden finns unga vuxna med anpassningsbara aspirationer och unga vuxna med orealiserade aspirationer.

Anpassningsbara aspirationer

De unga vuxna med en lokal rumslig horisont och anpassningsbara aspirationer föreställer sig en framtid med ett stabilt och meningsfullt arbete kombinerat med familjeliv som tar plats i en villa belägen i eller strax utanför Skarvsjö. Eftersom flera av de unga vuxna redan har detta liv innebär framtiden en fortsättning på deras befintliga liv. Det finns således en förhoppning om kontinuitet. Det finns även en kontinuitet mellan generationer som bland annat yttrar sig genom att de unga vuxna tar över tidigare generationers boende. Lina berättar att huset de bor i är det hus där hennes man växte upp. Malin beskriver att det hus hon och hennes familj bor i ”var min mans farmor och farfars hus som vi flyttade till, de skulle flytta därifrån så då kom frågan upp om vi ville bo där istället” (Malin, 2016). Precis som de unga i den mindre ort i norra Sverige som Lundqvists (2019) studerat, hoppas många av de unga vuxna i Skarvsjö att livet ska utspela sig på ungefär samma sätt som för deras föräldrageneration i termer av att ha permanent arbete, familjeliv och ordnat boende. I flera

fall har de unga vuxna kunnat ta över eller köpa hus som funnits inom familjen. Det bidrar till en viktig förståelse för villkoren för att stanna kvar, att flytta skulle innebära att inte kunna ta del av den här typen av resurser. Det visar också på en ytterligare aspekt av det lokala värdesystem som diskuterades i kapitel 6, det finns för en grupp unga vuxna ett värde i att förvalta tidigare generationers egendomar. Det skiljer sig från hur människor inom individualiseringsteorier förstås som lösgjorda från den typen av sociala sammanhang (Beck & Beck-Gernsheim, 2002). Istället är de unga vuxnas sociala position villkorad av att befinna sig i en kontext där vissa typer av tillgångar är tillgängliga.

Ett av de tydligaste exemplen är Viktor som vid den andra intervjun nyligen har tagit över familjegården som varit i familjens ägor i tio generationer. Vid den första intervjun är hans svar på frågan om hur han ser på framtiden att han hoppas att han inom några år har tagit över familjegården och balanserar arbetet med gården med sitt lönearbete som tekniker. I ett längre framtidsperspektiv hoppas han på att bilda en egen familj men i övrigt vill han att livet ska vara ”likadant”. Han beskriver ett önskvärt liv såhär:

Det är väl att man finner lite sin plats, just att det flyter på, att man har ett jobb som man trivs med /.../ att man har bra kontakt med sin familj och att man har en nära familj, det är ju jätteviktigt tycker jag /.../. (Viktor, 2016)

Hans syn på framtiden kan förstås i relation till diskussionen om platskänsla i kapitel 6. Att vilja att livet ”flyter på” kan ses som ett uttryck för en förhoppning om att livet ska vara bekvämt och tryggt. I Viktors fall är det också kopplat till en önskan att ha nära familjerelationer. Vid uppföljningsintervjun är han gårdsägare och han vill nu få en säker ekonomi och bli stadgad i sin livssituation. Han menar att han vill att det ska vara som det är ”i många år framöver” (Viktor, 2019) vilket också kan ses som ett uttryck för en önskan om kontinuitet. Det som har möjliggjort denna typ av kontinuitet är att hans aspirationer och de lokala möjligheterna har kunnat mötas. När Viktor tröttnade på arbetsmiljön i jobbet som snickare omskolade han sig till energitekniker på den lokala

yrkeshögskolan. När det visade sig svårt att få arbete inom det yrket och han var arbetslös under en period funderade han på att istället bli rörmokare genom att läsa ytterligare en yrkesutbildning. Han har således haft en tydlig orientering mot yrken som han också har kunnat realisera genom att det har funnits tillgång till yrkesutbildningar. Han har flera olika resurser som har möjliggjort denna anpassning, dels en vilja och möjlighet att utbilda sig dels har han under senare år tillskansat sig ett socialt nätverk av svaga länkar som beskrivs i kapitel 7.

Ett annat exempel på hur anpassning av aspirationer har gjorts, men i detta fall tidigt i livet, är Malin. I kapitel 7 diskuterades hur Malins sociala kapital har gett henne tillgång till information om lediga tjänster som hon sedan också har fått. Hon har genom det förvärvat positioner på arbetsmarknaden som motsvarar det hon önskar av sitt arbetsliv. När vi ses för intervjun ska hon precis påbörja ett arbete som butikssäljare. Inför sitt framtida arbetsliv menar hon att det ”är väl inte så att man måste göra karriär” (Malin, 2016) men hon vill gärna ha ett roligt arbete med varierande arbetsuppgifter. Hennes förhoppningar om arbete har således hittills gått att realisera på den lokala arbetsmarknaden och hon har aldrig sett någon anledning att flytta från Skarvsjö. Istället beskriver hon att hon ”älskar mitt liv och skulle nog inte vilja ha det på nåt annat sätt” (Malin, 2016). Det finns i Malins fall en överensstämmelse mellan det önskvärda livet och det som är möjligt. Hon är orienterad mot den typ av arbeten som finns på den lokala arbetsmarknaden. Hennes jobbaspirationer har dock förändrats över tid. Som tonåring ville Malin arbeta som journalist och gick därför mediaprogrammet på gymnasiet. Efter hand svalnade dock intresset. Hon förklarar varför:

Det blev väl inte riktigt nåt med det, jag tycker fortfarande det är väldigt kul att skriva och tycker faktiskt att det är väldigt kul att redigera och sådär också men Skarvsjö är ju rätt litet så att det är svårt med de möjligheterna. /.../. (Malin, 2016)

Att Malins aspirationer överensstämmer med de möjligheter som finns på den lokala arbetsmarknaden är således även ett resultat av att det önskvärda anpassats efter det möjliga. Malins tanke att arbeta som journalist försvann

i takt med att hon insåg att möjligheterna för att göra det var få i Skarvsjö. I detta fall framträder en platsspecifik aspekt av habitus och hur aspirationer och möjligheter formuleras utifrån vad som är möjligt i den lokala kontexten (jfr. Allen & Hollingworth, 2013). Malins uppfattning om vilka möjligheter som fanns tillgängliga för henne har sedan relativt tidig ålder haft en geografisk inramning. Hennes nuvarande position på arbetsmarknaden är ett resultat av hennes tillgång till socialt kapital. Det ger henne också en tillförsikt inför att hon kommer att kunna fortsätta sitt arbetsliv och liv på orten.

Ett annat sätt att anpassa sina aspirationer efter lokala möjligheter är genom att studera på högskola. Det är också ett sätt att hantera osäkerhet på arbetsmarknaden (jfr. Lundqvist, 2019). Som har framgått i tidigare kapitel blev Lina, under sin föräldraledighet, uppsagd från sitt jobb som säljare på ett företag som lade ner sin verksamhet i Skarvsjö. Uppsägningen ledde till att hon bytte karriärväg och började studera till lärare på en närliggande högskola. Malin, i det föregående exemplet, berättar att hon läste ett par månader på sjuksköterskeutbildningen när hon gått ut gymnasiet och inte visste vad hon ville göra. Ett annat exempel på hur förhandlingen mellan aspirationer och möjligheter går via utbildning är Josefin.

Vid den första intervjun med Josefin är hon föräldraledig och har inget arbete att återgå till. Som beskrevs i kapitel 7 upplever hon sitt nätverk som uttömt. När jag, vid den tidpunkten, ber henne föreställa sig sin framtid säger hon att hon om fem år tror att hon kombinerar arbete i kundtjänst med att ha en egen designbyrå. Hon har inga planer på att flytta från orten utan vill bo kvar i den villa hon och hennes familj bor inom överskådlig framtid.

När man var ung så drömde man ju om att flytta härifrån och det var lite därför jag pluggade i en annan stad också men jag kände ju att det är här jag hör hemma och har familjen och vännerna. Jag kan inte tänka mig att ha mina barn någon annanstans än här /.../ vi trivs ju väldigt bra. Sen är ju inte jobbmöjligheterna de bästa alla gånger men det andra väger upp för jag trivs så bra här. (Josefin, 2016)

Till skillnad från Malin som redan i tidig ålder förhandlade bort möjligheten att bli journalist och nu upplever att det finns jobbmöjligheter som motsvarar det hon vill ha ut av sitt arbetsliv, är det för Josefin vid tiden för intervjun en pågående förhandling som inkluderar relationer, aspirationer och föreställningar om var familjeliv kan äga rum. I citatet förhåller hon sig till hur hon drömde om att flytta som ung men att hon nu prioriterar annorlunda. För Josefin saknas jobbmöjligheter lokalt men det innebär inte att hon anser att hon behöver flytta. Istället försöker hon formulera andra möjliga aspirationer och arbetsliv. Hennes aspirationer är således anpassningsbara efter de möjligheter som finns.

Vid den andra intervjun har Josefin ett vikariat på en förskola. Hennes tidigare planer om att åter igen arbeta i kundtjänst gick i stöpet när bankkontoret lade ner sin verksamhet i Skarvsjö. Det innebar att hon behövde förändra sina aspirationer och framtidsplaner. Formuleringen av aspirationer görs i relation till strukturella förändringar på arbetsmarknaden, när möjligheter förändras eller försvinner krävs en omformulering för att hitta nya vägar. Vid den andra intervjun vill Josefin fortsätta arbeta med barn och eventuellt påbörja en utbildning till lärare samma höst. En viktig aspekt för henne är att hon denna gång ska utbilda sig till något där det finns arbete och möjligheter till anställning i Skarvsjö. De tidigare studierna ledde henne inte dit hon ville, dels för att hon aldrig fullföljde utbildningen, dels eftersom möjligheter till arbete inom den sektorn saknas i Skarvsjö. Faktiska jobbmöjligheter är nu istället avgörande för val av studier. Nu föreställer hon sig därför istället sitt framtida arbetsliv som lärare.

Jag skulle nog vilja jobba som bildlärare men inte heltid kanske utan 75 80 procent så man har lite tid över till familjen. Sen kanske fotografera eller ha nånting med min man vid sidan av som en hobby /.../ men just nu är det bara tankar. (Josefin, 2016)

Att förlägga det arbete där det saknas möjligheter lokalt till fritiden är ett sätt att lösa eventuella konflikter mellan det önskvärda och det möjliga. Det kan ses som en förhandling mellan hennes personliga viljestruktur och de lokala möjligheterna (jfr. Bunar & Trondman, 2001). Denna typ av

lösningar återfinns i flera intervjuer med de unga vuxna. I Josefins föreställning om framtiden är hennes platsförankring likväl som hennes önskan att arbeta med något kreativt avgörande och för att lyckas sammanfoga dessa föreställer hon sig framtiden som bildlärare. Hennes vilja och upplevda möjlighet att utbilda sig gör denna förhandling möjlig.

I dessa exempel kan vi se hur de unga vuxna anpassar det de ser som önskvärt efter vad som är möjligt på platsen. Istället för att betrakta deras aspirationer som låga eller felaktiga går det att se att de är anpassningsbara. Föreställningen om att platsförankring är ett hinder för att formulera och realisera aspirationer återfinns både i en politisk diskurs och i tidigare forskning (Evans, 2016; White & Green, 2015). Den typen av konstaterande skulle kunna göras även här. Josefin jobbar inte med design och Malin är inte journalist. De har på så sätt inte lyckats realisera sina aspirationer. Den analysen missar dock att det finns en möjlighet att formulera andra aspirationer och att olika aspirationer kan existera parallellt med varandra. De som har ett visst kapitalinnehav i den lokala kontexten kan anpassa de önskvärda framtiderna efter de möjligheter som finns tillgängliga lokalt. De har kapitaltillgång som gör att de kan få jobb på arbetsmarknaden och förstår spelets regler. De är investerade i platsens *illusio* (jfr. Bourdieu, 1999b) vilket innebär att de upplever att det är värt att sträva efter att stanna kvar. Denna position kan förstås i relation till arbetsmarknadens krav på flexibla och anpassningsbara individer med en förmåga att ställa om och vara anställningsbara (Garsten & Jacobsson, 2004). I småstaden innebär det att kunna anpassa sig efter en föränderlig arbetsmarknad.

Jag vill dock betona att de unga vuxna samtidigt ser sina arbetsliv som meningsfulla. Att de vill bo kvar innebär inte att de betraktar arbete som betydelselöst. Arbete ses som en viktig del av livet och de strävar efter att ha arbeten som är roliga, meningsfulla och där de får möjlighet att utvecklas. Det är i sig ingen motsättning att ha anpassningsbara aspirationer och sträva efter ett meningsfullt arbete. Däremot är det inte arbete och karriär som i första hand motiverar deras kvarstannande utan det är andra aspekter av livet såsom nära relationer och platsförankring. Deras sociala position kan också förstås i relation till deras geografiska position som visar sig genom att de bor i hus i villaområden inne i orten

eller strax utanför. Detta faktum bidrar i sig till ett erkännande. De har lyckats leva det liv de har åtagit sig att leva.

Den platsspecifika habitus i detta exempel kan således ses som en anpassningsbar. De unga vuxna kan hantera förändringar i sina egna liv och på arbetsmarknaden och/eller dissonansen mellan aspirationer och möjligheter genom att utbilda sig till yrken där det finns en efterfrågan på den lokala arbetsmarknaden och/eller genom att använda sig av sitt sociala kapital. Både unga kvinnor och unga män har denna position men de befinner sig på skilda delar av arbetsmarknaden och de upplever att de har olika typer av möjligheter. Att de förändrar sina aspirationer och anpassar sig efter lokala möjligheter innebär inte att de aspirerar på arbeten som kan betraktas som avvikande från hur arbetsmarknaden är könssegregerad, snarare är deras val och omval inom ramen för könade yrkesval, exempelvis omskolade Viktor sig från snickare till tekniker och funderade sedan på att utbilda sig till rörmokare. Josefin studerade design men arbetade sedan inom administration/kundtjänst och sedan som förskolelärare.

Orealiserade aspirationer

Om de unga vuxna i tidigare avsnitt, genom att ha tillgång till olika typer av kapital, lyckas anpassa sina aspirationer efter lokala möjligheter finns det andra unga vuxna som har en liknande rumslig horisont men inte på samma sätt kan förverkliga sina aspirationer. De vill stanna i Skarvsjö och leva sina liv på ett liknande sätt med nära relationer, etablerat boende och stabil inkomst men saknar resurser. Möjligheten att realisera aspirationerna är på så vis utom räckhåll.

Ett första exempel med denna rumsliga horisont och dessa aspirationer är Emelie. Emelie ser sin framtid i Skarvsjö och kan inte tänka sig att flytta någon annanstans. Hon berättar, under första intervjun, att hon har fokus på industrijobb men, som beskrevs i kapitel 6, funderar hon också på att läsa till förskolelärare. Inget av dessa alternativ hade under den andra intervjun blivit verklighet. Jobbet som lokalvårdare, som hon har vid den tidpunkten, är slitsamt och dåligt betalt och hon vill helst ha ett annat arbete. Jag frågar vad hon istället önskar för arbete.

Just nu tänker jag så jävla logiskt så det är nästan tråkigt. Jag vill ju ha ett jobb nära dagis och hemmet och ett välbetalt jobb, sen skiter jag faktiskt fullständigt i vad det är, jag tänker inte 'jag vill jobba med djur eller va strandvakt' eller vad fan som. Jag tänker ju bara komfort just nu men sen ett jobb i Skarvsjö är det viktigaste för mig. Jag vill inte ta mig härifrån. Jag älskar den här stan. (Emelie, 2019)

För Emelie är platsen utgångspunkten för hur hennes jobbaspirationer formuleras. Platsen är också grunden i hennes förhoppningar inför framtiden. Hon prioriterar på så vis platsen högre än arbetet och överväger inte att flytta trots att hon inte trivs med sitt arbete. I Emelies fall handlar det inte heller bara om Skarvsjö som plats, som i tidigare exempel med Malin, utan hon vill också ha närhet till arbetet i relation till livets andra sfärer, ”nära dagis och hemmet”. Bostadsområdet är platsen varifrån hennes övriga liv tar form. Hennes upplevda möjligheter är därmed kopplade till platsen, i detta fall bostadsområdet med omnejds, möjligheter. Den lokala horisont Emelie uttrycker är en betydelsefull aspekt av förståelsen av denna platsspecifika habitus.

När jag, vid den första intervjun, frågar Emelie om hur hon ser på sitt framtida liv svarar hon att hon ”inte har så mycket strävan i livet” (Emelie, 2016). Hon motsäger sig därmed idén om att behöva vara aspirerande. Hon beskriver istället hur hon vill att livet ska vara: ”det ska bara vara trevligt, mysigt, gosigt; jobba ska man göra för att det begärs av en, man behöver pengarna, fritiden ska vara för att umgås bara” (Emelie, 2016). Hennes aspirationer är inte kopplade till arbete utan till emotioner och sociala relationer. Tidigare forskning har visat att aspirationer och föreställningar om ett lyckat liv är kopplade till klass. Aspirationer riktade mot högre utbildning och karriär artikuleras i första hand av medelklassen och aspirationer mot relationer och trygghet uttrycks snarare av arbetarklassen (Brown, 2011). Emelie tolkar sin brist på jobbaspirationer som att hon inte har ”så mycket strävan” vilket kan tolkas som att hon använder medelklassens föreställningar som måttstock för sina egna aspirationer. Samtidigt utmanar hon dessa föreställningar genom att inte inkludera arbete och karriär. Hon strävar inte nödvändigtvis efter klassmässig förflyttning (jfr. Walkerdine, 2003).

Emelie har vad som kan betraktas som en beredskap till anpassning som på ett sätt liknar den som de unga vuxna i tidigare avsnitt beskrev. Hon kan tänka sig att arbeta med i princip vad som helst och anpassa sina önskingar efter vad som är möjligt. I hennes fall verkar dock inte villigheten att anpassa sig efter de faktiska möjligheterna räcka till. Även om Emelie är orienterad mot platsen och den lokala arbetsmarknaden så är det svårt för henne att hitta arbete som motsvarar hennes önskan om ett välbetalt och inte alltför slitsamt arbete. Hon saknar de resurser som kan ses som nödvändiga för att realisera sina aspirationer (jfr. Threadgold, 2020). Som framgick i kapitel 6, har hon funderat på att utbilda sig till förskolelärare men upplever inte att det är en faktisk möjlighet att pendla utifrån sin livssituation med små barn. Hennes sociala nätverk har visserligen hjälpt henne att få arbete som lokalvårdare men inte kunnat mobiliseras för den typ av arbete hon önskar. Hennes sociala position kan ses som resurssvag och kan, på ett tydligt sätt, kopplas till positionen i det geografiska rummet. Emelie växte upp på landet utanför Skarvsjö och beskriver att de var ”fruktansvärt fattiga och nästan aldrig hade varmvatten /.../ vi var ju bönder mer eller mindre”. Vid det första tillfället för intervjun bor Emelie i en hyreslägenhet i det område i Skarvsjö som av andra intervjupersoner beskrivs som bråkigt och som i lokaltidningen pekas ut som ett område med dåligt rykte. Vid den andra intervjun har hon flyttat till en hyresrätt i ett annat område i stan. Hon har också en förhoppning om att inom några år flytta till ett hus.

Hanna: Om du tänker om tio år då har du nån mer tanke om vad du vill jobba med då?

Emelie: Inte direkt nej, jag har inte en tanke alls faktiskt, jag vet att vi kanske bor i hus då, det är nåt i alla fall.

Hanna: Är det en plan ni har nu?

Emelie: Ja, hans [sambons] föräldrar har ett jättefint hus ute på landet och de börjar bli för gamla och sen har hon reumatism tanten så hon frågade oss om vi ville ta över det. (2019)

Emelie har svårt att föreställa sig hur hennes arbetsliv kommer att vara i framtiden men hon har en förhoppning om att hon, precis som de unga vuxna i tidigare avsnitt, kommer att kunna ta över ett hus som finns inom

familjen. Hennes sätt att uttrycka att ”det är nåt i alla fall” skulle också kunna tolkas som att Emelie upplever att det är besvärande att inte kunna formulera jobbaspirationer och riktar istället framtiden mot ett potentiellt hus. Det kan i sin tur tolkas som att hon upplever en press på att vara framåtblickande och aspirerande vilket både kan förstås utifrån en politisk diskurs som uppmuntrar social mobilitet men också utifrån intervju-situationen, hon vill kunna ge ett svar på mina frågor (jfr. Brown, 2011; Lund, 2018). Samtidigt är denna aspiration i linje med hur hon kopplar sin framtid i första hand till relationer och inte till arbete och karriär.

Ett annat exempel med liknande rumslig horisont, aspirationer samt social och geografisk position är Sara. Hon formulerar sin förhoppning om framtiden på ett likartat sätt ”om jag får välja, så är jag kvar i Skarvsjö kommun /.../ och då har jag fått ett barn till också, och vi bor i ett hus en bit utanför staden, det hoppas vi på” (Sara, 2015). Sara bor i en hyresrätt i centrala Skarvsjö men hoppas precis som Emelie på att kunna flytta till ett hus inom några år. Att hon uttrycker ”om jag får välja” beror på att hennes sambo helst vill flytta från Skarvsjö. Sara arbetar som timvikarierande undersköterska inom äldreomsorgen. Innan hon fick sitt första barn arbetade hon på en restaurang i Skarvsjö. När hon tröttnade på de oregelbundna arbetstiderna och den slitsamma arbetsmiljön bestämde hon sig för att kontakta arbetsförmedlingen och fick veta att det fanns plats på undersköterskeutbildningen.

Jag tänkte hela tiden att jag skulle vilja plugga till något annat, i och med att jag bara har en kockutbildning, och jag har ju inte så särskilt många betyg, jag har inte mycket kurser med mig i den utbildningen. Så plugga var väl egentligen tanken och då kändes det ändå smidigt att det fanns i Skarvsjö, jag var ensamstående, så då körde jag på det /.../. (Sara, 2015)

Saras aspirationer var precis som de unga vuxnas i tidigare avsnitt anpassningsbara. Hon valde ett yrke där det finns efterfrågan på arbetskraft och en utbildning i orten som hon såg som möjlig utifrån hennes situation som ensamstående mamma. Hennes val kan således ses som villkorat av en könad livssituation. Det kan också kontrasteras mot hur de unga män

som intervjuats beskriver hur de inte skulle kunna tänka sig att arbeta inom vården. Exempelvis berättar Albin att han under den tid han var arbetslös inte sökte arbete inom vården eftersom han inte ”skulle klara av det” (Albin, 2016) med hänvisning både till omsorgspraktiker och dåliga arbetsvillkor. Även om Sara var anpassningsbar ledde inte utbildningen till undersköterska till en trygg anställning. Som framgick av kapitel 6 funderar hon på att söka sig till sjukhuset i en närliggande mindre ort. Hon har också funderat på att utbilda sig till sjuksköterska. Jag frågar henne hur det kommer sig att hon inte har gjort det.

Sara: Orken, jag är ingen skolmänniska, annars är jag ju jättesugen men det är mycket som krävs för att få komma in också, man behöver ha lite kurser som jag inte har /.../

Hanna: Aha du måste läsa på Komvux eller nåt sånt?

Sara: Ja precis, jag försökte när jag läste undersköterska att läsa upp matte och naturkunskap men det är inte min grej att plugga så mycket så det gick inte så bra, men vi får se om jag kanske tar tag i det när jag känner för det. (Sara, 2015)

Sara gör en bedömning av hur det kommer att gå som baserar sig på erfarenheten av att studera, ”det gick inte så bra”, men också uppfattningen av att inte vara en ”skolmänniska” vilket kan ses som en förkroppsligad förståelse av sin position i det sociala rummet som genererar en känsla av att inte höra hemma (jfr. Hammarström, 1996; Johansson, 2003; Reay et al., 2005). Det kan förstås som en av ojämlikhetens känslomässiga aspekter som leder till självexkludering (Skeggs, 2000). Klass innebär inte bara en kollektiv disposition utan påverkar också ens emotionella liv och tro på sin egen förmåga (Reay, 2005). I Saras fall påverkar hennes förkroppsligade erfarenheter och klassposition hennes självförtroende och möjlighet att föreställa sig att hon skulle kunna höra hemma eller ha förmåga att studera på universitetet. Att dessutom sakna behörighet gör att vägen fram till att ens påbörja en högskoleutbildning känns lång.

Den platsspecifika habitus i dessa exempel kan ses som marginaliserad eftersom de unga vuxna aspirerar på kontinuitet och stabilitet men positionen ligger utom räckhåll. Det beror främst på att arbetsvillkoren och anställningsförhållandena i deras nuvarande arbeten inte bidrar med den

trygghet de skulle önska: de arbetar deltid, är visstidsanställda och har låga löner. En annan orsak till deras orealiserade aspirationer är att resurser som går att mobilisera och konvertera för att byta position på arbetsmarknaden saknas. De sociala nätverken de har tillgång till och de utbildningar de går leder inte till den typ av trygga arbeten de önskar. De upplever sig inte ha möjlighet att studera på högskola av olika anledningar. En sådan anledning är att ha ett lågt självförtroende. En annan är att inte uppleva sig ha möjlighet att pendla som diskuterades i kapitel 6. Det gör att möjligheterna till arbete lokaliseras till den lokala arbetsmarknaden eller till det egna bostadsområdet. I det senare fallet innebär det en tydligt avgränsad karta över vilka möjligheter som är tillgängliga och önskvärda.

Både Emelie och Sara har under perioder varit ensamstående med små barn. Deras aspirationer och upplevda möjligheter kan således också förstås utifrån könade livssituationer. Tidigare studier av unga i mindre orter har visat att flickor med arbetarbakgrund i hög grad fokuserar på relationer och familjeband (Jonsson, 2010; Svensson, 2006). Liknande resultat återfinns här, deras aspirationer är riktade mot familj och relationer. De befinner sig också på kvinnodominerade delar av arbetsmarknaden där de kompetenser som efterfrågas ses som en förlängning av deras personliga egenskaper (jfr. Mulinari, 2007). Emelie som arbetar som lokalvårdare, beskriver att hon ”har min städmani, jag går ju alltid och pillar med nåt, även hemma” (Emelie, 2019). Sara menar att de viktigaste egenskaperna för att arbeta inom äldreomsorgen är att ”ha ett väldigt varmt hjärta” och att ”förstå andra och att ha empati och sympati” (Sara, 2015). Själv menar hon att ”hon är född med dom egenskaperna tror jag, jag är nog väldigt omtänksam som person” (Sara, 2015). Deras aspirationer och habitus kan således förstås i relation till en omvårdande arbetarklassfemininitet som överlappar från den privata till den offentliga sfären (jfr, Skeggs, 2000). Samtidigt som de arbetar inom kvinnodominerade branscher har de dock haft aspirationer mot andra delar av arbetsmarknaden. Emelie hoppas exempelvis vid den första intervjun på ett industrijobb, det vill säga en manligt dominerad sektor men vid den andra intervjun arbetar hon som lokalvårdare. Trots aspirationer som skulle kunnat innebära en förändring reproducerades i hennes fall dock den könade positionen på arbetsmarknaden.

I relation till diskussionen om platsförankring som ett hinder för att formulera aspirationer kan jag snarare dra slutsatsen att det är bristen på resurser, såsom självförtroende och socialt och ekonomiskt kapital, som villkorar vad de unga vuxna kan föreställa sig och kanske framförallt vad de kan realisera.

Platslös horisont

Kapitlet har hittills kretsat kring en framtid som föreställs på platsen. Det finns också exempel på unga vuxna som förhåller sig likgiltiga eller är riktninglösa inför var framtiden utspelar sig. De har varken den starka platsförankring som beskrivits i tidigare avsnitt eller en önskan om att flytta till andra eller större städer. Denna så kallade platslösa horisont kan förstås utifrån att de inte har kunnat förverkliga det liv de önskar leva i Skarvsjö. Simon berättar exempelvis att han, om han ”har otur är kvar några år till” eftersom att han ”ser inte min framtid här” (Simon, 2016). Samtidigt menar han att han skulle kunna tänka sig att bo kvar om han ”får samma möjlighet i den här stan” (Simon, 2016). Med möjlighet menar han har ett arbete som han skulle trivas med, för närvarande ser han dock inga sådana chanser i Skarvsjö. Som beskrevs i kapitel 7 har Simon under en längre tid varit arbetslös. När jag frågar honom vilka möjligheter det finns för unga människor i Skarvsjö svarar han ”industri och arbetsförmedlingen skulle jag väl säga” (Simon, 2016). Simons upplevda möjligheter avspeglar således hans egna erfarenheter av arbetslöshet och av att befinna sig på en industridominerad arbetsmarknad. Industriarbeten orienterar de unga vuxnas upplevelser av sina möjligheter, samtidigt visar deras erfarenheter att arbeten i industrin inte motsvarar förhoppningarna om ett permanent och stabilt arbete. Daniel är ett exempel på en ung vuxen som under flera år arbetat inom industrin. Han beskriver att han inte trivs så bra i Skarvsjö och jag frågar varför han trots allt bor där.

Jag vet inte, jag är född här, det är väl därför, och vad är alternativen om man inte vill flytta till större städer? Det är att jag har jobb här. Men skulle jag kunna åka härifrån och aldrig komma tillbaka skulle jag väl göra det också. (Daniel, 2015)

Daniel har ingen stark känsla för Skarvsjö. Den enda anledningen för honom att bo kvar är hans arbete på en av ortens industrier och det arbetet är tillfälligt. Det bidrar dock till en känsla av att han inte kan lämna orten. Hans situation kan beskrivas som att befinna sig i permanent tillfällighet (jfr. Gillberg, 2010) eftersom han under flera år haft tillfälliga anställningar som han ständigt hoppas ska bli permanenta. Under intervjun säger han dock att han inte ser någon reell möjlighet att få fast arbete på sin nuvarande arbetsplats trots att det är vad han egentligen skulle vilja.

Jag gillar att jobba, jag älskar att jobba och göra rätt för mig och så, jag vill ju jobba men tyvärr får man ju inte något för det när man aldrig blir anställd. Jag skulle ju vilja avancera internt eller någonting men de möjligheterna finns väl inte /.../. (Daniel, 2015)

Daniel får inte utbyte för det han har investerat i, hårt arbete inom industrin. Han tycks på många sätt uppfylla karaktärsdrag som efterfrågas på ortens arbetsmarknad: han har hög arbetsmoral och är lojal gentemot arbetsplatsen genom att ständigt återkomma efter perioder av arbetslöshet. När jag frågar honom var arbetsmoralen kommer från menar han att ”det ligger väl i generna” eftersom hans föräldrar och släkt alltid har ”jobbat och slitit” (Daniel, 2015). För Daniel kan det ses som ett förkroppsligat sätt att vara, en habitus som orienterar honom mot en viss typ av arbete. Det ger dock ingen utdelning. Det finns ett glapp mellan det han önskar och vad som är möjligt, det som Bunar och Trondman (2001) beskriver som ett ”tragiskt gap” mellan den personliga viljestrukturen och den faktiska möjlighetsstrukturen. Den typ av enklare industrijobb inom montering som Daniel arbetar med har för honom hittills inneburit osäkra anställningar vilket gör det svårt för honom att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället.

Daniel beskriver att han alltid har haft ”realistiska ambitioner” vilket innebär att han har satsat på arbeten som han har trott har varit säkra kort. Inget av hans val har dock visat sig vara realiserbara på det sätt som han hade hoppats. Det som han har varit orienterad mot och sett som realistiskt (möjligt) har inte varit möjligt. Det gör det svårt för honom att föreställa sig sin framtid eftersom han upplever sig sakna kompass och förmåga att

navigera bland de möjligheter som finns. Hans aspirationer och inre disposition är på så vis desorienterad. Daniel berättar exempelvis att han har funderat på att studera på högskola men ”inte har så bra koll” eftersom han aldrig ”fått någon bra introduktion” (Daniel, 2015). Det kan tolkas som en brist på resurser kopplade till information, han saknar den typen av kulturellt kapital som krävs för att värdera de möjligheter som finns till utbildning (jfr. Broady, 1998). Gillberg (2010) menar att förmågan att navigera mellan olika val är en allt viktigare selekterande mekanism på såväl utbildnings- som arbetsmarknaden, en förmåga Daniel saknar. Dessutom menar han att högskolestudier innebär en för stor ekonomisk risk. Detta förhållningssätt, att vara osäker på att ta studielån, återkommer hos flera intervjupersoner, exempelvis Oskar beskriver att han, om han ska börja studera ”vill ha garantier” för att få arbete efter avslutade studier (Oskar, 2016). Jag frågar hur Daniel föreställer sig framtiden om han inte tänker realistiskt.

Jag måste tänka realistiskt hela tiden, förhoppningsvis har jag fått ett jobb som jag är nöjd med, det har jag ju nu med, men som jag har säkert iallafall, jag vet inte, ska man vara jätterealistisk är det klart man vill vinna pengar och åka runt lite men ... (Daniel, 2015)

Daniel kan nästan inte tillåta sig att tänka på något annat sätt än vad han själv benämner som ”realistiskt”. Hans föreställning om framtiden får inte ha ett alltför stort avstånd från nödvändigheten, det vill säga, vara inriktad på något annat än grundläggande materiell försörjning (jfr. Bourdieu, 1984). Hans orealistiska föreställning om framtiden innehåller dock en dröm om mobilitet, att resa runt lite, men för det krävs vinst av pengar. Det vill säga det är inget han själv styr över eller skulle kunna realisera genom sina egna livsval. Det visar hur hans habitus och brist på resurser också begränsar vad han kan drömma om.

Daniel upplever att han har haft svårt att komma in i ortens sociala kretsar och att han har blivit betraktad som ”en utbölning” eftersom han har flyttat in från landsbygden en bit utanför Skarvsjö. Han upplever ortens centrala delar, där han bor i en hyreslägenhet, som stökiga och menar att ”de skötsamma, de bor väl i sina villaområden en liten bit ifrån” (Daniel,

2015). Daniels egen position i det geografiska rummet är således utanför de skötsamma villaområdena. På samma sätt är hans position i det sociala rummet utanför de skötsamma eftersom han de senaste åren har varit arbetslös från och till.

Den platsspecifika habitus i detta exempel kännetecknas av en dissonans mellan habitus och de möjligheter som finns tillgängliga och en desorientering inför framtiden. Det som Daniel har upplevt vara möjligt för ”människor som mig” och ”människor härifrån” är inte möjligt. Dissonansen kommer sig främst av förändringar på arbetsmarknaden som har gjort att den typen av industrijobb han arbetar med inte längre erbjuder permanenta anställningar. Daniel får några månaders anställning i taget. Dessutom upplever han en svårighet att omorientera sig eftersom han inte vet vad han ska göra istället och stannar därför i sin tillfälliga anställning. Daniel kan inte föreställa sig framtiden eftersom det nuvarande livet innehåller för mycket osäkerhet. Det kan förstås som att han befinner inom det som inom forskning har beskrivits som ett utvidgat nu, ett ”extended present” (Nowotny, 1994). Förmågan att planera inför framtiden hindras av nuet som därmed blir utvidgat eller förlängt. I Daniels fall uttrycks det genom att han menar att framtiden är hans ”sämsta ämne” och att han ”inte vill tänka på det” (Daniel, 2015).

Denna habitus kan också förstås i relation till maskulinitet och det faktum att de positioner som intervjupersoner som Daniel har haft på arbetsmarknaden är inom mansdominerade branscher. Daniel berättar, på ett sätt som påminner om Albin i tidigare exempel, att han inte kan tänka sig att arbeta inom vården eftersom han inte gillar att jobba med människor. Dessutom kan Daniels förhållningssätt till arbete förstås som uttryck för arbetarklassmaskulinitet genom betoningen av kroppsarbetet (jfr. Andersson & Beckman, 2018). Det återkommer i flera intervjuer med unga män, exempelvis med Marcus som berättar att han hoppade av gymnasiet eftersom han ”satt väldigt mycket vid datorn hela dagarna och det var inget jag trivdes med. Jag ville ju ut och slita lite” (Marcus, 2015). Albin beskriver att han trivs med sitt arbete som plåtslagare eftersom ”man får vara ute och röra på sig” (Albin, 2016). Det innebär en maskulinitet som kopplas samman inte bara med försörjning och arbete utan en specifik typ av kroppsarbete.

Kluven horisont

I detta avsnitt analyseras erfarenheter hos de unga vuxna som för tillfället bor och arbetar i Skarvsjö men som i framtiden har förhoppningar eller planer på att flytta till andra platser. Deras rumsliga horisont innebär att de för närvarande ser det som önskvärt att stanna men i framtiden är det snarare önskvärt att flytta. Detta förhållningssätt skapar en dubbelhet i relation till hur de förhåller sig till nuet och till framtiden. Ivan var, som beskrivits i kapitel 7, arbetslös under en längre period innan han till sist fick kvalificerat arbete. Han menar att han föreställer sig själv någon annanstans i framtiden. Om tio år säger han att han ”ser sig själv i en annan typ av miljö” och undrar vad det är för typ av miljö.

En större stad tror jag, det är det jag försöker säga /.../ det kan vara vilken stad som helst men så som jag ser det idag ser jag en större stad, fler möjligheter. Jag är fortfarande lite i det tänket, jag är inte bunden av nån familj eller nån partner eller nåt sånt så jag känner att jag är ganska fri som en fågel, bortsett från mitt jobb /.../. (Ivan, 2016)

Ivan skiljer sig från den grupp unga vuxna som motiverar att de stannar i Skarvsjö med grund i att kunna bo nära sin familj och vänner. Han menar att han bara har sitt jobb och det är dessutom en tillfällig anställning. I detta citat uttrycker han att han vill flytta för att få fler möjligheter. Ivan har dock inga planer på att flytta vid tiden för intervjun. Han menar istället att det är positivt att vara i sina hemtrakter när han har sitt första kvalificerade arbete.

Jag sparar mycket pengar och det lyfter bara upp mig liksom, det kanske är ett bra första jobb att ändå vara i sina hemtrakter liksom. Sen är man mer mogen kanske om ett år /.../. (Ivan, 2016)

Att vara ”mer mogen” om ett år, som Ivan uttrycker det, tolkar jag, innebär att ha mer tillgängliga resurser, i form av arbetslivserfarenhet, självförtroende, kompetens och en ekonomisk buffert för att ge sig ut på en annan arbetsmarknad. Han behöver riskkapital, en slags resurser som kan möjliggöra förändring (jfr. Flisbäck, 2014a). Att bo hemma hos sina

föräldrar och arbeta i sin hemort betraktar Ivan som ett första steg in på arbetsmarknaden. Det förser honom med trygghet under en osäker period. När han sedan har mer kompetens och är ”mer mogen” kan han flytta och leta efter andra arbeten. Hemorten kan för Ivan, på det sättet, förstås som en föreställd språngbräda till andra platser och arbeten. Den är ett sätt att skaffa sig erfarenheter innan han ger sig av till mer obekanta marker. Han upplever inte att han i dagsläget har möjlighet att prova att flytta från orten och se vad som händer, bland annat på grund av hans syn på bostad som en investering som beskrevs i kapitel 7. Istället menar han att han stegvis behöver bygga upp sina resurser för att sedan kunna flytta iväg. Han vill ha trygghet, förutsägbarhet och kontroll i nuet men föreställer sig samtidigt en framtid där han lämnar orten för att kunna utvecklas.

Ett annat exempel på en intervjuperson med en liknande rumslig horisont är Maja. Maja, som är utbildad kommunikatör beskriver sin situation på ett sätt som påminner om Ivans, hon vill stanna i hemorten för att bli trygg för att sedan kunna flytta och satsa på karriären. Hon har nyligen börjat arbeta inom en kulturverksamhet i orten och hennes position på arbetsmarknaden kan, som framgick av kapitel 7, förstås i relation till en efterfrågan på utbildad arbetskraft och den politiska ambitionen att höja utbildningsnivån bland invånarna. När jag frågar henne vad hon gör om fem år svarar hon att hon har flyttat till en närliggande stad och att hon ”har utvecklats och känner mig säker, kanske lite mer trygg i mig själv i en jobbsituation” (Maja, 2016). På lång sikt vill Maja bli professor inom humaniora. Även hon beskriver att hon behöver resurser som kan tolkas som ett riskkapital, innan hon lämnar hemorten (jfr. Flisbäck 2014a). I hennes fall handlar det om personlig utveckling och trygghet. Maja har, som framgick av kapitel 6, dock redan flyttat en gång för att sedan flytta tillbaka. Under sitt första studieår bodde hon i *Studieorten* men återvände eftersom hon skulle ha praktik i en annan ort och ville vara ”ekonomiskt smart” (Maja, 2016). Det innebär att orten under en längre tid har fungerat som en plats som bidrar till trygghet.

I båda dessa exempel, Ivan och Maja, kan den skilda synen på nuet och på framtiden till viss del härledas till det faktum att de har utbildat sig och därmed riktar sin blick och sina aspirationer mot en vidare arbetsmarknad. De befinner sig mellan fält och kan tolka sina liv i ljuset av de skilda fältens

logik (jfr. Decoteau, 2015). För att kunna förverkliga sina framtida aspirationer behöver de dock riskkapital. Främst handlar det, i deras fall, om att de upplever att de behöver arbetslivserfarenhet men även ekonomiskt kapital är avgörande. En viktig bidragande orsak till hur de föreställer sig framtiden är också att ingen av dem har partner eller barn. Det betyder att de inte lever det liv som andra unga vuxna uppfattar som möjligt att leva på platsen som beskrevs i kapitel 6. Maja uttrycker exempelvis tydligt i båda intervjuerna att hon inte vill ha barn, samtidigt som hon också berättar att det som ger status i Skarvsjö är ”hus, barn, gifta sig, Volvo” (Maja, 2019). Det kan också ses som ett avståndstagande från det fokus på relationer som andra unga kvinnor i studien uttrycker och den dominerande femininitetsposition som är tillgänglig för unga kvinnor i Skarvsjö.

I Ivans fall finns det också en dimension som handlar om hans migrationsbakgrund. Han beskriver att han som person aldrig kan vara riktigt nöjd och analyserar sedan själv vad det kan bero på.

Det kanske också är kopplat till min barndom men jag märkte som barn att mina föräldrar var väldigt bundna till att ha ett jobb som de inte ville ha, just för att kunna försörja sin familj /.../ jag känner att det finns i mitt psyke på något sätt, jag blir påmind om det hela tiden liksom att det är, jag kan inte bli för bekväm /.../. (Ivan, 2016)

Ivans förhållningssätt till framtiden, känslan av att vilja vidare, kopplar han samman med sina föräldrars erfarenheter av att vara bundna till arbeten de inte ville ha. Det kan förstås som ett resultat av en nedåtgående klassresa som hans familj och många andra migranter upplever till följd av att lämna sin hemmiljö och etablera sig i ett nytt samhälle (se ex. Sohl, 2014). Ivans mamma har arbetat som undersköterska under Ivans uppväxt. Hon studerade dock till jurist innan de flydde till Sverige men hade sedan inte möjlighet att återuppta sina studier. Detta på grund av, vad Ivan kallar de ”praktiska skäl” som det innebär att ha små barn, lära sig ett nytt språk och etablera sig i sitt nya hemland. För Ivan har hans familjs erfarenheter bidragit till en känsla av att vilja vidare och vad som kan förstås som en kluven habitus mellan familjens tidigare och nuvarande sociala position

och disposition (jfr. Thatcher & Halvorsrud, 2015). Det påverkar både hans jobbaspirationer och hans relation till platsen.

Maja och Ivan har förhoppningar om att deras nuvarande arbeten, som för båda är deras första arbeten efter att ha utbildat sig, kommer att göra att de ”mognar” och ”blir trygga”. De upplever att de villkor hemorten erbjuder, i form av stabila sociala relationer och en välbekant miljö, bidrar till möjligheten att anskaffa det riskkapital de behöver för att ge sig av. Dock föreställer de sig att framtida karriär och liv sker någon annanstans. I denna position finns därmed en dubbelhet i hur de förhåller sig till platsen. De ser den trygghet de kopplar ihop med platsen som önskvärd i deras nuvarande liv men inför framtiden är tryggheten ett potentiellt hinder.

Det finns därmed en avgörande skillnad mellan hur mobilitet i form av att flytta framträder inom tidigare forskning om mobilitetsimperativet och hur den framträder här. Inom mobilitetsimperativet finns ett flyktnarrativ, en föreställning om att ”flytta iväg för att komma vidare” (”getting out to get on”) (Evans, 2016, s. 507). Metaforen indikerar att unga människor flyr från den begränsande kultur och de knappa möjligheter som finns i en mindre ort. Det har främst studerats som en föreställning som kopplas samman med medelklassens unga (Pedersen & Gram, 2018; Svensson, 2006). I denna studie måste dessa föreställningar förstås i relation till de unga vuxnas strävan efter trygghet. De betraktar sina nuvarande tillstånd av trygghet som ett villkor för att så småningom kunna flytta. De behöver skapa förutsättningar genom att se till att öka sina resurser, det vill säga det kapitalinnehav de bedömer att de behöver på en annan arbetsmarknad. Deras framtida flytt kan *inte* förstås med hjälp av metaforer om ”flykt” eller som att de skulle ”kasta sig ut” i något okänt, snarare är det något de noga förbereder. Det innebär att när föreställningen om ”att flytta för att komma vidare” omsätts till handling bland unga vuxna som har bott kvar i Skarvsjö förvandlas den till en förberedandeakt.

Maja och Ivan har i och med sina utbildningar fått ett kapital som gör att deras position på arbetsmarknaden är fördelaktig på vissa sätt men som också har komplicerat relationen mellan deras aspirationer och de lokala möjligheterna. Ivan tror exempelvis att det hade varit mycket lättare för honom om han hade bott i större städer. Maja tror att hon behöver flytta

för att kunna förverkliga sina jobbaspirationer. Det finns upplevda risker både med att stanna och att flytta. Att stanna innebär att riskera att inte utvecklas; det som Ivan beskriver att han vill undvika, nämligen att bli bekväm. Att flytta är också en risk, att lämna de stödjande sociala relationer och den fysiska miljö som är välbekant. Dessutom innebär att flytta att lämna den arbetsmarknad de känner till och kan (jfr. Preece, 2018). I termer av kapitaltillgång erkänns deras kapital inom den arbetsmarknad de nu befinner sig men skulle kunna vara svåra att föra över till andra platser (jfr. Skeggs, 2000). Flera av de som funderar på att flytta oroar sig också för bostadsmarknaden i större städer. Att flytta innebär på så vis att riskera att misslyckas. Dessa exempel visar en platspecifik habitus med en kliven horisont. De unga vuxna, Maja och Ivan i exemplen ovan, orienteras samtidigt mot att stanna *och* att flytta.

Föränderlig horisont

I detta avslutande avsnitt är syftet att komplicera de unga vuxnas rumsliga horisonter, aspirationer och platspecifika habitus ytterligare. Det görs genom att utforska rörlighet i det sociala och geografiska rummet *över tid* (Bourdieu, 1987). Thomson och Taylor (2005) kritiserar forskare för att skapa typologier över ungas relation till plats eftersom det riskerar att cementera en föränderlig relation. I min framställning har jag löpande försökt visa på komplexiteten i de unga vuxnas berättelser men avslutar detta kapitel med två exempel på hur relationen till plats och föreställning om framtiden kan ändras under några år i en ung vuxens liv.

Jonna menar vid första intervjun att hon är ”verkligt jättesplittrad” om var hon vill bo i framtiden. Jonna har en odelat positiv bild av orten som hon menar är en ”fantastisk stad, det är alltså såhär trevliga människor det är lagom stort sen kommer vi ju växa så klart /.../” (Jonna, 2016). Men hon menar samtidigt att det inte finns något roligare arbete på orten än det hon har nu vilket innebär att hon skulle behöva flytta den dag hon vill byta jobb. Karriärmöjligheterna är således begränsade. Denna spänning mellan att å ena sidan uppleva platsförankring som något positivt, och å andra sidan att vilja arbeta med något där det finns begränsade möjligheter i orten skapar ambivalens i hennes liv. Det innebär en kluvenhet eftersom hon inte

kan bestämma sig för vilket fält hon är mest investerad i, om hon ska prioritera sitt arbete och karriär eller sin platsförankring och sina sociala relationer (jfr. Atkinson, 2020). Hon uttrycker det som att ”det går verkligen från dag till dag, jag kan ändra från att ’jag ska nog göra något snart’ till ’jag kommer aldrig flytta härifrån’” (Jonna, 2016). Det kan tolkas som en habitus i förhandling med sig själv som bland annat yttrar sig i den emotionella konflikt som det innebär att både oroa sig för och längta efter förändring (Aarseth et al., 2016).

Som framgått i tidigare kapitel flyttade Jonna några år efter den första intervjun. Hon har inga planer på att flytta tillbaka till Skarvsjö eftersom hon där inte ser några möjligheter att förverkliga sina jobbaspirationer. Vid den första intervjun har hon som sagt svårt att bedöma vad hon ska prioritera. Vid den andra intervjun är prioriteringen av arbete tydligare för Jonna, nu vill hon satsa på karriären. Hon reflekterar över sin tidigare motvilja att flytta från Skarvsjö.

Jag kände aldrig något behov av vara nån annanstans, jag tyckte nog att jag hade allt här, men det var också för att allt gick så smärtfritt hela tiden. Jag pluggade på gymnasiet, sen kom jag direkt in på högskolan och sen direkt efter det fick jag jobb, så allt flöt på väldigt bra liksom. Jag hade inte haft några speciella motgångar eller du vet, allt gick ganska enkelt och jag tyckte livet var nice. (Jonna, 2019)

Jonnas känsla av att ”allt flöt på” kan ses som en känsla för spelet som innebar precis den trygghet eller bekvämlighet som flera intervjupersoner har beskrivit som eftersträvansvärd. Hon hade kapital som var användbara på den lokala arbetsmarknaden och kunde därmed få arbete motsvarande hennes kvalifikationer utan några större hinder. Hon bodde i en hyresrätt i centrala Skarvsjö. För Jonna övergick dock denna upplevelse i något annat, hon fortsätter:

Sen började jag känna ’men nu är jag nog trött på det här och sugen på något annat’, då började de tankarna bli lite annorlunda, att jag kanske visst ska flytta härifrån och testa på något annat. Om inte annat så ... jag tänkte hela tiden att jag vill inte tänka om tio år ’varför gjorde jag inte... varför testade jag inte?’ och jag tror det var

bra att jag faktiskt tänkte så för annars hade jag inte kommit iväg och förmodligen hade jag väl ångrat mig. Så det är nog främst det, att jag inte hade behovet innan överhuvudtaget. (Jonna, 2019)

Jonna rörde sig från en ambivalens mellan att värdera plats eller arbete till en tydligare prioritering av sitt arbete efter att hon hade tröttnat på sina dåvarande arbetsuppgifter som hon beskriver ”gjorde samma sak varje år” (Jonna, 2019). Hon berättar hur hon föreställde sig själv utifrån sitt framtida jag, hon såg på sitt eget liv i ljuset av ett annat fälts logik (jfr. Decoteau, 2015) och beslöt sig därpå för att flytta. Det var således ett reflexivt övervägande som kan ses som ett resultat av att befinna sig på flera fält samtidigt. Det faktum att hon övervägde att flytta kan bland annat tolkas som en konsekvens av att Jonna högskoleutbildat sig och därmed anskaffat kapital som hon bedömde inte gick att använda på det sätt hon önskade i framtiden. Utbildningen bidrog på så vis till formuleringen av nya aspirationer och en rumslig horisont bortom orten.

Jag vill dock poängtera att utbildning inte per automatik behöver leda till att unga vuxna lämnar mindre orter. Utbildning och framtida karriärmöjligheter är en faktor som kan påverka beslutet men det finns flera andra som är avgörande, exempelvis, som framkommit i tidigare exempel är relationella band betydelsefulla för ens framtida rumsliga horisont. Som jag visat i tidigare kapitel kan utbildning dessutom innebära en fördelaktig position på arbetsmarknaden. Det kan dock även innebära att formulera aspirationer på en arbetsmarknad som sträcker sig bortanför den mindre orten.

I Jonnas exempel hamnade jobbaspirationer och platsförankring i konflikt med varandra och skapade en splittring hos henne. I hennes fall fick jobbaspirationerna till sist företräde. Strukturella möjligheter att arbeta inom den bransch hon ville saknades i Skarvsjö och hon ser därför inte heller några större möjligheter att återvända. Det signalerar också att hon inte uppfattar att orten kommer att förändras eller utvecklas i en riktning som skulle kunna innefatta den typen av arbete hon vill jobba med. Att arbetsmarknaden inte kommer att expandera eller utvecklas är en bild som delas av många intervjupersoner. Även de som ser positivt på Skarvsjös framtid lägger främst sina förhoppningar till ökade pendlingsmöjligheter.

Ett exempel på när aspirationerna och föreställningen om framtiden förändrades på ett motsatt sätt framkom i intervjun med Alexander. Vid den första intervjun är han inställd på att inom några år lämna orten. Han menar att han ”har sagt till mig själv” (2015) att han ska flytta inom tre till fyra år. Jag frågar vad han skulle säga till sig själv om det inte har hänt.

Ja du, jag hade nog sagt att nu är det dags att göra nånting faktiskt. Jag tror att det jobbet jag har nu, det är, det tycker jag är jätteroligt, det gör jag, men jag tror inte att jag kommer kunna vara kvar där så länge för jag skulle nog bli lite stressad då över att ingenting händer.
(Alexander, 2015)

I Alexanders föreställning om framtiden vid den här tiden återkommer föreställningar som finns inom mobilitetsimperativet; för att komma vidare menar Alexander att han måste flytta. Alexander beskriver att flytta från orten som en ”framgångsfaktor”. Det vill säga att flytta är, enligt honom, gynnsamt eller kanske till och med nödvändigt för att vara framgångsrik i livet. Han har relativt detaljerade planer för vad han vill uppnå i sitt arbetsliv. På kort sikt vill han arbeta kvar inom samma sektor men på längre sikt har han planer på att byta arbetsgivare.

Jag skulle vilja ha en gedigen historia av utlandsmissioner. Dels inom det militära men även via Röda korset och så vidare. Det är väl det jag hoppas på att kunna komma ut så mycket som möjligt och göra såna grejer. Jag tycker att det är, det är väl bland det bästa man kan göra för då tillser man ju att folk får det bättre, det är väl lite det man ska göra som medmänniska, anser jag /.../. (Alexander, 2015)

Alexanders aspirationer sträcker sig bortanför orten och landets gränser. Han vill arbeta med något han tycker är meningsfullt och utvecklande. Det sätt han föreställer sig att göra det är genom geografisk mobilitet. Denna typ av förhållningssätt till arbete, med ett stort fokus på personlig utveckling är relativt unikt i denna studie. För Alexander är arbetet en arena för självförverkligande och andra saker i livet får inte stå i vägen. Han menar exempelvis att han tycker att det är ”jättetrevligt att bo i en stad med

massa vänner” (Alexander, 2015) men menar också att det inte kan vara en anledning att inte flytta. Det vill säga för Alexander är en prioritering av sociala relationer vid denna tid inte legitim. Istället prioriterar han sitt yrke och det arbete för att göra något bra för världen han föreställer sig att han kan realisera genom det.

I den uppföljande intervjun fyra år efter den första har hans relation till platsen, aspirationer och föreställningar om arbete förändrats. Nu ser han en annan framtid. Han måste inte längre flytta från Skarvsjö utan menar tvärtom att han står inför att bilda familj och etablera sig på orten. Jag frågar vad som har förändrats.

Min sambo flyttade hit /.../ och hon trivs ju här och det gör jag med nu och det är här vi har tänkt att köpa hus faktiskt, så jag tror att man blir nog kvar i Skarvsjö /.../ alltså Skarvsjö är en bra stad, det är inget, det är tryggt och det är trevligt /.../. (Alexander, 2019)

Den typ av aspirationer han nu artikulerar kan snarare kopplas samman med familjebildning och platsförankring på det sätt som flera andra unga vuxna i studien har formulerat. Han har flyttat från sin hyresrätt till en bostadsrätt med sin sambo vilket också kan tolkas som en investering både i familjelivet och att stanna på platsen. I och med att han träffade en partner har han investerat i något annat än sitt arbete vilket påverkat hur han föreställer sig framtiden. Det kan förstås i relation till tillitskapital som en ”existentiell tolkningsram” som påverkar hur meningsfullt Alexander bedömer att det är att investera och omsätta kapital i arbetslivet (jfr. Flisbäck, 2014b). Det finns dock ytterligare en anledning som handlar om att han upplever att han har fått sämre arbetsförhållanden inom sitt nuvarande arbete som har gjort att han har fått, vad han kallar en ”större distans” till sin yrkesroll. Samtidigt som han i högre grad prioriterar sitt privatliv har alltså hans investering i sitt arbetsliv minskat (jfr. Atkinson, 2020). Han är själv medveten om att han har förändrat hur han ser på arbetet och livet.

Hanna: Skulle du säga att dina prioriteringar i livet har ändrats?

Alexander: Ja det har de väl gjort. En fundamental anledning till att

jag sökte till officer var att jag var lite rädd för det här Svenssonlivet som jag såg mina föräldrar ha, men nu är väl det lite mer lockande kanske, skaffa barn och hus och sånt där så det har väl ändrats om lite så absolut. (2019)

För Alexander var arbetet inom militären ett sätt att komma bort från Svenssonlivet vilket främst kan ses som en möjlighet att arbeta med någonting annat än de yrken som unga män i Skarvsjö vanligtvis arbetar inom. Alexander beskriver till exempel att industriarbete ”är jättetråkigt måste jag säga, man står där dag ut och dag in, gör samma sak, inte så självförverkligande” (Alexander, 2015). Att istället vända sig till militären var ett sätt att göra något annorlunda där det fanns potential att utveckla sig själv. Denna önskan kan förstås utifrån kön och de vägar som framstår som möjliga för unga män respektive unga kvinnor i Skarvsjö. I Alexanders uppfattning om vad som är möjligt återfinns arbeten inom mansdominerade sektorer av arbetsmarknaden, framförallt arbeten som kan ses som uttryck för maskulinitet eftersom de förknippas med mer eller mindre hårt kroppsarbete. Den framtid Alexander några år senare målar ut har dock rört sig mot det han tidigare ville undvika. Jag frågar honom hur den framtiden känns.

Det är väl absolut ingen dålig framtid, sen så vill man väl gärna ha ut mer av livet. Alltså man vill verkligen pumpa ut allt som finns med resor och upplevelser och liksom utvecklas som människa. Det är väl det som kanske är orosmoment att man bara stagnerar och bara får nån pappamage och går runt på ett jobb som man tycker är lite halvroligt liksom, det är väl det, att man inte bara fastnar där men annars så det låter som en behaglig tillvaro. (Alexander, 2019)

Sociologen Hartmut Rosa (2010, s. 29) menar att kvalitén på livet i det moderna västerländska samhället bedöms genom summan av de erfarenheter en människa lyckas anskaffa inom ramen för en livstid. Han skriver “*To taste life in all its heights and depths and in its full complexity becomes a central aspiration of modern man*” (Rosa, 2010, s. 30 kursiv i original). Detta resonemang stämmer till stora delar överens med hur Alexander

uppfattar livet. Hans största oro är att stagnera, det vill säga inte ta del av livet på det sätt som det moderna västerländska samhället uppmuntrar till. I detta citat syns också att Alexanders klivenhet kvarstår i den andra intervjun och även om han bestämt sig för att bo kvar uttrycks en habitus i ”ständig förhandling med sig själv” i hans fall uttryckt som en förhandling mellan oro för att stagnera och önskan om en behaglig tillvaro (jfr. Bourdieu, 1999c).

I båda dessa exempel, Alexander och Jonna, framkommer att deras utgångspunkt är att de har stora möjligheter i livet. Det skapar en stress av att eventuellt missa något och kan förstås i relation till Rosas (2010) resonemang ovan men också i relation till deras syn på mobilitet och plats. De unga vuxna förhandlar och skapar mening kring hur deras liv ska utspela sig i relation till att röra sig bort från eller stanna kvar i Skarvsjö. Det är en emotionell konflikt där att stanna associeras till en oro för att stagnera medan att flytta eller vara geografiskt mobil i en bredare mening i högre grad förstås som utveckling i relation till arbete och karriär (jfr. Aarseth et al., 2016). Deras platsspecifika habitus är således en kliven, som förhandlar med sig själv om vad som ska prioriteras. För Alexander var det avgörande för hans beslut att stanna att träffa en partner som han flyttade ihop med i Skarvsjö. För Jonna var beslutet att flytta ett resultat av en överläggning med sitt framtida jag när hon, efter ett antal år, kände att hon hade tröttnat på sina arbetsuppgifter. Deras geografiska position i Skarvsjö är vid den första intervjun liknande, de bor i hyresrätter i centrala delar av orten. Vid den andra intervjun bor Alexander i en bostadsrätt i Skarvsjö tillsammans med sin sambo. Jonna som hade flyttat till Stockholm bor i en andrahandslägenhet. Dessa geografiska förflyttningar avspeglar deras förändring i familjesituation, prioriteringar, aspirationer och drömmar.

Sammanfattande reflektioner

Syftet med detta kapitel var att utforska hur de unga vuxna formulerar sin framtid och sina aspirationer. I empirin har jag identifierat fyra rumsliga horisonter som orienterar de unga vuxna mot eller bort från orten. I dessa rumsliga horisonter har analysen också riktats mot deras olika

platsspecifika habitus och hur de kan förstås utifrån kontinuitet och förändring.

Inom det jag kallar en lokal framtid finns en förhoppning om kontinuitet och att bo kvar i Skarvsjö. För en grupp unga vuxna möjliggörs denna förhoppning genom att anpassa aspirationer efter lokala möjligheter. Denna anpassning är i sin tur möjlig eftersom de har tillgång till sociala nätverk och/eller utbildning, antingen genom redan avklarad utbildning eller en beredskap att påbörja en utbildning. De har således tillgång till både socialt och kulturellt kapital som gör att deras habitus kan anpassas efter förändringar på arbetsmarknaden. Deras strävan efter kontinuitet kan tolkas som en strävan efter en överensstämmelse mellan habitus och fält som innebär stabilitet och en känsla av att livet ”flyter på”. Hittills har det dock inte varit fullt ut möjligt utan de har fått ändra sina aspirationer och tankar om arbete ett antal gånger.

Inom den rumsliga horisont som kallas för lokal framtid finns också unga vuxna som strävar efter en liknande position som i föregående exempel men vars aspirationer är orealiserade. De vill också bo kvar och ha stabilitet i livet men lyckas inte fullt ut realisera sin önskan. Främst eftersom anställningsförhållanden och arbetsvillkoren inom de branscher där de arbetar är undermåliga men också eftersom de saknar resurser som krävs för att kunna inta en mer fördelaktig position på arbetsmarknaden. De har en liknande vilja till anpassning som i föregående exempel men kan inte realisera denna vilja. I detta fall sker snarare reproduktion av en marginaliserad position som också kan förstås utifrån kön. De unga kvinnorna i detta exempel befinner sig på en kvinnodominerad del av arbetsmarknaden med låga löner och dåliga arbetsvillkor. De har funderat på alternativ men saknar självförtroende för att kunna åstadkomma förändring även om de kan föreställa sig alternativa framtida vägar via högre utbildning.

En andra rumslig horisont är den platslösa. Det innebär att vara osäker på eller likgiltig inför var framtiden äger rum. Den främsta anledningen till denna osäkerhet är att inte ha lyckats införliva sina jobbaspirationer på platsen. Platsen har inte kunnat säkerställa de unga vuxnas materiella trygghet och de kan därmed inte föreställa sig var eller hur framtiden äger rum. Inom denna horisont är inte habitus och aspirationer i linje med de

möjligheter som finns. I och med förändringar på arbetsmarknaden aspirerar de på jobb och anställningsformer som inte längre finns i samma utsträckning. Även den kan förstås i relation till kön då det är en position som i denna avhandling intas av unga män. Det handlar om positioner på arbetsmarknaden inom mansdominerade sektorer såsom industrin. Den förlorade positionen innebär att det är svårt att föreställa sig vad de ska göra istället eftersom det inte finns någon väg som framstår som självklar.

En tredje rumslig horisont är en som präglas av kluvenhet. Denna rumsliga horisont innebär att se det som fördelaktigt att bo i orten nu men föreställa sig sin framtid någon annanstans. Framtiden framstår som förberedelse för en framtid bortanför orten. För att kunna lämna behöver de riskkapital för att hantera de risker det skulle innebära att flytta. Främst handlar det om att få arbetslivserfarenhet och bli mer attraktiv på en konkurrensutsatt arbetsmarknad, men det handlar också om att ansamla ekonomiskt kapital för att vara bättre förberedd för livet bortanför Skarvsjö.

Den sista rumsliga horisonten är den föränderliga. Inom denna horisont finns unga vuxna som har förändrat var de föreställer sig sin framtid och hur de formulerar sina livsplaner. I ett av dessa exempel synliggörs hur en förändrad horisont föregås av reflexivitet genom att värdera sin nuvarande livssituation i ljuset av sitt framtida jag. I det andra exemplet av en förändrad horisont visas hur nära relationer i form av partner kan bidra till förändring av livsplaner och rumslig horisont. Båda dessa exempel har visat på betydelsen av *illutio*, tron på och investeringen i ett fält och hur denna investering kan förändras över tid.

I denna analys framträder olika positioner i det sociala rummet som visar att kvarstannande kan innebära väldigt olika möjligheter och liv för olika individer. Forsberg (2019, s. 329f) menar att i en tid när unga människor förväntas flytta och mobilitet är en skyldighet, kan möjligheten att stanna och hitta ett jobb betraktas som ett privilegium. Den slutsatsen kan dras även i denna studie. Det framgår också i analysen hur den privilegierade positionen som vissa kan inta är villkorad av platsen, och av att de resurser de unga vuxna har är knutna till platsen, exempelvis i form av boendeformer och arbetstillfällen. Att lämna orten skulle innebära en risk att förlora de resurser och det liv de har byggt upp. Även för de mindre

priviligierade unga vuxna innebär att lämna orten en risk att förlora de resurser de har, exempelvis det indirekta sociala stödet.

De unga vuxna är också positionerade i det geografiska rummet. Eftersom Skarvsjö är en mindre ort bor de unga vuxna ofta relativt nära varandra, dock finns en skillnad i hur olika boendeformer och områden betraktas och bedöms. De som bor i villaområden har en annan position än de som bor i hyresrätt. Dessutom pekas vissa områden ut som mer stökiga. Att bo i hyresrätt betraktas som en tillfällig station innan husköpet eller innan flytten till en annan ort. De som tänker sig sin framtid bortanför orten är inte husägare, de bor snarare i hyreslägenhet eller hemma hos sina föräldrar.

Analysen visar således att det inom Skarvsjö finns flera platsspecifika habitus som förstås i relation till deras sociala och geografiska position, deras aspirationer samt deras rumsliga horisonter. Tidigare forskning har identifierat platsspecifika habitus genom att jämföra olika platser (Allen & Hollingworth, 2013; Evans, 2016). I denna avhandling visar jag istället att det inom samma plats finns flera olika habitus som hanterar förändringar på olika sätt.

9. ATT STANNA KVAR - AVSLUTANDE DISKUSSION

De bor kvar! Det här kan verka vara en ointressant för att inte säga helt värdelös upplysning. De flesta människor bor väl kvar? Det ligger inget som helst intresse i att tala om att någonting inte har hänt. (Utdrag ur *Stanna kvar* av Fredrik Lindström, 2014)

Syftet med denna avhandling har varit att utforska hur unga vuxna i en mindre ort upplever sina möjligheter till arbete och hur de förstår och förhandlar sin position på arbetsmarknaden och i det sociala rummet. I avhandlingen har frågor rörande mobilitet och immobilitet diskuterats och relaterats till de unga vuxnas erfarenheter, förhoppningar och drömmar. En utgångspunkt, att jämföra med utdraget ur Lindströms novell, har varit att någonting faktiskt *har hänt* och att det är relevant och intressant att studera de som bor kvar.

En övergripande slutsats i avhandlingen är att de unga vuxnas upplevda möjligheter måste förstås i ljuset av platsens reella möjligheter, men också att deras erfarenheter av platsens möjligheter skiljer sig åt. Jag har i avhandlingen argumenterat för att de unga vuxna i Skarvsjö tolkar sina möjligheter både utifrån sin sociala och geografiska position. Avhandlingen ger nya perspektiv på kvarstannande i relation till arbete genom att visa att det kan innebära fördelar att stanna kvar och därmed kunna använda sina resurser som är knutna till platsen. Avhandlingen bidrar med fördjupad och kontextuell kunskap om unga vuxnas erfarenheter av och förhandlingar om positioner på arbetsmarknaden i en mindre ort. I den avslutande diskussionen besvaras avhandlingens frågeställningar och resultaten relateras till den tidigare forskning som presenterats i kapitel två. I detta kapitel diskuteras också avhandlingens empiriska och teoretiska bidrag.

Ungas relation till mobilitet och plats

I den mindre orten som i avhandlingen fått namnet Skarvsjö har jag visat att mobilitet har flera konkurrerande betydelser och värden vilka existerar parallellt med varandra (jfr. Cresswell, 2006). Detta har diskuterats genom att synliggöra skilda värdesystem som innehåller idéer om vem eller vad som räknas, får värde och betyder något på orten. Det inkluderar skilda värderingar, erfarenheter och upplevelser av mobilitet men också av arbete, karriär, bostad och fritid.

I avhandlingens inledning beskrevs hur geografisk och social rörlighet i samtiden kopplas samman och antas förutsätta varandra. Att inte vara geografiskt rörlig likställs, enligt Kaufmann och Montulet (2008) med att inte konkurrera om social status och därigenom betraktas som en förlorare (se också Bauman, 1998; Boltanski & Chiapello, 2005). I avhandlingen har jag, med hjälp av tidigare forskning, visat att denna typ av föreställningar har kopplats samman med unga människor i mindre orter och att beslutet att stanna i en mindre ort förknippas med passivitet och brist på ambitioner (Farrugia, 2016; Kåks, 2007; Svensson, 2006).

De unga vuxna i Skarvsjö är medvetna om dessa föreställningar. De berättar att den som flyttar blir sedd som lyckad och att den som stannar blir ifrågasatt. Samtidigt som dessa dominerande föreställningar på det sättet återfinns i Skarvsjö, finns det också andra konkurrerande föreställningar och värderingar av mobilitet. De har i avhandlingen förstått som ett lokalt värdesystem. Analytiskt har dominerande föreställningar därmed särskilts från ett lokalt värdesystem, men det är viktigt att notera att det är en analytisk åtskillnad men att de är empiriskt överlappande. En ytterligare poäng är att det lokala värdesystemet betraktas som föränderligt och inte som ett statiskt system (jfr. Massey, 1999).

Inom det lokala värdesystemet tillskrivs andra livsval värde, exempelvis platslojalitet och skötsamhet värderas snarare än mobilitet och karriär. Unga vuxna i den här studien strävar efter att ha nära relationer, bra bostäder, permanenta arbeten och värdesätter trygghet. På så vis befinner de unga vuxna sig mellan två värdesystem där det ena uppmuntrar till

geografisk och social mobilitet och det andra till platslojalitet och skötsamhet.

Att känna till dominerande föreställningar om mobilitet men inte leva upp till dem bidrar bland de unga i Skarvsjö, till en reflexivitet över den egna positionen som kvarstannare. De unga vuxna är medvetna om att de inte efterlever normer som föreskriver mobilitet i form av flytt till större städer. Samtidigt visar resultaten att även om de unga vuxna förhåller sig till föreställningarna innebär det inte att de internaliserar dem. De införlivar dem inte i sin egen självbild i termer av symboliskt våld. Teoretiskt har deras förhållningssätt förstått med grund i Bourdieus idéer om kluvenhet inom habitus (jfr. Bourdieu, 2000). Jag har visat att denna kluvenhet för unga vuxna i Skarvsjö innebär förhandlingar om hur de ska leva sina liv och vilka möjligheter de har.

En sådan förhandling görs i relation till olika livsfaser och föreställningar om när dessa äger rum. Många av de unga vuxna i Skarvsjö uttrycker att de inte deltar eller önskar att delta i den utdragna ungdomsfas som i högre grad förknippas med den urbana medelklassen. Istället träder de relativt tidigt in i de livsfaser som snarare kopplas samman med vuxenliv. I det empiriska materialet framkommer att de unga vuxna uppfattar att småstaden framförallt passar för ett familjeliv med fokus på relationer vilket kontrasteras med ett mer karriärsinriktat storstadsliv. I småstaden kan de unga vuxna bo nära sina föräldrar, släktingar och vänner vilket ges ett högt värde. Genom att förknippa småstaden med familjeliv skapas en tidsordning för hur de unga vuxna vill att livet ska utspela sig som utgår från platsen (jfr. Lundqvist, 2019). Dessa platsbaserade tidsordningar skapas i samklang med lokala förutsättningar och värden. Det innebär bland annat att orientera sig mot ett tidigt inträde på arbetsmarknaden och i vuxenlivet genom att bilda familj och skaffa ett etablerat boende. Det är en tidsordning som är möjlig på grund av strukturella förutsättningar som råder i Skarvsjö. Samtidigt präglas också deras erfarenheter av arbetsmarknaden av osäkerhet vilket för en del har gjort det svårare att träda in i vuxenfasen. De väntar på att få ett permanent arbete för att kunna flytta hemifrån, ta lån, köpa hus och bilda familj. Det finns en spänning mellan att sträva efter det vuxenliv de förknippar med orten och att inte kunna uppfylla det. Denna spänning kan leda till

svårigheter att navigera och veta vilken väg de ska välja, det kan också leda till känslor av uppgivenhet eller en längtan bort.

En annan förhandling med de dominerande föreställningarna om mobilitet görs i relation till upplevelsen av trygghet. Platsen innebär för de unga vuxna trygghet eftersom den är välbekant och till viss mån förutsägbar. Trygghet kan också förstås utifrån de materiella förutsättningar de unga vuxna har på orten, det vill säga möjligheten att få arbete och bostad. Sammantaget kan deras strävan efter trygghet förstås som att de har en habitus som orienterar dem mot småstaden. Denna orientering och en samtidig medvetenhet om dominerande föreställningar om mobilitet kan innebära en emotionell konflikt mellan att stanna i småstaden och vara trygg *och* att vilja flytta till storstaden och uppleva spänning.

Samtidigt som platsen innebär trygghet finns det också i avhandlingens empiriska delar ett analytiskt spår som visar på den mindre ortens exkluderande dimensioner. Det finns unga vuxna som inte känner sig som en del av ortens sociala gemenskaper eller som upplever att de inte accepterats på grund av sin bakgrund i ett annat land. Detta analytiska spår är inte så framträdande i studien men ändå närvarande. En anledning till att det inte är mer framträdande kan kopplas till att utgångspunkten för studien är att studera de som har bott kvar. Det innebär att de som har flyttat in efter sexton års ålder och de som har flyttat från orten inte finns med i studien. Båda dessa grupper skulle potentiellt ha kunnat bidra med intressanta perspektiv på upplevelser av exkludering. Det här har legat utanför denna studies syfte. Det skulle dock kunna vidareutvecklas i framtida forskning med fokus på möjligheter till arbete i mindre orter med utgångspunkt i inflyttades erfarenheter och förhandlingar.

Kvarstannade som aktivt eller passivt?

Tidigare forskning har diskuterat om att stanna på en plats är att betrakta som en aktiv handling. Denna diskussion har förts i relation till föreställningar om passivitet som innebär att stanna likställs med att ”bli kvar”. I relation till dessa föreställningar har forskare argumenterat för att stanna är ett lika aktivt val som att flytta och därigenom velat påvisa

aktörskapet hos de som stannar (Hjälms, 2014; Stockdale & Haartsen, 2018; Svensson, 2006, 2016). Denna position har på senare tid mötts av kritik. Forskarna i barn- och ungdomsvetenskap Susanna Areschoug och Lucas Gottzén (2020) menar att i forskning om beslutet att stanna eller flytta bland unga i mindre orter finns det en tendens att reproducera det subjekt som samtidigt kritiserar. I iveren att vilja hävda att kvarstannade precis som att flytta är ett aktivt val, används det nyliberala subjektet som gör autonoma och rationella val som en mall för en fri handling. Att stanna *måste* alltså ses som ett fritt val eftersom det är så ett subjekt skapas (Areschoug & Gottzén, 2020, ss. 12-13).

Även i denna avhandling har sammankopplingen mellan kvarstannande och passivitet problematiserats. Det innebär dock inte att individers livsval ses som fullständigt autonoma och rationella. Dessa förstås snarare med utgångspunkt i vilka resurser individer har, det vill säga kapitaltillgång och vilka förkroppsligade erfarenheter de har, det vill säga habitus. Det betyder att kvarstannade innebär olika saker för olika individer och är villkorat av deras position i det sociala rummet. Att stanna kan vara ett resultat av ett beslut att bo kvar; det kan vara ett resultat av att återvända men det kan också vara ett resultat av att inte veta var man annars ska bo eller inte ha tillräckliga resurser för att kunna flytta iväg. I analysen visar jag, som diskuterats i föregående avsnitt, att de unga vuxna förhåller sig till flera värdesystem samtidigt och menar att det innebär en medvetenhet om och en reflexivitet över sin position. Denna reflexivitet gör det svårt att betrakta kvarstannade som något passivt, de unga vuxna som stannar kvar förhåller sig, som jag har visat, till föreställningar om sitt kvarstannande på en rad olika sätt.

Eftersom mobilitet och immobilitet inte kan existera utan varandra är det inte heller möjligt att karakterisera att stanna som passivt och att flytta som aktivt (jfr. Holton & Finn, 2018). Förändrade villkor på orten innebär att unga människor behöver vara flexibla och rörliga i allt högre grad, det vill säga att bo kvar på en plats innebär inte att som individ vara orörlig. Detta resultat synliggörs genom en relationell syn på mobilitet och immobilitet där de alltid står i relation till och förutsätter varandra (jfr. Adey, 2010). Med grund i de uppföljande intervjuerna visar jag att relationen till mobilitet och kvarstannande är föränderlig. Någon som

tidigare planerade för flytt kan bestämma sig för att stanna och någon som tidigare ville stanna kan ändra sig och flytta iväg. Besluten som fattas i relation till mobilitet görs i relation till flera olika aspekter av en människas liv. I denna avhandling har exempelvis betydelsen av nära relationer belysts som särskilt viktig. Det finns således ett metodologiskt argument för att göra flera intervjuer med samma personer över tid, för att inte fixera dem i tid och rum, eller reproducera föreställningar om kvarstannande och passivitet. Uppföljande intervjuer kan användas som ett sätt att utmana dessa föreställningar eftersom det visar att kvarstannande är att betrakta som en process. Dessutom finns ett teoretiskt argument för uppföljande intervjuer för att kunna fånga förändring av kapital över tid och därigenom potentiell social rörlighet (Friedman, 2015). Jag visar därmed att uppföljande intervjuer är viktigt både ur ett metodologiskt och teoretiskt perspektiv för att kunna visa på förändring.

Ett sista argument emot att betrakta kvarstannande som något passivt handlar om kvarstannande som praktik. För att kunna stanna uppfattar de unga vuxna i Skarvsjö att det krävs att de aktivt arbetar på sina sociala relationer och bygger sociala nätverk. Det är också ett villkor för att lyckas på den lokala arbetsmarknaden. Det finns dessutom en uppfattning att de som flyttar saknar starka relationella band i orten. De som flyttar anses inte ha byggt upp sitt sociala nätverk och därigenom inte rotat sig i orten. Det betyder att kvarstannande kräver aktivitet. Samma argument kan göras i relation till deras möjligheter till arbete. Analysen har visat att en föränderlig arbetsmarknad i småstaden innebär att kontinuerligt behöva anpassa sina aspirationer och förhoppningar gällande arbete efter vad som är möjligt. Det kan innebära att flera gånger behöva omorientera sig och formulera nya aspirationer när arbetsgivare försvinner eller minskar sin verksamhet. Denna erfarenhet skiljer sig från föräldragenerationens, som de unga vuxna menar i princip kunde knacka på dörren till industriföretagen och sedan arbeta kvar resten av livet. De unga vuxna upplever således att kraven på arbetsmarknaden ökat och med dem, kraven på att vara flexibel, anpassningsbar och aktiv.

Detta resonemang väcker också frågan om det går att diskutera detta ämne utan att själv bidra till reproduktionen av föreställningen om kvarstannande som passivt eller föreställningar om rörlighetens normalitet.

Min ambition har varit att visa på komplexitet och därigenom snarare utmana förenklade föreställningar. Kåks (2007) skriver i sin avhandling att hon gällande kulturella föreställningar om individualisering kan ”ana inverkan av en dubbel hermeneutisk process” (Kåks, 2007, s. 291). I relation till denna avhandling skulle en liknande process innebära att unga människor genom olika kanaler möter idéer om mobilitet och plats som de omtolkar i relation till sina egna liv och sedan för vidare. Dessa idéer uppfattas av mig som forskare som gör nya tolkningar, ifrågasätter eller bekräftar och sedan sprider vidare (jfr. Kåks, 2007). Som samhällsvetare är det således viktigt att vara medveten om sin egen roll i denna process. Samtidigt blir det svårt att forska om normer och föreställningar om man inte kan benämna dem.

Villkor för att stanna kvar

I denna avhandling har jag diskuterat, i linje med tidigare forskning och den samhällsutveckling som diskuterades i kapitel 5, att unga människor i mindre orter är strukturellt missgynnade eftersom det på dessa platser finns färre möjligheter till arbete och utbildning än i storstäder (jfr. Farrugia, 2016). Jag har dock också visat att det kan finnas fördelar, kopplade till lokala strukturella villkor och de unga vuxnas resurser, att stanna i en mindre ort. Detta resultat kan ses som en problematisering av relationen mellan social och geografisk mobilitet eftersom det innebär att immobilitet inte behöver innebära en marginaliserad position i det sociala rummet (jfr. Kaufmann & Montulet, 2008).

På landsbygden och i mindre orter där arbetsmarknaden är eller har varit dominerad av industrinäring finns ingen expanderande servicesektor och tillväxten av arbetstillfällen sker till stora delar i storstadsområdena (Hurley et al., 2019; Åberg, 2015). Enkla arbeten utan krav på utbildning som fungerat som insteg på arbetsmarknaden för unga minskar på så vis särskilt i denna typ av områden. Dessutom återfinns högkvalificerade arbeten i högre grad i större städer än i mindre orter. Utifrån detta perspektiv innebär det en nackdel att bo kvar i en mindre ort som kan förstås utifrån förändrade strukturella villkor. De förändrade villkoren avspeglas också i erfarenheterna hos de unga vuxna i denna studie. De uppfattar, som ovan

nämnts, att det var enklare för deras föräldrar att få arbeten, att en viss typ av arbeten har försvunnit och att det krävs utbildning i mycket högre grad. De kan inte längre, i samma utsträckning, få jobb utan krav på kvalifikationer. De unga vuxna i denna studie har inte heller tillgång till samma möjligheter till utbildning och arbete som finns i en större stad, även om sådana möjligheter finns inom pendlingsavstånd. Flera av de unga vuxna har arbetat på företag som har lämnat Skarvsjö på grund av rationaliseringar och omlokaliseringar. Det är således en begränsad och ombytlig arbetsmarknad som kräver en flexibilitet och förmåga att hantera risker och anpassa sig efter förändringar.

Utifrån de empiriska resultaten i denna avhandling argumenterar jag dock också för att det kan finnas fördelar att stanna kvar i en mindre ort i jämförelse med att flytta till en större stad. Att ha tillgång till ett socialt nätverk som kan användas som socialt kapital eller att befinna sig på en arbetsmarknad där de känner till de informella spelreglerna placerar de unga vuxna i en fördelaktig position på den lokala arbetsmarknaden i relation till en större men okänd arbetsmarknad. Dessa fördelar är naturligtvis beroende av att det trots allt finns arbeten att tillgå men också av att de unga vuxna har ett visst kapitalinnehav och förmåga att anpassa sig efter de möjligheter som finns. Det är således inte en fördel som är lika tillgänglig för alla.

Fördelar med att stanna handlar dessutom inte bara om arbete utan även andra livsvillkor som är kopplade till platsen. Ett viktigt sådant är bostad. Flera av de unga vuxna i denna studie bor i villa. I några fall har de ärvt eller köpt hus som funnits inom familjen. Det sker en transferering av ekonomiskt kapital i form av tillgångar som bostäder. Denna typ av tillgångar har enligt Adkins med flera (2020) fått allt större betydelse i ett klassamhälle som de menar i mycket högre grad präglas av vilka tillgångar individer besitter än deras position på arbetsmarknaden. Detta resonemang är intressant att sätta i relation till unga i småstaden som inte alltid har en fördelaktig position på arbetsmarknaden men som ofta har möjlighet att äga sitt boende i en tidig ålder, bland annat på grund av transferering av kapital mellan generationer men också på grund av lägre priser och ett potentiellt tidigare inträde på arbetsmarknaden.

Även relationer till vänner och familj är ett viktigt livsvillkor för de unga vuxna. Deras nära relationer kan i vissa fall betraktas som ett tillitskapital som är knutet till platsen och som används för att hantera osäkerhet och risker. Att flytta skulle innebära att riskera att förlora detta kapital och potentiellt hamna i en mindre privilegierad och mer utsatt position i samhället. På så vis visar resultaten av denna avhandling att kvarstannande också kan innebära fördelar för individen i termer av att ha tillgång till resurser och för deras position i det sociala rummet. De risker som finns på den lokala arbetsmarknaden, såsom arbetslöshet kan i viss mån hanteras genom deras indirekta sociala resurser som ger de tillgång till bostad och eller emotionellt stöd. Tillgången till resurser understödjer också det lokala värdesystem som diskuterades i tidigare avsnitt, då dessa resurser gör det strukturellt möjligt att stanna kvar och leva enligt lokala värderingar om vad som utgör ett bra liv.

Det finns således strukturella villkor som understödjer normen om mobilitet genom att samhälleliga strukturella förändringar missgynnar utvecklingen i mindre orter och därmed uppmuntrar till mobilitet. Samtidigt som det finns fördelar kopplat till individens kapitalinnehav, sociala relationer, bostad och position på arbetsmarknaden som gör det möjligt och eftersträvansvärt att stanna kvar på en plats. Detta är ett viktigt resultat av denna studie och problematiserar förekomsten av ett genomgripande mobilitetsimperativ (jfr. Farrugia, 2016). Det är också ett bidrag i relation till det relativt nyetablerade forskningsfält som fokuserar på kvarstannande som kulturgeograferna Aileen Stockdale och Sara Ferguson (2020) menar ”has failed to adequately study structural influences. At best, such influences are acknowledged but rarely researched” (Stockdale & Ferguson, 2020, s. 370). I Sverige har exempelvis forskare pekat på att strukturella villkor såsom möjligheter till arbete kan påverka hur unga förhåller sig till mobilitet och plats (Forsberg, 2019; Rönnlund, 2020). Hur och varför har däremot inte utforskats på ett mer fördjupat sätt. Denna avhandling bidrar till detta fält genom att visa på de processer som gör att det upplevs mer fördelaktigt att stanna snarare än att flytta från en plats.

För att förstå skillnader mellan de unga vuxna behöver deras klasspositioner förtydligas och fördjupas. De unga vuxna i Skarvsjö

framstår som en på vissa sätt homogen grupp med relativt liknande social bakgrund i arbetarklassen. Det är exempelvis få av dem som har föräldrar med högre utbildning eller högkvalificerade arbeten. Det finns dock skillnader bland de unga vuxna som visar sig i deras olika tillgång till kapital som är gångbara på den lokala arbetsmarknaden. I analysen har jag utgått från en klassanalys med grund i Bourdieu. Med denna klassanalys kan skillnader mellan de unga vuxna synliggöras, inte bara i volym av kapital utan i vilken sorts kapital de har tillgång till. Det är en viktig åtskillnad eftersom olika slags kapital innebär olika möjligheter och orienterar dem i olika riktningar.

Unga vuxna som i första hand har tillgång till socialt kapital i form av sociala nätverk och en social förmåga använder sig av dessa resurser som strategi för att få oqualificerade arbeten på den lokala arbetsmarknaden. I analysen har denna position åskådliggjorts som en relativt resursstark position i den lokala kontexten. De sociala resurserna är knutna till den lokala arbetsmarknaden vilket innebär att det är resurser som potentiellt inte är möjliga att flytta i det geografiska rummet. För unga vuxna i denna position framstår det som mer fördelaktigt att bo kvar i orten än att lämna de platsknutna resurserna.

De unga vuxna som har högskoleutbildat sig och stannar kvar kan använda sitt kvarstannande och förankring till platsen som strategi på arbetsmarknaden. Genom att stanna framstår de som lojala och pålitliga i relation till andra mer flyktiga och opålitliga akademiker. På så vis upplever de att de har en fördel på arbetsmarknaden. Däremot ser de en potentiell nackdel för sina karriärer i ett längre perspektiv. För de med högre utbildning kan det på så vis i högre grad ses som en (strukturell) nackdel att stanna kvar eftersom det i ett längre perspektiv minskar möjligheterna att göra karriär. De med högre utbildning har dock ett kapitalinnehav som potentiellt är mer flyttbart i det geografiska rummet än de som har ett kapitalinnehav där det sociala kapitlet är dominerande.

Det finns också en grupp unga vuxna som är arbetslösa eller har erfarenhet av arbetslöshet. Arbetslöshet innebär en marginaliserad position särskilt om den är långvarig men också om den är återkommande, det vill säga om perioder av arbete och arbetslöshet avlöser varandra. Unga som är arbetslösa under långa eller återkommande perioder har svårt att

förhandla om sin position på arbetsmarknaden eftersom de saknar resurser. Däremot finns en indirekt social resurs, ett tillitskapital som kan ge kraft att befinna sig i en osäker position och som knyter unga vuxna till platsen. En ytterligare viktig dimension av att vara arbetslös i en mindre ort är de symboliska och moraliska gränsdragningar som görs gentemot arbetslösa. De unga vuxna uppfattar att de som är arbetslösa är lata eller ovilliga att arbeta. De som har egna erfarenheter av arbetslöshet ser det som ett individuellt misslyckande. Den innebär således en position som är både ekonomiskt, socialt och moraliskt marginaliserad och stigmatiserad.

Gällande volym på kapitalinnehav visar denna studie att både högt och lågt kapitalinnehav kan innebära att villkoren för att stanna för de unga vuxna framstår som mer fördelaktiga än att flytta. För dem med hög kapitaltillgång som är knuten till platsen framstår det som en risk att flytta. Även för dem med få resurser tolkas att flytta som en stor risk att förlora det de faktiskt har. Detta resultat innebär att det inte är säkert att förändrade och försämrade villkor i mindre orter kommer att leda till en ökad mobilitet i termer av flytt för alla samhällsgrupper. Däremot kan förändrade villkor och minskade möjligheter leda till ett ökat krav på vardaglig mobilitet i form av pendling till andra orter.

Sammanfattningsvis har analysen bidragit till en mer nyanserad förståelse av komplexiteten i mobilitetsimperativet. Både vad det gäller de normer, föreställningar och värderingar som ingår, som diskuterades i föregående avsnitt, och de strukturella villkoren. På samma plats kan motsägelsefulla värdesystem och villkor existera samtidigt.

Upplevda möjligheter - betydelsen av plats

Ett övergripande resultat i avhandlingen är att de unga vuxna i Skarvsjö primärt upplever sina möjligheter till arbete i relation till den lokala arbetsmarknaden. Jag har visat att platsen på ett tydligt sätt ramar in de unga vuxnas föreställningar om arbete och karriär. Deras utsiktspunkt för hur de tolkar sina möjligheter är platsen. I analysen har jag också argumenterat för att deras upplevda möjligheter till arbete kan förstås utifrån deras kapitaltillgång och habitus.

Genom att använda Bourdieus kapital- och habitusbegrepp har jag visat att möjligheter inte bara är något externt utan också internt, det vill säga att det inte bara handlar om vad som faktiskt finns utan hur dessa faktiska möjligheter uppfattas. Det innebär att människor tolkar sina möjligheter olika baserade på tidigare erfarenheter, familjebakgrund, tillgång till kapital men också platsens förutsättningar och historia. I den här avhandlingen handlar det om vad de unga vuxna ser som möjligt för ”människor som mig” och för ”människor härifrån”. Habitus har med andra ord också en platsspecifik dimension (Allen & Hollingworth, 2013; Bourdieu, 2008). Den platsspecifika dimensionen av det som i denna avhandling kallas en småstadshabitus innebär en förkroppsligad gemensam erfarenhet hos de unga vuxna av att växa upp i en mindre industriort. Denna erfarenhet har bidragit till en horisont av möjligheter som inbegriper arbete inom industri, vård och handel och/eller lokala yrkesutbildningar eller att pendla till närmsta universitet för högskoleutbildning. Denna habitus inkluderar också en emotionell disposition där trygghet och nära relationer värderas högt samt en kroppslig hexis som bidrar till att kunna orientera sig i orten. Forsberg (2019) invänder att användningen av platsspecifika habitus kan vara deterministiskt och skapa en fast representation av platser. Hon vänder sig mot att människor på en plats skulle uppföra sig eller göra saker på *ett* visst sätt. Min förståelse av habitusbegreppet är en annan. Jag ser habitus som förkroppsligade erfarenheter och ett ackumulerat varande (jfr. Threadgold, 2020). Det implicerar inte att människor från en viss social grupp gör saker på *ett* visst sätt och således inte heller att människor från en plats gör saker på *ett* visst sätt. Det handlar snarare om att de förkroppsligade erfarenheterna orienterar dem mot vissa sätt att handla och uppfatta världen. Jag har dessutom visat att användningen av en relationell platsförståelse gör det möjligt att utforska att det inom en plats finns flera olika habitus (jfr. Butler & Robson, 2003). Den relationella platsförståelsen innebär bland annat att platser konstrueras i relation till varandra. Det innebär att småstaden konstrueras i relation till andra platser såsom storstaden och/eller omgivande landsbygd. Det betyder också att det inom en ort finns flera olika platser, exempelvis i form av olika bostadsområden. Den aspekten och framförallt den sociala och ekonomiska segregationen som finns på en plats diskuteras ofta i relation

till storstäder men kan alltså vara relevant också i den mindre orten. De unga vuxna i studien har mer eller mindre resurser vilket också avspeglar sig i och sammanfaller med deras boendeplats och boendeform i Skarvsjö (jfr. Bourdieu, 2000, s. 134). Det finns en skillnad mellan de som bor i villa och de som bor i hyresrätt. Villaområden representerar det skötsamma och lyckade livet i Skarvsjö. Andra områden där hyresrätter är dominerande ses som stökiga eller som hållplatser på vägen mot villalivet eller vägen mot andra platser. Det är en relativt grov indelning, men som avspeglar sociala och geografiska hierarkier samt symboliska distinktioner i småstaden. Den plats-specifika småstadshabitus som kan ses som en förkroppsligad erfarenhet av att växa upp och bo i en mindre ort kan således delas in i flera habitus, två av de som identifierats i den här studien kan betraktas som mer resursstarka och två som mer resurssvaga.

En anpassningsbar habitus

Unga vuxna med en anpassningsbar habitus har resurser kopplade till sociala nätverk och/eller yrkesutbildningar. De kan hantera förändringar på arbetsmarknaden genom anpassning av aspirationer efter lokala förutsättningar och möjligheter. Denna anpassningsförmåga, som är möjlig genom kapitaltillgång, innebär att kunna bibehålla och reproducera sin sociala position. Denna habitus innebär en praktisk känsla för den lokala arbetsmarknaden och dess regler. De unga vuxnas aspirationer och upplevda möjligheter utgår från platsen och de ser sin framtid i Skarvsjö. De är investerade i platsen och den lokala arbetsmarknadens *illusio* och ser det som värt att sträva efter att stanna kvar. De har platsförankring genom sina band till platsen och människor som bor där. Deras sociala position sammanfaller med deras geografiska position genom boende i villaområden eller bostadsrätter i Skarvsjö.

En kluven habitus

Unga vuxna med denna habitus har resurser kopplade till eftergymnasial utbildning. De har intagit en ny position som har skapats i det sociala rummet med en ökad efterfrågan på utbildning (jfr. Hardy, 2008). Denna position har inneburit en viss social mobilitet genom anskaffande av kulturellt kapital. Ingen av de unga vuxna som har examen från högskola

eller universitet har föräldrar med högre utbildning. De unga vuxna upplever att det finns vissa möjligheter på den lokala arbetsmarknaden som nyutexaminerade, men inför framtiden betraktas de lokala möjligheterna som mer begränsade. De är osäkra på om deras framtida arbetsliv kommer att kunna realiseras i Skarvsjö och därför är deras rumsliga horisont kluven. Det innebär emotionella konflikter, exempelvis mellan att vilja ha trygghet och stanna i hemorten, och att vilja flytta för att göra karriär på andra platser. För att kunna flytta uppfattar de dessutom att de behöver förbereda sig noggrant, de behöver anskaffa riskkapital. Deras geografiska position avspeglar tillfälligheten i deras sociala position genom att de bor hemma hos sina föräldrar alternativt i hyresrätter.

En marginaliserad habitus

Unga vuxna med denna habitus har en mer marginaliserad position i det sociala rummet och på den lokala kvinnodominerade arbetsmarknaden. De unga vuxna strävar efter en mer etablerad position men saknar resurser såsom självförtroende, men också ekonomiska och sociala resurser för att kunna realisera denna strävan. Deras aspirationer är till viss del orealiserade. Deras upplevda möjligheter är relativt begränsade både socialt och geografiskt på så vis att aspirationer är kopplade till den lokala arbetsmarknaden eller ett visst bostadsområde. Det finns en osäkerhet inför framtiden och på sin egen förmåga. Denna habitus kan särskilt förstås i relation till femininitet och positioner på en kvinnodominerad arbetsmarknad, men också utifrån att prioriteringar i livet görs med fokus på relationer. De unga vuxna bor i hyresrätter i lägenhetsområden men har förhoppningar om att kunna köpa en villa i framtiden vilket också kan ses som en strävan efter etablering och erkännande.

En desorienterad habitus

Unga vuxna med denna habitus har positioner på den mansdominerade arbetsmarknaden. Aspirationer är kopplade till en del av arbetsmarknaden där möjligheterna till okvalificerade arbeten har minskat. De unga vuxna har svårt att veta vad som istället är en realiserbar möjlighet och vilka vägar som är framkomliga. Det kan ses som ett förlorat praktiskt sinne och en desorientering som kommer sig av att habitus och fält inte längre

överensstämmer. Det finns ett fokus på materiell trygghet som inte kan införlivas. Denna habitus kan särskilt förstås utifrån maskulinitet med ett fokus på försörjning och positioner på mansdominerade delar av arbetsmarknaden. De unga vuxna med denna sociala position bor i hyresrätter i lägenhetsområden och uttrycker ingen tydlig strävan efter andra boendeformer.

Platsspecifik habitus som analytiskt redskap

I dessa habitus synliggörs således olika förhållningssätt till möjligheter, framtiden och platsen. Jag har visat att deras geografiska positioner kan bidra till att förstå hur de upplever sina möjligheter och formulerar strategier. Den dimension som handlar om deras geografiska position *inom* småstaden är ett empiriskt resultat av studien och fanns således inte med vid planeringen av empiriinsamling. Ett sådant fokus redan från början hade möjliggjort ett mer fördjupat utforskande av småstadens geografi. Denna avhandlings bidrag är för det första att visa att det inom en mindre ort finns flera olika sätt att uppfatta möjligheter och orientera sig rumsligt, för det andra att dessa skilda upplevelser kan förstås utifrån deras sociala och geografiska positioner. Analysen har synliggjort hur sociala positioner med grund i främst klass och kön reproduceras i en mindre ort. I analysen har det också framkommit att utbildning tillsammans med platslojalitet kan innebära en möjlighet att inta en ny position på arbetsmarknaden. Samtidigt som andra positioner, såsom arbeten inom industrin, har reducerats. Analysen har också visat hur individer kan ändra sina livsbanor och horisonter. En viktig aspekt av en förändrad livsbana och horisont är utbildning, en annan är sociala relationer. De kan båda påverka hur investerade de unga vuxna är i skilda fält.

Ett bidrag och en styrka med denna studie är att den genom att fokusera på en heterogen grupp unga vuxna som har tagit olika vägar in på arbetsmarknaden visar på processer av både social förändring och reproduktion. Ibland har det inom ungdomsforskning talats om en "missing middle" (se ex. Roberts, 2013; Roberts, 2011; Woodman, 2013) det vill säga att det saknas forskning om ungas arbetsmarknadsinträde för en grupp unga som varken är arbetslösa och marginaliserade eller högutbildade och privilegierade. Vilka som studeras påverkar också vilka

resultat som genereras och därmed vilken kunskap som produceras om unga människors erfarenheter av arbete. Genom att fokusera på vissa grupper av unga människor genereras resultat som fokuserar på social förändring. I denna studie har jag kunnat visa på processer av både social reproduktion och förändring och hur de sker parallellt i småstaden. Samtidigt har de unga vuxnas skilda erfarenheter ibland gjort det svårt att se generella mer dominerande mönster. Att exempelvis studera enbart arbetslösa eller unga inom industrin eller vården hade förmodligen bidragit till ett mer sammanhållet resultat. Det hade dock också gjort att de nyanser som framträtt i denna studie hade gått förlorade. Genom att inkludera unga vuxna som kan placeras inom ”missing middle” har jag exempelvis kunnat visa vilka resurser som är värdefulla och möjliggör en etablerad position på arbetsmarknaden i småstaden. Jag har också kunnat visa att tillgången till olika typer av resurser, såsom socialt kapital eller utbildningskapital, kan innebära olika rumsliga horisonter.

Mobilitet, plats och kön – en komplicerad historia

De unga vuxna i denna avhandling befinner sig på en könsuppdelad arbetsmarknad. Det innebär att de unga kvinnorna befinner sig inom kvinnodominerade branscher och männen inom mansdominerade branscher. Deras aspirationer och yrkesval har också varit uppdelade enligt en traditionellt könssegregerad arbetsmarknad. Till skillnad från tidigare forskning som visat på omförhandling av maskulinitet i mindre orter (Andersson & Beckman, 2018; Stenbacka, 2007) finns inga sådana resultat i denna studie. Den maskulinitet som synliggörs i analysen är inriktad på (kropp)sarbete och försörjning. De unga männens aspirationer är knutna till de traditionellt mansdominerade branscherna på den könssegregerade arbetsmarknaden. Industriarbete är exempelvis dominerande i de unga männens föreställningar om vilka arbeten som finns tillgängliga i Skarvsjö trots att industriarbete som isteg på arbetsmarknaden inte är tillgängligt på samma sätt som förut. Den könssegregerade arbetsmarknaden kan förstås som en orienterande referensram för männen. Flera unga män i denna studie har erfarenhet av arbetslöshet, men har när de har letat efter arbete, sökt sig tillbaka till mansdominerade branscher och utslutit

alternativa yrkesbanor inom exempelvis vård och omsorg. En möjlig förklaring till att det inte finns några tecken på omförhandling är att jag inte har studerat just arbetslösa som grupp. Arbetslöshet i sig kan innebära ett strukturellt tvång att ompröva tidigare förhoppningar och aspirationer om arbete vilket tidigare forskning visat men som inte kan bekräftas i denna studie.

De unga kvinnorna har till skillnad från männen haft något mer icke-traditionella aspirationer till branscher och yrken som är mansdominerade. Detta resultat är i linje med hur tidigare forskning beskrivit hur män verkar ha svårare än kvinnor att bryta föreställningar om vad som är ett passande arbete (Berglund et al., 2005). Att kvinnorna har aspirerat på arbeten inom mansdominerade branscher har dock inte inneburit att de har fått den typen av arbeten i praktiken, det vill säga aspirationerna har inte realiserats. Snarare befinner sig de unga kvinnorna inom kvinnodominerade delar av arbetsmarknaden såsom vård och omsorg, handel och administration. De förhåller sig till och förkroppsligar en femininitet inriktad på sociala relationer som kan ses som en dominerande femininitetsposition i Skarvsjö där familjeliv är i fokus och där den privata sfären överlappar den offentliga.

I analysen har även en annan femininitetsposition som kan förstås i relation till ”duktighet” identifierats (jfr. Sohl, 2014). I Skarvsjö får duktighet betydelse både genom utbildning och platslojalitet. Kvinnor som utbildar sig och arbetar på den lokala arbetsmarknaden kan särskilja sig från kvinnor som stannar och i högre grad följer det så kallade negativa livsmanus som innebär att arbeta på okvalificerade arbeten och skaffa familj tidigt (jfr. Kåks, 2007).

Unga kvinnor flyttar i högre grad från mindre kommuner och som framkom av kapitel 5 gäller detta även för unga kvinnor i Skarvsjö. Tidigare forskning visar att det finns olika förklaringar till varför unga kvinnor flyttar i högre utsträckning (Stenbacka, 2014). En förklaring är att arbetsmarknaden i vissa typer av mindre orter och/eller på landsbygden har innehållit färre möjligheter som är tillgängliga för unga kvinnor (Faber & Nielsen, 2015). Kvinnor har under en längre tid ansetts ”tjäna mer” på att flytta än att stanna medan situationen har varit den omvända för unga män. I och med strukturella förändringar på arbetsmarknaden har denna

situation under de senaste årtiondena bedömts vara annorlunda. De unga arbetarklassmännen i mindre orter beskrivs ibland som förlorarna i det nya samhället då det är arbetstillfällena inom manligt kodade branscher som främst avvecklas i och med avindustrialisering och automatisering av enklare industriarbeten (Andersson & Beckman, 2018; Trondman, 1995). Denna typ av resonemang tenderar dock att osynliggöra de unga arbetarklasskvinnor som stannar i sina hemorter vars arbetsmarknad aldrig varit gynnsam för dem. Genom att utforska fler kategorier än ”män som stannar” och ”kvinnor som flyttar” blir bilden mer komplex (jfr. Taylor & Addison, 2009). År 2019 var medianinkomsten för kvinnor i Skarvsjö i åldersgruppen 20–34 år 18 000 kronor, motsvarande siffra för män i Skarvsjö var 25 000 kronor²⁴ (SCB 2021). Det innebär att unga män i Skarvsjö inte kan ses som förlorare ur ett inkomstperspektiv. Sociologen Susanna Lundberg (2016) skriver i sin avhandling om arbetslösa i Bergslagen att ”de kvinnor som inte lyckas uppfylla idealen och skaffa sig ett jobb i form av ett eget företag eller har möjlighet att flytta eller pendla från regionen förblir både osynliga och fattiga” (Lundberg, 2016, s. 295). Kanske, menar Lundberg, beror deras osynlighet på att deras situation inte har förändrats på ett lika drastiskt sätt som männens. För de unga vuxna i Skarvsjö har förändringar på arbetsmarknaden fått olika konsekvenser för unga män och unga kvinnor eftersom de, som tidigare diskuterats, befinner sig på skilda delar av arbetsmarknaden. En gemensam erfarenhet bland de unga vuxna med mer marginaliserade positioner är dock att deras arbetsvillkor och arbetsförhållanden bidrar till att de är osäkra på sin framtid inom sina nuvarande branscher. Däremot skiljer sig deras uppfattningar och upplevelser av vilka andra möjligheter de har och hur dessa kan realiseras.

I denna studie har jag visat att förändringar på mansdominerade delar av arbetsmarknaden för de unga männen kan innebära en desorientering i

²⁴ I åldersgruppen 20–64 år var, 2019, medianinkomsten för kvinnor 24 300 kronor och för män 29 900 kronor (SCB 2021). I sammanräknad förvärvsinkomst ingår, förutom lön, även skattepliktiga ersättningar från socialförsäkringssystemet som sjukpenning, föräldrapenning och a-kassa

termer av svårigheter att veta eller kunna föreställa sig vad som är möjliga andra alternativ. Denna desorientering kan också förstås i relation till den maskulinitetsposition de förhåller sig till som är starkt kopplad till materiell försörjning och kroppsarbete (jfr. McDowell, 2003).

Inom de unga kvinnornas horisont av möjligheter finns däremot flera alternativ, exempelvis ingår att arbeta som lärare, sjuksköterska eller undersköterska men de kan också föreställa sig arbete inom mansdominerade branscher. Deras svårigheter är snarare att de inte ser det som möjligt att realisera sina aspirationer på grund av bristande resurser såsom tro på sin egen förmåga eller bristande tillgång till mobilitet och/eller sociala, kulturella och ekonomiska resurser. Den femininitetsposition de förhåller sig till är knuten till relationella band snarare än materiell försörjning vilket bidrar till platsförankring och en tydligare orientering inför framtiden. Unga arbetarklasskvinnors osynlighet i berättelsen om arbetarklassmän som förlorare och medelklasskvinnor som vinnare kan således, precis som Lundberg menar, bero på en fortsatt marginaliserad position. Det kan också bero på en femininitetsposition där erkännande kopplas till familj och nära relationer snarare än lönearbete.

Samtidigt som det finns skäl att anta att situationen inte har förändrats på samma sätt för unga arbetarklasskvinnor är dock förändrade villkor inom välfärdsyrken i mindre orter ett viktigt område för framtida forskning. Inte minst för att synliggöra och lokalisera ojämlikhet till arbetarklassens villkor snarare än att fokusera på individuell klassmässig rörlighet (jfr. Sohl & Molina, 2012).

Småstadens framtid

När intervjupersonerna i denna studie talar om Skarvsjöes framtid ser de flera olika scenarier framför sig som innebär allt från en framtid där arbetslösheten ökar och industrierna lägger ner till en framtid där orten växer. En återkommande förhoppning är dock att möjligheterna till pendling ska förbättras. För en ort som Skarvsjö som har pendlingsavstånd till större städer framstår möjligheter till vardaglig mobilitet som viktiga för många. Det kopplar an till den utveckling av regionförstoring som beskrevs i kapitel 5 som innebär att integrera flera lokala och regionala

arbetsmarknader där individer förväntas röra sig över allt längre avstånd. Samtidigt framkommer det i intervjuerna med de unga vuxna och lokala aktörer att avståndet uppfattas som *för* långt och pendlingsmöjligheterna med kollektivtrafik som bristande. Det gör att det inte alltid ses som möjligt att pendla på daglig basis. Att avståndet uppfattas som långt har, enligt de lokala aktörerna, inneburit att orten inte har blivit en renodlad pendlingsort eller vad de kallar för sovstad. Det har också funnits en politisk ambition att behålla arbetstillfällena i kommunen. Viktiga förutsättningar är att Skarvsjö befinner sig i en del av Sverige där industri och tillverkning fortsättningsvis sysselsätter en stor del av befolkningen, men där delar av industrin som tidigare fungerat som insteg på arbetsmarknaden flyttats utomlands eller rationaliserats bort. Generellt efterfrågas mer kvalificerad och specialiserad arbetskraft än tidigare. Denna utveckling innebär flera dilemman i relation till framtiden för mindre orter som Skarvsjö. Det finns en ökad efterfrågan på utbildad arbetskraft och kommunen eftersträvar en högre utbildningsnivå bland invånarna för att kunna möta en befintlig och framtida efterfrågan men också för att kunna konkurrera om framtida företagsetableringar. Samtidigt som denna ambition finns är arbetsmarknaden för akademiker i Skarvsjö begränsad. De unga vuxna med högskoleutbildning i denna studie har framhållit att deras karriärmöjligheter är relativt begränsade. Detta faktum leder till krav på någon typ av mobilitet i form av flytt eller pendling och en potentiell utveckling mot att bli en pendlingsort, en utveckling som kommunen inte ser som otvetydigt positiv. Denna utveckling och dessa dilemman är inte unika för Skarvsjö, många mindre orter står inför liknande utmaningar.

Avhandlingens slutsatser och bidrag

I detta avslutande avsnitt är syftet att tydliggöra de resultat som jag ser som avhandlingens viktigaste bidrag utifrån studiens frågeställningar.

Hur förhåller sig de unga vuxna till föreställningar om mobilitet?

Ett viktigt resultat i avhandlingen är att synliggöra ett lokalt värdesystem där platslojalitet och skötsamhet är centralt och där mobilitet snarare är

avvikande. Samtidigt är de unga vuxna i denna studie medvetna om dominerande föreställningar om mobilitet. Det innebär att de unga vuxna förhåller sig till flera skilda värderingar av och normer om mobilitet på samma gång. Detta dubbla förhållningssätt innebär reflexivitet över den egna positionen och jag har visat hur de unga vuxna förhandlar om vilka liv som är önskvärda och möjliga att leva. Jag har också visat att de unga vuxna ser sitt kvarstannande som värdefullt utifrån de relationer de har på orten och den trygghet de kopplar samman med platsen.

Hur förstår de unga vuxna sitt kvarstannande i relation till upplevda möjligheter till arbete?

Hur kan de unga vuxnas strategier och upplevda möjligheter till arbete förstås utifrån deras sociala och geografiska position?

I avhandlingen har jag argumenterat för att hur de unga vuxna upplever sina möjligheter att stanna kvar i hemorten bland annat beror på vilken slags kapital de har tillgång till. De som i första hand har tillgång till socialt kapital har en lokal rumslig horisont. De använder strategier kopplade till sina sociala resurser för att få arbete på den lokala arbetsmarknaden. De med högskoleutbildningar och kulturellt kapital har en mer kluven rumslig horisont. De använder sig av sin utbildning tillsammans med sociala resurser och platslojalitet som en strategi för att få arbete men upplever möjligheterna till karriär mer begränsade på längre sikt. Dessa resultat gäller för unga vuxna med relativt hög kapitaltillgång i den lokala kontexten. Bland de med lägre kapitalinnehav är andra faktorer än form av kapital avgörande för hur de betraktar sitt kvarstannande i relation till arbete. I denna kategori finns unga vuxna med en lokal rumslig horisont som inte fullt ut kan realisera sina aspirationer eftersom de saknar sociala och ekonomiska resurser men även emotionella resurser såsom självförtroende. Att de inte kan realisera sina jobbaspirationer är dock inte avgörande för hur de föreställer sig framtiden. Istället bidrar indirekta sociala resurser såsom familjeband till att de planerar för en framtid i Skarvsjö. Andra unga vuxna har ingen önskan att stanna men inte heller att flytta, deras rumsliga horisont har här beskrivits som platslös. Dessa unga vuxna upplever

svårigheter att veta vilka vägar som är möjliga och önskvärda på arbetsmarknaden. Deras aspirationer kan betraktas som desorienterade och de saknar strategier för att fortsätta sina arbetsliv.

De unga vuxnas skilda rumsliga horisonter, strategier och upplevda möjligheter har här beskrivits som att de har olika platsspecifika habitus. Deras geografiska position, det platsspecifika inom habitus, innebär dels deras position *i* småstaden men också deras position *inom* småstaden. Det finns skillnader mellan de som bor i hyresrätter och de som bor i villaområden eller bostadsrätter som avspeglar sociala och geografiska hierarkier och symboliska distinktioner inom småstaden. Ett bidrag i denna studie är att den visar samtidiga processer av reproduktion och förändring, dels i relation till sociala positioner, dels i relation till individuella livsbanor.

I relation till individuella livsbanor har analysen visat på betydelsen av *illusio*, tron på eller investeringen i ett fält. Denna investering kan i sin tur påverkas av ackumulering av kapital såsom utbildnings- eller tillitskapital och/eller förändrade arbetsvillkor eller anställningsförhållanden. Att förlora sin tro på att det är ”värt att spela spelet” kan innebära förändrade prioriteringar och aspirationer. Om individen sedan *kan* ändra sin livsbana beror bland annat på vilka resurser och strategier hon har tillgång till för att förverkliga sina aspirationer.

Ett viktigt resultat av denna avhandling är nyanseringen av förekomsten av ett dominerande mobilitetsimperativ (jfr. Farrugia, 2016). Jag har argumenterat för att det finns strukturella villkor som kan göra det mer fördelaktigt för individen att stanna kvar på en plats än att flytta därifrån. Att ha tillgång till socialt kapital eller att befinna sig på en arbetsmarknad där man som ung vuxen känner till de informella spelreglerna innebär en fördelaktig position i relation till en större men okänd arbetsmarknad. Dessa fördelar är naturligtvis beroende av att det trots allt finns arbeten lokalt, men också av ett visst kapitalinnehav som möjliggör en anpassning av aspirationer efter tillgängliga möjligheter. Det är således inte en fördel som är lika tillgänglig för alla. Förutom fördelar kopplade till positionen på arbetsmarknaden finns också andra livsvillkor, såsom sociala relationer och bostad, som gör kvarstannande möjligt och eftersträvanvärt. Att stanna kvar på en plats behöver således inte innebära en marginaliserad position (jfr. Kaufmann & Montulet, 2008). Samtidigt *finns* det marginaliserade

positioner i en mindre ort och denna marginalisering kan förstärkas av att inte ha tillgång till vardaglig mobilitet. Att inte uppleva sig ha möjlighet att pendla till utbildning eller arbete innebär begränsade möjligheter och svårigheter att hantera en föränderlig arbetsmarknad. Sammantaget visar resultaten av denna avhandling att mobilitet reflekterar och förstärker social differentiering men inte kan förstås utifrån dikotomier som mobilitet *och* immobilitet, aktivitet *och* passivitet, privilegium *och* marginalisering. Relationen mellan mobilitet, immobilitet och sociala och geografiska positioner är komplex och bör förstås som en process under förhandling.

Slutord: småstaden, mobilitet och plats i en pandemisk tid

Under det år som har gått, år 2020, har människors relation till plats och mobilitet med nödvändighet förändrats. Under covid-19 pandemin har den rörliga världen blivit mycket mer orörlig. Mobilitet och immobilitet har fått en annan mening och värde. Människor som rör sig framstår som ett hot mot folkhälsan och människor har uppmanats att inte åka kollektivtrafik eller resa längre sträckor. Även platser har omvärderats där tätbefolkade städer i högre grad associeras med risker och glesare befolkade områden framstår som säkrare ur smittosynpunkt.

Denna utveckling sätter resultaten av denna avhandling i ett annat ljus. Hur förändras ungas förhållningssätt till plats och mobilitet under och efter pandemin? Hur kan vi nu förstå förekomsten av ett mobilitetsimperativ? När unga människor exempelvis inte måste flytta för att studera på högskola eftersom undervisningen bedrivs på distans skulle det kunna innebära ökade möjligheter att stanna *och* studera; eller när de aktiviteter och nöjen som lockar i större städer inte längre är tillgängliga eller lika attraktiva kanske den mindre orten framträder i ett nytt ljus. Kanske kan också mindre orter gynnas av erfarenheten att det går att arbeta på distans inom en mängd olika yrken och de eftertraktade återvändarna och/eller inflyttarna plötsligt bli fler. Om det kommer att förbättra villkoren för unga i mindre orter och förändra urbaniseringsprocesser som gör att småstaden och landsbygden kan behålla och locka till sig fler unga människor är frågor för framtida forskning.

SUMMARY

On Staying Local: Work, Place and Mobility in a Small Town

Introduction

This thesis examines how young adults in a Swedish industrial small town perceive their opportunities of staying and making a life for themselves in their home town, especially in relation to work opportunities. The aim of the study is to contribute to a deeper understanding of how young adults in an industrial small town perceive and negotiate their work opportunities and their position in the local labour market. The present study is carried out through a qualitative interview study where I interview 19 young adults, as well as local labour market actors, in the chosen locality. The principal research questions that guide this study are the following:

- How do young adults relate to different notions of mobility?
- How do young adults understand their act of staying in relation to perceived labour market opportunities?
- How can the young adults' strategies and perceived labour market opportunities be understood in relation to their social and geographical position?

The focus of the study is to explore young adults' aspirations, dreams and experiences of work opportunities after remaining in their small hometown past their childhood and adolescence. The analytical emphasis is on how access to different resources and capital (Bourdieu, 1986) make different trajectories and aspirations possible and desirable. The study is carried out in the political and social landscape where individual social mobility is perceived as a necessity, and social and spatial mobility are seen as interdependent. Furthermore, increased urban and rural tensions and inequalities also figure as important factors in the study as well as the fact

that young people's transition from youth to working adults are prolonged, individualized and more complex compared to previous generations.

The thesis takes its point of departure in the well-established field of young people's transition to work and an emerging field of young people's relation to mobility and place. My contribution lies in combining these two fields and thereby adding a structural dimension to the mobility field and a mobility dimension to the transition field. Additionally, this study is an empirical contribution as I have interviewed young adults rather than teenagers, which are more often researched in both fields mentioned above. An older age group make it possible to explore the experience of staying and entering the labour market, rather than aspirations of doing so. Moreover, another important empirical contribution is that the interviewees are a diverse group in terms of careers and employment status, including young adults often referred to as the "missing middle" (Roberts, 2013). This selection makes it possible to explore how and why some young adults can adjust their aspirations to a changing labour market while others have a more difficult time to adapt and establish themselves.

I argue that there are several societal changes, including urbanization and labour market transformations, that have changed the structural conditions for young people in industrial small towns. In Sweden, the political and economic landscape has contributed to a regional inequality where job growth is mainly localized to metropolitan areas. Moreover, smaller municipalities have decreasing and ageing populations. Another important contextual dimension is the political development in Sweden, in which centralized redistribution has shifted to regionalization, where self-government, growth and competition are central aspects.

This study is carried out in a small industrial town in southern Sweden with approximately 14 000 inhabitants. The labour market is dominated by industries but in line with the general societal and political developments, the town is undergoing changes due to rationalizations, specializations and the increasing educational demands. Locally, there is a political ambition to increase the level of education as it is considered an efficient strategy to reduce high levels of unemployment.

Theoretical framework

In this study, I combine concepts from cultural geography such as mobility and place along with Bourdieu's conceptual tools. I set out from the concepts of mobility and immobility and argue, in line with Cresswell (2006), that they are given different meanings in different contexts and during different historical periods. The concept of place is defined in line with Massey's (1994) understanding of place as relational and open. I argue that in order to understand the process of staying in relation to work opportunities, it is fruitful to use a theoretical framework that acknowledges people's different resources and how that affects how they are oriented in different directions. For this purpose, I use Bourdieu's concepts of capital, field and habitus (Bourdieu, 1984). Theoretically, it contributes to an understanding of how individuals perceive and negotiate their opportunities, what kind of aspirations they formulate and which trajectories they see as possible and desirable. Furthermore, the idea that there are local value systems beyond the dominant symbolic value system is used to explore what is valued in the local context and how value is shaped in different contexts and from different positions. The notion of place-specific habitus is used to grasp how people's orientations are not only social, but also geographical. By combining this with a relational concept of place, I argue that it is possible to explore how the local small-town habitus consists of multiple habituses that can be connected to their place of residence. In the thesis, I further develop how Bourdieu can be utilized to understand not only social reproduction but also social change. In this case, I use the notion of cleft habitus and how reflexivity can emerge from our "interstitial positionality in multiple fields" (Decoteau, 2015, s. 316). I also make use of these ideas in relation to gender in order to investigate whether gender relations are reproduced, changed or challenged in the local context.

Methods

The empirical material consists of qualitative interviews with 19 young adults who were interviewed between 2015 and 2017. Seven of these interviewees participated in follow-up interviews in 2019. The empirical material also consists of interviews with eight local actors in the locality.

The local actors are employees at the public employment office, the municipality, the local institute of higher vocational education and further, human resource managers at three different local employers. The young adults are between 22 and 28 years old and have similar social backgrounds, and very few of their parents have studied at university. Nine of them are women and ten are men.

The criteria for selection of the young adults were that they had been enrolled in one of the local schools during the compulsory school years and that they were registered in the municipality when the recruitment process started. The aim of the interviews was to explore their experiences of staying and of the local labour market. During the interviews, we talked about their experiences of finding work locally, the obstacles and opportunities and further, how they perceived their future careers and future lives. We also discussed their relationship to their home town and other places. The interviews were transcribed and coded in several steps in line with a thematic analysis (Braun & Clarke, 2006). In the analysis, I used an abductive approach and moved back and forth between empirical data, previous research and theories. Finally, in this case, an abductive approach meant that the theoretical framework was developed during and in conversation with the analysis of the interviews.

Analysis and result

The empirical analysis in this thesis is divided into three chapters: six, seven and eight.

In chapter six, the analysis focuses on how the young adults relate to and understand different notions of mobility. The analysis demonstrates that the young adults negotiate mobility norms in a number of ways. For example, they claim that the urge to leave the locality is mostly articulated among young people, a category they *could* be a part of as 22-28 years old, but in this case, it is rather a category and position they claim to have left behind. The analysis shows that, in general, they do not partake in the so-called 'extended youth phase'. Rather, they describe the small town as a place suitable for family life and dense social relations, as a contrast to metropolitan areas that are described as appropriate for career and youth life styles. Moreover, they express a strive for security and in some aspects

predictability and control which is enabled by their ties to the locality. There are however also signs of emotional conflicts which arise from dealing with mobility norms and negative stereotypes of small towns. Another result discussed in this chapter is that the young adults have different access to everyday mobility and thereby different access to extended opportunities for work and education. In this sense, mobility is crucial to understand the reproduction of inequality.

It's been demonstrated in previous research that young people in rural areas experience and relate to a mobility imperative where mobility is encouraged and considered as an important part of being young. Thus, in order to be recognized as valuable, young people have to leave rural areas behind. A key result in the present study is the existence of a local value system that do not value mobility, but rather emphasize 'place loyalty' and the practice of staying as more valuable. Another important aspect of the local value system is work ethics, that is, having a job and doing it properly. I argue that the young adults find themselves in-between value systems where mobility, place and work have different meanings. This position of being in-between value systems make it possible to reflexively evaluate and negotiate how to live their lives, yet not without conflicts and tensions.

In chapter seven, the young adults' work trajectories are explored. I show that social resources are used regardless of if they apply for more unqualified jobs or jobs with higher demands on qualifications. In this chapter, I discuss the presence of strong and weak ties (Granovetter, 1973) in relation to their experiences of accessing work in different sectors and at different phases in their careers. The analysis shows that, in the local labour market, strong and weak ties are intertwined even if there is a predominance of using strong ties among those who apply for unqualified work in the beginning of their careers. Social capital is here conceptualized as having two dimensions, the symbolic dimension and the material dimension (Bourdieu, 1986). Reputation is part of the symbolic dimension and the analysis shows that reputation extends the individual, where family name becomes an important resource and an extension of the individual's social capital. The material dimension rather concerns the actual networks and contacts, in this regard the most important aspect is that the contacts are well-established in the local labour market and that they have access to

informal knowledge on available work opportunities. Furthermore, in the analysis, the value of having social skills and a social ability is emphasized in order to prove oneself to be a suitable future employee with the proper attitude. The young adults in the study that are unemployed either experience that they lack social networks that are in line with their aspirations and/or qualifications, or that they lack social ability. The unemployed blame themselves for their unemployment which shows a more general tendency of individualization of responsibility.

Previous research has discussed whether place attachment and locally based social networks contribute to marginalization of young people. In contrast to that research, I here show that staying in place could also lead to the reproduction of an advantaged position in the local labour market. Another important result is that a university degree along with place loyalty in terms of an expressed desire to stay local can be used as strategy to get a job in the local labour market. This means that in this particular context, place loyalty can be used as marker of distinction and capital when applying for jobs.

In chapter eight, I explore aspirations and perceptions of the future. I show that the young adults have different spatial horizons and aspirations for future careers. Their spatial horizons identified are *local*, *placeless*, *divided* or *changeable*. Those who have a local spatial horizon are planning to stay in the small town and are adapting their aspirations to local opportunities. Within this horizon I have identified two different positions: one that, because of their access to resources, manage to be flexible and adapt their aspirations to a changing labour market, and another that is more marginalized and lack resources to realize their aspirations. A placeless spatial horizon means not knowing when or where the future will take place, neither wanting to stay nor longing for other places. This horizon indicates a disorientation in place which is also mirrored in their aspirations. A divided spatial horizon means planning to stay locally in the near future, but in the more distant future, rather planning to leave to be able to fulfil career and other life plans. However, to be able to leave, the young adults experience that they need to accumulate resources such as self-esteem, work experience and/or financial capital, in this study conceptualized as risk capital. Those who have a changeable spatial horizon

have between the first and second interviews changed their ideas of where their futures will take place. Their changed outlook on their future location also means changed aspirations and in some sense notions of a valuable life. I argue that these spatial horizons as well as their aspirations and social and geographical positions indicate their place-specific habitus understood as their embodied disposition and inner orientation towards certain life paths.

Conclusion

A crucial result from this study is that the young adults relate both to general dominant societal norms where mobility is highly valued *and* a local value system where place loyalty is valued higher than mobility. Furthermore, staying local is given meaning and value by the young adults in relation to their social relations (family life), and sense of material, as well as, social security. Being in-between value systems can be seen as a position from where it is possible for the young adults to reflexively evaluate and navigate structural and cultural conditions. Yet, as I have shown, these negotiations and navigations are not without tension.

I have further argued that there are structural conditions that make it more beneficial for some young adults to stay locally, rather than to move to bigger cities. Having access to social capital in a labour market where the young adult knows the informal rules means an advantageous position in relation to a larger but unknown labour market. These advantages are dependent on the fact that there are, after all, available work opportunities locally, but also on having access to social, cultural and economic capital that enables an adaptation of aspirations to these opportunities. Thus, it is not an advantage that is equally accessible to all. In addition to benefits linked to the position in the labour market, there are also other living conditions, such as social relations and housing, that make staying possible and desirable. Together, these results are a contribution to the research on youth mobility since it adds both a symbolic and structural dimension to the understanding of why young people, despite a mobility imperative, stay in their small hometown.

Another important result discussed in this study is how the young adults understand their staying in relation to perceived work opportunities and

how it depends on what kind of capital they have access to. Those who have mainly social resources are oriented towards staying in the local area, while those who have educational resources have a more ambiguous spatial horizon and are not convinced that they will be able to fulfil their career aspirations locally. The young adults' different spatial horizons, strategies and perceived possibilities have been conceptualized as having different place-specific habitus: identified as *adaptable habitus*, *cleft habitus*, *marginalized habitus* and *disoriented habitus*. Their geographical position, the place-specific dimension of habitus, condition their position in the labour market, but also their position within the small town. There are differences between those who live in rental apartments and those who live in residential areas that reflect and highlight the social and geographical hierarchies and symbolic distinctions within the small town. Regarding gender relations, there are no evidence of changing relations but rather on reproduction of a gendered labour market alongside limited job opportunities.

Through the theoretical frames of the study, the analysis has also contributed to demonstrating the divisions within a group of young adults with a similar social background in an industrial small town. Where a lot of research tend to overlook the different negotiations within specific social groups, this study contributes with rich empirical examples of the heterogeneity within the locality both spatially and socially.

REFERENSER

- Aarseth, Helene, Layton, Lynne, & Nielsen, Harriet Bjerrum. (2016). Conflicts in the Habitus: The Emotional Work of Becoming Modern. *The Sociological Review*, 64(1), 148-165.
- Adey, Peter. (2006). If Mobility is Everything Then it is Nothing: Towards a Relational Politics of (Im)mobilities. *Mobilities*, 1(1), 75-94.
- Adey, Peter. (2010). *Mobility*. Abingdon: Routledge.
- Adey, Peter, & Bissell, David. (2010). Mobilities, Meetings, and Futures: An Interview with John Urry. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(1), 1-16.
- Adkins, Lisa, Cooper, Melinda, & Konings, Martijn. (2020). *The asset economy*. Cambridge: Polity Press.
- Adler, Patricia A, & Adler, Peter. (2002). The reluctant respondent. *Handbook of interview research: Context and method*, 2, 515-536.
- Ahmed, Sara. (2010). Vithetens fenomenologi. *Tidskrift för genusvetenskap* (1-2), 47-69.
- Allan, Graham, & Phillipson, Chris. (2008). Community studies today: urban perspectives. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(2), 163-173.
- Allen, Kim, & Hollingworth, Sumi. (2013). 'Sticky Subjects' or 'Cosmopolitan Creatives'? Social Class, Place and Urban Young People's Aspirations for Work in the Knowledge Economy. *Urban Studies*, 50(3), 499-517.
- Alvesson, Mats. (2011). *Interpreting interviews* London: SAGE.
- Alvesson, Mats, & Sköldberg, Kaj. (2009). *Reflexive methodology: new vistas for qualitative research*. Los Angeles: SAGE.
- Ambjörnsson, Fanny. (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.
- Ambjörnsson, Ronny. (1988). *Den skötsamme arbetaren: idéer och ideal i ett norrländskt sågverksambälle 1880-1930*. Stockholm: Carlsson.
- Amundsen, Helene. (2015). Place attachment as a driver of adaptation in coastal communities in Northern Norway. *Local environment*, 20(3), 257-276.
- Andersson, Hampus. (2018). Delar av tesen om "Somewheres" mot "Anywheres" haltar betänkligt. Hämtad 17 maj, 2020, från <https://blogg.kommunal.se/utredare/2018/01/17/delar-av-tesen-om-somewheres-mot-anywheres-haltar-betankligt/>

- Andersson, Magnus, & Jansson, André. (2012). *Landsbygdens globalisering: medier, identitet och social förändring i nätverkssambällets marginaler*. Göteborg: Daidalos.
- Andersson, Åsa, & Beckman, Anita. (2015). "Jag skulle så jätte, jätte, jättegärna vilja ha ett fast jobb att gå till". Om att vara ung och arbetslös i Västervik *Rapport Högskolan Väst*. Trollhättan: Högskolan Väst
- Andersson, Åsa, & Beckman, Anita. (2018). Young Working-class Men Without Jobs: Reimagining Work and Masculinity in Postindustrial Sweden. I C. Walker & S. Roberts (Red.), *Masculinity, labour, and neoliberalism: working-class men in international perspective* (ss. 101-123). London: Palgrave Macmillan Cham.
- Andres, Lesley, Anisef, Paul, Krahn, Harvey, Looker, Dianne, & Thiessen, Victor. (1999). The Persistence of Social Structure: Cohort, Class and Gender Effects on the Occupational Aspirations and Expectations of Canadian Youth. *Journal of Youth Studies*, 2(3), 261-282.
- Anthias, Floya. (2007). Ethnic Ties: Social Capital and the Question of Mobilisability. *The Sociological Review*, 55(4), 788-805.
- Antonsich, Marco. (2010). Searching for Belonging – An Analytical Framework. *Geography Compass*, 4(6), 644-659.
- Archer, Margaret Scotford. (2007). *Making our way through the world: human reflexivity and social mobility*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Areschoug, Susanna, & Gottzén, Lucas. (2020). Rural Youth, Education, and Citizenship in Sweden: Politics of Recognition and Redistribution. I A. Peterson, G. Stahl & H. Soong (Red.), *The Palgrave Handbook of Citizenship and Education* (ss. 779-794). Cham: Springer International Publishing.
- Atkinson, Will. (2020). *Bourdieu and after: a guide to relational phenomenology*. Milton Park, Abingdon, Oxon Routledge.
- Back, Les. (2007). *The art of listening*. Oxford: Berg.
- Bahr, Howard M., & Caplow, Theodore. (1982). *Middletown families: fifty years of change and continuity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bauman, Zygmunt. (1998). *Globalization: the human consequences*. London: Polity.
- Beck, Ulrich. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. London: Sage.

- Beck, Ulrich, & Beck-Gernsheim, Elisabeth. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Beck, Ulrich, Lash, Scott, & Giddens, Anthony. (1994). *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. Oxford: Polity.
- Bell, Daniel. (1973). *The coming of post-industrial society: a venture in social forecasting*. New York: Basic books.
- Benson, Michaela. (2014). Trajectories of middle-class belonging: The dynamics of place attachment and classed identities. *Urban Studies*, 51(14), 3097-3112.
- Berglund, Anna-Karin, Johansson, Susanne, & Molina, Irene. (2005). Med periferin i sentrum—en studie av lokal velferd, arbeidsmarked og kjønnsrelasjoner i den nordiske periferin. Alta: Norut NIBR Finnmark.
- Berglund, Tomas, Dølvik, Jon Erik, Rasmussen, Stine, & Røed Steen, Johan. (2019). Changes in the occupational structure of Nordic employment: Upgrading or polarization? *Nordic future of work project 2017–2020* (Vol. 2). Oslo: Fafo
- Biggart, Andy, & Walther, Andreas. (2006). Coping with yo-yo-transitions. Young adults' struggle for support, between family and state in comparative perspective. I C. Leccardi & E. Ruspini (Red.), *A New Youth?: Young People, Generations and Family Life*. (ss. 41-62). Aldershot: Ashgate Publishing.
- Bjarnason, Tómas, & Håkansson, Kristina. (2020). Declining work centrality among millennials - myth or reality? I B. Furåker & K. Håkansson (Red.), *Work Orientations: Theoretical Perspectives and Empirical Findings* (ss. 37-75). New York: Routledge
- Bjerke, Lina, & Johansson, Sara. (2015). *Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder*. Jönköping: Jönköping International Business School.
- Björling, Nils, & Fredriksson, Julia. (2018). Relationer mellan stad och land i det regionala stadslandskapet. I M. U. Futures (Red.), (Vol. 1). Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Bogren, Helene. (2008). *Flytta eller stanna? Betydelsen av plats och platsförankring för den kvalificerade arbetskraftens internationella migration*. Lund: Lunds universitet.
- Boltanski, Luc, & Chiapello, Ève. (2005). *The new spirit of capitalism*. London: Verso.

- Bourdieu, Pierre. (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723-744.
- Bourdieu, Pierre. (1986). The Forms of Capital. I J. Richardson (Red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (ss. 241-258). New York: Greenwood.
- Bourdieu, Pierre. (1987). What Makes a Social Class? On The Theoretical and Practical Existence Of Groups. *Berkeley Journal of Sociology*, 32, 1-17.
- Bourdieu, Pierre. (1990). *The logic of practice*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, Pierre. (1996). Physical space, social space and habitus. *Vilhelm Aubert Memorial lecture, Report*, 10, 87-101.
- Bourdieu, Pierre. (1999a). *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, Pierre. (1999b). *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, Pierre. (1999c). *The weight of the world: social suffering in contemporary society*. Oxford: Polity.
- Bourdieu, Pierre. (2000). *Pascalian meditations*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre. (2007). *Sketch for a self-analysis*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, Pierre. (2008). *The bachelor's ball: the crisis of peasant society in Béarn*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, Pierre, & Wacquant, Loïc J. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Bradley, Harriet, & Devadason, Ranji. (2008). Fractured Transitions: Young Adults' Pathways into Contemporary Labour Markets. *Sociology*, 42(1), 119-136.
- Bradley, Harriet, & Hoof, Jacques van. (2005). *Young people in Europe: labour markets and citizenship*. Bristol: Policy.
- Brannen, Julia, & Nilsen, Ann. (2005). Individualisation, Choice and Structure: A Discussion of Current Trends in Sociological Analysis. *The Sociological Review*, 53(3), 412-428.
- Braun, Virginia, & Clarke, Victoria. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Bright, N. Geoffrey. (2011). 'Off The Model': resistant spaces, school disaffection and 'aspiration' in a former coal-mining community. *Children's Geographies*, 9(1), 63-78.
- Broady, Donald. (1990). *Sociologi och epistemologi: om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS förlag.

- Broady, Donald. (1998). *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Uppsala: Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Uppsala universitet.
- Brorström, Sara, & Parment, Anders. (2016). Urbaniseringens effekter för små och stora kommuner. En studie av hållbar utveckling *KFi-rapport* Göteborg.
- Brown, Gavin. (2011). Emotional geographies of young people's aspirations for adult life. *Children's Geographies*, 9(1), 7-22.
- Bunar, Nihad, & Trondman, Mats (Red.). (2001). *Varken ung eller vuxen: "sambället idag är ju helt rubbat"*. Stockholm: Atlas.
- Butler, Tim, & Robson, Garry. (2003). *London calling: the middle classes and the re-making of inner London*. Oxford: Berg.
- Castells, Manuel. (1996). *The information age: economy, society and culture*. Malden: Blackwell.
- Cook, Julia, & Cuervo, Hernán. (2020). Staying, leaving and returning: Rurality and the development of reflexivity and motility. *Current Sociology*, 68(1), 60-76.
- Corbett, Michael. (2007). Travels in space and place: identity and rural schooling *Canadian Journal of Education*, 30(3), 771-792.
- Corbett, Michael. (2013). I'm going to make sure I'm ready before I leave: The complexity of educational and mobility decision-making in a Canadian coastal community. *Journal of Rural Studies*, 32, 275-282.
- Coulter, Rory, Ham, Maarten van, & Findlay, Allan M. (2016). Re-thinking residential mobility: Linking lives through time and space. *Progress in Human Geography*, 40(3), 352-374.
- Cresswell, Tim. (2006). *On the move: mobility in the modern western world*. New York: Routledge.
- Cresswell, Tim. (2012). Mobilities II: Still. *Progress in Human Geography*, 36(5), 645-653.
- Crow, Graham. (2002). 'Community Studies: Fifty Years of Theorization'. *Sociological research online*, 7(3), 82-91.
- Cuervo, Hernan. (2014). Critical reflections on youth and equality in the rural context. *Journal of Youth Studies*, 17(4), 544-557.
- Daun, Åke. (1970). *Upp till kamp i Båtskärsnäs: en etnologisk studie av ett samhälle inför industrinedläggelse*. Uppsala: Verdandi
- Decoteau, Claire Laurier. (2015). The reflexive habitus: Critical realist and Bourdieusian social action. *European Journal of Social Theory*, 19(3), 303-321.
- Delmar, Charlotte. (2010). "Generalizability" as Recognition: Reflections on a Foundational Problem in Qualitative Research. *Qualitative Studies*, 1(2), 115-128.

- Ds 2015:41. *En stärkt yrkeshögskola: ett lyft för kunskap*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet.
- Du Gay, Paul. (1995). *Consumption and identity at work*. London: Sage.
- Ekman, Ann-Kristin. (1997). Kutur och utveckling i Bergslagen. I E. Bergdahl, M. Isacson & B. Mellander (Red.), *Bruksandan : hinder eller möjlighet? : rapport från en seminariereserie i Bergslagen* (ss. 36-45). Smedjebacken: Ekomuseum Bergslagen.
- Eldén, Sara. (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Elwood, Sarah, & Martin, Debroah. (2000). "Placing" interviews: Location and scales of power in qualitative research. *Professional Geographer*, 52(4), 649-657.
- Enflo, Kerstin. (2016). Regional ojämlikhet i Sverige. En historisk analys. *SNS Analys*. http://www.sns.se/wp-content/uploads/2016/07/sns_analys_nr_33.pdf.
- Erlingsson, Gissur Ó, Oscarsson, Henrik, & Öhrvall, Richard. (2020). Landsbygden slår tillbaka? . I A. Ulrika, C. Anders & Ö. Patrik (Red.), *Regntunga skýar* (ss. 369-381). Göteborg: SOM-institutet.
- Evans, Ceryn. (2013). *Young people in transition in local contexts: an exploration of how place and time frame young people's educational aspirations, decisions and anticipated transitions*. Cardiff: School of Social Sciences Cardiff University.
- Evans, Ceryn. (2016). Moving away or staying local: the role of locality in young people's 'spatial horizons' and career aspirations. *Journal of Youth Studies*, 19(4), 501-516.
- Evans, Karen, & Furlong, Andy. (1997). Metaphors of youth transitions: niches, pathways, trajectories or navigations. I J. Bynner, L. Chisholm & A. Furlong (Red.), *Youth, citizenship and social change in a European context*. Aldershot: Ashgate.
- Faber, Stine Thidemann, & Nielsen, Helene Pristed. (2015). *Remapping gender, place and mobility: global confluences and local particularities in Nordic peripheries*. Farnham, Surrey, UK: Ashgate.
- Farrugia, David. (2013). Young people and structural inequality: beyond the middle ground. *Journal of Youth Studies*, 16(5), 679-693.
- Farrugia, David. (2014). Towards a spatialised youth sociology: the rural and the urban in times of change. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 293-307.
- Farrugia, David. (2016). The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies*, 19(6), 836-851.

- Fast, Karin, & Lindell, Johan. (2015). The elastic mobility of business elites – Negotiating the ‘Home’ and ‘Away’ continuum. *European Journal of Cultural Studies*, 19(5), 435-449.
- Fergusson, Ross, Pye, David, Esland, Geoff, McLaughlin, Eugene, & Muncie, John. (2000). Normalized dislocation and new subjectivities in post-16 markets for education and work. *Critical Social Policy*, 20(3), 283-305.
- Finn, Kirsty. (2017). Multiple, relational and emotional mobilities: Understanding student mobilities in higher education as more than ‘staying local’ and ‘going away’. *British Educational Research Journal*, 43(4), 743-758.
- Flemmen, Magne. (2013). Putting Bourdieu to work for class analysis: reflections on some recent contributions. *British Journal of Sociology*, 64(2), 325-343.
- Flisbäck, Marita. (2006). *Att lära sig konstens regler: en sociologisk studie av osäkra framtidsinvesteringar*. Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Flisbäck, Marita. (2014a). Making play or playing the game? On the question of a "cleft habitus" at the doorway to the art field. *Qualitative Sociology Review*, 10(4), 52-67.
- Flisbäck, Marita. (2014b). *När livet går bort, när livet kommer till: existenssociologiska betraktelser av konstnärligt arbete, familjebildning och anhörigförlust*. Lund: Studentlitteratur.
- Forsberg, Gunnel. (2020). Från ”Flykten från landsbygden” till dagens klyvningsdiskurs. I S. Heldt Cassel & S. Stenbacka (Red.), *Periferi som process* (ss. 25-48). Ödeshög: Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi.
- Forsberg, Gunnel, & Stenbacka, Susanne. (2017). Creating and challenging gendered spatialities: how space affects gender contracts. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 99(3), 223-237.
- Forsberg, Gunnel, Stenbacka, Susanne, & Lundmark, Mats. (2012). *Demografiska myter: Föreställningar om landsbygden - mer myter än faktiska fakta*. Stockholm: Öhrlings Pricewaterhouse Coopers AB.
- Forsberg, Sara. (2018). *Going places: Local settings and global horizons in young people's education and work trajectories*. Uppsala: Department of Social and Economic Geography, Uppsala University.
- Forsberg, Sara. (2019). 'The right to immobility' and the uneven distribution of spatial capital: negotiating youth transitions in northern Sweden. *Social & Cultural Geography*, 20(3), 323-343.

- Friedman, Sam. (2015). The limits of capital gains: Using Bourdieu to understand social mobility into elite occupations. I J. Thatcher, N. Ingram, C. Burke & J. Abrahams (Red.), *Bourdieu: The next generation* (ss. 107-122). London: Routledge.
- Friedman, Sam. (2016). Habitus clivé and the emotional imprint of social mobility. *The Sociological Review*, 64(1), 129-147.
- Furlong, Andy, & Cartmel, Fred. (1997). Risk and uncertainty in the youth transition. *Young*, 5(1), 3-20.
- Furlong, Andy, & Cartmel, Fred. (2007). *Young people and social change: new perspectives*. Buckingham: Open University Press.
- Furlong, Andy, & Kelly, Peter. (2005). The Brazilianisation of youth transitions in Australia and the UK? *Australian Journal of Social Issues*, 40(4), 207.
- Furlong, Andy, Woodman, Dan, & Wyn, Johanna. (2011). Changing times, changing perspectives: Reconciling 'transition' and 'cultural' perspectives on youth and young adulthood. *Journal of Sociology*, 47(4), 355-370.
- Gale, Trevor, & Parker, Stephen. (2015). Calculating student aspiration: Bourdieu, spatiality and the politics of recognition. *Cambridge Journal of Education*, 45(1), 81-96.
- Garrat, Lindsey. (2016). Using Bourdieusian scholarship to understand the body: habitus, hexis and embodied cultural capital. I N. Ingram, J. Thatcher, C. Burke & J. Abrahams (Red.), *Bourdieu : the next generation* (ss. 73-87). London: Routledge.
- Garsten, Christina, & Jacobsson, Kerstin. (2004). *Learning to be employable: new agendas on work, responsibility, and learning in a globalizing world*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gibson, Chris, & Argent, Neil. (2008). Getting On, Getting Up and Getting Out? Broadening Perspectives on Rural Youth Migration. *Geographical Research*, 46(2), 135-138.
- Giddens, Anthony. (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och sambället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Gieryn, Thomas F. (2000). A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology*, 26(1), 463-496.
- Gil Solá, Ana. (2013). *På väg mot jämställda arbetsresor: vardagens mobilitet i förändring och förhandling*. Göteborg: Institutionen för ekonomi och samhälle, Avdelningen för kulturgeografi, Göteborgs universitet.
- Gillberg, Gunnar. (2010). *Individualiseringens villkor: unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Göteborg: Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

- Gillberg, Gunnar, & Bergman, Ann. (2013). Individualisation in working life: work and reflexive patterns among young adults in Sweden. *International Social Science Journal*, 64(213-214), 225-236.
- Given, Lisa M. (2008). Theoretical Sampling *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, California.
- Goodhart, David. (2017). *The road to somewhere: the populist revolt and the future of politics*. London: Hurst & Company.
- Goodwin, John, & O'Connor, Henrietta. (2005). Exploring Complex Transitions: Looking Back at the 'Golden Age' of From School to Work. *Sociology*, 39(2), 201-220.
- Granovetter, Mark. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Granovetter, Mark. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233.
- Granovetter, Mark (1974). *Getting a job: a study of contacts and careers*. Cambridge, Mass.: The University Of Chicago Press.
- Green, Anne, & White, Richard. (2008). Shaped by place: young people's decisions about education, training and work. *The Journal of Poverty and Social Justice*, 16(3), 213-224.
- Gustafson, Per. (2001). Roots and Routes: Exploring the Relationship between Place Attachment and Mobility. *Environment and Behavior*, 33(5), 667-686.
- Gustafson, Per. (2014). Place attachment in an age of mobility. I L. C. Manzo & P. Devine-Wright (Red.), *Place attachment : advances in theory, methods and applications* (ss. 37-48). London: Routledge.
- Haartsen, Tialda, & Thissen, Frans. (2014). The success-failure dichotomy revisited: young adults' motives to return to their rural home region. *Children's Geographies*, 12(1), 87-101.
- Halkier, Bente. (2011). Methodological Practicalities in Analytical Generalization. *Qualitative Inquiry*, 17(9), 787-797.
- Hammarström, Margareta. (1996). *Varför inte högskola? En longitudinell studie av olika faktorerers betydelse för studiebegåvade ungdomars utbildningskarriär*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hannam, Kevin, Sheller, Mimi, & Urry, John. (2006). Editorial: Mobilities, Immobilities and Moorings. *Mobilities*, 1(1), 1-22.
- Haraway, Donna. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599.
- Hardgrove, Abby, McDowell, Linda, & Rootham, Esther. (2015). Precarious lives, precarious labour: family support and young

- men's transitions to work in the UK. *Journal of Youth Studies*, 18(8), 1057-1076.
- Hardy, Cheryl. (2008). Hysteresis. I M. Grenfell (Red.), *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (ss. 131-148). Stocksfield: Acumen.
- Harvey, David. (2009). *Den globala kapitalismens rum: på väg mot en teori om ojämn geografisk utveckling*. Hägersten: Tankekraft.
- Haukanes, H. (2013). Belonging, Mobility and the Future: Representations of Space in the Life Narratives of Young Rural Czechs. *Young*, 21(2), 193-210.
- Hedfeldt, Mona. (2008). *Företagande kvinnor i bruksort: arbetsliv och vardagsliv i samspel*. Örebro: Örebro universitet.
- Heinz, Walter R. (2009). Structure and agency in transition research. *Journal of Education and Work: Continuity and Change in 40 Years of School to Work Transitions*, 22(5), 391-404.
- Hermansson, Hans-Erik. (1988). *Fristadens barn : om ungdomars livsstilar, kulturer och framtidsperspektiv i 80-talets Sverige*. Göteborg: Daidalos.
- Hirvilammi, Tuuli, Väyrynen, Marianne, Stamm, Ingo, Matthies, Aila-Leena, & Närhi, Kati. (2019). Reflecting on Work Values with Young Unemployed Adults in Finland *Nordic Journal of Working Life Studies*, 9(2), 87-104.
- Hjorthol, Randi. (2008). Daily mobility of men and women - a barometer of gender equality? I T. Cresswell & T. P. Uteng (Red.), *Gendered Mobilities* (ss. 207-224). Aldershot: Ashgate.
- Hjälms, Anna. (2014). The 'Stayers': Dynamics of Lifelong Sedentary Behaviour in an Urban Context. *Population, Space and Place*, 20(6), 569-580.
- Holland, Janet, Reynolds, Tracey, & Weller, Susie. (2007). Transitions, Networks and Communities: The Significance of Social Capital in the Lives of Children and Young People. *Journal of Youth Studies*, 10(1), 97-116.
- Hollingworth, Sumi, & Williams, Katya. (2009). Constructions of the working-class 'Other' among urban, white, middle-class youth: 'chavs', subculture and the valuing of education. *Journal of Youth Studies*, 12(5), 467-482.
- Holton, Mark, & Finn, Kirsty. (2018). Being-in-motion: the everyday (gendered and classed) embodied mobilities for UK university students who commute. *Mobilities*, 13(3), 426-440.
- Hughes, Jason, Hughes, Kahryn, Sykes, Grace, & Wright, Katy. (2020). Beyond performative talk: critical observations on the radical

- critique of reading interview data. *International Journal of Social Research Methodology*, 23(5), 547-563.
- Hurley, John, Fernández-Macías, Enrique, Bisello, Martina, Vacas-Soriano, Carlos, & Fana, Marta. (2019). European Jobs Monitor 2019: Shifts in the employment structure at regional level *European Jobs Monitor*.
<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/european-jobs-monitor-2019-shifts-in-the-employment-structure-at-regional-level#tab-01>: Eurofond.
- Håkansson, Peter, & Tovatt, Caroline. (2017). Networks and labor market entry - a historical perspective. *Labor History*, 58(1), 67-90.
- Ingram, Nicola, & Abrahams, Jessie. (2016). Stepping outside of oneself: how a cleft-habitus can lead to greater reflexivity through occupying 'the third space'. I N. Ingram, J. Thatcher, C. Burke & J. Abrahams (Red.), *Bourdieu: The Next Generation. The Development of Bourdieu's Intellectual Heritage in Contemporary UK Sociology* (ss. 140-156). London: Routledge.
- Jahoda, Marie, Lazarsfeld, Paul Felix, Zeisel, Hans, & Fleck, Christian. (2002). *Morienthal: the sociography of an unemployed community*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Jansson, André. (2013). The hegemony of the urban/rural divide: Cultural transformations and mediatized moral geographies in Sweden. *Space and Culture*, 16(1), 88-103.
- Jenkins, Richard. (2002). *Pierre Bourdieu*. London: Routledge.
- Jessop, Bob. (2002). *The future of the capitalist state*. Cambridge: Polity.
- Johansson, Jörgen. (2013). Regionalpolitikens utveckling: Mellan politisk kamp och ekonomisk nytta. I T. Mitander, L. Säll & A. Öjehag-Pettersson (Red.), *Det regionala samhällsbyggandets praktiker : tiden, makten, rummet*. Göteborg: Daidalos.
- Johansson, Kerstin. (2003). *Bli vuxen i arbetarstad: fem ungdomar berättar om skola, arbete och det egna livet*. Linköping: Linköping universitet.
- Jonsson, Christer. (2010). *I fäders och mödrars spår: landsortsungdomars vuxenblivande och identitetsutveckling i ett livsformsperspektiv*. Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Julkunen, Illse. (2009). Youth unemployment and marginalization. I A. Furlong (Red.), *Handbook of youth and young adulthood : new perspectives and agendas* (ss. 157-166). Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

- Juvonen, Tarja, & Romakkaniemi, Marjo. (2019). Between mobility and belonging: The meanings of locality among youth in Lapland in the transition to adulthood. *Young*, 27(4), 321-335.
- Karlsson, Magnus. (2000). *Från Jernverk till Hjärnverk: ungdomstidens omvandling i Ronneby under tre generationer*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Kaufmann, Vincent, Bergman, Manfred Max, & Joye, Dominique. (2004). Motility: mobility as capital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(4), 745-756.
- Kaufmann, Vincent, & Montulet, Bertrand. (2008). Between social and spatial mobilities: the issue of social fluidity. I W. Canzler, V. Kaufmann & S. Kesselring (Red.), *Tracing mobilities: towards a cosmopolitan perspective*. (ss. 37-56). Aldershot, Hants, England: Ashgate.
- Kearns, Ade, & Parkinson, Michael. (2001). The significance of neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2103-2110.
- Kesselring, Sven. (2006). Pioneering Mobilities: New Patterns of Movement and Motility in a Mobile World. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 38(2), 269-279.
- Kintrea, Keith, St Clair, Ralf, & Houston, Muir. (2015). Shaped by place? Young people's aspirations in disadvantaged neighbourhoods. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 666-684.
- Kristensen, Guro, & Ravn, Malin. (2015). The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies. *Qualitative research* 15(6), 722-737.
- Kåks, Helena. (2003). Ung i ett rörligt samhälle. I H. Helve (Red.), *Ung i utkant: aktuell forskning om glesbygdungdomar i Norden* (ss. 324-339). Köbenhavn: Nordiska ministerrådet.
- Kåks, Helena. (2007). *Mellan erfarenhet och förväntan: betydelser av att bli vuxen i ungdomars livsberättelser*. Linköping: Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur, Linköpings universitet.
- Kåks, Helena, & Westholm, Erik. (2006). *När långt borta blir nära: om rörlighet och lokalsamhällets framtid*. Stockholm: Gidlund.
- Layder, Derek. (1998). *Sociological practice: linking theory and social research*. London: SAGE.
- Le Grand, Elias. (2010). *Class, place and identity in a satellite town*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Lewicka, Maria. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381-395.

- Lewicka, Maria. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230.
- Lidström, Lena. (2009). *En resa med osäkra mål: unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv*. Umeå: Institutionen för barn- och ungdomspedagogik, Umeå universitet.
- Lindblad, Sverker, Tynelius, Ulf, Danell, Torbjörn, Pichler, Wolfgang, & Anderstig, Christer. (2015). *Demografins regionala utmaningar: bilaga 7 till Långtidsutredningen 2015*. Stockholm: Wolters Kluwer Hämtad från <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2015/12/sou-2015101>.
- Lindfors, Hans. (1997). Byn som vägrade att dö: en sociologisk studie av en lokal mobiliseringsprocess som pågått under tio år *En rapport från Glesbygdsverket*. Östersund: Glesbygdsverket (GBV).
- Lindgren, Joakim. (2010). *Spaces, mobilities and youth biographies in the new Sweden: studies on education governance and social inclusion and exclusion*. Umeå: Department of Education, Umeå university.
- Lindgren, Joakim, & Lundahl, Lisbeth. (2010). Mobilities of Youth: Social and spatial trajectories in a segregated Sweden. *European Educational Research Journal*, 9(2), 192-207.
- Lindström, Fredrik. (2014). *Stanna kvar: En novell ur När börjar det riktiga livet*. Albert Bonniers förlag.
- Lindström, Lo. (2017). Att stanna. I L. Svensson (Red.), *Lämna eller stanna? : valmöjligheter och stöd för unga i "resten av Sverige"*. Lund: Nordic Academic Press.
- Lund, Anna. (2018). Time, memory and class: The unintended consequences of the bourgeois gaze. *Ethnography*, 19(4), 548-564.
- Lundahl, Lisbeth, & Olofsson, Jonas. (2014). Guarded transitions? Youth trajectories and school-to-work transition policies in Sweden. *International journal of adolescence and youth*, 19(1), 19-34.
- Lundberg, Susanna. (2016). *"Vi kan ju sälja det övriga landet till hugade spekulanter" Om tillhörighet, gemenskaper och handlingsmöjligheter i en förändrad ekonomi*. Örebro: Örebro universitet.
- Lundqvist, Catarina. (2010). *Möjligheternas horisont: etnicitet, utbildning och arbete i ungas berättelser om karriärer*. Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Lundqvist, Catarina. (2019). Time horizons in young people's career narratives – strategies, temporal orientations and imagined parallel futures negotiated in local settings. *Education Inquiry*, 11(4), 379-396.

- Lynd, Robert Staughton, & Lynd, Helen Merrell. (1929). *Middletown: a study in American culture*. London: Constable.
- Lynd, Robert Staughton, & Lynd, Helen Merrell. (1937). *Middletown in transition: a study in cultural conflicts*. New York: Harcourt, Brace and company.
- Löfbom, Eva, & Sonnerby, Per. (2015). *Utbildning för framtidens arbetsmarknad : bilaga 5 till Långtidsutredningen 2015*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Lövgren, Karin, & Bolin, Göran. (1995). *Om unga män: identitet, kultur och livsvillkor*. Lund: Studentlitteratur.
- Macdonald, Robert. (2011). Youth transitions, unemployment and underemployment: Plus ça change, plus c'est la même chose? *Journal of sociology* 47(4), 427-444.
- MacDonald, Robert, Shildrick, Tracy, Webster, Colin, & Simpson, Donald. (2005). Growing Up in Poor Neighbourhoods: The Significance of Class and Place in the Extended Transitions of 'Socially Excluded' Young Adults. *Sociology*, 39(5), 873-891.
- Malkki, Liisa. (1992). National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity Among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology*, 7(1), 24-44.
- Massey, Doreen. (1994). *Space, place and gender*. Oxford: Polity Press.
- Massey, Doreen. (1999). *Power-geometries and the politics of space-time : Hettner-Lecture 1998*. Heidelberg: Department of Geography, University of Heidelberg.
- Massey, Doreen. (2005a). The spatial construction of youth cultures. I T. Skelton & G. Valentine (Red.), *Cool places* (ss. 132-140). London: Routledge.
- Massey, Doreen. (2007). *World city*. Cambridge: Polity.
- Massey, Doreen (2005b). *For space*. London: Sage.
- Mata-Codesal, Diana. (2018). Is it simpler to leave or to stay put? Desired immobility in a Mexican village. *Population, Space and Place*, 24(4), 1-9.
- McDermott, Elizabeth. (2004). Telling lesbian stories: Interviewing and the class dynamics of 'talk'. *Women's Studies International Forum*, 27(3), 177-187.
- McDonald, Paula, Pini, Barbara, Bailey, Janis, & Price, Robin. (2011). Young people's aspirations for education, work, family and leisure. *Work, Employment & Society*, 25(1), 68-84.
- McDowell, Linda. (1997). *Undoing place? a geographical reader*. London: Arnold.

- McDowell, Linda. (2003). *Redundant masculinities? Employment change and white working class youth*. Malden, Mass.: Blackwell Pub.
- McDowell, Linda. (2012). Post-crisis, post-Ford and post-gender? Youth identities in an era of austerity. *Journal of Youth Studies*, 15(5), 573-590.
- McKenzie, Lisa (2016). Narrative, ethnography and class inequality Taking Bourdieu into a British council estate. I N. Ingram, J. Thatcher, C. Burke & J. Abrahams (Red.), *Bourdieu: The Next Generation. The Development of Bourdieu's Intellectual Heritage in Contemporary UK Sociology*. London: Routledge.
- McLellan, Eleanor, Macqueen, Kathleen M., & Neidig, Judith L. (2003). Beyond the Qualitative Interview: Data Preparation and Transcription. *Field Methods*, 15(1), 63-84.
- McNay, Lois. (2004). Agency and experience: gender as a lived relation. I L. Adkins & B. Skeggs (Red.), *Feminism after Bourdieu* (ss. 175-190). Oxford: Blackwell.
- Mellander, Charlotta. (2013). De ungas flykt till staden. Hämtad 7 december 2020, från <https://vertikals.se/charlotta/2013/12/02/de-ungas-flykt-till-staden/>
- Moi, Toril. (1999). *What is a woman? and other essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Molina, Irene. (1997). *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Mortimer, Jeylan T. (2009). Changing experiences of work. I A. Furlong (Red.), *Handbook of youth and young adulthood : new perspectives and agendas* (ss. 149-156). Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Mulinari, Paula. (2007). *Maktens fantasier & servicearbetets praktik: arbetsvillkor inom hotell- och restaurangbranschen i Malmö*. Linköping: Tema Genus, Institutionen för Tema, Linköpings universitet.
- Möller, Peter. (2012). Young Adult Transition in a Tourism Dominated Rural Area. *Tourism Planning & Development*, 9(4), 429-440.
- Mörck, Johan. (2008). *Regionalt samhällsbyggande i otakt: en studie av den varierande framväxten av samverkansorgan*. Örebro: Örebro universitet.
- Newby, Howard. (2008). Reflections on Colin Bell and the past and future of community studies. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(2), 93-96.
- Nilsson, Jan-Evert. (2000). Det nya Sverige – regionala mönster vid övergången från industrisamhälle till informationssamhälle. I G.

- Graninger, G. Blücher & L. Nyström (Red.), *Vi flytt nu: om befolkningsflyttningarna i Sverige* (ss. 155-180). Karlskrona: Stadsmiljörådet/Vadstena forum.
- Nilsson, Jan-Evert. (2012). Från aktiv lokaliseringpolitik till regional politik *Working paper/PM* (Vol. 18). Östersund: Tillväxtanalys.
- Nowotny, Helga. (1994). *Time: the modern and postmodern experience*. Cambridge: Polity Press.
- Nugin, Raili. (2020). Space, Place and Capitals in Rural Youth Mobility: Broadening the Focus of Rural Studies. *Sociologia Ruralis*, 60(2), 306-328.
- O'Reilly, Karen. (2009). The Participant Observer Oxymoron IK. O'Reilly (Red.), *Key Concepts in Ethnography* (ss. 209-214). London: SAGE Publications Ltd.
- Olofsson, Jonas. (2018). Ungas vägar och omvägar till utbildning och arbete. I J. Olofsson & F. Wikström (Red.), *Unga inför arbetslivet: om utanförskap, lärande och delaktighet* (ss. 67-104). Lund: Studentlitteratur
- Olofsson, Jonas, & Wadensjö, Eskil. (2009). *Arbetsmarknadspolitik: förändrade förutsättningar och nya aktörer*. Stockholm: SNS förlag.
- Patton, Michael Quinn. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. London: SAGE.
- Pedersen, Helle Dalsgaard, & Gram, Malene. (2018). 'The brainy ones are leaving': the subtlety of (un) cool places through the eyes of rural youth. *Journal of Youth Studies*, 21(5), 620-635.
- Peterson, Helen. (2008). Man måste sälja sig själv: yrkesmässiga krav i det nya arbetslivet : ett könsperspektiv *Arbetsliv i omvandling*. Växjö: Institutionen för samhällsvetenskap, Växjö universitet.
- Pini, Barbara. (2004). On being a nice country girl and an academic feminist: using reflexivity in rural social research. *Journal of Rural Studies*, 20(2), 169-179.
- Plesner, Ursula. (2011). Studying Sideways: Displacing the Problem of Power in Research Interviews With Sociologists and Journalists. *Qualitative Inquiry*, 17(6), 471-482.
- Preece, Jenny. (2018). Immobility and insecure labour markets: An active response to precarious employment. *Urban Studies*, 55(8), 1783-1799.
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

- Read, Benjamin L. (2018). Serial Interviews: When and Why to Talk to Someone More Than Once. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 1-10.
- Reay, Diane. (2004a). Gendering Bourdieu's concepts of capitals? Emotional capital, women and social class. *The Sociological Review*, 52(2), 57-74.
- Reay, Diane. (2004b). 'It's all becoming a habitus': beyond the habitual use of habitus in educational research. *British Journal of Sociology of Education*, 25(4), 431-444.
- Reay, Diane. (2005). Beyond Consciousness? The Psychic Landscape of Social Class. *Sociology*, 39(5), 911-928.
- Reay, Diane, David, Miriam E., & Ball, Stephen J. (2005). *Degrees of choice: social class, race and gender in higher education*. Stoke-on-Trent: Trentham.
- Reed-Danahay, Deborah. (2020). *Bourdieu and social space: mobilities, trajectories, emplacements*. New York: Berghahn Books.
- Roberts, Kenneth. (1995). *Youth and employment in modern Britain*. Oxford: Oxford University Press.
- Roberts, Kenneth. (2013). Education to Work Transitions: How the Old Middle Went Missing and Why the New Middle Remains Elusive. *Sociological research online*, 18(1), 160-170.
- Roberts, Steven. (2011). Beyond 'NEET' and 'tidy' pathways: considering the 'missing middle' of youth transition studies. *Journal of Youth Studies*, 14(1), 21-39.
- Roberts, Steven. (2012). One step forward, one step Beck: a contribution to the ongoing conceptual debate in youth studies. *Journal of Youth Studies*, 15(3), 389-401.
- Roberts, Steven. (2016). Young people and social class. I A. Furlong (Red.), *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood* (ss. 43-52). London: Routledge.
- Rosa, Hartmut. (2010). *Alienation and acceleration: towards a critical theory of late-modern temporality*. Malmö: NSU Press.
- Rosén, Hans, & Örstadius, Kristoffer. (2016, 2016-11-23). Professorn: Klyftan mellan stad och land vår viktigaste fråga. Dagens Nyheter. Hämtad 17 maj, 2020, från <https://www.dn.se/nyheter/sverige/professorn-klyftan-mellan-stad-och-land-var-viktigaste-fraga/>
- Rönnlund, Maria. (2020). 'I Love this Place, but I Won't Stay': Identification with Place and Imagined Spatial Futures Among Youth Living in Rural Areas in Sweden. *Young*, 28(2), 123-137.

- Rönnlund, Maria, Rosvall, Per-Åke, & Johansson, Monica. (2018). Vocational or academic track? Study and career plans among Swedish students living in rural areas. *Journal of Youth Studies*, 21(3), 360-375.
- Savage, Mike. (2003). Review essay: A New Class Paradigm? *British Journal of Sociology of Education*, 24(4), 535-541.
- Savage, Mike, Warde, Alan, & Devine, Fiona. (2005). Capitals, assets, and resources: some critical issues *British Journal of Sociology*, 56(1), 31-47.
- Sayer, Andrew. (2005). Class, Moral Worth and Recognition. *Sociology*, 39(5), 947-963.
- Sayer, Andrew. (2016). Review essay: What is the question? *Soundings*(62), 167-175.
- SCB 2015. Urbanisering – från land till stad. Hämtad 31 december, 2020, från <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/>
- SCB 2020. Ungdomsarbetslöshet i Sverige. Hämtad 23 november, 2020, från <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/ungdomsarbetsloshet-i-sverige/>
- Schewel, Kerilyn. (2019). Understanding Immobility: Moving Beyond the Mobility Bias in Migration Studies. *International Migration Review*, 54(2), 328–355.
- Scholten, Christina, & Jönsson, Sandra. (2010). *Påbjuden valfrihet? Om långpendlares och arbetsgivares förhållningssätt till regionförstoringens effekter*. Växjö: Institutionen för samhällsvetenskaper, Linnéuniversitetet.
- Segerstedt, Torgny T., & Lundquist, Agne. (1955). *Människan i industrisamhället. 2, Fritidsliv - samhällsliv*. Stockholm: Studieförbundet samhälle och näringsliv.
- Sernhede, Ove. (1995). *Modernitet, adolescens & kulturella uttryck*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Sheller, Mimi. (2014). The new mobilities paradigm for a live sociology. *Current Sociology*, 62(6), 789-811.
- Sheller, Mimi. (2017). From spatial turn to mobilities turn. *Current Sociology*, 65(4), 623-639.
- Sheller, Mimi, & Urry, John. (2006). The New Mobilities Paradigm. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 38(2), 207-226.
- Shildrick, Tracy, Blackman, Shane, & MacDonald, Robert. (2009). Young people, class and place. *Journal of Youth Studies*, 12(5), 457-465.

- Silva, Elizabeth B. (2016). Unity and Fragmentation of the Habitus. *The Sociological Review*, 64(1), 166-183.
- Skeggs, Beverley. (2000). *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.
- Skeggs, Beverley. (2004). *Class, self, culture*. London: Routledge.
- Skeggs, Beverley. (2011). Imagining Personhood Differently: Person Value and Autonomist Working-Class Value Practices. *The Sociological Review*, 59(3), 496-513.
- SKR 2011. Kommungruppsindelning 2011. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner.
- SKR 2016. Kommungruppsindelning 2017 omarbetning av Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner.
- Sohl, Lena. (2014). *Att veta sin klass: kvinnors uppåtgående klassresor i Sverige*. Stockholm: Atlas Akademi.
- Sohl, Lena, & Molina, Irene. (2012). Möjligheten som blivit nödvändighet: Den uppåtgående klassresans ideologiska funktion. *Fronesis*, 40-41, 166-188.
- SOU 2003:29. *Mot en ny landsbygdspolitik: betänkande*. Stockholm: Fritzes
- SOU 2005:41. *Bortom vi och dom: teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2006:86. *Mera försäkring och mera arbete: betänkande*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2013:74. *Unga som varken arbetar eller studerar: statistik, stöd och samverkan: slutbetänkande*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2017:1. *För Sveriges landsbygger: en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd : slutbetänkande*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Stahl, Garth, & Baars, Sam. (2016). How “space” and “place” contribute to occupational aspirations as a value-constituting practice for working-class males. *Education + Training*, 58(3), 313-327.
- Stahl, Garth, & Habib, Sadia. (2017). Moving beyond the confines of the local: Working-class students’ conceptualizations of belonging and respectability. *Young*, 25(3), 268-285.
- Stenbacka, Susanne. (2007). Rural identities in transition: male unemployment and everyday practice in Northern Sweden. I I. Asztalos Morell & B. Bock (Red.), *Gender Regimes, Citizen Participation and Rural Restructuring* (ss. 83-111). Amsterdam: Elsevier.

- Stenbacka, Susanne. (2014). Män utanför städerna - om konstruktionen av rurala maskuliniteter och identiteter under förändring *Män och jämställdhet: betänkande* (Vol. SOU 2014:6). Stockholm: Fritze.
- Stenbacka, Susanne, & Forsberg, Gunnel. (2013). Rumsliga genusanalyser med aktören i fokus. I A. Førde (Red.), *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (ss. 123-141). Trondheim: Akademika.
- Stenbacka, Susanne, Grubbström, Ann, & Forsberg, Gunnel. (2014). Genuskontrakt och regional utveckling i Dalarna - om sega strukturer och ungdomarnas kapacitet att bryta dem. Falun: Region Dalarna.
- Sternudd, Catharina. (2007). *Bilder av småstaden: om estetisk värdering av en stadstyp*. Lund: Lunds universitet, Institutionen för arkitektur och byggd miljö.
- Stigendal, Mikael. (2010). *Kapital*. Stockholm: Liber.
- Stockdale, Aileen, & Ferguson, Sara. (2020). Planning to stay in the countryside: The insider-advantages of young adults from farm families. *Journal of Rural Studies*, 78, 364-371.
- Stockdale, Aileen, & Haartsen, Tialda. (2018). Editorial introduction: Putting rural stayers in the spotlight. *Population, Space and Place*, 24(4), 1-8.
- Sturges, Judith E., & Hanrahan, Kathleen J. (2004). Comparing Telephone and Face-to-Face Qualitative Interviewing: a Research Note. *Qualitative research* 4(1), 107-118.
- Svensson, Lennart G. (2017a). Arbete och utbildning. I M. Bengtsson & T. Berglund (Red.), *Arbetslivet* (ss. 85-124). Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Lotta. (2006). *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköping: Filosofiska fakulteten, Linköpings universitet.
- Svensson, Lotta. (2016). Empowering rural youth with Facebook: lessons from a local Swedish case-study. *Community Development Journal*, 51(3), 436-451.
- Svensson, Lotta (Red.). (2017b). *Lämna eller stanna? Valmöjligheter och stöd för unga i "resten av Sverige"*. Lund: Nordic Academic Press.
- Svensson, Margareta. (2017c, 2017-04-26). Stor skillnad mellan stad och land i franska presidentvalet. Sveriges Radio. Hämtad 17 maj, 2020, från <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6681611>

- Sørensen, Niels Ulrik, & Pless, Mette. (2017). Living on the periphery of youth: Young people's narratives of youth life in rural areas. *Young*, 25(4), 1-17.
- Tavory, Iddo, & Timmermans, Stefan. (2019). Abductive Analysis and Grounded Theory. I A. C. Bryant, Kathy (Red.), *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory* (ss. 532-546). London: SAGE Publications Ltd.
- Taylor, Yvette. (2012). *Fitting into place? Class and gender geographies and temporalities*. Farnham: Ashgate.
- Taylor, Yvette, & Addison, Michelle. (2009). (Re)constituting the past, (re)branding the present and (re)imagining the future: women's spatial negotiation of gender and class. *Journal of Youth Studies*, 12(5), 563-578.
- Teir, Philip. (2015, 2015-04-15). Stad mot land när Finland går till val på söndag. Dagens Nyheter. Hämtad 17 maj, 2020, från <https://www.dn.se/nyheter/varlden/stad-mot-land-nar-finland-gar-till-val-pa-sondag/>
- Thatcher, Jenny, & Halvorsrud, Kristoffer. (2015). Migrating habitus: A comparative case study of Polish and South African migrants in the UK. I N. Ingram, J. Thatcher, C. Burke & J. Abrahams (Red.), *Bourdieu: The Next Generation* (ss. 88-106). London: Routledge.
- Thomson, Rachel, & Taylor, Rebecca. (2005). Between cosmopolitanism and the locals: Mobility as a resource in the transition to adulthood. *Young*, 13(4), 327-342.
- Threadgold, Steven. (2011). Should I pitch my tent in the middle ground? On 'middling tendency', Beck and inequality in youth sociology. *Journal of Youth Studies*, 14(4), 381-393.
- Threadgold, Steven. (2019). Bourdieu is Not a Determinist: Illusio, Aspiration, Reflexivity and Affect. I G. Stahl (Red.), *International Perspectives on Theorizing Aspiration: Applying Bourdieu's Tools*. London: Bloomsbury Academic.
- Threadgold, Steven. (2020). *Bourdieu and Affect: Towards a Theory of Affective Affinities* (1 uppl.). Bristol: Bristol University Press.
- Thörnquist, Annette, & Engstrand, Åsa-Karin (Red.). (2011). *Precarious employment in perspective: old and new challenges to working conditions in Sweden*. Bruxelles: P.I.E. Peter Lang.
- Timmermans, Stefan, & Tavory, Iddo. (2012). Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167-186.

- Tovatt, Caroline. (2006). Nätverksrekrytering: möjligheter, strategier och dörrvakter vid ungdomars arbetsmarknadsinträde. *Arbetsmarknad & arbetsliv* 4(12), 207-222.
- Tovatt, Caroline. (2013). *Erkännandets janusansikte: det sociala kapitalets betydelse i arbetslivskarriärer*. Stockholm: Santérus Academic Press.
- Tracy, Sarah J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837-851.
- Trondman, Mats. (1995). Vem talar för framtidens förlorare? I K. Lövgren & G. Bolin (Red.), *Om unga män: identitet, kultur och livsvillkor* (ss. 167-192). Lund: Studentlitteratur.
- Tählin, Michael. (2019). *Polariseringsmyten. [Elektronisk resurs] : försvinner verkligen de medelkvalificerade jobben?* Stockholm: Arena idé.
- UKÄ 2019. Rekryteringen till högskolestudier – regionala och sociala faktorer påverkar. Hämtad 1 oktober, 2019, från <https://www.uka.se/download/18.6ab36b4f16d628dae6827b7/1569920450188/Statistisk-analys-2019-01-10-Regional-rekrytering%202019.pdf>
- Ulfsdotter Eriksson, Ylva. (2006). *Yrke, status & genus: en sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Göteborg: Department of Sociology, Göteborg University.
- Vallström, Maria. (2014). Berättelser om plats, platsen som berättelse. I M. Vallström (Red.), *När verkligheten inte stämmer med kartan : lokala förutsättningar för hållbar utveckling* (ss. 57-98). Lund: Nordic Academic Press.
- Vallström, Mikael. (2011). *Att återerövra framtiden: småstaden, ungdomarna och demokratins möjligheter*. Lund: Nordic Academic Press.
- VR 2017. *God forskningssed* Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Waara, Peter. (1996). *Ungdom i gränsland*. Umeå: Boréa.
- Waara, Peter. (2011). Mellan något och någon - forskning om ungdom på landsbygden. I P. Möller (Red.), *Vem bygger landet? : om unga och vuxna i den regionala utvecklingen* (ss. 114-129). Möklinta: Gidlund.
- Walkerdine, Valerie. (2003). Reclassifying Upward Mobility: Femininity and the neo-liberal subject. *Gender and Education*, 15(3), 237-248.
- Wallinder, Ylva. (2018). *Imagined independence : institutional conditions and individual opportunities in European labour markets*. Gothenburg: Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg.
- Walther, Andreas. (2006). Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young*, 14(2), 119-139.

- Walther, Andreas, du Bois-Reymond, Manuela, & Biggart, Andy. (2006). *Participation in transition: motivation of young adults in Europe for learning and working*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Webster, Colin, Simpson, Donald, MacDonald, Robert, Abbas, Andrea, Simpson, Mark, Shildrick, Tracy, & Cieslik, Mark. (2004). *Poor transitions: Social exclusion and young adults*. Bristol: Policy Press.
- Westholm, Erik, & Waldenström, Cecilia. (2008). *Kunskap om landsbygden. Dags för en ny agenda!* Stockholm: Institutet för framtidsstudier
- White, Richard J, & Green, Anne E. (2011). Opening up or Closing down Opportunities? The role of social networks and attachment to place in informing young peoples' attitudes and access to training and employment. *Urban Studies*, 48(1), 41-60.
- White, Richard J., & Green, Anne E. (2015). The importance of socio-spatial influences in shaping young people's employment aspirations: case study evidence from three British cities. *Work, Employment & Society*, 29(2), 295-313.
- Wiborg, Agnete. (2004). Place, Nature and Migration: Students' Attachment to their Rural Home Places. *Sociologia Ruralis*, 44(4), 416-432.
- Wigren-Kristoferson, Caroline. (2003). *The spirit of Gnosjö : the grand narrative and beyond*. Jönköping: Jönköping International Business School
- Willis, Paul E. (1977). *Learning to labour : how working class kids get working class jobs*. Farnborough: Saxon House.
- Woodman, Dan. (2013). Researching 'Ordinary' Young People in a Changing World: The Sociology of Generations and the 'Missing Middle' in Youth Research. *Sociological research online*, 18(1), 179-190.
- Wyn, Johanna, & Dwyer, Peter. (1999). New Directions in Research on Youth in Transition. *Journal of Youth Studies*, 2(1), 5-21.
- Wyn, Johanna, Lantz, Sarah, & Harris, Anita. (2012). Beyond the 'transitions' metaphor: Family relations and young people in late modernity. *Journal of Sociology*, 48(1), 3-22.
- Yuval-Davis, Nira, Wemyss, Georgie, & Cassidy, Kathryn. (2019). *Bordering*. Cambridge: Polity.
- Ziehe, Thomas, Sernhede, Ove, Lindberg, Ulf, Fornäs, Johan, & Larsson, Lars-Göran. (1987). *Ungdomskultur: identitet och motstånd: en antologi*. Stockholm: Symposion.

- Åberg, Rune. (1990). *Industrisambälle i omvandling: människor, arbete och socialt liv i en svensk industristad från femtiotal till åttiotal*. Stockholm: Carlsson.
- Åberg, Rune. (2015). Svensk arbetsmarknad mot polarisering efter millennieskiftet. *Arbetsmarknad och arbetsliv*, 21(4), 8-25.
- Ågren, Marja. (2006). "*Är du finsk, eller-?*" *En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Göteborg: Arkipelag.

BILAGA 1 ANONYMISERADE REFERENSER

Anonymiserade referenser	
Arbetsförmedlingen, (2014)	Artikel 26 september 2018. Arbetsförmedlingen. Hämtad 20200530
DN (2018)	Artikel 30 september 2018, Dagens Nyheter, www.dn.se . Hämtad 20200530
Faktablad, 2019	Kommunsammanställning, faktablad, statistik arbetslöshet från Arbetsförmedlingen
SCB (2020a)	Statistikdatabas. Flyttningsnetto, totalt efter region, ålder, kön, födelseregion och år. Hämtad 20200530
SCB (2020b)	Statistikdatabas. Befolkning efter region, ålder, utbildningsnivå, kön och år. Hämtad 20200530
SCB (2020c)	Statistikdatabas. Förvärvsarbetande 16+ år med bostad i regionen (nattbefolkning) (RAMS) efter region, sortvariabel, näringsgren SNI 2007 och år. Hämtad 20200530
SCB (2020d)	https://kommunsiffror.scb.se/ Hämtad 20200530
SCB (2021)	Statistikdatabas. SCB (2021) Sammanräknad förvärvsinkomst, medianinkomst för boende i Sverige den 31/12, tkr. Hämtad 20210206
Skarvsjö kultur, 2018	Kartläggning gjord av Skarvsjö kommun, 2018.
Skarvsjö rapport, 2018	Kartläggning av ungdomars och unga vuxnas utbildnings- och yrkesval i länet på uppdrag av regionen, 2018.
Skarvsjö strategi, 2015	Skarvsjö kommuns utvecklingsstrategi, beslutad 2015.
Skarvsjö tidning, 2019	Artikel 12 februari 2019. Hämtad 20200530

BILAGA 2 INTERVJUPERSONER

De unga vuxna i studien (med fiktiva namn)

Fet stil = har intervjuats två gånger.

1. **Albin (20-24 år)** är lärling inom bygg och anläggning. Hans pappa jobbar inom bygg och anläggning och hans mamma är utbildad sjuksköterska. Han gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Albin har sambo och bor i hyresrätt.
2. **Alexander (25-29 år)** jobbar inom militären och har gått officersutbildning. Hans mamma jobbar inom vården och pappa är skogsbrukare. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Han gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Han bor i hyresrätt.
3. Daniel (25-29 år) jobbar som montör inom industrin. Han har en tillfällig anställning. Mamman jobbar som administratör och pappan som tekniker. Han gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Han bor i hyresrätt.
4. **Elias (20-24 år)** arbetar inom utbildningsbranschen. Han har kandidatexamen inom samhällsvetenskap. Mamman är sekreterare och pappan är administratör. Föräldrarna har ingen högskole-utbildning. Elias gick studieförberedande gymnasieprogram. Han bor hemma hos sina föräldrar.
5. **Emelie (25-29 år)** är föräldraledig och arbetslös. Pappan jobbar inom industri och mamma jobbar inom vården. Föräldrarna har ingen högskole-utbildning. Emelie gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Hon har sambo, två barn och bor i hyreslägenhet.
6. Emma (20-24 år) är servitris och receptionist. Hennes föräldrar jobbar på lager, de har ingen högskoleutbildning. Emma gick studieförberedande gymnasieprogram. Hon är gift och bor i villa.

7. Filip (25-29 år) har en pågående idrottskarriär men har också utbildat sig till säljare på yrkeshögskola. Pappan är egenföretagare och mamman är administratör. De har ingen högskoleutbildning. Filip gick studieförberedande gymnasieprogram. Han är gift och bor i hyreslägenhet
8. Ivan (25-29 år) jobbar som inköpare. Han har läst en yh-utbildning. Han har en tillfällig anställning. Mamman jobbar inom vården och pappan jobbar inom industri. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Ivan gick studieförberedande gymnasieprogram. Han bor hemma hos föräldrar.
9. **Jonna (20-24 år) jobbar som kommunikatör. Mamman jobbar inom vården och pappan är säljare, de har ingen högskoleutbildning. Hon gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Hon bor i hyresrätt.**
10. **Josefin (25-29 år) är föräldraledig och arbetslös. Hennes mamma jobbar som kontorschef och hennes pappa är säljare. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Josefin har läst på högskola men har ingen examen. Josefin gick studieförberedande gymnasieprogram. Hon är gift, har två barn och bor i villa.**
11. Julia (25-29 år) är sjuksköterska. Hennes pappa är hantverkare och hennes mamma jobba inom vården. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Julia gick studieförberedande gymnasieprogram. Hon har sambo och bor i bostadsrätt.
12. Lina (25-29 år) studerar till lärare och pendlar till studieorten. Hennes mamma arbetar som hantverkare och hennes pappa inom byggbranschen. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Hon gick studieförberedande gymnasieprogram. Hon är gift, har två barn och bor i villa.

- 13. Maja (20-24 år) är kommunikatör. Hennes mamma jobbar som säljare och hennes pappa inom industri. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Maja gick studieförberedande gymnasieprogram. Hon bor i hyreslägenhet.**
14. Malin (25-29 år) är administratör. Hennes mamma jobbar som sjuksköterska och hennes pappa som undersköterska. Malin gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Hon är gift, har två barn och bor i villa.
15. Marcus (25-29 år) jobbar inom försvarsmakten. Hans pappa är mekaniker och har ingen högskoleutbildning. Markus hoppade av gymnasiet men har läst in det i efterhand. Han har sambo, två barn och bor i hyreslägenhet.
16. Oskar (25-29 år) har stödanställning genom kommunen. Hans mamma är förtidspensionerad. Han bor i hyreslägenhet. Han gick yrkesförberedande gymnasieprogram.
17. Simon (25-29 år) är långtidsarbetslös. Hans mamma jobbar som förskolelärare. Simon hoppade av gymnasiet men har läst in det i efterhand. Han bor i hyresrätt.
18. Sara (25-29 år) är utbildad undersköterska. Hennes mamma jobbar inom vården och pappan är sjukpensionär. Föräldrarna har ingen högskoleutbildning. Sara gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Hon är sambo, har två barn och bor i hyreslägenhet.
- 19. Viktor (20-24 år) är tekniker. Han har gått yh-utbildning. Hans pappa är lärare och hans mamma jobbar inom vården. Han gick yrkesförberedande gymnasieprogram. Han bor hemma hos sina föräldrar.**

Lokala aktörer

1. Arbetsförmedlingen, två handläggare, 2015
2. Kommunens arbetsmarknadsenhet, en chef och en medarbetare, 2015
3. Yrkeshögskola, en medarbetare, 2019
4. Industrieföretag, en personalchef, 2019
5. Bemanningsföretag, en konsultchef, 2019
6. Bemanningsenhet kommunen, en chef, 2019

BILAGA 3 INTERVJUGUIDE

Bakgrund

- Var är du född?
- Var är dina föräldrar födda?
- Ålder?
- Civilstånd?
- Barn?
- Kan du berätta lite kort om din uppväxt? (var, med vem/familjeförhållande)
- Syskon och föräldrars utbildningar och arbeten?
- Hade du några drömmar för ditt arbetsliv som barn? Som tonåring?
- Vad ville du bli när du gick på högstadiet/gymnasiet?
- Har du uppnått vad du ville? Eller har dina mål/drömmar förändrats?
- Vad har du för utbildning?
- Har du haft arbeten tidigare, vilka?

Vid arbete

- Vad jobbar du med?
- Vilken anställningsform har du?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?
- Kan du berätta om hur du gjorde för att få det jobbet?
- Hur hamnade du i din nuvarande bransch/arbete?
- Vilka egenskaper och kompetenser skulle du säga är viktigast för att få ett arbete i din bransch?
- Hur har du gjort för att få dina tidigare jobb?
- Vilken betydelse har arbetet i ditt liv?
- Vad skulle du vilja arbeta med om du gjorde något annat?
- Vad skulle hända om du blev arbetslös? (Hur skulle du göra då?)
- Hur ser du på din karriär? Är det viktigt? Vilka vägar finns det?

Vid arbetslöshet

- Hur länge har du varit arbetslös?
- Söker du jobb? Hur gör du då?
- Vilka är dina största svårigheter?
- Har du haft arbeten tidigare?
- Hur har du fått dem?
- Vilka egenskaper och kompetenser tror du är viktiga för att få ett arbete?

Om orten

- Kan du berätta om staden Skarvsjö?
- Vad är bra/mindre bra? Kan du säga tre bra och tre mindre bra grejer?
- Hur länge har du bott här?
- Hur tror du det har påverkat dig att ha vuxit upp i Skarvsjö?
- Hur länge tror du att du kommer att bo här?
- Är det många av dina kompisar och bekantar som har flyttat?
- Finns det någon speciell syn på de som flyttar eller stannar i Skarvsjö?
- Vad tror du påverkar beslutet att flytta eller stanna kvar?
- Skulle någonting kunna få dig att flytta från Skarvsjö?
- Har du pendlat till andra orter för skola eller jobb?
- Skulle du kunna tänka dig att göra det, i så fall, var?
- Vad är det som gör att du känner dig hemma?
- Reser du mycket?
- Vilka möjligheter upplever du finns för unga i Skarvsjö?
- Finns det tillräckligt med jobb här?
- Vilken typ av jobb är vanligast här?
- Om du inte hade bott här, var tror du då du hade bott och jobbat med?
- Vad tror du om småstadens framtid?

Dåtiden

- Tror du det var enklare eller svårare för unga människor att hitta jobb i Skarvsjö när dina föräldrar var unga?

- Vilken typ av jobb var deras första jobb?

Framtiden

- Vad tror du kommer hända i ditt liv framöver?
- Hur skulle du beskriva ett fullkomligt/bra/lyckat liv?
- Hur nära ditt liv är den idealbilden? Hur skulle du kunna uppnå det
- Vad ser du som det största hindret för att nå dit?
- Vad ser du dig själv i framtiden? Om 5, 15, 25 år?
- Vad oroar dig i ditt liv och i samhället i stort?

Avslutning

- Har du något mer att du skulle vilja säga?
- Känner du någon annan mellan 20 och 29 år i Skarvsjö som skulle kunna vara intresserad att delta i en intervju?

BILAGA 4 REKRYTERINGSBREV

Sökes: Unga vuxna i XXX för forskningsprojekt

Jag heter Hanna Uddbäck och är doktorand vid Göteborgs universitet. Jag kontaktar dig eftersom du år 2005 gick i årskurs 9 på XXXskolan eller XXXskolan i XXX. Jag vill träffa dig för en intervju! Intervjuerna kommer att utgöra material för en doktorsavhandling i arbetsvetenskap om unga vuxnas etablering på arbetsmarknaden i en mindre ort i Sverige. Om du vill delta innebär det att du träffar mig och blir intervjuad om dina erfarenheter av att söka arbete och jobba i XXX eller på andra platser.

Vad är syftet med studien?

Studien syftar till att undersöka hur de specifika villkor som finns i en mindre ort påverkar möjligheterna för unga vuxnas etablering på arbetsmarknaden. Det har skett förändringar på arbetsmarknaden i termer av vilka arbeten som finns tillgängliga och vilka krav som ställs på den arbetssökande och anställda som påverkar unga människor i hela landet. Det saknas dock forskning om ungas arbetsliv i mindre orter. I min studie vill jag fylla den kunskapsluckan, med din hjälp!

Hur går intervjun till?

Intervjun beräknas ta cirka 1-1,5 timme. Vi bestämmer en tid och plats i XXX som passar dig. Intervjun kommer att spelas in och sedan skrivas ut av mig. Ingen obehörig kommer att ta del av materialet. Din berättelse kommer att avidentifieras och du kommer att få ett fingerat namn i avhandlingen. Ditt deltagande är så klart helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan i studien. Jag vill dock betona att ditt deltagande skulle ha ett stort värde för studien. Jag skulle gärna träffa dig någon gång under juni-september.

Kontakta mig så får du veta mer!

Om du vill delta i en intervju eller vill ha mer information hör av dig till min mailadress: hanna.uddback@gu.se eller ring eller skicka sms till 073X-XX XX XX Om jag inte hör av dig innan den xx maj kommer jag att skicka en påminnelse

Med vänliga hälsningar,

Hanna Uddbäck, Doktorand, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap,
Göteborgs universitet

Gothenburg Studies in Work Science*

1. Jan Holmer (2003): *Självvärdering som stöd för personal- och verksamhetsutveckling*
2. Göran Fredriksson, Inger Humlesjö, Birgitta Jordansson och Kerstin Nordlander (2003): *Könsmaktens förvandlingar: En vänbok till Anita Göransson*
3. Gunnar Gillberg (2003): *Nätbaserad handledning: Om problembaserat lärande och handledning på distans*
4. Monika Andersson Bäck (2008): *Conceptions, Conflicts and Contradictions at the Introduction of a Swedish Health Care Centre* (Doktorsavhandling)
5. Birger Simonson red. (2008): *Perspektiv på arbetsvetenskapens klassiker*
6. Jennie Haraldsson (2010): *"Det ska vara lite äventyr": Styrning av svensk forskarutbildning utifrån reformen 1998* (Doktorsavhandling)
7. Gunnar Gillberg (2010): *Individualiseringens villkor: Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande* (Doktorsavhandling)
8. Richard Berglund (2010): *Engagemang efterfrågas: Hur tre tillverkande företag söker medverkan från sina medarbetare när de inför Lean* (Doktorsavhandling)
9. Gunnar Gillberg (2010): *Jämställdhet inifrån: berättelsen om en metod*
10. Frida Wikstrand (2011): *Det tekniska spelet. Förhandlingar om arbete, teknik och kön i relation till införande av nya informationssystem* (Doktorsavhandling)
11. Annelin Sander & Thomas Jordan (2011): *Fanzingo – Entreprenör i samhällsförändringsarbete. Från krigare till barnmorska.*

12. Hannes Kantelius (2012): *Inhyrningens logik - konsekvenser för individ och organisation* (Doktorsavhandling)
13. Lisa Björk (2013): *Contextualizing managerial work in local government organizations* (Doktorsavhandling)
14. Anna Peixoto (2014): *De mest lämpade – en studie av doktoranders habituering på det vetenskapliga fältet* (Doktorsavhandling)
15. Linda Corin (2016): *Job demands, job resources and consequences for managerial sustainability in the public sector – A contextual approach.* (Doktorsavhandling)
16. Pia Andersson (2018): *Making room for complexity in group collaborations: the roles of scaffolding and facilitation.* (Doktorsavhandling)
17. Linnéa Åberg (2020): *Standardiseringsarbetets kollektiva praktik. En studie om att kvalitetssäkra integrationsinsatsningen Sambällsorientering för nyanlända.* (Doktorsavhandling)
18. Hanna Uddbäck (2021): *Att stanna kvar: arbete, plats och mobilitet i småstaden.* (Doktorsavhandling)

* Vid sammanslagningen med Sociologiska institutionen år 2011, ändrade skriftserien namn från Skrifter från institutionen för arbetsvetenskap vid Göteborgs universitet till Gothenburg Studies in Work Science

**DOKTORSAVHANDLINGAR VID INSTITUTIONEN FÖR
SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP
FR O M 1995**

59. Börjesson, Mats: *Sanningen om brottslingen. Rättspsykiatrin som kartläggning av livsöden i samhällets tjänst under 1900-talet.* 1995.
60. Ljung, Margareta: *Ljft jorden mot himlen - växande i kvinnogrupper och kvinnliga nätverk.* 1995.
61. Björkemarken, Mariann: *Implementeringsanalys som komplement vid utvärdering - en fråga om perspektiv och förklaring.* 1995.
62. Håkansson, Kristina: *Förändringsstrategier i arbetslivet.* 1995.
63. Blomsterberg, Marianne: *Garanterade karriärer? Om social styrning och sysselsättningspolitik för ungdomar.* 1996.
64. Kohlström, Gulli: *Identitetsförändring vid anpassning till funktionshinder/ handikapp.* 1996.
65. Larsson, Patrik: *Hemtjänsten ur tre perspektiv - En studie bland äldre, anställda och ledning.* 1996.
66. Oskarsson, Hermann: *En klasstrukturs uppkomst och utveckling. Akureyri 1860-1940.* 1996.
67. Thörn, Håkan: *Modernitet, sociologi och sociala rörelser/Rörelser i det moderna: Politik, modernitet och kollektiv identitet i Europa 1789-1989.* 1997.
68. Einarsdottir, Torgerdur: *Läkaryrket i förändring. En studie av den medicinska professionens heterogenisering och könsdifferentiering.* 1997.
69. Åberg, Jan-Olof: *Det rationella och det legitima. En studie av utvärderingars teori och praktik.* 1997.
70. Pham Van Bich: *The Changes of the Vietnamese Family in the Red River Delta.* 1997.
71. Lalander, Philip: *Anden i flaskan. Alkoholens betydelser i olika ungdomsgrupper.* 1998.
72. Eriksson, Birgitta: *Arbetet i människors liv.* 1998.
73. Bartley, Kristina: *Barnpolitik och barnets rättigheter.* 1998.
74. Nordström, Monica: *Yttre villkor och inre möten. Hemtjänsten som organisation.* 1998.
75. Stier, Jonas: *Dimensions and Experiences of Human Identity. An Analytical Toolkit and Empirical Illustration.* 1998.
76. Jerkeby, Stefan: *Slutna cirkelar. Om civila moståndsrörelser i Norge och Danmark 1940-45.* 1999.

77. Oudhuis, Margareta: *Vägen till jämlikhet. En analys av den svenska arbetarrörelsens syn på effektivitet och emancipation i arbetslivet.* 1999.
78. Johansson, Anna: *La Mujer Sufrida – The Suffering Woman. Narratives on Femininity among Women in a Nicaraguan Barrio.* 1999.
79. Theanderson, Christer: *Jobbet – för lön, lust eller andra värden.* 2000.
80. Carle, Jan: *Opinion och aktion. En sociologisk studie av ungdomar och miljö.* 2000.
81. Öhrn, Ingbritt: *Livet, identiteten och kronisk sjukdom. En socialpsykologisk studie av unga vuxna diabetiker.* 2000.
82. Mossberg Sand, Ann-Britt: *Ansvar, kärlek och försörjning. Om anställda anbringningsvårdare i Sverige.* 2000.
83. Berglund, Tomas: *Attityder till arbete i Västeuropa och USA. Teoretiska perspektiv och analyser av data från sex länder.* 2001.
84. Larsson, Bengt: *Bankkrisen, medierna och politiken. Offentliga tolkningar och reaktioner på 90-talets bankkris.* 2001.
85. Blomquist, Bo: *Förskolebarnets relation till sin familj. Förändrade förutsättningar och föreställningar 1950-1990.* 2001.
86. Hansen, Lars: *The Division of Labour in Post-Industrial Societies.* 2001.
87. Björk, Micael: *Upplösningens dialektik. Bildningsmål och politisk modernitet i Sverige kring sekelskiftet 1900.* 2002.
88. Gustafson, Per: *Place, Place Attachment and Mobility: Three Sociological Studies.* 2002.
89. Rigné, Eva Marie: *Profession, Science, and State – Psychology in Sweden 1968-1990.* 2002.
90. Persson, Anders: *I kräftans tecken. En historiesociologisk studie av cancerforskningens sambälliga villkor i Sverige och USA under 1900-talet.* 2002.
91. Brnic, Anita: *Speaking of Nationality. On Narratives of National Belonging and the 'Immigrant'.* 2002.
92. Korp, Peter: *Hälsopromotion - en sociologisk studie av hälsofrämjandets institutionalisering.* 2002.
93. Sobis, Iwona: *Employment Service in Transition: Adaptation of a Socialist Employment Agency to a Market Economy. A Case Study of Lodz, Poland 1989-1998.* 2002.
94. Hellum, Merete: *Förförd av Eros. Kön och moral bland utländska kvinnor på en grekisk ö.* 2002.
95. Carlson, Marie: *Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi-undervisningen.* 2002.
96. Hansson, Agneta: *Praktiskt taget. Aktionsforskning som teori och praktik – i spåren efter LOM.* 2003.

97. Engdahl, Oskar: *I finansvärldens bakre regioner. En studie om finansiella offshore-marknader och ekonomisk brottslighet*. 2003.
98. Rolandsson, Bertil: *Facket, informationsteknologin och politiken. Strategier och perspektiv inom LO 1976-1996*. 2003.
99. Schedin, Stefan: *Ekonomisk ojämlikhet. Inkomstfördelning och inkomstskillnader i Sverige under 1980- och 1990-talen*. 2003.
100. Morner, Claudia G: *Självständigt beroende. Ensamstående mammors försörjningsstrategier*. 2003.
101. Wennerström, Ulla-Britt: *Den kvinnliga klassresan*. 2003.
102. Wingfors, Stina S: *Socionomyrkets professionalisering*. 2004.
103. Tursunovic, Mirzet: *Fostran till demokrati: Tre sociologiska delstudier av bosniska ungdomars politiska socialisering*. 2004.
104. Thörn, Catharina: *Kvinnans plats(er) – bilder av hemlöshet*. 2004.
105. Alinia, Mino: *Spaces of Diasporas: Kurdish Identities, Experiences of Otherness and Politics of Belonging*. 2004.
106. Chronholm, Anders: *Föräldraledig pappa – Mäns erfarenheter av delad föräldraledighet*. 2004.
107. Seldén, Daniel: *Om det som är. Ontologins metodologiska relevans inom positivism, relativism och kritisk realism*. 2005.
108. Winell-Garvén, Irene: *Vägen till Parnassen. En sociologisk studie av kvinnligt konstnärskap i Sverige 1864-1939*. 2005.
109. Engström, Pär: *Samtal och ledarskap. En studie av medarbetarsamtal i grundskolan*. 2005
110. Löfstrand, Cecilia: *Hemlöshetens politik – lokal policy och praktik*. 2005.
111. Eydal, Guðny Björk: *Family Policy in Iceland 1944-1984*. 2005.
112. Ekbrand, Hans: *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. 2006.
113. Eriksson, Ylva Ulfsdotter: *Yrke, Status & Genus. En sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. 2006
114. Flisbäck, Marita: *Att lära sig konstens regler. En sociologisk studie av osäkra framtidsinvesteringar*. 2006.
115. Berntsson, Paula: *Läraryrket, forskollärare och statushöjande strategier*. 2006.
116. Latta, Mia: *Public Transfer and Private Help. Support Networks of Marginalised and Poor individuals in Sweden in the 1990s*. 2007.
117. Persson, Sofia: *Läraryrkets uppkomst och förändring. En sociologisk studie av lärarens villkor, organisering och yrkesprojekt inom den grundläggande utbildningen ca 1800-2000*. 2008.
118. Bengtsson, Mattias: *Individen stämplar in. Arbetet, facket och lönen i sociologisk belysning*. 2008.

119. Sjöstrand, Glenn: *Gåvan i Gnosjö. Företagares relationer i ett industriellt distrikt*. 2008.
120. Pellbring, Mats: *Laissez-faire, systemkritik eller reformism? En studie av den svenska opinionsbildande globaliseringsdiskursen i dagspress, 1992-2001*. 2008.
121. Bjarnason, Tómas: *Social Recognition and Employees' Organizational Support*. 2009.
122. Jagudina, Zaira: *Social Movements and Gender in Post-Soviet Russia: The Case of the Soldiers' Mothers NGOs*. 2009.
123. Ranagården, Lisbeth: *Lärares lärande om elever – en sociologisk studie om yrkespraktik*. 2009
124. Shmulyar Gréen, Oksana: *Entrepreneurship in Russia: Western ideas in Russian translation*. 2009
125. Eriksson, Bo G: *Studying ageing: Experiences, description, variation, prediction and explanation*. 2010
126. Karlsson, Anette: *I moderniseringens skugga? Om förändring och identitet i två administrativa serviceyrken*. 2010
127. Wasshede, Cathrin: *Passionerad politik. Om motstånd mot heteronormativ könsmakt*. 2010
128. Bergström Casinowsky, Gunilla: *Tjänsteresor i människors vardag – om rörlighet, närvaro och frånvaro*. 2010
129. Jonsson, Christer: *I fäderns och mödrars spår. Landsortsungdomars identitetsutveckling och vuxenblivande i ett livsformsperspektiv*. 2010
130. Söderberg, Johan: *Free Software to Open Hardware: Critical Theory on the Frontiers of Hacking*. 2011
131. Hedenus, Anna: *At the end of the Rainbow – Post-winning life among Swedish lottery winners*. 2011
132. Uhnöo, Sara: *Våldets regler. Ungdomars tal om våld och bråk*. 2011
133. Daoud, Adel: *Scarcity, Abundance and Sufficiency: Contributions to Social And Economic Theory*. 2011
134. Wahlström, Mattias: *The Making of Protest and Protest Policing: Negotiation, Knowledge, Space, and Narrative*. 2011
135. Holgersson, Helena: *Icke-medborgarskapets urbana geografi*. 2011
136. Ericson, Mathias: *Nära inpå: Maskulinitet, intimitet och gemenskap i brandmäns arbetslag*. 2011
137. Malmqvist, Karl: *Offentlighetens gränser: Fem kultursociologiska studier av kontroverser kring litterära självframställningar i Sverige, 1976–2008*. 2012
138. Larsson, Jörgen: *Studier i tidsmässig välfärd – med fokus på tidsstrategier och tidspolitik för småbarnsfamiljer*. 2012

138. Backman, Christel: *Criminal Records in Sweden. Regulation of Access to Criminal Records and the Use of Criminal Background checks by Employers*. 2012.
139. Gunnarsson, Andreas: *Unleashing Science Popularisation: Studies on Science as Popular Culture*. 2012.
140. Kantelius, Hannes: *Inhyrningens logik – konsekvenser för individ och organisation*. 2012.
141. Westberg, Niklas: *Meddelanden från enskildheten – En sociologisk studie av ensamhet och avskildhet*. 2012.
142. Calvo, Dolores: *What Is the Problem of Gender? Mainstreaming Gender in Migration and Development Policies in the European Union*. 2013.
143. Widigson, Mats: *Från miljonprogram till högskoleprogram – plats, agentskap och villkorad valfrihet*. 2013.
144. Puaca, Goran: *Educational choices of the future. A sociological inquiry into micro-politics in education*. 2013.
145. Björk, Lisa: *Contextualizing managerial work in local government organizations*. 2013.
146. Naldemirci, Öncel: *Caring (in) Diaspora: Aging and Caring Experiences of Older Turkish Migrants in a Swedish Context*. 2013.
147. Lovén Seldén, Kristina: *Europafacklig samverkan. Problem och möjligheter*. 2014.
148. Petersson, Jesper: *Geographies of eHealth: Studies of Healthcare at a Distance*. 2014.
149. Peixoto, Anna: *De mest lämpade – en studie av doktoranders habituering på det vetenskapliga fältet*. 2014.
150. Stretmo, Live: *Governing the unaccompanied child – media, policy and practice*. 2014.
151. Miscevic, Danka: *Bortom scenen - en sociologisk studie av frilansande skådespelares villkor*. 2014.
152. Liljenberg, Mette. *Distributed Leadership in Local School Organisations. Working for School Improvement?* 2015.
153. Nordlander, Erica. *On the Mechanisms of Social Inequality. Studies of young people's educational outcomes, social participation, and well-being*. 2015.
154. Nordholm, Daniel. *Organising for School Improvement at the Middle Tier. Studies on Temporary Organisation*. 2015.
155. Vulkan, Patrik. *The Microfoundations of Flexicurity. Employees' well-being and attitudes to labour market policy in a Swedish and Nordic welfare state setting*. 2016.
156. Corin, Linda. *Job demands, job resources and consequences for managerial sustainability in the public sector – A contextual approach*. 2016.

157. Borelius, Ulf. *Om befrielseeteorologins uppkomst i Latinamerika. En sociologisk analys av religiös förändring*. 2016.
158. Törnberg, Anton. *The Wicked Nature of Social Systems – A Complexity Approach to Sociology*. 2017.
159. Reichenberg, Olof. *A Mechanism Approach to the Sociology of Teachers' and students' Actions: Teaching Practice, Student Disengagement and Instructional Materials*. 2017
160. Lydahl, Doris. *Same and different? Perspectives on the Introduction of Person-Centred Care as Standard Healthcare*. 2017.
161. Björk, Sofia. *Gender and emotions in family care – Understanding masculinity and gender equality in Sweden*. 2017.
162. Wallinder, Ylva. *Imagined Independence. Institutional Conditions and Individual Opportunities in European Labour Markets*. 2018
163. Andersson, Pia. *Making Room for Complexity in Group Collaborations: The Roles of Scaffolding and Facilitation*. 2018.
164. Bajcinca, Nuhi. *Mother Tongue Education – The Interest of a Nation. A policy study in Sweden 1957-2017*. 2019.
165. Hasselgren, Caroline. *Inequity in Mind. On the Social and Genetic Risk Factors of Dementia and their Interactions*. 2019.
166. Rosquist, Johan. *Moral i rätten. Utredningar av hedersrelaterat våld i Sverige 1997-2017*. 2020.
167. Åberg, Linnéa. *Standardiseringsarbetets kollektiva praktik. En studie om att kvalitetsssäkra integrationssatsningen Sambällsorientering för nyanlända*. 2020.
168. Alfonsson, Johan. *Alienation och Arbete, Unga behovsanställdas villkor i den flexibla arbetsmarknaden*. 2020.
169. Uddbäck, Hanna. *Att stanna kvar: arbete, plats och mobilitet i småstaden*. 2021.

